

İMAM-I GAZÂLİ

ÖLÜM

VE ÖLÜMDEN
SONRAKİ HAYAT

KABİR-KIYAMET-CENNET-CEHENNEM

saadet
yayinevi

ÖLÜM *ve*
ÖLÜMDEN
SONRAKİ HAYAT

© Eserin yayın hakları SAĞLAM YAYINEVİ'ne aittir.
İzinsiz kopya edilemez.

Sertifika No: 16244
ISBN: 978-975-7640-07-3
Kasım-2020, İstanbul

Baskı: Akpınar & Huzur Yay. Dağ. Paz. Tic. Ltd. Şti.
Çatalçeşme Sk. No: 46/1 Cağaloğlu-Fatih/İST.
Sertifika No: 44713

SAĞLAM YAYINEVİ

Çatalçeşme Sk. No: 19/1 K: 2 Cağaloğlu-Fatih/İST
Tel: 212 527 52 79 Faks: 212 513 67 70
sağlam@saglamyayinevi.com
www.saglamyayinevi.com

imam-ı Gazâli

ÖLÜM *ve*

ÖLÜMDEN SONRAKİ
HAYAT

KABİR-KIYAMET-
CENNET-CEHENNEM

saadet
yayinevi

Bu Eseri merhum babamız Alaaddin Sağlam'ın ruhuna ithaf ediyor, siz değerli okurlarımızdan bir Fatiha göndermenizi istirham ediyoruz.

Her Hakkı Saadet Yayınevi'ne Aittir.

ÖNSÖZ

Allah (c.c.)'a kulluk için yaratılan insanoğlunun hayatı, iki önemli devrede cereyan etmektedir. Bunun ilk devresine "**el-Hayat'üt-Dünya**" yani en yakın, içinde bulunulan hayat denmekte; diğeri de "**el-Hayat'ül-Ahire**" yani son ve sonraki hayat diye isimlendirilmektedir.

Mü'min kişi, hayatı bu iki dönemle tanıyan bir inancın sahibidir. O, hayatının ilk döneminde ne yaparsa, ki bu zerre kadar bile olsa, onun karşılığını hayatının diğeri bölümünde alacağına inanır. Mü'min, bu karşılığı sonu olmayan bir biçimde, Cennet veya Cehennem yaşantısı olarak göreceğini kesinkes bilendir; bu inanca ve şuura sahip olmandır. İşte bu inanç ve şuurdur ki insanı, hayatının sonuna göre hazırlanmaya, ömrünü öldükten sonra sonu olmayan hayata göre düzenlemeye sevk eder.

Burada sözünü ettiğimiz ahirete hazırlık, ölmeden önce, bedenimize sarılacak olan kefenin veya içine gireceğimiz kabrin hazırlanması demek değildir. Eline aldığı bir kazmayla kendine kabir hazırlamaya giden bir zâtı gören Hz. Ebû Bekir (r.a.), o kişiye ve dolayısıyla bizlere şu ikazda bulunmuştur: "**Ey Allah'ın kulu! Mezarı kendine değil, kendini mezara hazırla!**"

Hız. Fatıma (r.a.) vefat ettiği zaman, cenazesini dört kişi alıp götürür. Bunlar; Hız. Ali (r.a.) ve iki oğlu ile beraber Ebû Zerr (r.a.)'dir. Kabre vardıklarında Ebû Zerr (r.a.) ayağa kalkarak:

-Ey kabir! Sen bu getirdiğimizin kim olduğunu biliyor musun? Bu Resûlullah (s.a.v.)'ın kızı Fatıma'dır, Hız. Ali (r.a.)'nin hanımı Fatımat'üz-Zehra'dır, Hasan ve Hüseyin'in anneleridir, der. Ardından kabirden bir ses işitilir. Bu ses:

-Kabirler hesap ve nesep yeri değildir. Ancak amel-i salih yeridir. Bende ancak hayrı çok olan, kalbi selim ve ameli salih olan kurtulur, demektedir.

Zaten Kâinatın Efendisi (s.a.v.) de öyle ikaz etmemişler midir? Ebû Hureyre (r.a.)'nin rivayet ettiği bir hadis-i şerifte Allah Resûlü (s.a.v.) buyurdu ki: **"...Allah sizin suretlerinize ve kalıblarınıza bakmaz, fakat kalplerinize ve amellerinize bakar..."** (Buhari, Müslim, Ebû Davud, Tirmizi)

Bunun için Şairlerin Sultanı, büyük üstad Necip Fazıl Kısakürek şöyle der:

"Ticaretin tüm ziyan!' diye bir ses rüyada;
Mezarına birlikte girecek şeyi kazan!
Seni gözleyen eşya, bitpazarı dünyada,
Patiska kefen, çürük teneşir, isli kazan."

Yine aynı şairimiz;

"Deryada sonsuzluğu fikretmeye ne zahmet!
Al sana, derya gibi sonsuz Karacaahmet!
Göbeğinde yalancı şehrin, sahici belde;
Ona sor, gidenlerden kalan şey neymiş elde?"

Diyerek dikkatlerimizi öteye ve ötede elimizde kalacak şeylere çeker.

İşte ahirete hazırlık, orada elde kalacak şeyleri kazanabilmektir. Dünyada elde edilen değerleri öteye taşıyabilmektir. Dünya nimetlerini Cennet nimetlerine dönüştürebilmektir. Dünyada çalışıp çabalarken Cennet'i imar edebilmektir.

Kısaca ahirete hazırlık, dünyada Cennet ve Cehennem'i bilerek hayat sürebilmektir. Bu da ne demek, böyle bir şey nasıl olur? Dersen şu tabloyu birlikte izleyelim:

Allah Resûlü (s.a.v.) sordu:

-Nasıl sabahladın yâ Hâris?

-Gerçek mü'min olarak sabahladım yâ Resûlüllah!

-Ne dediğinin farkında mısın? Hele iyice bir düşün yâ Hâris! Her şeyin özünü yansıtan bir hakikati vardır. 'Gerçek mü'min olarak sabahladım' dediğine göre senin imanının hakikati nedir?

-Yâ Resûlüllah! Dünya benim için cazibesini yitirdi. Ona ait hiçbir ihtirasım yok. Gecemi ibadetle uykusuz, gündüzümü oruçla susuz geçirdim. Apaçık bir şekilde Rabbinin arşına bakar gibiyim. Cennet sakinlerini birbirlerini ziyaret ederken görür gibi oluyorum. Cehennemlikleri görür ve Cehennem'in içinde kopardıkları feryadı da işitir gibiyim.

Aldığı bu cevaplardan sonra Allah Resûlü (s.a.v.):

-Yâ Hâris! Gerçeği bildin, özü kavradın. Bu hâlin üzerinde devam et, buyurdu ve sözlerini üç defa tekrar etti.

Ne mutlu, imanın bilincine ulaşarak dünyalarını Cennet bahçesi kılabilenlere! Ne yazık, hayat nimetini Cehennem çukuruna dönüştürenlere!

İşte elinizde bulundurduğunuz bu kitap, büyük İslam alimi İmam-ı Gazâlî Hazretleri'nin asırlar boyu insanlığa ışık tutan İhyâu Ulumi'd-Din adlı ölmez eserinde yer alan '**Kitâbu Zikri'l-Mevt Ve Ma Ba'dehu**' (Ölüm ve Ölüm Sonrasını Anma Kitabı) kitabının tercümesidir. İmam-ı Gazâlî Hazretleri bu kitabında ölümü, ölümden önceki ve sonraki halleri, kabir hayatını, Sûr'a üfürülmeyi, Mahşer'i, Sorgu ve Suali, Mizan'ı, Sırat'ı, Ahiret ve Kıyametin hallerini, Cennet ve Cehennem'i ve bunlardan tekrar tekrar insanın hatırlaması gereken konuları ele alarak insanları ölüm için hazırlık yapmaya teşvik etmektedir. Büyük bir ibretle okuyacağınıza inandığımız kitabın siz okurlarımıza büyük faydalar sağlamasını Cenâb-ı Hak'tan niyaz ediyoruz.

Gayemiz İslam'a hizmettir...

Çalışmak bizden, tevfik Allah (c.c.)'tandır...

Ali Fuat ARSLAN

İMAM-I GAZÂLÎ'NİN HAYATI VE ESERLERİ

İslam alimlerinin ve düşünürlerinin en ünlüsü olan ve "Hüccetü'l İslam" lakabı ile anılan İmam-ı Gazâli, İran'ın Tûs şehrinin Gazal kasabasında H. 450 (M. 1058) yılında dünyaya gelmiştir. Asıl adı Muhammed bin Muhammed bin Ahmed, künyesi Ebû Hamid'dir. Gazale'ye mensup olmasından dolayı veya bir başka rivayete göre de babasının yün ipliği eğirmek sanatından dolayı "Gazâli" mahlasıyla meşhur olmuştur.

İmam-ı Gazâli, öğrenimine çocukluğunda kendi memleketi olan Tûs'da fıkıh dersleri alarak başladı. Sonra Cürcan'a giden Gazâli, İmam Ebû Nasr İsmâilî'den bir süre ders aldı. Sonra tekrar Tûs'a döndü.

Memleketinde geçirdiği bu üç seneden sonra, tahsiline devam etmek için zamanının önemli ilim ve kültür merkezlerinden biri olan Nişabur'a giden Gazâli, devrin büyük alimlerinden İmam-ül Haremeyn Ebû'l-Meâli el-Cüveynî'nin öğrencisi oldu. Üstün zekâsını ve çalışkanlığını gören hocası kendisine yakın ilgi gösterdi. Burada usûl-i hadis, usûl-i fıkıh, kelâm, mantık, İslam hukuku ve münazara ilimlerini öğrendi.

Nişabur'daki öğrenimini tamamlayan İmam Gazâlî, büyük bir ilim ve edebiyat düşünürü olan Selçuklu veziri üstün devlet adamı Nizamülmülk'ün daveti üzerine Bağdat'a gitti. Nizamülmülk'ün topladığı ilim meclisinde bulunan devrin alimleri, Gazâlî'nin ilminin derinliğine ve meseleleri açıklamadaki üstün kabiliyetine hayran kaldıklarını itiraf ettiler. O zaman ortaya çıkan sapık fırkaların mensupları, O'nun yüksek ilmi ve en zor, en ince konuları en açık bir şekilde anlatması, hitabet ve izah etme kabiliyetinin yüksekliği, zekâsının parlaklığı karşısında perişan oluyorlar ve tutunamıyorlardı.

Bu sırada otuz dört yaşında bulunan İmam-ı Gazâlî'nin İslamiyet'e yaptığı büyük hizmetlerini gören Selçuklu veziri Nizamülmülk, şimdiki tabirle O'nu Nizamiye Üniversitesi rektörlüğüne atadı. Bu üniversitenin başına geçen İmam Gazâlî, üç yüzü aşkın seçkin talebeye gerekli olan bütün ilimleri öğretti. Ebû Mansur Muhammed, Muhammed bin Es'ad et-Tûsî, Ebû'l Hasan el-Belensî, Ebû Abdullah Cümert el-Hüseynî talebelerinin meşhurlarındandır. Diğer taraftan da çok değerli kitaplar yazan İmam-ı Gazâlî, ilim ve devlet adamları ile halk tarafından da büyük bir muhabbet ve saygı görüyor; şöhreti gün geçtikçe yayılıyordu. İmam-ı Gazâlî, Medresedeki hocalık görevine dört yıl kadar devam etti.

İmam-ı Gazâlî, bu sırada derslerini ve dünya işlerini terk ederek kendisini tasavvuf mesleğine verdi. Hicaz'a gittikten sonra dönüşünde Şam'da, Kudüs'te ve İskenderiye'de bulundu. Memleketi olan Tûs'da ve Nişabur'da dersler verdi.

Elli beş sene gibi kısa bir ömür süren İmam, ömrünün son yıllarını memleketi olan Tûs'da geçirdi. Burada, mensubu olduğu tasavvuf mesleğine mahsus bir dergâh ve yanında bir medrese yaptırarak hayatının sonuna kadar ilim öğretmek, kitap yazmak ve ibadetle meşgul oldu.

İmam-ı Gazâli Hazretleri H. 505 (M. 1111) senesinde Cemâzilevvel ayının 14. Pazartesi günü, büyük kısmını zikir, taat ve Kur'an-ı Kerim okumakla geçirdiği gecenin sabah namazı vaktinde abdest tazeleyip namazını kıldıktan sonra yanındakilerden kefen istedi. Kefeni öpüp yüzüne sürdü, başına koydu. "*Ey benim Rabbim, Mâlikim! Emrin başım gözüm üstüne*" dedi ve odasına girerek içeride her zamankinden daha fazla kaldı. Bunun üzerine orada bulunanlardan üç kişi içeri girince, İmam-ı Gazâli Hazretleri'nin kefenini giyip, yüzünü kibleye dönerek ruhunu teslim ettiğini gördüler. Baş ucunda şu beyitler yazılıydı:

**Beni ölü gören ve ağlayan dostlarıma,
Şöyle söyle, üzülen o din kardeşlerime:
"Sanmayınız ki, sakın ben ölmüşüm gerçekten,
Vallâhi siz de kaçının buna ölüm demekten."**

...

**Ben bir serçeyim ve bu beden benim kafesim.
Ben uçtum o kafesten, rehin kaldı bedenim.**

...

**Bana rahmet okuyun, rahmet olunaszınız.
Biz gittik. Bilin ki, sırada siz varsınız.**

İmam-ı Gazâli Hazretleri, Tûs şehrinde, meşhur şair Firdevsî'nin kabri yanındaki türbesinde medfundur.

İmam-ı Gazâlî, zamanındaki devlet adamlarının ikrâm ve iltifatlarına nail olmuştu. Onlara zaman zaman nasihat ederek ve mektup yazarak hakkı tavsiye etmiş, Müslümanların huzur ve refahı için duâ etmiştir. Bunlardan Selçuklu sultanı Sencer'e nasihat için şu mektubu yazmıştır:

"Allahü Teâlâ İslam beldesinde muvaffak eylesin, nasib-dâr kılsın. Ahirette ona, yanında yeryüzü padişahlığının 'hiç' kalacağı mülk-i azîm ve Ahiret sultanlığı ihsân etsin.

"Dünya padişahlığı, nihayet bütün dünyaya hakim olmaktan ibarettir. İnsanın ömrü ise, en çok yüz sene kadardır.

"Cenâb-ı Hakk'ın, Ahirette bir insana ihsân edeceği şeylerin yanında, bütün yeryüzü bir kerpiç gibi kalır. Yeryüzünün bütün beldeleri, vilayetleri o kerpicing tozu toprağı gibidir. Kerpicing ve tozunun toprağının ne kıymeti olur? Ebedî sultanlık ve saadet yanında, yüz senelik ömrün ne kıymeti vardır ki, insan onunla sevinip mağrur olsun? Yükseklikleri ara! Allahü Teâlâ'nın vereceği padişahlıktan başkasına aldanma!

"Bu ebedî padişahlığa kavuşmak, herkes için güç bir şey ise de, senin için kolaydır. Çünkü Resûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: 'Bir gün adaletle hükmetmek, altmış senelik ibadetten efdâldir.' Madem ki Allahü Teâlâ sana, başkalarının altmış senede kazanacağını bir günde kazanma sebebini ihsân etmiştir, bundan daha iyi bir fırsat olamaz! Zamanımızda ise iş o hale gelmiştir ki, değil bir gün, bir saat adalet ile iş yapmak, altmış yıl ibadetten efdâl olacak dereceye varmıştır.

"Dünyanın kıymetsizliği açık ve ortadadır. Büyüklere buyurdular ki: 'Dünya kırılmaz bir altın testi, Ahiret de kırılan toprak bir testi olsa, akıllı kimse, geçici olan ve yok olacak olan altın testiyi bırakır, ebedî olan toprak testiyi alır. Kaldı ki dünya, geçici ve kırılacak toprak bir testi gibidir.' Ahiret ise hiç kırılmayan ebediyen baki kalacak olan altın testi gibidir. Öyleyse, buna rağmen dünyaya sarılan kimseye nasıl akıllı denilebilir? Bu örneği iyi düşününüz ve daima göz önünde tutunuz..."

İmam-ı Gazâli Hazretleri'nin Güzel Sözlerinden Bazıları

"Allahü Teâlâ'nın verdiği nimeti, O'nun sevdiği yerde harcamak şükür; sevmediği yerde kullanmak ise nimeti inkâr etmektir."

"Bir sözü söyleyeceğin zaman düşün! Eğer o sözü söylemediğin zaman sorumlu olacaksan söyle. Yoksa sus!"

"Bil ki kalple gybet etmek, dille etmek gibi haramdır. Bir kimsenin noksanını, kusurunu başkasına söylemek doğru olmadığı gibi, kendi kendine söylemek de caiz değildir."

"Akıllı olan kimse nefesine demelidir ki: Benim sermayem yalnız ömrümdür. Başka bir şeyim yoktur. Bu sermaye o kadar kıymetlidir ki, her çıkan nefes hiçbir şeyle tekrar ele geçmez ve nefesler sayılıdır, azalmaktadır. O halde bu günü elinden kaçırmamak, bunu saadete kavuşmak için kullanmamaktan daha büyük kayıp olur mu? Yarın ölecekmiş gibi bütün azâlarını haramdan koru!"

"Ey nefsim! Sonra tevbe ederim ve iyi işler yaparım, diyorsan ölüm daha önce gelebilir, pişman olup kalırsın. Yarın tevbe etmeyi bugün tevbe etmekten kolay sanıyorsan, yanılıyorsun."

İmam-ı Gazâlî'nin Eserleri

İmam-ı Gazâlî Hazretleri, ömrü boyunca gece gündüz devamlı yazmış büyük bir İslam alimidir. Şeriat, tarikat, felsefe, mantık, kelâm ve hadis konularında ayrı ayrı pek çok eser ortaya koyan İmam-ı Gazâlî'nin eserlerinin sayısının 1000'e ulaştığı, Mevdûât-ul-Ulûm kitabında bildirilmektedir. Bu eserlerinden en meşhur olanları şunlardır:

- * İhyâu' Ulûmi'd-dîn,
- * Kimyâ-ı Saadet,
- * Cevâhir-ül Kur'an,
- * El-Münküzü Minad-Dalâl,
- * İlcâm-ül-Avâm an İlm il-Kelâm,
- * Kitâb-ül-İktisâd fil İtikâd,
- * Mizân-ül Amel,
- * Eyyühe'l-Veled,
- * Tehâfet-ül-Felâsife,
- * Mekâsıd-ül-Felâsife.

İmam-ı Gazâlî'nin vefatından sonra İslam dünyasının maruz kaldığı Moğol felaketi esnasında yakıp yıkılan binlerce kütüphane içinde hazretin sayısız eseri de yok edilmiştir. Bu sebepten dolayı bugüne kadar eserlerinin tam bir listesi ve tasnifi yapılamamış, ilim dünyası bu konudaki eksikliğini tamamlayamamıştır.

İmam-ı Gazâlî'nin, ilim sahasında en verimli olduğu devir, tasavvuf mesleğine girmesinden sonra başlamıştır. Kendisi, El-Münkızü Minad-Dalâl isimli kitabında, bütün ilimleri öğrendikten sonra mutlak hakikati ve gerçek kurtuluşu ancak tasavvuf mesleğine girdikten sonra bulduğunu pek güzel bir dille şöyle açıklar:

"Yaşım bugün elliyi geçmiştir. Kendimi bildim bileli, bâtınına vakıf olmadığım bir bâtın ehli ve halini bilmediğim bir zâhir ehli bırakmadım. Bir filozof görmedim ki, felsefenin içyüzüne vakıf olmayayım. Meramını anlamadığım bir kelâm ehli yoktur. Tasavvufun sırrına ermediğim bir sofi bırakmadım.

"Dinsiz ve kötü bir adam görünce bu adamın neden fasık ve kötü bir insan olarak kaldığını merak edip onun durumunu incelemekten kendimi alamam.

"Bu merak benim yaradılışımda vardır. Yoksa benim tercihimden değildir. Bu suretle iman ve itikadım taklit noksanından uzaklaşmış oldu.

"Bundan sonra sofiye mesleğine atıldım. Mutasavvıfların eserlerini ve fikirlerini içeren kitapları okudum. Fakat sofiliğin havasına girmenin ilimle mümkün olamayacağını, belki zevk, hâl ve davranışlar ile sıfatları değiştirmekle bu işin mümkün olacağını anladığımdan onların durumlarını gözden geçirmeye başladım. Birçok alâkalar ve meşgaleler içine batmış olduğumu gördüm. Meşguliyetimi ve yaptığım işlerimi de gözden geçirdiğimde bunların ahiretçe bir faydası olmayan önemsiz bilgilerden ibaret olduğunu, öğretme

hususundaki niyetimin ise Allah (c.c.)'a müteveccih bulunmayıp sırf mevki sahibi olmak, şan ve şöhret sağlamak gayesini takip ettiğini, elimden kaçan fırsatları telâfi etmekle meşgul olmazsam cehennemde kalacağımı anladım.

"Bir gün Bağdat'tan çıkmaya ve bu yöreden ayrılmaya karar verir, ertesi gün vazgeçerdim. Ayağımın birini atar, diğerini çekerdim. Ahirete karşı olan ilgim hiçbir sabah o saflığı kazanamamıştı ki, akşamleyin şehvet kuvvetleri hücum ederek o halisliği yok etmesin. Dünyanın şehvet bağları Bağdat'ta oturmam için beni çekerken, imanımın sesi bana şu ikazı yapıyordu: *'Haydi git, ömründen geriye kalan günler kısadır, yol uzun. Kazandığın ilim ve amel ise riyakârlık ve hayal... Şimdiden ahirete hazırlanmazsan ne zaman hazırlanacaksın?'*

"Öbür taraftan şeytan da boş durmuyor, bana şöyle diyordu: *'Bu şan ve şöhreti, servet ve samanı terk ettiğin takdirde, bir daha bunları nefsin arzu etse de bulamazsın.'*

"Bu şekilde altı ay kadar tereddüt içinde kaldım. Dilime bir tutukluk âriz oldu, ders vermekte güçlük çekmeye başladım. Bunun sonucu olarak yemekten ve içmekten kesildim, canım bir şey istemiyordu. Öyle zayıf düştüm ki, beni muayene eden hekimler: *'Bu derde ilaç fayda vermez. Bu ıstırap ve endişeye sebep olan şeyler atılmalı ki, kalp huzur ve rahata kavuşsun'* dediler.

"Bu durum karşısında Allahü Teâlâ'ya sığındım. Yakınlarıma ve tanıdıklarına Mekke'ye gitmeye karar verdiğimi söyledim, elimdeki malı mülkü dağıtıp yalnız nefsim ve çocuklarıma yetecek miktarını yanıma alarak ilk kervanla Bağdat'tan ayrılıp Şam'a gittim.

"Ayrılışımı Bağdat'ın birçok alimleri yerdı. Herkes bu gidişimin sebebini daha yüksek bir mevki almaya hamlediyor, bunun bir dinî sebepten ileri geldiğini akıllarına getiremiyorlardı. Şam'da iki yıl kadar kaldım. Bu süreyi tasavvuf kitaplarını okuyarak geçirdim. Bir taraftan da nefsimi arıtma, ahlâkımı yüceltme, kalbimi tasfiye ile meşgul oluyor, Allah (c.c.)'ı zikretmek için gündüzleri Şam Mescidi'nin minaresinin kapısını üzerime kapayarak saatlerce orada kalıyordum.

"Sonra Kudüs'e gittim, orada da her gün Hz. Ömer'in camiine kapanır, üstüme kapıyı kilitlerdim.

"Hac mevsimi gelince Mekke-i Mükerreme'ye gidip hac görevini yerine getirdikten sonra tekrar Bağdat'a döndüm. Orada da aynı şeye devam ettim. On sene süren bu hâl sırasında bana birçok şeyler keşfoldu ve açıklandı.

"Şu kadarını açıklayayım ki, ilâhi yola ancak sofiyenin takip ettikleri yoldan gitmekle erişmenin mümkün olduğunu yakından öğrendim."

GİRİŞ

Rahman ve Rahîm olan Allah'ın adıyla.

Hamd, yalnız Allah (c.c.)'a mahsustur, O'na hamdederim. O Allah ki, ölüm ile zalimlerin boynunu büküp, Kıs râların¹ belini kırdı, Kayserlerin² emellerini boşa çıkardı ve onları rezil rüsvay etti. Onlar ki ölümden nefret ederlerdi. Fakat Hak Teâlâ Hazretleri'nin vaadi geldiği vakit onları yere serdi ve saraylarından mezarlara, evlerinin aydınlığından kabrin karanlığına, cariyelerle eğlenmekten her türlü haşarat ve yılanların kucağına, yer üstündeki zevklerden yer altında kıvranmaya, dost ve ahbapla ünsiyetten mezarda yalnızlığa, yumuşak yataklardan felaket çukuruna intikal ettirdi. Onların kuvvet ve heybetleri kendilerini ölümden kurtaramadı. Şimdi onlardan herhangi birini duyuyor veya hiçbir ses işitiyor musun?

¹ Kıs râ: İran (Sasâni) Hükümdarı.

² Kayser: Roma ve Bizans İmparatoru.

Bütün canlıları takdir ettiği ölümlle zelil eden, sonra da ölümü takva sahipleri için kurtuluş ve kendisiyle buluşma sebebi yapan; mezarı da kıyamete kadar asiler için tutuklu yeri kılan Allahü Teâlâ'yı her türlü noksan sıfatlardan tenzih ederim. Görünen nimetleriyle ihsânda bulunmak, kahreden belalarıyla intikam almak O'na mahsustur. Yerlerde ve göklerde, önce de sonra da hamd yalnız O'na aittir.

Salât ve selâm, apaçık mucizelerin ve göz kamaştırıcı belgelerin sahibi olan Muhammed (a.s.) ile O'nun yakınları ve Ashâbının üzerine olsun.

Şunu bil ki; kendisine ölüm gelecek olana varacağı yerin toprak, arkadaşlarının böcekler, konuşacaklarının Münker ve Nekir melekleri, yatağının mezar, uğrak yerinin kıyamet, son varacağı yerin Cennet yada Cehennem olduğunu bilen kimseye yaraşan ölümü her zaman anması, onu beklemesi ve bütün imkanları ile ona hazırlanarak önlem almasıdır. Hatta insan kendisini daima mezardaki ölümlerden biri olarak görmelidir. Çünkü uzak olan gelmeyecek olandır. Halbuki her gelecek, yakındır.

Hiz. Enes (r.a.) anlatıyor: Resûlullah (s.a.v.)'a:

-Ey Allah'ın Resûlü! Mü'minlerin hangisi en faziletlidir? diye soruldu. Aleyhissalâtu vesselâm:

-Ahlâkça en güzelleridir, buyurdular.

-Peki mü'minlerin hangisi en akıllıdır? diye tekrar soruldu. Aleyhissalâtu vesselâm:

-Ölümü en çok zikreden ve kendilerine gelmezden önce onun için en iyi hazırlığı yapanlardır. İşte akıllılar bunlardır, buyurdu. (İbni Mâce, Rezîn tahrîc etmiştir.)

Bir şey için hazırlanmanın en kolay yolu, o şeyin sık sık kalben hatırlanmasına bağlıdır. Hatırlamak da hatırlatıcı şeylere bakmakla mümkün olur.

Bu sebeple bu kitabımızda ölüm anını, ölümden önceki ve sonraki halleri; ahiret ve kıyametin hallerini; Cennet ve Cehennem'i ve bunlardan tekrar tekrar insanın hatırlaması gereken konuları anlatacağız. Amacımız, insanları ölüm için hazırlık yapmaya teşvik etmektir. Çünkü ömürden geriye az bir şey kalmıştır. Ölüm yolculuğu yaklaşmasına rağmen, ne yazık ki insanlar bundan bihaberdirler. Nitekim şu âyet-i kerîme bu hususu ne güzel açıklar:

"İnsanlara hesap(a çekilme) zamanı yaklaştı. Hal böyle iken onlar, hâlâ gaflet içinde yüz çevirmektedirler." (Enbiyâ Sûresi, 1. âyet)

Ölüm ile ilgili konuları iki bölümde ele alacağız. Birinci Bölüm'de ölümden önce olanlar ve Sûr'a üfürülünceye kadar ölümden sonraki haller anlatılacak; İkinci Bölüm ise Sûr'un üfürülmesinden başlayarak Cennet yada Cehennem olmak üzere ölümlerin halleri ve bu aradaki zorluk ve tehlikeler hakkında olacaktır.

BİRİNCİ BÖLÜM

ÖLÜMÜ SIKÇA ANMAK VE BUNA TEŞVİK

Şunu iyi bil ki, dünya zevklerine dalan, ona aldanıp meyleden kimse, ölümü hatırlamaktan gafildir ve ölüm kendisine hatırlatıldığında onu hoş karşılamayarak ondan nefret eder. Nitekim bu gibi kimseler hakkında Allahü Teâlâ Hazretleri Cum'a Sûresi, 8'inci âyet-i kerîmesinde şöyle buyurur:

"De ki: Sizin hakikaten kendisinden kaçtığınız (ı zannettiğiniz) ölüm var ya, işte muhakkak o, sizi gelip bulacak, sonra (hepiniz) gizliyi de aşikârı da bilen Allah'a döndürüleceksiniz. O, yapmakta olduğunuz şeyleri size haber verecektir."

İnsanlar üç kısma ayrılırlar:

1-Dünyaya tamamen dalanlar,

2-Henüz tevbe etmiş olanlar,

3-Kemâle ermiş (olgunlaşmış) arifler.

Dünyaya tamamen dalanlar ölümü anmazlar. Kendilerine ölüm gerçeği hatırlatılınca dünyadan ayrılacaklarını düşünerek üzüntü ile anarlar ve ölümü kötülemeyle meşgul olurlar. Böyle kişilerin ölümü anması, onların Allah (c.c.)'tan daha da uzaklaşmalarına sebep olur.

İkinci gurupta yer alan henüz tevbe edenin ölümü fazlaça anması, kalbinde korku ve haşyetin (ürpermenin) artarak tevbesinin gereğini yerine getirmesi için gereklidir. Bazen ölümden korkması, tevbesini tamamlamadan ve gerekli azıgını almadan ölümün kendisini yakalayacağı düşüncesiyle olabilir ki, burada mazur görülür. Bu düşünceyle ölümü sevmeyen kimse, Peygamber Efendimiz (s.a.v.)'in: **"Kim Allah'a kavuşmayı severse, Allah da ona kavuşmayı sever. Kim Allah'a kavuşmaktan hoşlanmazsa Allah da ona kavuşmaktan hoşlanmaz!"** (Buhari, Müslim) buyurduğu kimselerin kategorisine girmez. Çünkü bu durumda olan bir kimse, gerçekte ölümden ve Allah (c.c.)'a kavuşmaktan hoşlanmaz değildir, kendi kusur ve noksanlarını telâfi peşinde koşmaktadır. Bu kimsenin durumu, sevgilisine ulaşmak için sevgilisinin arzu ettiği şekilde hazırlanmakla meşgul olduğundan zaman kazanmak isteyenlerin durumuna benzer. Bu, ölümü çirkin görmüş sayılmaz. Kişinin ölümü bu amaçla istememesinin belirtisi sürekli olarak ölüm için hazırlanması ve bunun dışında bir şeyle meşgul olmamasıdır. Aksi halde, dünyaya tamamen dalan kimselere benzemiş olur.

Hakikate ulaşmış arif kişiye gelince, o devamlı olarak ölümü anar. Çünkü onun için ölüm sevgiliye kavuşma köprüsüdür. Seven, sevgilisine kavuşacağı zamanı hiçbir zaman

aklından çıkarmaz. Hatta ölümün gelişini gecikmiş sayar, bir an önce bu isyan yurdundan kurtulup Alemlerin Rabbi civarına varabilmek için can atar. Nitekim Ashâb-ı Kirâm'-dan Huzeyfe (r.a.), ölüm döşeğinde iken şöyle duâ etmiştir:

"Dost, ani bir baskınla çıkageldi. Artık pişmanlığın bir faydası yoktur. Allah'ım! Fakirlik ve hastalıktan hangisi hakkımda daha hayırlı ise bana onu ver. Ölüm de hakkımda yaşamaktan hayırlı ise, Sana ulaşıncaya kadar ölüm yolunu bana kolaylaştır."

Demek ki, kusur ve noksanlarını telâfi etmek ve öte dünya için sermaye kazanmak amacıyla henüz tevbe etmiş olanın ölümü hoş görmemesi mazur sayıldığı gibi, arif kişi de, bu yaklaşımlarıyla ölümü arzulamasında mazur sayılır.

Öte yandan rütbe bakımından bu ikisinden de daha üstün rütbede olan o kişidir ki, ölümü veya yaşamayı tercih etmeden işi Allah (c.c.)'a havale edip O'nun için en sevimli olanı ne ise kendisi için de en sevimli olanın o olacağı düşüncesindedir. İşte bu kişi sevgi ve dostlukta teslim ve rıza makamına ulaşmış demektir. Bu ise son rütbedir.

Her durumda ölümü anmakta sevap ve faziletler vardır. Çünkü tamamen dünyaya dalan insan, ölümü ana ana, yavaş yavaş dünyadan uzaklaşır. Dünya nimetleri ona ağır gelir, zevklerinden hoşlanmamaya başlar. Böylece dünyanın lezzet ve şehvetlerinden insanı soğutan, uzaklaştıran her şey, kurtuluş sebeplerindedir.

HER DURUMDA ÖLÜMÜ ANMANIN FAZİLETİ

Ḥabû Said el-Hudrî (r.a.) anlatıyor: Allah Resûlü (s.a.v.) buyurdu ki:

"Eğer siz, lezzetleri yok eden ölümü ansaydınız, bu kadar çok konuşmazdınız. O lezzetleri yıkanı çokça anın!"
(Rezin)

Bir diğer hadis-i şerifte Resûlü Ekrem (s.a.v.) buyurdu ki:

"Eğer hayvanlar, ölüm hakkında siz insanoğlunun bildiğini bilmiş olsaydılar onlardan semiz bir et yenmezdi."
(Beyhâki)

Hız. Aişe (r.a.) Allah Resûlü (s.a.v.)'ne sordu:

-Ey Allah'ın Resûlü! Şehitlerle birlikte haşrolunacak kimse var mıdır?

Resûlüllah (s.a.v.) şöyle cevap verdi:

-Evet, bir gün ve gecede yirmi kere ölümü hatırlayan şehitlerle haşrolunur. (Taberâni)

Ölümü sıkça hatırlamak insanı dünyaya meyletmekten, ona aldanmaktan alıkoyar ve öte dünya için hazırlanmaya sevk eder. Ölümü unutmak ise, insanın dünya zevk ve şehvetlerinin peşinden koşmasına sebep olur.

Abdullah İbni Ömer (r.a.) rivayet ediyor: Resûlullah (s.a.v.) buyurdu ki:

"Mü'minin armağanı ölümdür." (Hakim, Taberâni, İbni Ebi'd-Dünyâ)

Dünya, mü'minin zindanıdır, orada sürekli sıkıntı içinde bulunur, nefsinin arzularına karşı sürekli mücadele içindedir ve şeytanın saldırılarına karşı devamlı olarak savunma halindedir. Bu sebeple ölüm mü'min için bütün bu sıkıntılardan kurtulmaktır. Dolayısıyla bu kurtuluşu onun için bir armağan olur.

Yine Resûlü Ekrem (s.a.v.) buyurdu ki:

"Ölüm, her mü'min için bir kefârettir." (Beyhâki, Ebû Nuaym)

Bununla gerçek Müslüman kastedilmektedir. O Müslüman ki, diğerleri onun elinden ve dilinden emin olmuş, mü'minin güzel vasıfları kendisinde yerleşmiş, farzları yerine getirerek büyük günahlardan kaçınmak suretiyle bazı ufak tefek hataları olmuştur ki, ölüm bunları yok eder.

Atâ el-Horâsânî (r.a.)'nin rivayet ettiğine göre, bir gün Allah Resûlü (s.a.v.) kahkahalarla gülen bir topluluğun yanına vardı ve:

-Meclisinizi, sohbetinizi zevkleri alt üst eden şeyle karıştırınız, buyurdu. Oradakilerin:

-O da nedir? Diye sormaları üzerine Resûlüllah (s.a.v.):

-Ölümdür! Diye cevap verdi. (İbni Ebi'd-Dünyâ)

Enes (r.a.) rivayet ediyor: Resûlü Ekrem (s.a.v.) buyurdu ki:

"Ölümü çokça anınız. Zira o, günahları eritir ve dünyadan yüz çevirtir." (İbni Ebi'd-Dünyâ)

Ammar b. Yâser (r.a.) rivayet ediyor: Allah Resûlü (s.a.v.) buyurdu ki:

"Nasihat verici olarak ölüm yeter." (Taberânî, Beyhâkî)

İbni Ömer (r.a.) anlatıyor: Bir gün Resûlüllah (s.a.v.) mescitte bazı kimselerin konuşup güleştüklerini görünce: **"Ölümü anın! İyi biliniz ki, nefsimi kudret elinde tutan Allah'a yemin ederim, benim bildiklerimi bilseydiniz az güler çok ağlardınız,"** buyurdu. (İbni Ebi'd-Dünyâ)

Enes bin Malik (r.a.) anlatıyor: Bir defasında Allah Resûlü'nün huzurunda bir adamdan övgüyle bahsetmeleri üzerine Resûlü Ekrem (s.a.v.):

-Arkadaşınızın ölümü anması nasıldır? Diye sorduklarında, oradakiler:

-Onun ölümü andığını nerede ise duymuş değiliz, diye cevap verince Resûlüllah (s.a.v.):

-Öyle ise arkadaşınız bahsettiğiniz gibi değildir, buyurdu. (İbni Ebi'd-Dünyâ)

Abdullah İbni Ömer (r.a.) anlatıyor: Bir gün onuncu şahıs olarak Allah Resûlü'nün huzurunda bulunuyordum. Ensâr'dan bir zât:

-Ey Allah'ın Resûlü! İnsanların en akıllısı ve şereflişi kimdir? Diye sordu. Resûlü Ekrem (s.a.v.):

-İnsanların en akıllısı ölümü en fazla ananları, ona en iyi şekilde hazırlananlarıdır. İşte onlardır akıllılar. Onlardır dünyanın şerefini, ahiretin de keremini kazananlar, diye cevap verdi. (İbni Ebi'd-Dünyâ)

Hasan Basrî Hazretleri buyurdu ki: "Ölüm, dünyanın bütün çirkinliklerini açığa çıkardı da akıl sahipleri için dünyalık hususunda zevk alacakları bir şey bırakmadı."

Rabi b. Haysem şöyle dedi: "Mü'minin bekledikleri arasında ölümden daha hayırlı bir şey yoktur."

Büyüklerden bir zât, kardeşine yazdığı bir mektubunda şunları demiştir: "Kardeşim, ölümü arayıp bulamayacağı gün gelmeden önce, bu dünyada ölüme karşı hazırlıklı ol."

İbni Sirîn'in yanında ölümden söz edildiğinde tüm organları taş kesilir ve bütün azâları hissizleşirmiş.

Ömer bin Abdülaziz her akşam alimleri toplayarak ölümden, kıyamet ve ahiretten bahsederler ve âdeta önlerinde bir cenaze varmış gibi ağlaşırlarmış.

İbrâhim et-Teymî diyor ki: "İki şey beni dünya zevklerinden uzaklaştırmıştır. Biri ölümü hatırlamak, diğeri de Allah (c.c.)'ın huzurunda hesap vermeyi düşünmektir."

Ka'b da şunları söylüyor: "Ölümü bilene, dünyanın dert ve sıkıntıları kolay gelir."

Ömer bin Abdülaziz devrin alimlerinden birisine:

-Bana nasihat et, der. Alim:

-Halifelerden ilk ölen sen değilsin, yani her halife gibi sen de bir gün öleceksin, diye cevap verir. Ömer:

-Daha fazlasını söyle, deyince Alim:

-Adem'e varıncaya kadar bütün ataların ölümü tatmış ve sıra sana gelmiştir, der. Bu söz üzerine Ömer hüngür hüngür ağlamaya başlar.

Mutarrıf diyor ki: "Bir gün Basra Mescidi'nin ortasında iken, uykudaki adamın gördüğü gibi, ben de birisinin şöyle seslendiğini duydum: Ölümü anmak, ondan korkanların ödlerini kopardı. Allah'a yemin ederim ki onları şaşkın bir halde görürsün!"

Eş'as anlatıyor: "Biz Hasan Basrî Hazretleri'nin sohbetlerine katılırdık. O'nun sohbeti Cehennem, ahiret ve ölümü hatırlamaktan oluşuyordu."

Safiye (r.a.) anlatıyor: Kadının biri Hazret-i Aişe (r.a.)'ye gelerek kalbinin katılığından yakındı. Aişe (r.a.) şöyle buyurdu:

"Ölümü çokça an ki, kalbin yumuşasın."

Kadın söyleneni yaptı ve kalbi yumuşadı. Daha sonra Hazret-i Aişe (r.a.)'ye gelerek teşekkür etti.

İsa (a.s.)'nın yanında ölümden söz edildiğinde vücudundan ter yerine kan damladığı söylenir.

Davud (a.s.)'un da, ölüm ve kıyamet anıldığı vakit bütün uzuvları birbirinden ayrılıncaya kadar ağladığı; Allah (c.c.)'ın rahmeti anıldığı vakit kendine geldiği anlatılır.

Mutarrif b. Abdullah b. eş-Şihhîr der ki: "Şu ölüm var ya servet sahibine servetini zehir eder. O halde ölüm olmayan yer için servet hazırlayın."

Ebû Süleyman ed-Dârânî, Ümmü Hirven'e sorar:

-Ölümden hoşlanır mısınız?

Kadın:

-Hayır, deyince Dârânî sebebini sorar. Kadın:

-Bir insana karşı bir kusur işlesem, onunla bir arada bulunmaktan hoşlanmam. Kendisine bu kadar isyan ettiğim Allah ile buluşmamı sağlayacak olan ölümü nasıl isteyebilirim, diye cevap verir.

ÖLÜMÜ ANMAYI KALPTE YERLEŞTİRMENİN YOLU

Şunu iyi bil ki, ölüm tehlikeli ve korkutucudur. İnsanlar ölümü az düşünüp, onu az andıkları için ondan habersiz bir umursamazlık içindedirler. Hatta onu hatırlayanların kalpleri dünya zevk ve şehvetleri ile meşgul olduğundan ölümü hatırlamak, bu insanların gönüllerinde yeterli etkiyi göstermez. Bunun çaresi, her şeyden sıyrılmış boş bir kalp ile, daima yanbaşında bulunan ölümü, tıpkı tehlikeli bir çöl veya deniz yolculuğuna çıkacak olan kişinin, bu tehlikeli yolculuktan başka bir şey düşünmediğı gibi düşünmektir. Böyle halis bir düşünce ile ölümü düşündüğü zaman, bu düşüncenin kalbinde gösterdiği etki ile dünya neşesini azaltıp kalbini üzeceğı ihtimali artar.

Ölümü hatırlamanın en etkin, en başarılı yolu, kişinin kendi akran ve emsallerinden ölüp toprak altına gidenleri çokça anmasıdır. Onların mevki ve makamlarını, toprağın onların güzel suretlerini nasıl yok ettiğini, kabirlerinde nasıl çürüdüklerini, eşlerinin dul, çocuklarının nasıl yetim kaldığını, mallarının mahvolduğunu, mescitlerinin ve meclislerinin boş kaldığını, izlerinin silindiğini, hayatta iken nasıl

neşeyle sohbet ettikleri halde sonunda nasıl unutulup kaybolduklarını düşünmesidir.

Ne zaman ki insan, ölen bir tanıdığını bütün ayrıntılarıyla böylece düşünür, suretini, sevincini, geçim için çabalamasını, ölümü unutup yaşamak arzusunu, gençlik ve kuvvetiyle gururlandığını, dünya zevk ve eğlencelerine kendisini kaptırıp da sonunda ölümün yakasına ani olarak nasıl yapıştığını, yürüyen ayaklarının nasıl hareketsiz kaldığını, hatta eklemelerinin çürüyerek birbirinden ayrıldığını, konuşan dilinin şimdi kurtlar tarafından yendiğini, inci gibi parlayan dişlerinin şimdi nasıl çürüdüğünü, kendisi ile ölüm arasında bir günlük bile mesafe yok iken nasıl on yıl sonraki nafakanın peşinden koştuğunu, beklemediği bir anda ölümün pençelerine nasıl yakalandığını, Melek-ül Mevt (Ölüm Meleği)'in nasıl kendisine görüldüğünü, Cennet veya Cehennem diye nasıl kendisine seslenildiğini düşünür, kendisini de bu anda onun yerine koyarak gafletin aynı onun gafleti gibi olduğunu ve aynı akıbete uğrayacağını hatırlarsa, işte o zaman kalbi yumuşar. Nitekim Ebû'd-Derdâ (r.a.) şöyle buyurdu:

"Ölüleri andığın vakit, kendini de onlardan biri gibi say."

İbni Mes'ud (r.a.) der ki: "Mutlu, bahtiyar kişi başkalarından ibret alandır."

Ömer bin Abdülaziz de: "Her gün sabah-akşam birini Allah'a yolcu ettiğimizi görmüyor musunuz? Onu bir çukura bırakıp üzerine toprak atıyoruz, eşi dostu onu oracıkta bırakıp gidiyor ve ilişkileri tamamen kesiliyor," demiştir.

O halde, kabirlere gitmek, hasta ve yaşlı kimseleri ziyaret etmekle beraber devamlı bunları düşünmek gönülde ölüm düşüncesini canlı tutar, böylece kişi ona hazırlıklı olur, almış yurdundan uzaklaşır.

Öte yandan dünya nimetlerinden bir şey hoşuna gittiğinde ondan ayrılacağını, onu bir gün geride bırakarak göçüp gideceğini hemen hatırlamalıdır.

Bir gün İbni Mutî evine bakarak, ne kadar güzel bir eve sahip olduğunu düşündü ve ona hayran kaldı. Daha sonra: "Allah'a yemin ederim ki ölüm olmasaydı seninle sevinir, varacağımız mezar dar olmasaydı dünya ile gözlerimiz aydınlanırdı. Fakat bunların hepsi fani şeylerdir," diyerek yüksek sesle ağlamaya başladı.

EMELİN KISA OLUŞUNUN FAZİLETİ

Resûlü Ekrem (s.a.v.), Abdullah bin Ömer (r.a.)'e bir gün şöyle buyurdu:

"Sabaha erince akşama, akşama erince de sabaha çıkabileceğine güvenme. Ölmeden önce hayatın kıymetini bil, onu değerlendir. Hastalıktan önce de sağlığının kıymetini bil. Ey Abdullah! Yarn isminin ne olacağını bilemezsin!"
(İbni Hibbân)

Buhari ve Tirmizi'nin rivayetleri de şöyledir:

İbni Ömer (r.a.) anlatıyor: Resûlüllah (s.a.v.) omuzumdan tuttu ve: ***"Sen dünyada bir garip veya bir yolcu gibi ol,"*** buyurdu.

İbni Ömer (r.a.) şöyle diyordu: ***"Akşama erdin mi, sabahı bekleme, sabaha erdin mi akşamı bekleme. Sağlıklı olduğun sırada hastalık halin için hazırlık yap. Hayatta iken de ölüm için hazırlık yap."***

Tirmizi'nin rivayetinde, ***"yolcu gibi ol"*** sözünden sonra şu ziyade var: ***"Kendini kabir ehlinden added."***

Hız. Ali (r.a.)'nin rivayet ettiği bir hadis-i şerifte Allah Resûlü (s.a.v.) şöyle buyurmuşlardır:

"Hakkınızda endişelendiğim şeylerin en korkutucusu iki haslettir (huydur). Bunlar hevâyaya uymak ve tûl-i emeldir. Hevâyaya uymak yani nefse ait olan şeylere düşkünlük göstermektir ki, insanı haktan alıkoyar. Tûl-i emel yani gerçekleşmesi çok uzun zamana bağlı olan emel ise dünya sevgisine daldırır. Hak Teâlâ dünyayı sevdiklerine de sevmediklerine de verir. Fakat bir kulunu sevdiği vakit ona imanı bahşeder. Şunu iyi bilin ki dünya, arkasını dönmüş gitmek üzeredir. Ahiret ise bize yönelmiş yaklaşmaktadır. Şunu unutmayınız ki, amel gününde hesabınız olmayacağı gibi, hesap gününde de amelinizin olmayacağından korkulur." (İbni Ebi'd-Dünyâ)

Ümmü'l-Münzir (r.a.) anlatıyor: Allah Resûlü (s.a.v.) bir akşam vakti halka hitaben:

-Ey insanlar! Allah'tan utanmıyor musunuz? Buyurdu. Oradakiler:

-Niçin böyle söylüyorsunuz, ey Allah'ın Resûlü? Dediklerinde, Resûlü Ekrem (s.a.v.) şöyle cevap verdi:

-Yiyemeyeceğiniz malı toplarsınız, erişemeyeceğiniz günler için emellere dalarsınız. İçinde oturamayacağınız binalar yaparsınız. (Beyhâki, İbni Ebi'd-Dünyâ)

Ebû Said el-Hudrî (r.a.) anlatıyor: Üsâme bin Zeyd, bedelini bir ay sonra vermek üzere Zeyd İbni Sabit'ten yüz dinara bir köle satın aldı. Bunu haber alan Resûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdular:

"Bedelini bir ay sonra vermek üzere bir köle satın alan Üsâme'ye şaşmıyor musunuz? Üsâme uzun emel sahibidir. Varlığını kudret elinde bulundurana yemin ederim ki, gözlerim açıldıkça kirpiklerimin bir daha üst üste gelmeyeceklerini, lokmayı yuttuğum vakit de onu hazmetmeden öleceğimi düşünürüm. Ey Allah'ın kulları! Eğer akıllı iseniz kendinizi ölümlerden sayınız! Allah'a yemin ederim ki, size vaat edilen ölüm gelecektir. Siz ona engel olamayacaksınız."
(Beyhâki, Ebû Nuaym, İbni Ebi'd-Dünyâ)

Abdullah ibni Abbas (r.a.) rivayet ediyor: Resûlullah (s.a.v.) su dökündüğü zaman (küçük abdestini yaptığında) ardından teyemmüm ederdi. Bir gün kendisine:

-Ey Allah'ın Resûlü! Yakınında su var. Bu teyemmüm niye? Diye sorduğumda şu cevabı verdi:

-Bana teminat verilmedi kil.. Belki suya yetişmeden ruhum kabzolunur.

Şöyle rivayet edilir: Bir gün Peygamberimiz (s.a.v.) eline üç çömek aldı. Bunlardan birini önüne, diğerini yan tarafına dikti. Sonuncusunu da uzakça bir yere attı. Ashâbına:

-Bununla neyi anlatmak istediğimi biliyor musunuz? Diye sordu. Ashâb:

-Doğrusunu Allah ve Resûlü bilir, deyince Resûlü Ekrem (s.a.v.) şöyle buyurdu:

-Şu önümdeki insan, şu yanımdaki eceli, şu uzağa attığım ise emelidir. İnsan, kendisinden çok uzaklarda bulunan emeline yetişmek ister, durmadan koşar. Fakat, eceli kendisine yakın olduğu için, o emeline yetişmeden eceli onu yakalayır. (Ahmed, İbni Ebi'd-Dünyâ)

Bir diğer rivayet de şöyledir: Hz. Enes (r.a.) anlatıyor: Resûlullah (s.a.v.) yere bir çizgi çizdi ve: **"Bu insanı temsil eder,"** buyurdu. Sonra bunun yanına ikinci bir çizgi daha çizerek: **"Bu da ecelini temsil eder,"** buyurdu. Ondan daha uzağa bir çizgi daha çizdikten sonra: **"Bu da emeldir,"** dedi ve ilâve etti: **"İşte insan daha böyle iken (yani emeline kavuşmadan) ona daha yakın olan (eceli) ansızın geliverir."** (Buhari, Tirmizi, İbni Mâce)

Enes (r.a.) rivayet ediyor: Resûlü Ekrem (s.a.v.) şöyle buyurdu: **"İnsanoğlu ihtiyarladığı halde iki haslet (huy) kendisi ile kalır. Bunlar hırs ve uzun emeldir."** (İbni Ebi'd-Dünyâ)

Yine Enes (ra) rivayet ediyor: Resûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: **"Âdemoğlu ihtiyarladıkça onda iki şey gençleşir: Mala karşı hırs ve hayata karşı hırs."** (Buhari, Müslim, Tirmizi)

İbni Ebi'd-Dünyâ İbni Luhay'a'dan, O da babasından, o da babasından rivayet ettiğine göre, Allah Resûlü (s.a.v.) şöyle buyurdu:

"Bu ümmetin ilk nesillerinin kurtuluşu dünya zevk ve şatafatından el çekme ile olmuştur. Sonrakilerin felaketi ise cimrilik ve uzun emel ile olacaktır."

Hasan Basrî anlatıyor: Resûlü Ekrem (s.a.v.) bir gün Ashâbına:

-Hepiniz Cennet'e girmek ister misiniz? Diye sordu. Ashâb hep bir ağızdan:

-Evet, ey Allah'ın Resûlü, dediler. Bunun üzerine Resûlü Ekrem (s.a.v.) şöyle buyurdu:

-Öyle ise emellerinizi kısa tutun ve Allah'tan hakkıyla haya edin.

Ashâb:

-Biz hepimiz Allah'tan haya ederiz, deyince Allah Resûlü (s.a.v.) sözlerini şöyle tamamladı:

-Allah'tan haya etmek bu değildir. Allah'tan haya etmek, kabri ve ölümü hatırlamaktır. Allah'tan haya etmek içini, dışını ve kalbini kötü niyet ve düşüncelerden korumaktır. Her kim ahiret hayatını kazanmayı dilerse, dünyanın şatafatından sıyrılsın. İşte bu noktada kişinin Allah'tan hakkıyla hayası başlar ve bu haya onu Allah dostluğuna ulaştırır.
(İbni Ebi'd-Dünyâ)

Haşib (r.a.), Allah Resûlü (s.a.v.)'nün şöyle duâ ettiğini rivayet etmektedir:

"Allah'ım! Ahiretin hayrına engel olan dünyadan, ölümün hayrına mani olan hayattan ve amelin hayrını yok eden emelden Sana sığınırım." (İbni Ebi'd-Dünyâ)

Şöyle rivayet edilir: Bir defasında Hz. İsa (a.s.) otururken, elindeki kürekle yeri kazmaya çalışan bir ihtiyarı görür ve ona yaklaşarak:

-Allah'ım! Şu ihtiyarın gönlünden emeli çıkar, diye duâda bulunur. İhtiyar o anda elindeki küreği bırakır ve bir müddet öylece kalakalır. Daha sonra Hz. İsa (a.s.):

-Allah'ım! O'na emelini iade et, diye niyazda bulunur. İhtiyar kalkar ve kazmaya devam eder. İsa (a.s.) adama iyice yaklaşarak bu davranışının sebebini sorar. Adam:

-Çalışırken nefsim bana: "*İhtiyarlayıp gittin, daha ne zamana kadar çalışıp duracaksın?*" dedi. Ben de işi bırakıp yan yattım. Derken nefsim bir kez daha: "*Hayatta olduğun müddetçe geçimini sağlamak zorundasın,*" dedi ve ben de çalışmaya devam ettim, diye açıklar.

Bu Konuda Diğer Bazı İslam Büyüklerinin Sözleri İse Şöyledir:

Ebû'd-Derdâ (r.a.) diyor ki:

"Ey insanlar, utanmaz mısınız? Bina yaparsınız, içinde oturamayacaksınız. Uzun emellerde bulunursunuz, yetişemeyeceksiniz. Dünya malını toplarsınız, yiyemeyeceksiniz. Sizden önceki kavimler sizin yaptıklarınızın daha sağlamlarını yapmışlar, sizden daha çok dünyalık toplamışlar ve sizden daha uzun emellerde bulunmuşlardı. Fakat gün oldu, şatafatlı binaları mezarları oldu, uzun emelleri onları aldattı, topladıkları dünyalıklar ise mahvoldu."

Hız. Ali (r.a.)'nin, Hız. Ömer (r.a.)'e hitaben şunları söylediği rivayet edilir: "*İki dostuna (Hız. Peygamber ve Hız. Ebû Bekir) kavuşmak isetersen, yamalı elbise ve yamalı ayakkabı giy, uzun emel sahibi olma ve doyasıya yeme.*"

Aşağıdaki beş şeyi Hız. Adem (a.s.) oğlu Şit (a.s.)'e öğütler ve O'nun da ölmeden önce oğullarına öğütlemesini emreder:

1-Dünyaya tamah etme, ona bağlanma. Ben ebedi Cennet tamahına kapıldım, bu yüzden Allah (c.c.) beni Cennet'ten çıkardı.

2-Kadınların arzularına uyma. Ben kendi karımın arzusuna uyarak yenmesi yasak edilen meyveden yedim, sonra pişmanlık duydum.

3-Yapacağın her işin akıbetini düşün. Eğer ben yaptığım şeyin sonunu düşünseydim, maruz kaldığım musibete uğramayacaktım.

4-Kalbin bir şeyden korktuğu zaman ondan uzaklaş. Ben, yasak meyveden yemeğe başladığım zaman kalbim ürpermiş ve korkmuştu, fakat ben geri dönmemiş uzaklaşmamıştım da pişmanlık beni sarıvermişti.

5-Her işinde istişare et. Eğer ben meleklerle istişare etseydim, maruz kaldığım musibete uğramayacaktım.

Selmân-ı Fârisî (r.a.) der ki: "Üç kişinin durumu beni hayrete düşürdü, hatta güldürdü. Bunlar, ölüm kendisini yakalamak üzere olduğu halde dünyalık peşinde koşan, unutulmadığı halde tam bir aymazlık içinde olan, Rabbi kendisinden razı olup olmadığını bilmediği halde kakhahalarla gülenlerdir. Şu üç şey de beni üzüp ağlatmıştır. Bunlar, Hz. Muhammed (s.a.v.) ve O'na bağlı dostların ayrılığı, kıyametin dehşeti ve Cennet'e mi yoksa Cehennem'e mi sevk edileceğimi bilmeden Allah'ın huzuruna çıkacak olmam."

Adamın biri Zerâre bin Ebû Evfâ'yı ölümünden sonra rüyasında görür ve kendisine şu soruyu sorar:

-Hangi amel sizin için daha faydalı olmuştur?

Zerâre şu cevabı verir:

-Tevekkül ve kısa emel.

Hasan el-Basrî (r.a.) der ki: "Ölüm, boynunuza asılı, dünya ise arkanızda dürülmektedir."

Davud-i Tâî de şöyle demiştir: "Bir ay yaşayacağıma dair düş kursam kendimi büyük bir günah işlemiş sayarım. Gece gündüz insanların felaketlere maruz kaldığını görüp durduğum halde nasıl böyle bir düş kurabilirim?"

Rivayet edilir ki; Şakîk-i Belhî, hocası olan Ebû Hâşim er-Rummânî'yi ziyarete gider. Hocası cebini kabarık görünce:

-Cebinde ne var? Diye sorar. O:

-Dostlarımdan birisi bana bir miktar yardımda bulundu ve: "*Orucunu bunlarla açmanı dilerim,*" dedi, diye cevap verir. Bunun üzerine hocası:

-Demek sen akşama çıkabileceğini düşünüyorsun. O halde artık ben seninle konuşmam, der ve kapıyı öğrencisinin yüzüne kapayarak evine girer.

Ömer bin Abdülaziz'in, bir hutbesinde şunları söylediği rivayet edilmektedir:

"Her yolculuğun kendi özelliğine göre bir azığı vardır. Öyleyse sizler ahiret yolculuğu için Allah korkusunu azık edinin. Allahü Teâlâ'nın hazırladığı ödül ve cezayı görür gibi umutlanın veya korkun. Uzun düşler kurmayın, zira uzun düşler kurmak kalbinizi katılaştırır da yegane düşmanınınız olan şeytanın tahakkümü altına girmiş olursunuz. Allah'a yemin olsun ki, akşama çıktığı vakit sabahlamayacağını, sabaha eriştiği vakit akşamlamayacağını bilmeyen

uzun düşler kurmaz, kurmamalıdır. Gerek ben gerekse sizler dünyaya aldanmış nice insanlar gördük. Huzur, ancak Allah'ın azabından emin olanlar için; neşe ve mutluluk da kıyametin dehşetinden yakasını kurtaranlar içindir. Fakat her kim bir çıbanı iyice tedavi etmezse, o, başka bir taraftan patlak verir. Böyle olanlar nasıl sevinir? Nefsime yasakladığım bir şeyi sizlere emretmekten Allah'a sığırım. Çünkü o zaman kıyamet günü benim gücüm kaybolur da, ayıbım ortaya dökülür, rezil ve rüsvay olurum. O öyle bir gün ki, zengin ve fakir meydana çıkar, teraziler kurulur. Öyle bir güçlkle karşılaşacaksınız ki, şayet yıldızlar bunlarla karşılaşsaydı kararıp dökülürlerdi. Dağlar dayanamaz erirlerdi. Yer bu güçlkle karşılaşsaydı paramparça olurdu. Cennet ile Cehennem'den başka bir yer bulunmadığını ve mutlaka bunlardan birisine gideceğinizi biliyorsunuz."

Adamın biri dostuna yazdığı mektupta şunları dile getirmiştir: "Dünya için tasalanmak uzundur, halbuki ölüm insana çok yakındır. Her gün yokluğa doğru yol almaktasın. O halde kalk da '*yolculuk var!*' diye seslenilmeden önce kendine gel."

Abdullah bin Samî, babasının şöyle söylediğini bildiriyor: "Ey sağlığına aldanan, sapasağlam bir insanın düşüp öldüğünü hiç görmedin mi? Ey ömrünün uzunluğuna aldanan, vakti gelmeden kimsenin öldüğünü hiç gördün mü? Eğer sen ömrünü şöyle bir gözden geçirsen, tattığın zevklerin hepsini unuttuğunu görürsün. Sağlığına veya uzun boylu yaşamana mı aldanıyorsun? Ölümden emin mi oldun, yoksa ölüm meleğine mi aldırış etmiyorsun? İyi bil ki ölüm

meleği geldiği zaman onu ne servetin ne de adamların engelleyebilir. Ölüm anının gam, sıkıntı, hasret ve pişmanlık olduğunu bilmiyor musun? Sonra öte dünya için çalışan kula Allah rahmet etsin. Allah o kula rahmet etsin ki, ölüm kapıya dayanmadan önce ölümden sonrası için hazırlanmıştır."

Ebû Zekeriyya et-Teymî anlatıyor: Süleyman bin Abdülmelik ile Mescid-i Haram'da bulunduğumuz sırada bir zât üzeri yazılı bir taş getirdi ve onu okuyabilecek birisini aradı. Bu amaçla Vehb bin Münebbih geldi ve taşın üzerinde yazılı olan şu satırları okudu:

"Ey Ademoğlu! Ömründen geriye ne kaldığını bilseydin dünyadan yüz çevirir ve biraz daha fazla iyi işler yapmaya gayret ederdin. Hırsını azaltırdın. Halbuki ölüm yarın sana gelecek, hatalarından dolayı pişman olacaksın. Malından mülkünden seni ayıracak, artık ne dünya adamı olacak ne de ahiretin için bir şey yapabileceksin. O halde hasret ve pişmanlık gelmeden ahiretin için çalış!"

Bu sözleri dinleyen Süleyman bin Abdülmelik hıçkıra hıçkıra ağlamaya başladı.

Ömer bin Abdülaziz, başka bir hutbesinde Hak Teâlâ Hazretleri'ne hamd-ü senâ etiketten sonra şunları söyledi:

"Ey insanlar! Sizler boş yere yaratılmadığınız gibi, başıboş da bırakılmış değilsiniz. Allahü Teâlâ'nın vaadinin yerine gelmesi için toplanacağınız bir gün vardır. Allahü Teâlâ'nın, her şeyi kuşatan rahmetinden, yer ve gökler kadar geniş Cennetinden uzaklaştırdığı kimse kederlidir ve zarara

uğramıştır. Yarından emin olan, ancak ve ancak takva sahibi olan kimsedir. Dünyayı verip ahireti alan, mutsuzluğu verip saadeti alandır. Helake yönelenler arasında olduğunuzu biliyor musunuz? Siz öleceksiniz, yerinize başkaları gelecek. Her gün sabah-akşam gerekeni yaptıktan sonra ahirete yolcu ettiğiniz nice insanlar vardır. Onları döşeksiz, kapkaranlık mezara gömersiniz. Sebepler onlardan kalktı, dostlar ayrıldı, hesap başladı. Ben size bu tavsiyelerde bulunurken yemin ederim ki, hiçbirinizi kendimden daha fazla günahkâr görmüyorum. Ancak bu da Allahü Teâlâ'nın bir kanunudur. İyiliği emretmek, kötülüğü yasaklamak benim görevimdir. Allahü Teâlâ'dan bağışlanmamı diliyorum."

Daha sonra Ömer bin Abdülaziz ellerini yüzüne kapayarak, sakalı ıslanincaya kadar çıkrıklarla ağladı ve vefatına kadar bir daha meclisine dönmedi.

Ebû Bekir es-Siddîk (r.a.) bir hutbesinde halka şöyle seslendi:

"Nerede o parlak yüzlüler? Nerede o gençliği ile övünenler? Nerede saraylar bina eden hükümdarlar? Savaş meydanlarında zaferden zafere koşan kumandanlar? Zaman onları yok etti. Sonunda mezarın karanlığına karıştılar. Acele edin! Elinizi çabuk tutun! Kurtuluşa koşun!"

UZUN EMELİN SEBEBİ VE KURTULUŞ YOLLARI

Şunu bilmiş ol ki, uzun emelin iki sebebi vardır. Biri dünya sevgisi, dünya ile dostluk; diğeri ansızın gelecek olan ölümü uzak görme cehaletidir.

Dünya sevgisi şudur: İnsan dünyayı dost edinip onun zevk ve şehvetleri ile ilgilendiği vakit, artık dünyadan ayrılmak ona zor gelir. Dünyadan ayrılmasına sebep olacak ölümü düşünmek bile istemez. Zira insan hoşlanmadığı bir şeyi kendinden uzaklaştırmak ister. Öte yandan insanoğlu birçok boş kuruntular ile doludur. Nefsinin arzusuna uygun birçok şeyler ister. Nefsinin arzu ettiği de dünyada uzun müddet yaşamaktır. Devamlı olarak bu hayat için planlar yapar. Uzun seneler yaşamak için muhtaç olduğu ev, mal, mülk, evlat, dost, binek ve diğer dünyevi ihtiyaçlarını hazırlamaya çalışır, kalbi bunlarla meşgul olur durur. Buna karşılık ölümü unuttur ve onun bir gün ansızın çıkıp geleceğini düşünmez. Hatta bazen ölüm tehlikesi ile karşı karşıya geldiğinde: *"Önünde daha uzun günler var, ileri yaşlarda*

tevbe edersin," diye düşünerek tevbeyle ertelemeye çalışır. Büyüdüğü vakit: "Acele etme, yaşlanınca tevbe edersin," der. İhtiyarladığı vakit: "Şu evin inşaatı var, çocuğun düğün masrafı, evin idaresi var, şu adamın düşmanlığı ve davası var," derken günleri oyalanma ile geçer. Biri biter bir başkası eklenir ve öte dünya için çalışmasını erteler. Nihayet hiç beklemediği bir anda ölüm yakasına yapışınca yapmadıkları için pişman olur, ancak iş işten geçmiştir.

Cehennemliklerin çoğunluğunu bugün yapması gereken işleri yarına erteleyenler oluşturacak ve onların çoğu bu yüzden "Yazıklar olsun bize, yapmamız gerekeni hep erteliyorduk!" diye feryâd-u figan edecekler. Zavallı insan, içine daldığı bu meşguliyetten kurtulacağını zanneder. Dünya meşguliyetinden, ancak onu terk edenlerin kurtulabileceğini bilmez.

Bütün bu kuruntular dünyayı sevmekten, onunla dostluktan ve Allah Resûlü'nün: "**Kimi ve neyi seversen, sonunda ondan ayrılacaksın,**" buyurduğunu bilmemekten veya bu sözlerin inceliğini kavrayamamaktan kaynaklanmaktadır.

Uzun emelin bir diğer sebebi de ansızın gelecek olan ölümü uzak görme cehaletidir. İnsan çoğu zaman gençliğine güvenir de ölümü uzak görür. Halbuki bu zavallı adam, memleketindeki ihtiyarların, gençlerin onda birinden daha az olduklarını, bunun nedeninin, ölümün gençler arasında daha yaygın olmasından kaynaklandığını düşünemez. Binaenaleyh bir ihtiyar ölünceye kadar bin çocuk ve genç ölmektedir.

Bazen de insan sağlıklı oluşundan dolayı ölümü uzak görür, ölümün ansızın gelebileceğini düşünmez. Halbuki nice sağlam ve sağlıklı kimselerin aniden öldüğünün farkında değildir. Ani ölüm uzak bir ihtimal ise de, ani hastalık hiç uzak değildir. Her hastalık ani gelir. Hastalık geldikten sonra da ölüm yaklaşmış olur.

Ölümün zamanı yoktur. Ölüm genç, yaşlı, yaz, kış, gece, gündüz demez. Bunu idrak edebilen insan, aklını daha ziyade başına toplar ve ölüm için daha fazla hazırlık yapar. Fakat bütün bunlardan bihaber olması ve dünyaya bağlılığı, kendisini uzun emele ve pek yakında kapısını çalacak olan ölümden gaflete sürükler. O, ölümün daha ileride ve uzaklarda olduğunu düşünür. Her an ölümün pençelerine yakalanabileceğini kestiremez. Daima kendisinin cenaze defnedeceğini zanneder. O, daima başkalarının öldüğünü görür, kendi ölümünü hiç aklına getirmez, ki onunla dostluk kurabilsin. Çünkü kendisi henüz ölmemiştir. Ölse de bir defa ölecektir. Bu sebeple o kişinin izlemesi gereken yol, kendisini ölenlerin yerine koyması, bir gün mutlaka kendi cenazesinin de omuzlarda taşınacağını ve o karanlık mezara gömüleceğini bilerek "ileride yaparım" düşüncesinin sırf cehaletten kaynaklandığını anlayarak bundan sıyrılmasıdır.

Bu "ileride yaparım" düşüncesinin sırf cehalet ve dünyaya bağlılık olduğunu kavradıktan sonra, bundan kurtulmanın yolu, sebeplerinden uzaklaşmaktır. Cehaletin tedavisi de samimiyet ve temiz kalplerden gelen hikmetli sözlerdir.

Dünya sevgisine gelince, onu gönülden atmak gerçekten zor bir iştir. O, öyle kronikleşmiş bir hastalıktır ki, bugüne

kadar onun tedavisinden aciz kalınmıştır. Bunun sadece bir tedavi yolu vardır. O da ahirete, oradaki azabın büyüklüğüne ve mükâfatın bolluğuna inanmaktır. Bunlara kesin olarak inanan insanın kalbinden dünya sevgisi göç eder. Zira kıymetlinin sevgisi, gönülden değersiz olanın sevgisini söküp atar.

Dünyanın değersiz ve ahiretin makbul olduğunu anlayan insan, dünyaya değer vermekten çekinir. Hatta bütün dünyanın yönetimi kendisine verilse dahi ona iltifat etmez. Salih kişilerin gördüğü gibi, bizlere de dünyanın gerçek yüzünü göstermesini Cenâb-ı Hakk'tan dileriz.

Ölümü hatırlamanın en etkili yolu, insanın kendi akran ve emsallerinin ölümlerini düşünmektir. Ölümün, nasıl hiç beklemedikleri bir anda karşılarına çıktığını görebilmektir. Öte yandan, ölüme hazırlıklı olan ise, gerçekten büyük bir zafer kazanmış, kurtuluşa ulaşmıştır. Bunun aksine dünyaya aldanan da büyük bir hüsrân ve zarar içindedir.

İnsan hiçbir zaman bedeninin her uzvunun nasıl kurt ve böceklerin birer yiyeceği haline dönüşeceğini, kemiklerinin çürüyüp dağılacığını, kendisi için ancak ilim ve güzel amel­lerinin kalacağını aklından çıkarmamalıdır. Bunun gibi, ileride karşılaşacağı kabir azabı, Münker ve Nekir sorgusu, haşır, neşir ve kıyametin dehşeti, "**hesaba gelin**" diye yapılan çağrı ve buna benzer, kalbinde ölümü hatırlatıp ona hazırlayacak olan şeyleri düşünmelidir.

UZUN VE KISA EMELDE İNSANLARIN DERECELERİ

Şunu iyi bil ki, insanlar bu konularda birbirlerinden farklıdırlar. Bir kısım insanlar vardır ki, dünyada ebedi olarak yaşamayı ister ve hep bunu arzular. Nitekim Cenâb-ı Hak Bakara Sûresi'nin 96'ncı âyet-i kerîmesinde şöyle buyurur: **"...Onların her biri bin yıl yaşatılmayı ister..."**

Diğer bir kısım insanlar vardır ki, yaşlanıncaya ve en çok yaşayan insanlar kadar ömür sürmek isterler. Bunlar da dünyaya aşırı sevgi beslerler. Nitekim Resûlü Ekrem (s.a.v.) bir hadis-i şerifinde şöyle buyurmuştur:

"İhtiyar bir adam, ihtiyarlığı sebebiyle boyun kemikleri birbirinden ayrılrsa da dünyayı arama sevgisinde gençtir. Ancak Allah'tan korkanlar böyle değildir, ki bunlar da azınlıktadır."

Başka bir kısım insanlar vardır ki yalnız bir yıllık düşler kurarlar, daha ilerisi ile meşgul olmaz, önlem almazlar. Çünkü gelecekte sağ kalabileceklerini düşünmezler. Bunlar kış için yazın, yaz için kışın hazırlık yaparlar. Bir yıllık nafakasını temin edecek imkana kavuştuklarında daha fazlasını düşünmeden ibadet ile meşgul olurlar.

Kimileri de vardır ki, bir kış veya bir yaz yaşayacağını düşünür ve dolayısıyla bulunduğu mevsim dışındaki mevsimler için tasarrufta bulunmaz, yazdan kışlık, kışın da yazlık giyecekler edinme telaşına düşmezler.

Bir kısım insanların da ümidi yirmi dört saati geçmez. Onlar, yarını düşünmez, bugün ne yapabileceğine bakarlar. Nitekim İsa (a.s.) şöyle demiştir: *"Yarını düşünerek kederlenmeyin. Şayet ömrünüz var da yarına kavuşacaksanız, rızkınız da yanınızdadır. Eğer erişemezseniz, alemin rızkı için boş yere ne diye tasalanıyorsunuz?"*

Onlardan bir kısmının emeli de bir saati geçmez. Nitekim Resûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: ***"Ey Abdullah! Sabahladığın vakit akşama erişeceğini, akşamladığın vakit de sabaha erişeceğini düşünme."***

Onlardan başka bir gurup vardır ki, bir saat dahi yaşayabileceğini düşünmezler. Nitekim Resûlü Ekrem (s.a.v.) su dökündükten sonra yakın mesafede su varken, ***"belki ona ulaşmam"*** diyerek teyemmüm etmiştir.

Kimileri de ölümü daima iki kaş arasında bulundurlar. O, her an ölümü beklemektedir. İşte veda eden, bir daha dönüp dönmeyeceğini kestiremeyen gibi namaz kılan bunlardır. Bu noktada şöyle bir rivayet yer alır: Resûlü Ekrem (s.a.v.), Muaz bin Cebel (r.a.)'den imanının hakikatini sorunca O şu cevabı vermiştir: *"Her attığım adımın ardından ikinci adımı atacağımı ümit etmememdir."*

Yine Habeşistanlı bir zât olan Esved ile ilgili olarak şu rivayet aktarılır: Bu zât geceleyin namaz kılarken sağına soluna bakırmış. Birisi:

-Niçin böyle bakınıp duruyorsun? Diye sorunca Esved'-den şu cevabı alır:

-Ölüm meleği hangi yanımdan gelecek diye bakıyorum!

Uzun ve kısa emelde insanların dereceleri bunlardır ve her birinin Allah (c.c.) katında farklı mertebeleri vardır. Bir ay yaşayacağını düşleyenin derecesi ile bir gün yaşayacağını düşleyenin derecesi bir olmaz, Allah (c.c.) katında ikisinin derecesi farklı farklıdır. Cenâb-ı Hak kimseye zerre kadar zulmetmez. Zerre kadar iyilik yapan, yaptığının mükâfatını alacaktır.

Öte yandan emeli kısa tutmanın etkisi, ibadet ve amelere karşı gösterilen çabada kendini belli eder. Her insan, "Ben uzun emel peşinde değilim" der, fakat doğruyu söylemiyorlardır. Bunun doğruluğu amelinde yani yaptığı işlerde kendini gösterir. O, yıl içinde muhtaç olmadığı emeller peşindedir. Onun bu tutum ve davranışı, uzun emeller peşinde oluşunun bir kanıtıdır.

Bu konuda başarılı olmanın alâmeti de ölümü her daim gözünün önünde bulundurup fırsatları ona göre değerlendirmek, akşama erişmişse gündüzünü boş yere geçirmediğinin sevincini duyarak Allah (c.c.)'a şükre devam etmektir. Akşamlayınca yine sabaha kadar çalışarak geleceği için azık edinmektir. Bu da ancak yarını ve yarın ne olacağını düşünmeyenlere nasip olur. İşte böyle hareket edenler öldüğü zaman, saadet ve ganimet içinde ölürlür. Yaşamaya devam ederse, daha fazla sermaye edineceğim diye sevinirler. Bu gibiler için ölüm saadet, yaşamak ise amelin artışıdır.

Ey zavallı adam! Ölümü aklından çıkarma. Zira zamanın akışı, seni daima teşvik eder. Halbuki sen hala gaflet içindesin. Belki son noktaya gelmişsin de bundan bihabersin. Bu sebeple fırsatı kaçırma ve süratle iyi işler yaparak ahiret için çalış.

AMELE KOŞMAK VE AMELİ GECİKTİRME AFETİNDEN SAKINMAK

Diyelim ki bir adamın uzaklarda iki kardeşi olsa, birinin yarın, diğèrinin ise en az bir ay sonra geleceğini bilse, muhakkak ki bir ay sonra gelecek için değil, yarın gelecek olan kardeşi için hazırlık yapar. Bunun gibi, ölümün bir yıl sonra geleceğini varsayan kişi süre ile oyalanır, sürenin ötesindekileri unuttur. Zamanını bu seneyi beklemekle geçirir, geçen günleri hiç hesaba katmaz. İşte bu, amel ve ibadetlere bir an önce başlanmasını engeller, yıl içinde genişçe ibadet yapabileceğini düşünerek bugünün işini yarına erteler.

Nitekim Ebû Hureyre (r.a.)'nin rivayet ettiği bir hadis-i şerifte Resûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuşlardır: **"Sizden her birinizin dünyadan beklediği ya azdıncı zenginlik veya unutturucu yoksulluk veya bozan hastalık veya bunaklık derecesinde yaşlılık veya aniden gelen ölüm veyahut da beklenen bir kötülük olan Deccal'den başkası değildir. Yahut beklediğiniz kıyamettir, ki kıyamet ise çok daha dehşetli ve çok daha elem vericidir."** (Tirmizi)

İbn-i Abbas (r.a.)'ın rivayet ettiği bir hadis-i şerifte Resûlüllah (s.a.v.) bir adama nasihat ederken şunları söylemiştir:

"Beş şeyden önce beş şeyi ganimet, fırsat bil. İhtiyarlıktan önce gençliğini; hastalığından önce sağlığını; fakirliğinden önce zenginliğini; meşguliyetinden önce boş vakitlerini ve ölümden önce de hayatını." (Abdullah İbni Mübarek, İbni Ebi'd-Dünyâ)

Yine İbni Abbas (r.a.) anlatıyor: Allah Resûlü (s.a.v.) buyurdu ki: **"Hakkında birçok insanın aldandığı iki nimet vardır: Sağlık ve boş vakit."** (Buhari)

Yani insanların çoğu bunları fırsat olarak saymaz, elden çıkana kadar kıymetlerini bilmezler.

Ebû Hureyre (r.a.) rivayet ediyor: Allah Resûlü (s.a.v.) buyurdu ki: **"Kim korkarsa, akşam karanlığında yol alır. Kim gece yol alırsa, hedefine varır. Dikkat edin! Allah'ın malı pahalıdır! Dikkat edin! Allah'ın malı cennettir!"** (Tirmizi)

Zeyd-i Sülemî (r.a.) anlatıyor: Resûlüllah (s.a.v.), Ashâbının gaflete düştüğünü fark ettiği vakit yüksek sesle onlara şöyle hitap etti: **"Gerçek surette ölüm size gelecek; ya saadetle veya kederle sizi yakalayacaktır."** (İbni Ebi'd-Dünyâ)

Ebû Hureyre (r.a.) rivayet ediyor: Resûlüllah (s.a.v.) şöyle buyurdu: **"Ben bir korkutucuyum. Ölüm sizi yakalayacak, varacağınız yer de kıyamettir."** (İbni Ebi'd-Dünyâ)

Abdullah İbni Ömer (r.a.) anlatıyor: Bir gün güneşin hurma dallarına yükseldiği ve batmağa yöneldiği sırada Allah Resûlü gelerek şöyle buyurdu: **"Bugünkü güne oranla akşama ne kadar vakit kaldı ise, dünya gününe oranla kıyamete de o kadar vakit kalmıştır."** (İbni Ebi'd-Dünyâ)

Enes bin Malik (r.a.)'in rivayet ettiği bir başka hadis-i şerifte Resûlüllah (s.a.v.) buyurdu ki: **"Dünya başından sonuna kadar yırtılıp, sonundaki bir dikiş ile birbirini tutan elbise misalidir. O dikiş de nerede ise kopmak üzeredir."** (İbni Ebi'd-Dünyâ)

Cabir (r.a.) anlatıyor: Resûlüllah (s.a.v.), hutbesinde kıyametten bahsettiği vakit mübarek yanakları kızarır ve sesini yükselterek şunları söylerdi: **"Aranızda sabahladım ve akşamladım. Benimle kıyamet arasında (orta parmağıyla şahadet parmağını yan yana göstererek) bunların arasında-ki mesafe farkı gibi bir mesafe kaldı."** (Müslim)

İbni Mes'ud (r.a.) anlatıyor: Allah Resûlü (s.a.v.): **"Allah kimi doğru yola iletmek isterse, onun göğsünü İslam'a açar. Kimi de (niyet ve ameline göre) sapıklıkta bırakmak isterse, (İslam'ı kabule karşı) sanki göğe çıkıyormuş gibi onun göğsünü dar ve sıkıntılı yapar. Böylece Allah, iman etmeyenlerin üzerine bir azap/bir rüsvaylık verir."** Meâlindeki En'âm Sûresi'nin 125'inci âyet-i kerîmesini okuduktan sonra buyurdu ki: **"İman nuru göğse girdiği vakit, göğüs genişler."** Bunun belirtisini soranlara şu cevabı verdi: **"Evet, aldatıcı dünyadan uzaklaşmak, sonsuz olan ahirete yönelmek ve gelmeden önce ölüm için hazırlanmaktır."** (Hakim)

Ashâb-ı Kirâm'dan Huzeyfe (r.a.) diyor ki: Her sabah ve akşam bir tellal: "Yolculuk var, yolculuk var!" diye seslenir. Nitekim bu sözü doğrulayan şu âyet-i kerîmedir: **"Muhakkak ki o (Cehennem), büyük belalardan biridir. Hem sizden (ibadet ve hayırda) ileri geçmeyi sağlamak veya geri kalmak isteyenleri korkutmak için insanları uyarıcıdır."** (Müddessir Sûresi, 35-37. âyetler)

Benî Temîm'in azatlısı Süheym anlatıyor: Amr bin Abdullah'ın yanına gittiğimde namaz kılıyordu. Oturdum. Namazını bitirdikten sonra:

-Çabuk, ne ihtiyacın varsa söyle, çünkü acelem var, dedi. Ben de:

-Neye karşı acele ediyorsun, dedim. O:

-Azrâil aleyhisselâm'ı bekliyorum, dedi ve benim işimi görerek tekrar namaza başladı.

Hiz. Ömer (r.a.) şöyle diyor: *"Her şeyde teenni (temkinli davranmak, yavaş hareket etmek) hayırlıdır. Ancak ahiret için yapılan amellerde acele etmek lazım gelir."*

Hasan el-Basrî bir vaazında: "Acele edin! Acele edin! Bu hayat nefeslerden ibarettir. Onlar tükenirse, kendileri ile Allah'a yaklaştığınız amelleriniz de sona erer. Nefsine bakıp da günahlarının sayısına ağlayan kimseye Allah rahmet etsin," dedi ve ardından şu âyet-i kerîmeyi okudu:

"...Biz onlar için (günlerini) saydıkça sayıyoruz." (Meryem Sûresi, 84. âyet)

Daha sonra şunu ilave etti: "Sayıların sonu ruhun çıkmasıdır, sayıların sonu aileden ayrılmandır, sayıların sonu kabre girmendir."

Halife Hz. Ali (r.a.) minberde halka hitaben şunları söyledi: *"Ey Allah'ın kulları! Gücünüz yettiğince korunun, Allah'ın himayesine girin ve Allah'tan korkun. Şunu iyi bilin ki, dünya sizin devamlı ikametgâhınız değil, onu değiştirin. Ölüm için hazırlık yapın, zira o üzerinizde karanlık bir bulut gibidir. Ne yazık ki dünya, yolunuzu keserek sizi esir aldı. O dünya ki, fazla değer verilmemeye layıktır. Bir muamma ki, gece ve gündüz onu çekmektedir. Süratle geri çekilmeye layıktır. Bir gelen ki, ya selâmet veya bedbahtlık getirecektir. O, hakikaten en üstün hazırlığa hak kazanmıştır.*

*"Allah katında takva sahibi o kimsedir ki, kendi kendine öğüt verip tevbesini sunan ve nefesine karşı galip gelendir. Zira ölüm zamanı kendisinden saklanmıştır. Emelleri kendisini aldatmakta, şeytan yanından ayrılmamakta, **'daha sonra tevbe edersin'** diye kendisini kandırmakta ve günaha düşmesi için isyanı kendisine süsleyerek sunmaktadır. Böylece emelleri kendisini bastırır ve içinde bulunduğu durumdan habersiz kalır.*

"Şurası da bir gerçek ki, sizinle Cennet veya Cehennem arasında ölümden başka bir şey yoktur. Ömrü, aleyhinde delil olacak gafillere yazıklar olsun. Allahü Te'âlâ bizi ve sizi, nimet kendisini azdırmayan, günahı kendisini Allah'a taatten alıkoymayan, öldükten sonra hasret ve pişmanlık içine düşmeyen kullarından eylesin. Muhakkak ki Allah du'aları işitir ve kabul eder. Muhakkak ki hayırlar O'nun elindedir ve O tasarruf sahibidir."

Allahü Teâlâ buyuruyor ki: "...*Kuruntular sizi, Allah'ın emri (ölüm) gelinceye kadar aldat(ıp oyalı)dı. O çok aldatıcı (şeytan), Allah'a karşı bile (inanç ve ibadet hususunda) sizi aldattı.*" (Hadîd Sûresi, 14. âyet)

Bu âyet-i kerîmenin tefsirinde şöyle denilmiştir:

"Kendinizi zevk ve şehvetlerle aldattınız. İleride tevbe ederim diye oyalandınız. Ölümün gelmesinden şüphe ettiniz ve böylece şeytan sizi aldattı."

Hasan el-Basrî (r.a.) der ki: "Sabır ve sebat gösterin, zira dünya birkaç günden ibarettir. Siz bekletilen bir kervansınız. Umulur ki, sizden biriniz davete icabet eder, gider ve ardına da dönüp bakmaz. Öyle ise yanınızda bulunan azığın faydalı olanı ile gidiniz."

İbni Mes'ud (r.a.) şunları demiştir: "Sizden sabaha erişen herkes bir misafirdir. Elinde bulundurduğu şey de emanet. Yolcu yoluna devam edecek, ödünç olarak aldığı şeyleri de sahibine teslim edecektir."

Ebû Ubeyde el-Bâcî anlatıyor: Ölüm döşeğinde bulunan Hasan el-Basrî (r.a.)'nin ziyaretine gitmiştik. Bizi yanına davet etti, Allah'ın selâmı, Cennet ve Cemâli ile niyaz yyledikten sonra şunları söyledi:

"Sabreder, tasdik eder ve Allah'tan hakkıyla korkarsanız, o zaman bu dünya açık ve güzel bir sahadır. Allah'ın rahmeti sizin üzerinize olsun. Bu söylediklerim bir kulağınızdan girip diğerinden çıkmasın. Zira Resûlullah (s.a.v.)'ı görenler bilirler ki, O, sabah akşam yolculuk için hazırlanırdı. Acele edin, acele edin, kurtuluş yoluna girin. Nerede

duracaksınız? Kâbe'nin Rabbine yemin ederim ki ölümle burun burunasınız. Allahü Teâlâ, geçimini en idareli şekilde temin eden, günahlardan uzaklaşan ve günahlarına pişmanlık duyarak ağlayan, Allah'ın rahmetine yönelen ve ölünceye dek bu hal üzere olan kula rahmet etsin."

CAN ÇEKİŞME VE CAN ÇEKİŞMENİN ŞİDDETİ

Şunu iyi bil ki, şu zavallı kulun karşılaşacağı zorluklar, güçlükler ve azaptan hiçbiri olmayıp, sadece her an nefes nefese olduğu ölümün acısı olsa bile gece gündüz onu düşünmeye ve onun için hazırlanmaya yeterdi. Nitekim bilge kişilerden biri şöyle demiştir: *"Şu vakitte başkasını yakalayan sıkıntıların sana ne zaman geleceğini bilemezsin."*

Lokman Hekim de oğluna şöyle nasihat ederdi: *"Ey oğul! Bu Allah'ın bir hükmüdür ve sana da gelecek. Ancak ne zaman geleceğini bilemezsin. O aniden gelmeden, sen ona hazırlan."*

Hayrete düşüren bir durum ki, bir insan nimetler içinde yüzerken, eğlence meclislerinde eğlenirken bir zabitin oraya gelerek kendisine beş değnek vuracağını bildiği için, o eğlence ona zehir olup ondan zevk alamaz hale gelirken, her an ölüm meleğinin ulaşarak ölüm pençelerini vücuduna geçireceğini bildiği halde buna üzülmemesi ve bundan gafil olması acaba cehalet ve aldanmadan başka bir şey olabilir mi?

Şunu da iyi bil ki, ölümün şiddetini onu tadandan başka hiç kimse bilemez. Ölüm acısını tatmayan onu diğer acılarla karşılaştırarak ve başkalarının ölüm anında yaşadıklarını görerek anlamaya çalışır.

Ölümün acısına şahitlik eden karşılaştırmayı şu şekilde yapabiliriz: Muhakkak ki kendisinde ruh olmayan azâlar acı duymazlar. Acı ve sancıyı hisseden ruhtur. Bir uzuv yaralandığında veya yandığında etki ruha sirayet eder. Olayın ruha sirayeti oranında ruh etkilenir. Acı veren şey ete, kana ve diğer azâlara dağıldığında ruha acının ancak bir kısmı ulaşır. Fakat acılar böyle cisme değil de doğrudan doğruya ruha sirayet eder ve bizzat ruhu ilgilendirirse, bunun şiddeti nasıl olur?

İşte canın çıkması doğrudan doğruya ruhu ilgilendiren bir olaydır ve o acı ruhun bütün cüzlerine ulaşır, bedenün tümüne yayılmış olan ruha sızar. Kişinin ayağına bir diken batacak olsa, acısı yalnız o kısımda bulunan ruha ulaşır ve o oranda acı hissedilir. Ancak yangın öyle değildir. Yangın bedenün her tarafına ulaşır ve bedenün tümüne yayılmış olan ruh bu acıyı hisseder. Bu sebeple diğer yaralarda sancıyan yalnız yaranın bulunduğu yer olurken, yangında ise bütün bedendir.

Can çıkmasının acısı ise bütün ruha ulaşır. Çünkü bütün damar, kas, mafsâl ve her kılın ucundan çıkarılan ruhtur. Bu acıyı karşılaştırmanın bir yolu yoktur. Bu sebeple ölüm acısı kılıç yarasından, testere ile kesilmekten, makasla doğranmaktan daha şiddetlidir, demişlerdir. Çünkü bütün bunların acısı, bedenden ruha intikal yolu iledir. Ya doğrudan doğruya ruhu ilgilendiren acı nasıl olur?

Dayak yiyen ve incinen kimsenin feryat edip yardım isteyebilmesi, kalbinde ve dilinde kuvvetin kalması sonucudur. Öte yandan ölmek üzere olan bir kimsenin bu şekilde haykırarak yardım isteyemeyişi, acı ve sancının her tarafını kaplamış olup kendisinde yardım dileyecek derman bırakmamasındandır. Böyle bir durumda akıl karışır, dil tutulur, bütün azâlar kuvvetten kesilir. Haykırmayı ve yardım dilemeyi çok ister ancak başaramaz. Şayet biraz kuvveti kalmışsa, ruhu çıkarken göğsünde ve boğazında bazı hırıltılar duyulur. Rengi değişerek yaratıldığı toprak halini alır, gözleri kayar, dudakları sarkar, dil içeri çekilir. Acı, içine ve dışına yayılarak parmakları morarır. Çekilen tek bir damar olsa, beden hissettiği acı nasıl olur hiç düşündün mü? Halbuki ölüm anında ruh bütün damarlardan çekilmektedir. Bu durumda halin nice olur, gel sen karşılaştır!

Yavaş yavaş bütün azâlar ölmeye başlar. Önce ayaklar, sonra diz ve baldırlar soğur. Her bir azâ için acı üzerine acı vardır, tâ ki can boğaza gelinceye kadar. İşte o anda bakışlarını dünyadan ve ailesinden çevirir, yüzüne tevbe kapısı da kapanır. Hasret ve pişmanlık kendisini bürür. Nitekim İbni Ömer (r.a.)'in rivayet ettiği bir hadis-i şerifte Peygamber Efendimiz (s.a.v.) şöyle buyurmuşlardır:

"Can gelip boğaza dayanmadıkça, kulun tevbesi kabul olunur." (Tirmizi, İbni Mâce)

Mücahid; **"Günahları işleyip dururken, ölüm kendisine geldiği zaman 'işte ben şimdi tevbe ettim' diyenlere tevbe yoktur!.."** meâlindeki Nisâ Sûresi'nin 18'inci âyet-i kerîmesinin tefsirinde, **"ölüm meleği açığa çıktığı vakit"** demiştir.

Ölüm meleğini gördüğü vakit artık onun ölüm acısından dolayı çektiği ıstırabı sorma. Bunu en iyi bilen Resûlü Ekrem (s.a.v.), Hz. Aişe (r.a.)'nin rivayetine göre, şöyle duâ etmiştir:

"Allah'ım! Ölümün şiddet ve baygınlıklarına karşı bana yardım et!" (Tirmizi)

İnsanların, ölüm acısını küçümseyip ondan Allah (c.c.)'a sığınmamaları cahilliklerindedir. Zira ortaya çıkmasından önce bir şeyi bilmek, peygamberlik ve velîlik nuru ile mümkündür. Bu sebeple peygamberler ve velîlerin ölümden korkuları büyük olmuştur. Hatta İsa (a.s.) havarilerine şöyle demiştir: *"Ey havarilerim! Allah'a duâ edin de ölüm acısını bana kolaylaştırsın. Ben ölümden o derece korktum ki, korkum beni ölümden ölüme sürüklemiştir."*

Bir rivayete göre İsrailoğullarından birkaç kişi bir kabristanın yanından geçerken içlerinden biri:

-Allah'a duâ etsek de bunlardan biri dirilse ve kendisinden ölüm hakkında bir şeyler sorsak, dedi. Duâ ettiler ve Allah'ın izniyle mevtâlardan biri herkesin gözleri önünde secdeden kalkar gibi kalkarak mezardan çıktı ve dedi ki:

-Ey insanlar, benden ne istiyorsunuz? Öleli tam tamına elli yıl oldu, daha ölüm acısından kurtulamadım.

Hz. Ali (r.a.), Resûlüllah (s.a.v.)'in can çekişmesini gördükten sonra: *"Artık başka bir kimsenin canının kolayca çıkacağını zannetmem,"* demiştir.

Ashâb-ı Kirâm ve Tabiinden gelen rivayette, Allah Resûlü (s.a.v.) şöyle duâ ederdi: **"Allah'ım! Sen ruhu sinir, damar ve parmak uçlarından alırsın. Allah'ım, ölümümde bana yardımcı ol ve ölümü bana kolaylaştır."** (İbni Ebi'd-Dünyâ)

Hasan Basrî (r.a.) anlatıyor: Peygamber Efendimiz (s.a.v.) ölümü, ölümün keder ve elemi anarak şöyle buyurdu: **"Ölüm(ün vereceği acı) üç yüz kılıç darbesi kadardır."** (İbni Ebi'd-Dünyâ)

Yine Peygamberimiz (s.a.v.)'e ölüm ve ölümün vereceği sıkıntı ve dehşetten sorulunca şu cevabı verdi: **"Ölümün en kolay, bir yün parçası içinde bulunan pıtrak (dikenli tohum) gibidir. Hiç pıtrak yünsüz çıkarılır mı? O, yün parçası içinden çıkarılmak istenirse muhakkak ki kendisiyle bir parça da yün sökülür."** (İbni Ebi'd-Dünyâ)

Selman (r.a.) rivayet ediyor: Bir gün Peygamberimiz (s.a.v.) bir hastayı ziyarete gitmişti. Orada şöyle buyurdu: **"Onun çektiği acıyı ben biliyorum. Onun hiçbir damarı yoktur ki, şu anda ölümün verdiği acının keskinliğini hissetmesin."** (İbni Ebi'd-Dünyâ)

Hız. Ali -Allah ondan razı olsun- insanları, savaşa katılıp şehit olmaya teşvik eder ve şöyle derdi: **"Savaşta öldürülmeseniz dahi, başınız yastıkta öleceksiniz. Varlığımı kudret elinde bulunduran Allah'a yemin ederim ki, benim için bin kılıç darbesi rahat döşekte ölmekten daha kolaydır."**

Ezvâi de şöyle der: "Bize gelen haberlere göre, ölü, kıyamet günü diriltilinceye kadar kabrinde ölümün acısını hisseder."

Şeddâd bin Evs de şöyle demiştir: "Mü'min için dünya ve ahiretteki acıların en şiddetlisi ölüm acısıdır. Ölüm, testelerle biçilmekten, makaslarla kırılmaktan ve tencerelerde kaynatılmaktan daha elemlidir. Eğer bir ölü diriltile de hayattakilere ölüm hakkında haberler verse, dünyadakiler ne yiyebilir ne de uyuyabilirlerdi."

Adamın biri ölüm anındaki hastalara ölümü nasıl bulduklarına dair bir sürü sorular sorarmış. Bir gün kendisi hastalanıp ölüm döşegine yatınca sormuşlar:

-Ölümü nasıl buluyorsunuz?

O, şu cevabı vermiş:

-Sanki gökler tepeme yıkılmış ve canım adeta iğnenin deliğinden çıkar gibi.

Ubeyd İbni Halîd es-Sülemî, Resûlullah (s.a.v.)'ın Ashâbından birinden naklen anlatıyor: Allah Resûlü (s.a.v.) buyurdular ki:

"Ani ölüm, kâfir için gadab-ı ilahî'nin bir yakalamasıdır, mü'min için de bir rahmettir." (Ebû Davud)

Yine Allah Resûlü (s.a.v.)'nden nakledilen bir hadis-i şerif şöyledir: **"Eğer ölünün kıllarından bir kıl yer ile gök ehlinin üzerine atılsaydı, acısından hepsi ölürdü. Çünkü her bir kılda bir ölüm vardır. Ölüm ise her ne üzerine vaki olursa o şey muhakkak ölü."** (İbni Ebi'd-Dünyâ)

Yine söylenir ki; ölümün verdiği elemden bir damla dünya dağları üzerine dökülse, dağlar erirdi.

Rivayete göre İbrâhim (a.s.)'e ölümünden sonra Hak Teâlâ Hazretleri sorar:

-Ey Habibim! Ölümü nasıl buldun?

O, cevap verir:

-Islak bir yüze sokulup çıkarılan kızgın bir şiş gibi...

Bunun üzerine Hak Teâlâ:

-Halbuki biz sana ölümü kolaylaştırdık! Der.

Yine rivayet edilir ki; Allahü Teâlâ Musâ (a.s.)'nın ruhunu kabzettiği vakit O'na:

-Ey Musâ! Ölüm acısının nasıl buldun? Diye sorar. Musâ (a.s.):

-Nefsimi tavada kavrulan, ölüp rahata kavuşamayan, kurtulup da uçamayan bir serçe gibi buldum, diye cevap verir.

Diğer bir rivayette ise Musâ (a.s.)'nın şöyle cevap verdiği söylenir: "Kendimi kasabın elinde diri diri yüzülmekte olan bir koyun gibi buldum."

Aişe (r.a.) anlatıyor: Resûlü Ekrem (s.a.v.)'in vefatı anında yanında bir bardak su vardı. Allah Resûlü elini o suya daldırıyor, sonra bununla yüzünü okşuyor ve şöyle duâ ediyordu:

"Allah'ım! Bana ölüm acısını kolaylaştır!" (Buhari, Müslim)

Hz. Enes (r.a.) anlatıyor: Resûlüllah (s.a.v.) muhtazar olduğu (ölüm anlarına geldiği) zaman, kendisini sık sık ıstıraplar bürümeye başladı. Kerîmeleri Hz. Fâtıma (r.a.): "Vay babacığım, ne ıstırap çekiyor!" diye yakınmaya başladı. Aleyhissalâtu vesselâm:

"Bugünden sonra baban ıstırap çekmeyecek!" buyurarak O'nu teselli etmek istedi. Aleyhissalâtu vesselâm ölünce, Hz. Fâtıma:

"Vay babacığım! Rabbi, duâsına icabet etti! Vay babacığım, gideceği yer Firdevs cennetidir! Vay babacığım, ölümünü Cibril'e haber verdik!" diye yas etti. Aleyhissalâtu vesselâm gömülünce de:

"Ey Enes! Resûlullah (s.a.v.)'ın üzerine toprak atmaya gönlünüz nasıl râzı oldu?" diyerek ıstırabının azametini dile getirdi. (Buhari, Nesai, İbni Mâce)

Hz. Ömer (r.a.), Kaab Ahbâr'a:

-Ey Kaab, bize ölümden bahset, der. Kaab şunları söyler:

-Ey mü'minlerin halifesi! Ölüm, insanın içine sokulan ve her bir dikenini bir damara saplanan, sonra da kuvvetli bir kişi tarafından şiddetle çekilip çıkarılan çok dikenli bir ağaç dalına benzer. Dikenlerin damarlardan söktükleri sökülür, kalanlar kalır.

İşte Allah (c.c.)'in dostlarına vaki olan ölüm sıkıntı ve sarhoşlukları bu anlatılanlardır. Ya bizim halimiz nice olacak? Biz ki günahlara dalıyoruz. Ölüm sıkıntı ve sarhoşlukları ile beraber üzerimize başka felaketler de geliyor. Zira ölümün sıkıntıları üçtür:

1-Daha önce açıkladığımız gibi ruhun bedenden ayrılışı anındaki sıkıntıdır.

2-Ölüm meleği olan Azrâil (a.s.)'in sûretinin görülmesi anında kalbe doğan sıkıntıdır. Eğer ölüm meleğinin, günahkâr bir kişinin ruhunu aldığı andaki sûretini, şu dünyanın en kuvvetli insanı bile görse bakmaya tahammül edemez, olduğu yere düşüp bayılırdı.

Rivayete göre İbrâhim (a.s.), ölüm meleği olan Azrâil (a.s.)'e:

-Günahkâr kişilerin ruhunu aldığı andaki şekil ve sûretini bana gösterir misin? demiş Azrâil (a.s.):

-Sen buna tahammül edemezsin, diye cevap vermiş. Fakat İbrâhim (a.s.) dayanabileceğini söyleyerek ısrar etmiş. Bunun üzerine Azrâil (a.s.):

-Yüzünü diğer tarafa çevir, demiş. Hz. İbrâhim yüzünü çevirmiş ve bir müddet sonra dönüp baktığında dehşetle şu manzarayla karşılaşmış: Saçları diken diken kalkmış, pis kokular saçan, simsiyah giysiler içinde, ağzından ve burnundan alevler ve dumanlar fışkıran kapkara bir adam!

Bu manzarayı gören İbrâhim (a.s.) bayılıp düşmüş. Kendine geldiği vakit Azrâil (a.s.)'i eski sûretinde görmüş ve O'na demiş ki:

-Ey ölüm meleği! Bir günahkâra senin suratını görmesi yeter. O, başka bir azap ile karşılaşmasa da senin o sûretin azap bakımından onun için yeterlidir.

Ebû Hureyre (r.a.) anlatıyor: Allah Resûlü (s.a.v.) buyurdu ki:

"Davud (a.s.) pek kıskanç bir adamdı. Evden ayrıldığı zaman kapıları kilitlerdi. Bir gün yine aynı şeyi yaptı ve gitti. Fakat bir süre sonra karısı, evde bir erkeğin olduğunu gördü ve: *'Bu adamı buraya kim soktu. Davud gelir de bunu evde görürse vay bunun haline,'* dedi. Tam bu sırada Davud gelip adamı görünce: *'Sen de kimsin?'* diye sordu. O şahıs: ***'Ben o kimseyim ki, hükümdarlardan korkmam ve onları benden perde de saklayamaz!'*** dedi. Bunun üzerine Davud (a.s.): *'Öyle ise sen ölüm meleği olmalısın!'* dedi ve korkusundan olduğu yere çöküp kaldı." (İmam Ahmed)

Rivayete göre İsa (a.s.) yolda yürürken bir kafatasına rastladı. Ona ayağı ile vurarak:

-Allah'ın izni ile konuş, dedi. Kafatası, Allah'ın söylemesi ile dile geldi ve şunları söyledi:

-Ey İsa! Ben, falanca dönemin hükümdarı idim. Başım da tacım, çevremde muhafızlarım, yanibaşımda hizmetçilerim vardı ve büyük bir ihtişam içinde tahtım üzerinde oturuyordum. Birden ölüm meleği geldi ve canımı aldı. Keşke bütün bu askerler, hizmetçiler, tacım ve tahtım benden uzak olsaydı, keşke düşüp kalkmalar ve dostluklar olmayıp günlerim vahşet içinde geçmeseydi. Zira şimdi yapayalnızım!

Günahkârların karşılaşacağı ve itaatkârların korunacakları musibetler bunlardır. Peygamberler sadece ölüm anındaki sıkıntı ve sarhoşluğu anlattılar. Böyle, ölüm meleğini müşahede eden kimsenin o anda duyacağı korkuyu anlatmadılar. Oysa kişi ölüm meleğinin alacağı şekli rüyasında görse, geri kalan ömrü gamlar ve kederlerle dolu olurdu. Ya ölüm halinde görenin içinde bulunacağı durum nice olur?

Allah (c.c.)'a itaat edenlere gelince, onlar ölüm meleği- ni en güzel sûrette görürler. Abbas oğlu İkrime anlatıyor: İbrâhim (a.s.) pek kıskanç bir adamdı. Bir evi vardı ve orada ibadet ederdi. Dışarı çıktığı zaman kapılarını kilitlerdi. Yine günlerden bir gün kapılarını kilitleyip gitti ve döndü- ğünde orada bir adamın bulunduğunu gördü. O'na:

-Seni, benim evime kim koydu? Diye sordu. Adam:

-Sahibi koydu, dedi. İbrâhim (a.s.):

-Evin sahibi benim, deyince yabancı:

-Senden de benden de daha çok bu eve sahip olan beni buraya koydu, diye cevap verince Hz. İbrâhim (a.s.) O'nun melek olduğunu anladı ve:

-Sen meleklerin hangisisin? Diye sordu. Yabancı:

-Ben ölüm meleğiyim, dedi. İbrâhim (a.s.) yine sordu:

-Peki bana mü'minin ruhunu kabzederken aldığın sûret ve şekli gösterebilir misin?

Bu istek üzerine ölüm meleği:

-Evet, yüzünü öte tarafa dön, dedi. Bunun üzerine Hz. İbrâhim (a.s.) yüzünü öte tarafa çevirdi. Biraz sonra dönüp baktığında karşısında güzel çehreli, gösterişli giysiler içinde güzel kokular saçan bir genç görünce:

-Ey ölüm meleği! Bir mü'mine ölümü anında başka bir mükâfat verilme bile, yalnız seninle karşılaşması, sıkıntı- larını yatıştırması için ona yeter, dedi.

Ölüm anında karşılaşılması muhtemel sıkıntılardan biri de, Kirâmen Kâtibîn olan iki koruyucu meleğin müşahedesidir. Anlatılır ki: Hiçbir insan yoktur ki, öldüğü zaman amellerini yazan iki melek kendisine gösterilmesin. Eğer o kimse Allah (c.c.)'a itaatkâr birisi ise yazıcı melekler şöyle derler:

-Allah sana çok hayırlar versin. Bizi güzel, hayırlı meclislerde oturttu, salih ameller yapılan yerlere götürdün.

Eğer ölen kişi Allah (c.c.)'a asi oldu ise derler ki:

-Allah sana hayırlar vermesin! Bizi hep kötü meclislerde buldurdun. Bize hep kötü ameller yazdırdın. Kulaklarımıza hep kötü şeyler işittirdin. Hakkında iyi yönde bir şahitliğimiz yoktur.

İşte bu, son vakitte yani muhtazarın gözlerini diktiği vakitte olur ki, bir daha gözlerini dünyaya çeviremez.

3-Ölüm anındaki sıkıntılardan üçüncüsü, isyankârların Cehennem'deki yerlerini müşahade etmelerinden ve bu müşahadededen önce korkmalarından ileri gelen sıkıntıdır. Zira ölüm anında onlar kuvvetten kesilirler. Ruhları bedenden çıkmak için teslim bayrağını çeker. Bununla birlikte ölüm meleğinin iki müjdesinden biri ile seslenişini duymadan ölmez. Ölüm meleği ölüyü ya "**Ey Allah'ın düşmanı, sana Cehennem ile müjde olsun!**" diye müjdeler. Ancak bundan sonra ruh bedenden ayrılır. İşte akıl sahipleri bunun için korkarlar. Nitekim Allah Resûlü (s.a.v.) şöyle buyurmuşlardır:

"Sizden hiçbiriniz, gideceği yerin neresi olduğunu bilmeden ve hatta Cennet veya Cehennem'deki yerini görmeden dünyadan ayrılmaz." (İbni Ebi'd-Dünyâ)

Bu manayı teyid eden bir başka hadis-i şerif de İbni Ömer (r.a.) tarafından rivayet edilmiştir: Resûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu:

"Sizden biriniz vefat ettiğinde, sabah ve akşam ona oturacağı makamı gösterilir. O kimse Cennet ehlinden ise, Cennetlik; ateş ehlinden ise Cehennemlik olacaktır. Ve ona: 'Kıyamet günü Allah seni oraya gönderinceye kadar işte senin yerin budur,' denilir." (Müslim)

Ubade bin Samit (r.a.) anlatıyor: Resûlullah (s.a.v.) bir gün: **"Kim Allah'a kavuşmayı severse, Allah da ona kavuşmayı sever. Kim Allah'a kavuşmaktan hoşlanmazsa Allah da ona kavuşmaktan hoşlanmaz!"** diye buyurunca Hz. Aişe (r.a.):

-Biz ölmekten hoşlanmayız, dedi. Allah Resûlü (s.a.v.) ise şöyle buyurdu:

-"Kastımız bu değil. Lâkin, mü'mine ölüm gelince, Allah'ın rızası ve ikramıyla müjdelenir. Ona, önünde (ölümden sonra kendisini bekleyen) şeyden daha sevgili bir şey yoktur. Böylece O, Allah'a kavuşmayı sever, Allah da ona kavuşmayı sever. Kâfir ise, ölüm kendisine gelince Allah'ın azabı ve cezasıyla müjdelenir. Bu sebeple ona, önünde (kendisini bekleyenlerden) daha menfur bir şey yoktur. Bu sebeple Allah'a kavuşmaktan hoşlanmaz, Allah da ona kavuşmaktan hoşlanmaz." (Buhari, Müslim, Tirmizi, Nesai)

Rivayet edilir ki, Huzeyfe (r.a.) hasta yatağında yatarken İbni Mes'ud (r.a.)'a:

-Bak bakalım gecenin hangi vaktinde bulunuyoruz?
Diye sormuş. İbni Mes'ud:

-Sabah yıldızının doğması yakındır, diye cevap verince
Huzeyfe (r.a.):

-Cehennem'e götüreceksin sabahtan Allah'a sığınırım, diye
istiaze de bulunmuş.

Mervan, Ebû Hureyre (r.a.)'yi hastalığında ziyaret
etmek üzere yanına gider ve:

-Allah'ım! Bu adamın hastalığını hafiflet, diye duâ eder.
Bunun üzerine Ebû Hureyre (r.a.):

-Allah'ım, artır! Deyip ağlamaya başlar. Bunun sebebi
sorulunca şöyle cevap verir:

-Ağlamamın sebebi dünyaya bağlılığımdan veya sizler-
den ayrılacak olmamdan değildir. Ancak şu iki müjdeden
yani **'Sana Cennet ile müjde olsun'** veya **'Sana Cehennem
ile müjde olsun'** çağrılarından hangisi ile muhatap olaca-
ğımdan korktuğum içindir.

Rivayet edilen bir hadis-i şerifte Resûlü Ekrem (s.a.v.)
şöyle buyurdu: Allahü Teâlâ bir kulundan razı olduğu vakit
ölüm meleğine:

-Git, falanın ruhunu bana getir, onu rahata kavuştur-
rayım, onun ameli yeter. Ben onu çeşitli sınavlara tabi tut-
tum. Her zaman kendisini sevdiğim ve arzu ettiğim tarafta
buldum, buyurur. Bunun üzerine ölüm meleği, her birinde

zaferan ve çeşitli kokulu otlar olduğu halde beş yüz melekle gelir. Her bir melek ayrı ayrı müjdelere adamı tebrik ederek onu müjdeliler. Elllerinde güzel kokular bulunan melekler iki saf halinde ve ayakta o kişinin ruhunun çıkışını beklerler. Onların bu halini gören İblis hemen ellerini başına koyarak büyük bir çığlık atar. Bu çığlığı duyan askerleri kendisine:

-Efendimiz, size ne oldu? diye sorduklarında, İblis:

-Şu kula verilen şerefi görmüyor musunuz? Siz nerede idiniz, bunu neden yoldan çıkarmadınız? Der. Bunun üzerine askerleri:

-Biz onu yoldan çıkarmak için çok uğraş verdik, fakat masum idi, etki edemedik, derler. (İbni Ebi'd-Dünyâ)

Hasan el-Basrî (r.a.) şöyle demiştir: "Mü'min rahata ancak Allahü Teâlâ'ya kavuşacağı zaman erişir." Demek ki mü'minin şerefli, izzetli, emin olduğu, neşeli ve en sevinçli günü, öldüğü gündür.

Muhammed b. Vâsi' ölüm anında şöyle buyurdu: "Ey kardeşlerim, size selâm olsun. Allahü Teâlâ'nın affına mazhar olamazsam, varacağım yer Cehennem'dir."

Hatta bazı kimseler "Keşke hesap için hiç diriltilmesek" diye temennide bulunmuşlardır.

ÖLÜM ANINDAKİ GÜZEL HALLER

Bil ki, ölüm döşeğinde yatan bir hasta için sevimli olan yüzünde bir ağırlık ve çirkinliğin olmaması, sakin ve huzur içinde bulunması, diliyle bolca kelime-i şahadet getirmesi ve kalben Allahü Teâlâ'ya hüsn-i zan'da bulunmasıdır.

Sûrete gelince; Allah Resûlü (s.a.v.)'nün şöyle söylediği rivayet edilir: *"Ölüyü üç şeye bakarak gözetleyin: Alnı terlediği, gözleri yaşardığı ve dudakları kurduğu vakit. Bu durum, onun için Hak Teâlâ'nın bir rahmetidir. Boğazı sıkılmış gibi hırıltı çıkarır, yüzü kızarır ve dudakları kurursa, bu da Hak Teâlâ Hazretleri'nin bir azabıdır."* (Tirmizi, Hakim)

Muhtazarın (yani ölmek üzere olan kişinin) diliyle kelime-i şahadet getirmesi hayır alâmetidir. Ebû Said el-Hudrî (r.a.) rivayet ediyor: Resûlüllah (s.a.v.) buyurdular ki:

"Ölülerinize (ölmek üzere olanlara) Lâ ilâhe illallah demeyi telkin edin." (Müslim, Tirmizi, Ebû Davud, Nesai)

Huzeyfe (r.a.)'nin rivayetinde şu ziyade ifadeler vardır: **"Zira o şahadet, geçmiş günahları yok eder."**

Hz. Osman (r.a.) rivayet ediyor: Resûlüllah (s.a.v.) buyurdu ki: **"Kim Allah'tan başka kimsenin ibadete layık olmadığını bilerek ölürse, Cennet'e girer."** (Müslim, Ahmed, Nesai)

Hz. Osman (r.a.) diyor ki: **"Ölüm döşeginde yatan kişiye Lâ ilâhe illallah'ı telkin ediniz. Zira son sözü bu olan için bu söz Cennet azığıdır."**

Hz. Ömer (r.a.) de: **"Ölmek üzere olan hastalarınızın başında bulunun. Onlara Allah'ı hatırlatın. Çünkü sizin görmediklerinizi onlar görürler. Öte yandan onlara Lâ ilâhe illallah'ı telkin edin,"** demiştir.

Ebû Hureyre (r.a.) anlatıyor: Resûlüllah (s.a.v.)'tan işittim, şöyle diyordu:

"Ölüm meleği bir adamın canını almaya gittiği vakit kalbine baktı, orada bir şey bulamadı. Çenesini ayırdı baktı ki, dili bir köşede 'Lâ ilâhe illallah' diyor. Bu tevhid kelimesi sayesinde günahları bağışlandı." (Beyhâki, İbni Ebi'd-Dünyâ, Taberâni)

Telkin eden, telkininde ısrar etmemeli, son derece nazik davranmalıdır. Çünkü muhtazarın dili dönmediği için zorlanabilir ve şahadeti getiremez, bu durum kendisine ağır gelerek telkinden ürkmesine ve kelime-i tevhidden hoşlanmamasına sebep olabilir. Nihayetinde bu hoşlanmamanın da kötü bir sonucun sebebi olmasından korkulur. Tevhid cümlesinin telkin edilmesinin amacı, ölmek üzere olan

kişinin kalbinde Allah (c.c.) dışında bir düşüncenin olmasını sağlamaktır. Böyle bir kişinin kalbinde, Bir olan Allah (c.c.)'tan başka arzu edilen kalmazsa, ölüm ile sevgiliye ulaşmak onun için en büyük bir nimet olmuş olur. Öte yandan kalbi dünyaya bağlı, onun zevk ve şehvetlerinden ayrıldığı için üzüldür ve bu üzüntü halinde dilinin ucu ile tevhid kelimesini söylerse, Hak Teâlâ Hazretleri'nin kendi fazlından muamele ederek bunu kabul buyurduğu müstesna, bunun faydası azdır.

Son nefesini vermekte olan kişinin Allah (c.c.)'a hüsn-i zan'da bulunması güzel bir davranıştır. Zira Allahü Teâlâ'ya hüsn-i zan'da bulunmanın faziletine dair birçok rivayetler vardır. Ashâb-ı Kırâm'dan Vâile b. el-Aska, ölüm döşeğinde yatan bir hastanın ziyaretine gider. Hastaya:

-Allahü Teâlâ'ya karşı zannın nasıldır? Diye sorar. Hasta:

-Günahlarım beni batırmış, helak olmak üzereyim. Buna rağmen Rabbimin rahmetinden ümidimi kesmem, der. Bunun üzerine Vâile ve yanındakiler tekbir getirirler. Vâile sözüne devamla:

-Ben Resûlullah (s.a.v.)'ın: "**Hak Teâlâ Hazretleri buyurdu ki: 'Ben kulumun zannı üzereyim; Beni dilediği gibi düşünsün.'**" (İmam Ahmed, Beyhâki) buyurduğunu işittim, der.

Hz. Câbir (r.a.) anlatıyor: Resûlullah (s.a.v.) buyurdular ki: "**Sakın sizden kimse Allah hakkında hüsn-i zan'da bulunmadan son nefesini vermesin.**" (Müslim, Ebû Davud)

Ebu Davud ve Tirmizi'de Ebû Hureyre'den gelen bir rivayette Resûlullah (s.a.v.)'ın şöyle söylediği kaydedilmiştir: **"Allah Teâlâ hakkında hüsn-i zan, güzel ibadettendir."**

Hz. Enes (r.a.) anlatıyor: Resûlullah (s.a.v.) ölmek üzere olan bir gencin yanına girmişti. Hemen sordu:

-Kendini nasıl buluyorsun? Genç:

-Ey Allah'ın Resûlü! Allah'tan ümidim var, ancak günahlarımdan korkuyorum, diye cevap verdi. Resûlullah (s.a.v.) da şu açıklamayı yaptı:

"Bu durumda olan bir kulun kalbinde (ümit ve korku) birleşti mi Allah o kulun ümid ettiği şeyi mutlaka verir ve korktuğu şeyden de onu emin kılar." (Tirmizi, İbni Mâce)

Sabit el-Bennânî anlatıyor: Bir kadının sert mizaçlı ve gayet asabî bir oğlu vardı. Kadın oğluna nasihat ederek:

-Oğlum, bir gün gelecek bu yaptıklarından sorumlu olacaksın! Derdi. Gerçekten de genç adam bir süre sonra ölüm döşegine yattı. Annesi oğlunun üzerine kapanarak:

-Yavrum, işte ben seni bugün için korkutuyordum, deyince genç adam şunları söyledi:

-Ey anneciğim! Benim de iyiliği çok olan bir Rabbim var. Ümid ederim ki O benim kusurlarımı bağışlar.

Sabit der ki: "Rabbine beslediği hüsn-i zan'dan ötürü Allah o gence rahmet etti."

Cabir b. Vedâ da şöyle anlatıyor: Zaptedilemez bir hale gelmiş genç bir adam ölüm döşegine yattığında annesi O'na sormuş:

-Oğlum, bir vasiyetin var mı? Genç:

-Evet anneciğim. Parmağımdaki yüzüğü çıkarmayın, beni onunla defnedin. Orada Allah lafza-i celâli yazılıdır. Ümid ederim ki bu sayede Hak Teâlâ Hazretleri'nin rahmetini elde ederim, demiş.

Öldükten sonra kendisini rüyada görenlere şöyle dediği anlatılır:

-Anneme haber verin, O'nun bana 'vasiyet et' demesi ve benim de o sözüm başışlanmama sebep olmuştur.

Göçebenin biri hastalanarak yatağa düşmüş. Kendisine:

-Ölüyorsun, dediklerinde göçebe:

-Beni nereye götüreceksiniz? Diye sormuş. Onlar da:

-Seni Allah'a götüreceğiz, deyince göçebe:

-Kendisinden yalnız iyilikler gelen Allah'a gideceğime göre ne diye üzüleyim, diye cevap vermiş.

Ebû Mutemer b. Süleyman anlatıyor: Babam ölüm döşeginde iken bana dedi ki:

-Ey oğul! Bana bir ruhsattan haber ver ki, ben hüsn-i zan ile yani güzel beklentiler içinde Allah'a kavuşayım.

Hatta eskiler ölüm döşeginde yatan adamın, Allah (c.c.)'a karşı güzel beklentileri artsın diye iyiliklerinden bahsedilmesini müstehap görürlerdi.

HİKAYELERLE AZRÂİL (A.S.) İLE KARŞILAŞMA

İbrâhim (a.s.), biri yüzünde diğeri kafasında iki gözü bulunan ve adı Azrâil olan ölüm meleğine sordu:

-Canını alacaklarının biri doğuda, diğeri batıda olduğu halde; ayrıca bir yerde veba salgınının bulunduğu ve başka bir yerde de iki ordu karşı karşıya geldiğinde ne yaparsın?

Ölüm meleği cevap olarak:

-Allah'ın izniyle ruhları davet ederim. Onlar da parmaklarımın arasına girerler. Yeryüzü benim için bir tepsi gibidir. Ondan istediğimi alırım, dedi ve İbrâhim (a.s.)'e Allah'ın dostu olduğunu müjdeledi.

Davud (a.s.)'un oğlu Süleyman (a.s.) ölüm meleğine sordu:

-Niçin insanlar arasında adaleti gözetmiyorsun? Zira birinin canını alırken diğeri bırakıyorsun?

Ölüm meleği cevaben dedi ki:

-Ben bu konuda senden daha fazla bilgi sahibi değilim. Öleceklerin adları sayfalar halinde bana gelir ve ben de onların ruhlarını kabzederim.

Vehb bin Münebbih anlatıyor: Eski çağlarda bir hükümdar vardı. Bu hükümdar gösterişe çok önem verir, yüzlerce denemeden sonra giydiğini ancak beğenirdi. Günlerden bir gün sefere çıkmak istediğinde yüzlerce elbiseyi prova etti, onlarca at getirdiler, zor beğendi. Çevresindekilerle beraber göz kamaştırıcı bir vaziyette ve gururlanarak yola çıktı. Yolda üstü başı perişan, saç sakalına karışmış bir adam yanına yaklaşmış selâm verdi. Hükümdar bu pejmürde kılıklı yabancıya selâmını almamakla kalmayıp onu, "nasıl böyle bir şeye cesaret edersin, çekil kenara!" diyerek azarladı.

Adam:

-Benim sana bir diyeceğim var, dedi. Hükümdar kızgın bir üslupla:

-Söyle ne söyleyeceksen, deyince adam:

-Söyleyeceğim şey gizlidir, eğil de kulağına söyleyeyim, dedi. Hükümdar eğilince adam kendisinin Azrâil olduğunu ve onun canını almaya geldiğini söyledi. Duydukları karşısında beti benzi atan, dili tutulan hükümdar bir süre sonra kendine gelerek, ailesiyle vedalaşmak için izin istedi ise de Azrâil (a.s.):

-Hayır, sana izin yok. Allah'a yemin ederim ki sen ne aile efradını ne de ağırlığını artık bir daha göremeyeceksin, dedi ve oracıkta hükümdarın ruhunu kabzetti.

Sonra yoluna devam eden Azrâil (a.s.) mü'min bir kul ile karşılaştı. Ona selâm verdikten sonra:

-Seninle önemli bir işim var, bunu sana gizli söyleyebileceğim, dedi ve kulağına fısıldayarak kendisinin Azrâil olduğunu bildirdi. Bunun üzerine mü'min kul sevindi ve:

-Hoş geldin, ben de seni bekliyordum. Yeryüzünde görmek isteyip de göremediğim, senden daha çok hoşlandığım biri yoktur, dedi. Azrâil (a.s.):

-O halde elindeki işi bitir, ben seni beklerim, dedi. Adam:

-Benim en önemli işim Allah'a kavuşmaktır, dedi. Bunun üzerine Azrâil (a.s.):

-Hangi vaziyette istersen, o şekilde canını alayım, dedi. Adam:

-Buna ruhsatın var mıdır? Diye sorunca, Azrâil (a.s.):

-Evet, bununla emrolundum, diye cevap verdi. Adam:

-O halde müsaade et abdest alıp, namaza durayım ve secdede bulunduğum halde canımı al, dedi ve ölüm meleği secde halinde iken onun ruhunu kabzeyletti.

Ebû Bekir bin Abdullah el-Müzenî anlatıyor: İsrailoğullarından bir adam büyük bir servet edinmişti. Nihayet ölümü yaklaşınca çocuklarına:

-Şu edindiğim serveti getirin de bir daha göreyim, diye emir verdi. Onlar da, adamın tüm servetini önüne serdiler. Bu sırada adam, gün gelecek öleceğini ve tüm bu servetini kaybedeceğini düşünerek ağlamaya başladı. Tam bu esnada Azrâil karşısına çıktı ve:

-Niçin ağlıyorsun? Sana bütün bu serveti veren zâta yemin ederim ki, seninle bunların arasını ayırmadan, yani canını almadan evinden çıkmayacağım, dedi. Adam:

-Bana müsaade et de servetimi dağıtayım, diyerek izin istediyse de ölüm meleği:

-İmkansız, sana verilen vade doldu, diyerek oracıkta adamın ruhunu kabzetti.

Şöyle hikaye edilmiştir: Adamın biri büyük bir servet edinmişti. Öyle ki servetinin had ve hududu yoktu. Kendisine iki kapılı büyük bir saray yaptıran adam, korunmak için sarayın her bir yanına muhafızlar dikti. Sonra bütün adamlarını toplayıp sarayda büyük bir ziyafet tertipledi. Tahtına oturarak ayak ayak üstüne atmış bir halde onları seyreden adam kendi kendine şöyle dedi:

-Ey nefsim! Uzun yıllar yetecek kadar malı mülkü senin için biriktirdim, bundan böyle dilediğin gibi yaşa!

Daha sözlerini tamamlamadan, ölüm meleği, sırtında eskimiş bir elbise, boynunda azık torbası olduğu halde miskin kılığında bütün şiddetiyle sarayın kapısına dayandı. Kapıyı açan muhafızlar adama:

-Ne istiyorsun? Diye sordular. Adam:

-Efendinizi istiyorum, dedi. Onlar:

-Efendimiz senin gibi bir adam için kapıya çıkar mı? dediler. Adam:

-Elbette çıkar, dedi. Bu durumdan efendileri haberdar edildiğinde:

-Onu savuşturun gitsin, diye emir verdi.

İkinci sefer daha şiddetli bir şekilde kapıyı çalan ölüm meleği:

-Söyleyin efendinize, ben ölüm meleğiyim, dedi. Bunu duyan muhafızların yüreğini büyük bir korku kapladı, efendileri ise perişan bir halde bundan kurtulmanın yollarını arıyordu. Adamlarına uygun bir dille şöyle söylemelerini emretti: *"Efendimizin yerine bir başkasını almaz mısınız?"*

Gayet tabi bu sözler bir fayda sağlamadı ve ölüm meleği adamın yanına girerek:

-Servetini ve sarayını ne yapacaksan yap. Allah'a yemin ederim ki buradan canını almadan çıkmayacağım, dedi. Adam bütün servetini toplayarak:

-Allah sana lanet etsin. Beni ibadetten alıkoydun, meşgul ettin, Allah'a kulluk etmekten beni mahrum ettin diyecek çıkıştı. Allah'ın izniyle dile gelen serveti:

-Neden bana hakaret ediyorsun? Sen, benim sayemde hükümdarların huzuruna çıkıyor, takva sahiplerini oralarından kovuyordun; benim sayemde kadınlarla evleniyor, padişahların meclislerinde bulunuyordun. Beni kötü yollarda sarf ediyordun da, ben sana itiraz etmiyordum. Eğer beni iyi işlerde kullansaydın, işte bu günde sana faydam olurdu. Ben ve Ademoğlu topraktan yaratıldık. Kimisi iyi amelleri ile gider, kimisi kötü amelleri ile, dedi ve Azrâil (a.s.) adamın ruhunu oracıkta alıverdi.

Vehb bin Münebbih anlatıyor: Azrâil (a.s.), çok zalim bir hükümdarın ruhunu kabzettikten sonra göğe yükseldi. Melekler O'na sordular:

-Ruhunu kabzettiğin insanlar arasında, kendisine acıdığı kimse var mıdır? Azrâil (a.s.):

-Evet, ıssız bir çölde yeni doğum yapan bir kadının canını almakla emrolunmuştum. Hem kadına hem de yeni doğan çocuğa acımış ve bu çocuğun halini çok merak etmişim.

Bunun üzerine melekler dediler ki:

-İşte biraz önce canını aldığın zalim adam oradaki çocuktur.

Hayretler içinde kalan ölüm meleği:

-Dilediğini Latîf sıfatıyla gerçekleştiren Allah'ı noksan sıfatlardan tenzih ederim, dedi.

Atâ bin Yesâr anlatıyor: "Şaban ayının on beşinci gecesi öleceklerin listesi Azrâil aleyhisselâma verilir. Bu arada ev yapan, evlenen ve ağaç diken nice kimseler var ki isimleri bu listede yazılıdır, ancak onlar bundan habersizdirler."

Hasan el-Basrî anlatıyor: "Hiçbir Allah'ın günü yoktur ki Azrâil (a.s.) bir evi üç defa yoklamasın. İçlerinden rızkını tamamlayıp ömrünü tüketmiş biri varsa onun ruhunu hemen oracıkta alıverir. Evdekiler feryad-ü figan ederler. Azrâil (a.s.) kollarını kapıya gererek der ki:

-Niçin feryat ediyorsunuz? Vallahi ben bu adamın ne rızkını çaldım, ne de ömrünü tükettim. Rızkı ve ömrü sona erdi, ben de onun canını aldım. Boş yere ağlamayın, ben devamlı olarak buraya gelip gidecek ve hiçbirinizi bırakmayacağım."

Hasan el-Basrî sözlerine devamla der ki: "Eğer ev halkı Azrâil'i görse ve söylediklerini işitselerdi, ölüyü unuttur kendi hallerine ağlarlardı."

Yezid er-Rakkâşî anlatıyor: İsrailoğullarından zalim ve zorba bir adam evinde aile efradı ile otururken kapıdan yabancı bir adamın içeri girdiğini gördü. Korku ve öfke içinde:

-Sen de kimsin? Seni buraya kim gönderdi? Diye haykırdı. Adam:

-Beni buraya bu evin gerçek sahibi gönderdi. Bana gelince, içeri girmek için kimseden izin almayan, kimsenin baskı ve saldırısından korkmayan, zalim ve inatçı sultanlardan çekinmeyen bir kimseyim, dedi. Bu sözleri işiten zalim adam:

-O halde sen ölüm meleğisin, dedi. Azrâil (a.s.):

-Evet, ben O'yum, dedi. Adam:

-Vasiyetimi hazırlamam için bana bir süre izin verirsiniz? diye sorunca Azrâil (a.s.):

-Hayır, vaden doldu, nefeslerin tükendi, bir saniye dahi tehirine imkan yoktur, diye cevap verdi. Bunun üzerine adam büyük bir endişe içinde:

-Beni nereye götüreceksin? Diye tekrar sordu. Azrâil (a.s.):

-Daha önce göndermiş olduğun ameline ve döşediğin evine götüreceğim, dedi. Adam:

-Benim ne daha önce gönderdiğim bir amelim, ne de güzel döşenmiş bir evim vardır, deyince Azrâil (a.s.):

-O halde Leza Cehennemine gidersin, diyerek zalim adamın canını aldı. Adam yüzükoyun yere düştü. Adamın öldüğünü öğrenen yakınları ağlamaya, feryat etmeye başladılar.

Rakkâşî diyor ki: "Eğer ölünün yakınları onun gideceği kötü yerin dehşetini bilselerdi, çok daha fazla sızlanırlardı."

Süleyman bin Mihran rivayet ediyor: Azrâil (a.s.), insan sûretine girerek Süleyman Peygamberin ziyaretine gider. O'nun meclisinde bulunan bir adama dikkatlice bakınca, kendisine bakılan adam bunu fark eder. Azrâil (a.s.) ayrılınca, adam Süleyman (a.s.)'a huzuruna gelen yabancıнын kim olduğunu sorar. Azrâil (a.s.) olduğunu öğrenince:

-Beni alacak gibi bir bakışla bana bakıyordu, ben bu durumdan çok korkuyorum, der. Süleyman (a.s.) adama sorar:

-Senin için ne yapmamı istersin? Adam:

-Beni rüzgar ile Hindistan'ın en ücra köşesine göndermeni istiyorum, der.

Süleyman (a.s.) adamın dileğini yerine getirir. Bir süre sonra Azrâil (a.s.) ile tekrar buluşan Süleyman (a.s.), önceki bakışının sebebini sorunca O şöyle cevap verir:

-Hindistan'ın en ücra köşesinde çok kısa bir süre sonra adamın canını almakla memur kılınmış iken, adamı burada gördüğüme şaşıtm da onun için dikkatlice bakmıştım.

ALLAH RESÛLÜ (S.A.V.) VE DÖRT HALİFENİN VEFATLARI

ALLAH RESÛLÜ (S.A.V.)'NÜN VEFATI

Şunu iyi bil ki, Allah Resûlü (s.a.v.) her bakımdan uyulmaya layık en güzel örnektir. O'nun yaşantısı, davranışları, sözleri velhâsıl tüm hâl ve hareketlerinde basiret sahipleri için güzel örnekler ve ibretler vardır. Zira Allah (c.c.) katında O'ndan daha keremlisi yoktur. O, Hak Teâlâ'nın dostu, sevgilisi, kulları arasında en seçkini, habercisi ve peygamberidir. Bütün bunlara rağmen ölüm vakti geldiği zaman nasıl O'na da bir nefes müsaade etmediğini iyi düşün. Belki o vakit gelince iyilerin ruhunu almakla görevli olan meleklerini O'na da göndererek O'nun temiz ve nezih olan ruhunu pak cesedinden alıp rahmet-i Rahmân'a, Allah'ın rızasına, güzel hayırlara, belki Allah'ın civarında yüksek mevkilere çıkarmak için gayret gösterdiler.

Bütün bunlara rağmen yine de O'nun can çekişmesi zor olmuştur. İniltisi duyuldu, ıstırapı arttı, rengi değişerek alını terledi. Nefes alıp vermekte zorlandı. Hatta orada hazır bulunanlar Resûlüllah (s.a.v.)'ın bu ıstırapına dayanamayarak ağladılar. Peygamberlik rütbesi alın yazısını önleyememiş,

Azrâil (a.s.) çoluk çocuğuna hatta Ashâb ve ümmetine aldırış etmemiş; insanlığı müjdeleyici, azapla korkutucu ve Hakk'a yardımcı olması bakımından O'ndan tolerans da görmemiş, belki emrolunduğunu yapmış ve Levh-i Mahfuz'-da bulduğuna uymuştur.

İşte O'nun da durumu budur. Halbuki O, Allah (c.c.) katında Makam-ı Mahmud ve herkesin uğrayacağı Kevser sahibidir. Kabirden ilk kalkacak O'dur. Kıyamet günü şefaathane sahibidir. Bütün bunlar apaçık ortada iken O'nun halinden ders almamak, karşımıza çıkacak o tehlikelere sağlam bir itikatla inanmamak şaşılacak bir şeydir. Bizler şehvetlerimizin esiri, günahlarımızın arkadaşı olmuş zavalılarız ve hiçbir güvencemiz yoktur. Acaba neden peygamberlerin Efendisi, zahidlerin imamı ve âlemlerin Rabbi olan Hak Teâlâ'nın habibi Hz. Muhammed (s.a.v.)'in can verirken yaşadığı sıkıntılardan ibret almıyoruz? Yoksa sonsuza dek yaşayacağımızı ve bütün kötü tutum ve davranışlarımızı rağmen Allah (c.c.) katında daha şerefli olduğumuzu mu sanıyoruz? Ne yazık! Belki kesin olarak bildiğimiz bir şey varsa, o da, hepimizin Cehennem'e uğrayacağı ve sonra da oradan ancak ve ancak zahidlerin kurtulacağıdır. Biz, gireceğimizi kesin olarak bilirken, çıkacağımızdan o kadar emin değiliz. Çünkü biz zahidlerden değiliz. Nitekim Hak Teâlâ Hazretleri buyuruyor ki:

"İçinizden oraya uğramayacak hiçbir kimse yoktur. Bu, Rabbinin nezdinde kesinleşmiş bir hükümdür. Sonra muttaki (zahid) olanları kurtarırız da, zalimleri dizleri üstü bırakırız." (Meryem Sûresi, 71-72. âyetler)

Binaenaleyh her kul kendisine bakarak zahidlere mi yoksa zalimlere mi yakın olduğunu araştırsın. Sonra İslamiyet'in ilk devirlerinde yaşamış örnek kişilerin, son derece başarılı oldukları halde, nasıl korku üzerinde olduklarını düşünerek kendi nefsiyle karşılaştırsın. Yine O peygamberlerin Efendisi ve takva sahiplerinin öncüsü olduğu halde, kurtuluşu kesin olmasına rağmen, dünyadan ayrıldığı sırada çektiği sıkıntı ve ıstırapları; Me'vâ cennetine giderken karşılaştığı zorlukları düşünsün.

Abdullah İbni Mes'ud (r.a.) anlatıyor: Allah Resûlü (s.a.v.)'nün ayrılığı yaklaştığı zaman biz, Hz. Aişe (r.a.)'nin evinde O'nu ziyarete gittik. Bize baktı. Gözleri yaşla doldu. Daha sonra şunları söyledi:

"Merhabalar! Allah size ömürler versin. Allah muradınızı vererek yardımcınız olsun. Size, Allah'tan korkmanızı öğütlerim. Size bildiririm ki ben, -Allah'ın mekanında ve kulları hakkında O'nun koyduğu esasları çiğnememeniz için- Allah tarafından size gönderilmiş açık bir korkutucuyum. Ecel yaklaştı. Allah'a, Sidre-i Müntehâ'ya, Cennet'e ve kabre dönüş yaklaştı. Allah'ın selâmı ve rahmeti size ve benim ölümünden sonra dinimize girenlere olsun." (Bezzâr)

Cabir (r.a.) rivayet ediyor: İrtihali sırasında Cebrâil (a.s.)'e:

-Benden sonra ümmetim için kim var? Diye sordu. Hak Teâlâ Hazretleri Cebrâil (a.s.)'e vahyetti ki:

-Habibime müjde ver; ümmeti hakkında ben O'nu perişan etmem. Yine O'nu müjdele ki, kıyamet günü kabirden ilk kalkacak olan ve mahşer halkının efendisi kendisi olacaktır. O ve O'nun ümmeti Cennet'e girmeden başkaları giremez, buyurdu. Bunun üzerine Resûlü Ekrem (s.a.v.):

-İşte şimdi gönlüm rahata kavuştu, buyurdu. (Taberâni)

Hız. Aişe (r.a.) anlatıyor: Resûlüllah (s.a.v.) bize, yedi kuyudan yedi kırba su ile kendisini yıkamamızı emretti. Dedığı gibi yaptık ve biraz rahatladı. Ardından mescide çıkarak cemaate namaz kıldırdı. Uhud şehitleri için duâ ve istiğfar etti. Ensâr hakkında vasiyet ederek buyurdu ki:

"Ey Muhacirler! Siz çoğalrsınız, fakat Ensâr bugünkü durumlarından fazla çoğalmazlar. Ensâr benim has vekil-lerim ve sırdaşlarımdır. Onların iyilerine iyilik ediniz. Kusurlarını da bağışlayınız."

Daha sonra sözlerine şöyle devam etti: **"Allah bir kulunu dünya ile yanındaki arasında muhayyer bıraktı, kul da Allah'ın yanındakini tercih etti."**

Bu söz üzerine Hz. Ebû Bekir (r.a.) ağlamaya başladı. Resûlüllah (s.a.v.)'ın, bu sözleri ile kendisini kastettiğini, artık dünyadan göçeceğini anladı. Bunun üzerine Allah Resûlü (s.a.v.) Hz. Ebû Bekir (r.a.)'e:

-Ey Ebû Bekir, sakın ol! Mescidin sokağa açılan tüm kapılarını kapayınız. Yalnız Ebû Bekir'in yoluna açılan kapı kalsın. Zira ben, O'nun sohbetinden faziletli bir şey bilmiyorum. (Dârimî)

(Bir rivayette Buhari şu ziyadede bulundu: Resûlüllah (s.a.v.) hastalığı sırasında: **"Ben, yarın neredeyim? Ben, yarın neredeyim?"** diye sorarak Hz. Aişe'nin yanında kalacağı günü öğrenmek istedi. Zevceleri O'na, dilediği yerde kalma izni verdiler.)

Hız. Aişe (r.a.) sözlerine şöyle devam ediyor: Allah Resûlü (s.a.v.) benim hücremde ve normal olarak bana uğramakta olduğu günde vefat ettiler. Ayrıca Azîz ve Celîl olan Allah onun rûh-u şerifelerini kabzettiği vakit, mübarek başları ciğerimle boğazım arasında (göğsümde) (yaslanmış vaziyette) idi. Tükürüğü de tükürüğüme karışmıştı.

Resûlüllah (s.a.v.)'ın hastalığı sırasında bir ara kardeşim Abdurrahman, elinde misvak olduğu halde içeri girdi, dişlerini misvaklıyordu. Resûlüllah (s.a.v.) gözünü misvaka dikmişti. Hoşuna gittiğini düşünerek:

-*Onu sana alayım mı?* diye sordum. O başı ile **"Evet"** dedi. Misvakı alıp Resûlüllah (s.a.v.)'ın mübarek ağızlarına bıraktığımda kendisine sert geldiğini anladım. Ben:

-*Yumuşatayım mı?* deyince başı ile müspet yönde işaret etti. Dişlerimle kemirip yonttum ve ucunu geverek (yumuşatıp) kendisine uzattım. Resûlüllah (s.a.v.), başı göğsüme dayalı vaziyette onunla dişlerini misvakladı. (Buhari, Müslim, Tirmizi)

Yine Hız. Aişe (r.a.) anlatıyor: Resûlüllah (s.a.v.) sıhhati yerinde iken şöyle diyordu:

"Hiçbir peygamber, Cennet'teki makamını görmeden kabzedilmez. Bundan sonra hayatı devam ettirilir veya öbür dünyaya gitme hususunda muhayyer bırakılır."

Allah Resûlü (s.a.v.) hastalandığı zaman O'nu, (baş) dizimin üstünde baygın vaziyette gördüm. Bir ara kendine geldi. Gözlerini evin tavanına dikti ve sonra: ***"Ey Allah'ım! Refik-i A'la'da (bulunmayı tercih ederim)"*** dedi. Bu sözü

işitince ben (kendi kendime): "*Demek ki (makamı gösterildi) ve bizimle olmayı tercih etmiyor,*" dedim. Bunun, sıhatli iken bize söylediği şu hadis olduğunu anladım: "*Hiçbir peygamber Cennet'teki makamını görmeden kabzedilmez, sonra yaşamaya devam ettirilir veya öbür dünyaya gitme hususunda muhayyer bırakılır.*"

Resûlullah (s.a.v.)'ın telaffuz ettiği son söz: "**Allah'ım, Refik-i A'la'da!**" cümlesi oldu. (Refik-i A'la: Cennet'in en yüksek makamında bulunan peygamberler cemaatidir). (Buhari, Müslim, Tirmizi)

Sâid bin Abdullah babasından rivayet ediyor: Ensâr, Resûlullah (s.a.v.)'ın hastalığının ağırlaştığını görünce mes-citte toplandılar. Abbas (r.a.) Resûlullah (s.a.v.)'ın huzuruna girerek, Ensâr'ın tutum ve davranışlarını anlattı. Daha sonra Fadl ve Hz. Ali (r.a.) gelerek sahabenin toplandığını ve endişelerinin arttığını bildirdiler. Bunun üzerine Resûlü Ekrem (s.a.v.) elini uzatarak:

-**Elimden tutun,** buyurdu. Onlar da tutup kaldırdılar. Resûlullah (s.a.v.) doğrulunca:

-**Ne demek istiyorsunuz?** Diye sordu. Onlar:

-*Senin ölmenden korkuyoruz yâ Resûlullah,* dediler. Erkekler Resûlullah (s.a.v.)'ın yanında toplandıkları için kadınlar da ağlamaya başladılar. Allah Resûlü (s.a.v.) davranıp ayağa kalktı. Hz. Ali ve Fadl'a dayanarak başı da bağlı bir halde mescide girdi. Minberin en alt basamağına oturdu. Bütün cemaat kendisine yönelmişti. Allahü Teâlâ'ya hamd-ü senâ ettikten sonra şunları söyledi:

"Ey insanlar, bana gelen haberlere göre siz benim ölmenden korkuyormuşsunuz. Bu, bir bakıma sizin ölümü inkâr etmeniz demektir. Ben size ölüm haberini vermedim mi? Benden önce hiçbir peygamber ebedi kaldı mı ki ben de ebedi kalayım? İyi biliniz ki ben Rabbime gidiyorum, siz de Rabbinize kavuşacaksınız. Ben size ilk muhacirlere hayırla muamele etmenizi tavsiye ederim. Muhacirlere de aralarındaki meselelerde doğruluktan ayrılmamalarını vasiyet ederim. Çünkü Hak Teâlâ Hazretleri buyurur ki:

'Asra yemin olsun ki, insan gerçekten bir hüsrandır. Ancak iman edip salih ameller işleyenler, birbirlerine hakkı ve sabrı tavsiye edenler müstesna!' (Asr Sûresi, 1-3. âyetler)

"Bütün işler Allah'ın izniyle yürür. Bir işin gecikmiş olması sizi aceleciliğe sevk etmesin. Çünkü Allahü Teâlâ, bir kimsenin acele etmesi ile acele etmez. Kim Allah'ın hükümlerine karşı çıkarsa, muhakkak Allah onu mağlup eder. Kim Allah'ı aldatmak isterse, Allah onun hilesini bozar. Tekrar eski halinize dönüp yeryüzünde bozgunculuk çıkarmayı ve akraba ile ilişkilerinizi kesmeyi mi istiyorsunuz?"

"Öte yandan Ensâr'a iyilikle muamele etmenizi size tavsiye ederim. Zira onlar siz Muhacirlerden önce Medine'yi yurt ve iman evi edinmişlerdi. Onlara iyilik etmenizi öğütlerim. Onlar sizi mallarına ortak etmediler mi? Onlar sizi feraha kavuşturmadılar mı? Onlar kendileri ihtiyaç içinde buldukları halde, sizi kendi nefislerine tercih etmediler mi? Dikkat edin! Kim, onlardan iki kişi arasında hakemlik yapmak zorunda kalırsa iyi olanı iyilikle karşılasın, kusurlu olanın kusurunu bağışlasın, görmesin. Hiçbir şeyi onlara tercih etmeyiniz.

"Ben sizden ayrılıyorum. Siz de benim peşimden gelecek, bana kavuşacaksınız. Haberiniz olsun, buluşma yerimiz benim havzımın başıdır. Havuzum ise, Şam'ın Basra'sı ile Yemen'in San'â'sı arasından geniştir. O havuza Kevser olduğundan öyle bir su dökülür ki süttten beyaz, köpükten yumuşak ve baldan tatlıdır. Kim ondan içerse ebediyen bir daha susamaz. Onun taşları incidir, vadisi misk kokar. O, yarın hesap verme yerinde kime haram olursa, bütün hayırlar ona haram olacak. Haberiniz olsun, kim yarın bana kavuşmayı arzu ediyorsa elini, dilini kötülüklerden ve lüzumsuz şeylerden çeksin."

Bu arada Abbas (r.a.) dedi ki:

-Ey Allah'ın Resûlü, Kureyş'e de nasihat et!

Resûlüllah (s.a.v.) buyurdular ki:

"Aynı şeyleri Kureyş'e de tavsiye ediyorum. İnsanlar Kureyş'e bağlıdır. İyileri iyilerine, kötülerini de kötülerine karşılıktır. Kureyş ailesi de insanlara hayrı tavsiye etsinler. Ey insanlar! Günahlar nimetleri değiştirir, nimetlerin elden çıkmasına sebep olurlar. İnsanlar iyi olduğu zaman, önderleri de onlara iyi muamele ederler. İnsanlar sapıttıklarında, yoldan çıktıklarında önderleri kendilerine zulmeder. Nitekim âyet-i celîlede Hak Teâlâ Hazretleri buyurur ki:

'Ve işte biz, zalimlerin bazısını bazısına, kazandıkları günahları sebebiyle, böylece musallat ederiz.' (En'âm Sûresi, 129. âyet)"

İbni Mes'ud (r.a.) anlatıyor: Resûlüllah (s.a.v.) Ebû Bekir (r.a.)'e:

-**Sor, ey Ebû Bekir!** Dedi. Ebû Bekir (r.a.):

-*Ey Allah'ın Resûlü, ecel yaklaştı mı?* diye sordu. Resûlü Ekrem (s.a.v.):

-**Evet, ecel yaklaştı, hem de çok yaklaştı,** buyurdu. Ebû Bekir (r.a.):

-*Ey Allah'ın Nebisi, ölüm sana kolay olsun. Allah'ın katında senin için hazırlananlar mübarek olsun. Keşke biz de varacağımız yeri bilseydik.* Resûlü Ekrem (s.a.v.):

-**Allah'a, Sidre-i Muntehâ'ya!.. Sonra Cennet'e, Firdevs-i A'lâ'ya, yüce arkadaş'a, büyük bolluk ve genişliğe,** buyurdu. Ebû Bekir (r.a.):

-*Ey Allah'ın Nebisi! Sizi kim yıkasın?* Diye sorunca Resûlü Ekrem (s.a.v.):

-**Yakınlık sırasına göre Ehl-i Beytimden bir gurup erkek,** diye cevap verdi. Ebû Bekir (r.a.):

-*Ne ile kefenleyelim?* Diye sordu. Resûlü Allah (s.a.v.):

-**Sırtımdaki şu elbise ile Yemen'den gelen hulle ve Mısır'ın beyazına sararsınız,** dedi. Ebû Bekir (r.a.):

-*Namazınızı nasıl kılalım?* Diye sordu ve hepimiz ağlamaya başladık. Resûlü Allah (s.a.v.) da ağladı. Sonra Resûlü Ekrem (s.a.v.) şunları söyledi:

-**Ağır olun! Allahü Teâlâ sizleri bağışlasın ve peygamberinizden ötürü sizlere hayırlar versin. Beni yıkayıp kefenledikten sonra, evimdeki kabrimin yanına sedirimin üzerine koyunuz ve ardından bir saat benden uzak kalınız. Çünkü bana ilk rahmet edecek olan Azîz ve Celîl olan Allah'tır. Nitekim âyet-i celîlede: "Muhakkak ki Allah ve melekleri**

Peygamberin şanını yüceltirler..." (Ahzâb Sûresi, 56. âyet) buyrulmuştur. Sonra benim namazımı kılmaları ve istiğfar-da bulunmaları için meleklerle izin verilir. Allah'ın yarattıklarından ilk önce huzuruma girip namazımı kılacak olan Cebrâil'dir. Sonra sırasıyla Mikâil, İsrâfil ve ölüm meleği, askerleri ile gelirler. Akabinde tüm melekler gelip namazımı kılarlar. Daha sonra siz bölük bölük giriniz, guruplar halinde namazımı kılarak, salât-ü selâmda bulununuz. Hakkımda tezkiye yapılmasına, ağlanılmasına, sızlanılmasına asla izin vermeyiniz. Önce sizden imam ve en yakın Ehl-i Beytim gelsin. Erkeklerden sonra da kadınlar ve sonra da çocuklar gelsin. Ebû Bekir (r.a.):

-Sizi kabre kim koysun, yâ Resûlullah? Diye sordu. Resûlü Ekrem (s.a.v.):

-Ehl-i Beytimden en yakın olan birkaç kişi. Ayrıca sizin görmediğiniz birçok melek de iştirak ederler. Şimdi kalkın, benden sonrakilere öğütlerimi iletin, buyurdu. (Hadis zayıf bir senetle Tabakât'ta geçmektedir.)

Abdullah bin Zem'a anlatıyor: "Rebiulevvel ayının ilk gününde Bilâl gelerek sabah ezanını okudu. Resûlullah (s.a.v.):

-Ebû Bekir'e söyleyin, cemaate namaz kıldırsın, buyurdu.

"Dışarı çıktım, cemaat içinde yalnız Ömer (r.a.)'i gördüm. Ebû Bekir (r.a.)'i bulamayınca Ömer (r.a.)'e:

-Geç de halka namaz kıldır, dedim. Ömer (r.a.) geçti, tekbir aldı. Ömer (r.a.)'in sesi gür olduğu için Resûlullah (s.a.v.) tekbiri duydu ve:

-Ebû Bekir nerede? Allah ve Müslümanlar Ebû Bekir'den başkasının imam olmasını men ederler. Ebû Bekir'e söyleyin, halka namazı kıldırın, buyurdu.

Bunun üzerine Hz. Aişe ra:

-Babam (Ebû Bekir) yufka yürekli bir kimsedir, Senin yerine namaza duracak olsa dayanamayıp ağlar ve ağlamaktan halka kıraati duyuramaz, (namaz kıldırma işini) Ömer'e emretseniz! Dedi. Allah Resûlü (s.a.v.) yine: "Ebû Bekir'e söyleyin, namazı kıldırın!" buyurdular. Aişe (r.a.) önceki sözlerini tekrar etti. Resûlü Ekrem (s.a.v.) bir kez daha: **"Ebû Bekir'e söyleyin, namazı kıldırın!"** dedi ve:

-Siz (kadınlar) kendi kafanıza göre, düzende Hz. Yusufun kadın arkadaşları gibisiniz, diye söylendi.

"Hz. Ömer (r.a.) namazı kıldırdıktan sonra, Ebû Bekir (r.a.) gelerek namazı tekrar kıldırdı." (Buhari)

Bu olaydan sonra Hz. Ömer (r.a.) Abdullah bin Zem'a'ya gelerek:

-Bana bunu niçin yaptın ey Abdullah? Vallahi namaz kıldırمامı Allah Resûlü'nün sana emrettiğini zannetmedim geçip namaz kıldırmazdım, diye sitemde bulundu. Abdullah da:

-İmamlığa senden daha uygununu görmemiştim, diyerek kendini savundu.

Hz. Aişe (r.a.), babasının imam olmasına karşı çıkmasının nedenini söyle açıklıyor:

"Benim Allah Resûlü'ne öyle söylemem, babamın dünyadan yüz çevirdiğini ve idareyi eline almasında büyük tehlikelerin bulunduğunu bildiğim ve insanların Resûlüllah'ın sağlığında, O'nun mihrabında namaz kıldırandan hoşlanmayıp O'nu kıskanacaklarından ve O'nu uğursuz ilan edeceklerinden korktuğum için idi. Fakat hüküm Allah'ındır. Allah O'nu dünya ve ahiret konusunda büyük korkularından emin kılsın."

Hız. Aişe (r.a.) anlatıyor: Resûlüllah (s.a.v.)'in vefat ettiği günün sabahında O'nu biraz iyileşir gördük. Erkekler ayrıldılar, evlerine ve işlerine gittiler. O'nun iyileşmekte olduğunu herkese müjdelediler. Resûlüllah (s.a.v.)'in yanında sadece kadınlar kaldı. Biz kadınlar sevinerek, umutla öylece oturuyorduk. Resûlüllah (s.a.v.) buyurdular ki:

-Kadınlar dışarı çıksın, şu melek bana gelmek için izin istiyor.

Benim dışarıda bütün kadınlar çıktılar. Resûlüllah (s.a.v.)'in başı benim kucağımdaydı. Meleği karşılamak üzere oturdu. Ben de evin bir köşesine çekildim. Melekle uzun uzun konuştu. Sonra beni çağırdı, tekrar başını kucağıma koydu ve kadınlara da içeri girmelerini söyledi. Ben:

-*Bu melek Cebrâil (a.s.)'e benzemiyordu, dedim.*
Resûlü Ekrem (s.a.v.):

-*Evet yâ Aişe, bu ölüm meleği idi. Bana geldi ve dedi ki: "Allahü Teâlâ beni sana gönderdi. Senden izinsiz yanına girmememi, izin vermezsen geri dönmemi, ancak izin verdiği taktirde girmemi emretti. Ve yine senin emrin olmadan ruhunu kabzetmememi ferman buyurdu. Ne buyurursunuz?"*

Diye sordu. Ben de kendisine, Cebrâil (a.s.) gelinceye kadar benden uzaklaşmasını; zira Cebrâil (a.s.)'in gelme saati olduğunu söyledim.

Hz. Aişe (r.a.) sözlerine şöyle devam ediyor: Bu durumda öyle bir şey ile karşı karşıya kaldık ki ne bir cevap verebiliyor, ne de bir şey düşünebiliyorduk. Büyük bir felaketle karşılaşmış olarak dehşet içinde kalakaldık. Evde bulunanlardan hiç kimsenin ağzını bıçak açmıyordu. Cebrâil (a.s.) tam vaktinde geldi. Selâm verdi. Ben gelenin Cebrâil (a.s.) olduğunu anladım. Evdekiler dışarı çıktılar. Cebrâil (a.s.) girdi ve dedi ki:

-Allahü Teâlâ sana selâm ediyor, kendini nasıl bulunduğunu soruyor. Muhakkak ki O, seni senden daha iyi bilir. Fakat böyle yapmakla senin şeref ve keremini artırmayı ve ümmetinin arasında örnek olmayı kastetmektedir. Resûlü Ekrem (s.a.v.):

-Kendimi sancılar içinde buluyorum, dedi. Cebrâil (a.s.):

-Sana müjdeler olsun. Allah seni, senin için hazırladıklarına ulaştırmayı istiyor, dedi. Resûlü Ekrem (s.a.v.):

-Ey Cebrâil, ölüm meleği benden izin istedi, diyerek Azrâil (a.s.)'in geldiğini O'na haber verdi. Cebrâil (a.s.):

-Yâ Muhammed! Rabbin sana özlem duymaktadır. Allah'a yeminle söylerim ki, ölüm meleği bundan önce hiç kimseden canını almak için izin istemedi. Bundan sonra da asla istemeyecek. Allahü Teâlâ böylece senin şerefini tamamlamak istiyor, dedi. Bunun üzerine Resûlü Ekrem (s.a.v.):

-*O halde Azrâil (a.s.) gelinceye kadar ayrılma*, dedi.

Kadınların tekrar içeri girmelerine izin verildiğinde Allah Resûlü (s.a.v.) kızı Fâtıma'ya:

-Ey Fâtıma, bana yaklaş! Dedi. O da babasının üzerine kapandı. Resûlüllah (s.a.v.) kızına bir şeyler fısıldadı. Fâtıma başını kaldırıncı gözlerinden yaşlar süzülüyordu. Sonra tekrar kızı Fâtıma'ya:

-Bana yaklaş, dedi. Fâtıma başını eğdi, Resûlüllah (s.a.v.) O'nun kulağına yine bir şeyler fısıldadı. O bu sefer başını gülererek kaldırdı. Bizler, O'nun bu haline çok şaşırılmıştık ve kendisine sorduğumuzda:

-İlk seferinde Resûlüllah (s.a.v.) bana: **"Ben bugün ölüyorum!"** dedi. Bunun üzerine ben ağladım. İkinci defasında ise: **"Ben Allah'a duâ ettim, Ehl-i Beytimden ilk olarak seni bana ulaştırmasını ve seni benimle bir arada bulundurmasını istedim"** deyince gülümsedim, dedi ve oğulları Hasan ile Hüseyin'i kendisine çekerek başlarını kokladı.

Tam bu esnada ölüm meleği geldi, selâm verdi ve içeri girmek için izin istedi. İzin verilince içeri girdi ve:

-*Yâ Muhammed, ne emrediyorsun?* Diye sordu. Resûlüllah (s.a.v.):

-**Şimdi beni Rabbime götür**, diye cevap verdi. Ölüm meleği dedi ki:

-*Evet, seni bugün Rabbine kavuşturacağım, çünkü Rabbin sana özlem duymaktadır. O, sana gösterdiği özeni kimseye göstermemiştir. Hiçbir kimsenin yanına izinsiz girmekten beni men etmemiştir.*

Ölüm meleği bunları söyledikten sonra Resûlullah (s.a.v.)'in huzurundan ayrıldı. Bu sırada Cebrâil (a.s.) gelerek selâm verdi ve:

-Bu benim yeryüzüne son inişimdir. Artık ebediyen vahiy kesildi. Dünyanın işi tamamlandı. Benim yeryüzünde senden başka birine ihtiyacım yoktu. Sadece senin varlığın beni oraya çekiyordu, dedi.

Kimsenin ses çıkaracak durumu yoktu. Ben kalkarak Resûlullah (s.a.v.)'a yaklaştım, başını göğsüm arasına aldım ve göğsünü tuttum. Bu sırada kısa bir baygınlık geçirdi. Alnı öyle terlemişti ki, ben bir insanın böyle terlediğini şimdiye kadar görmemiştim. Terlerini silmeye başladım, O'nun terinin kokusundan daha hoş bir koku şimdiye kadar koklamamıştım. Biraz kendine geldiği vakit:

-Anam babam sana feda olsun, bu ter de ne idi? Diye sordum. O:

-Ey Aişe! Mü'minin canı ter ile çıkar. Kafirin canı ise -merkebin canı gibi- ağız ve burun deliklerinden çıkar, buyurdu.

İşte ancak o zaman aklımız başımıza geldi, korktuk ve erkeklerle haber gönderdik. İlk gelen kardeşim Abdurrahman'dı. Ne yazık ki O bile Resûlullah (s.a.v.)'a yetişemedi. Allahü Teâlâ Cebrâil (a.s.) ve Mikâil (a.s.)'i görevlendirdiği için vazifeyi onlar üzerlerine almışlardı da hiçbir erkek ölümü anında yanında bulunamamıştı. Allah Resûlü (s.a.v.) her baygınlık geçirdiğinde: **"Yüce arkadaşım istiyorum, yüce arkadaşım istiyorum!.."** sözlerini tekrarlıyordu. Dili açılıp baygınlığı geçtiği vakit:

-Namaz, namaz! Zira siz namaza devam ettiğiniz müddetçe dine bağlısınız. Onun için hepiniz namaza devam edin! Buyurdu ve "**namaz, namaz**" diyerek ruhunu teslim etti.

Hz. Aişe (r.a.) diyor ki: "Resûlullah (s.a.v.), pazartesi günü kuşluk vakti ile öğle vakti arasında vefat etmiştir."

Hz. Fâtıma (r.a.) da: "Pazartesi günü ümmet-i Muhammed büyük bir musibete maruz kaldı," demiştir.

İmam Mâlik anlatıyor: "Bana ulaştığına göre, Resûlullah (s.a.v.) pazartesi günü vefat etti ve salı günü de defnedildi. Halk namazını (cemaat halinde değil) fert fert kıldı, hiç kimse imamlık yapmadı."

Ümmü Gülsüm de şunları der: "Pazartesi Ali'nin Kûfe'de yaralandığı gündür, Resûlü Ekrem o gün öldü, babamın katledilmesi de o güne rastlar. Nedir benim pazartesinden çektiğim!.."

Enes b. Malik (r.a.) şunu haber verdi: Hz. Peygamber'in vefatı ile neticelenen hastalığı günlerinde Ebû Bekir halka namaz kıldırıyordu. Nihayet (vefatının tesadüf ettiği) pazartesi günü oldu. Ashâb sabah namazı için saf saf durmuşlardı. Allah Resûlü, Aişe'nin odasının kapı perdesini açtı ve ayakta durarak bizlere baktı. Yüzü mushaf yaprağı gibi bembeyazdı. Sonra (onların namazda saf bağlayarak durduklarını görüp çok sevindi ve) tebessüm ederek güldü. Enes der ki: Biz namazda olduğumuz halde Allah Resulü'nün çıkışı ile sevincimizden şaşırдық. Ebû Bekir, Allah Resûlü'nün namaz kılmak arzusu ile çıktığını sanarak topukları üzerinde gerideki ilk safa ulaşmak için çekildi.

Allah Resûlü O'na eliyle: "**Namazınızı tamamlayınız**" diye işaret etti. Sonra (Aişe'nin odasına) girdi ve kapı perdesini indirdi. Enes der ki: İşte Allah Resûlü görüldüğü bu pazartesi günü vefat etti. (Müslim)

Yine Hz. Aişe (r.a.) anlatıyor: "Resûlüllah (s.a.v.)'ın vefatında insanlar hücum etti, feryad-ü figan ederek ağlamaya başladılar. Melekler O'nu elbisesi ile örttüler. Halktan kimisi Resûlüllah (s.a.v.)'ın ölümünü kabul etmiyordu. Kimilerinin dili tutuldu, konuşamaz hale geldiler. Bir kısmı ise gelişigüzel konuşuyordu. Bir kısmı oturdu ve bir kısmının da aklı başında idi. Hz. Ömer (r.a.), O'nun öldüğünü yalanlayanlardandı. Hz. Ali (r.a.) oturanlardan, Hz. Osman (r.a.) ise dili tutulanlardandı. Hz. Ömer (r.a.) öne atılarak:

-Resûlüllah (s.a.v.) ölmedi, Allah (c.c.) O'nu geri çevirecek. Resûlü Ekrem'in ölümünü arzu eden nice münafıkların el ve ayaklarını kesecektir, dedi."

Bir başka rivayette ise: "*Ey insanlar! Dilinizi tutun, Resûlü Ekrem ölmemiştir. Kim O'nun öldüğünü söylese, Allah'a yemin ederim ki, kılıcımla onun boynunu vururum,*" demiştir.

"Hz. Ali (r.a.) bulunduğu yere çöküp kaldı. Osman (r.a.) kimse ile konuşmuyordu. O'nu ancak elinden tutarak götürüp getiriyorlardı. Hz. Ebû Bekir ile Abbas (r.a.)'ın durumları ise bambaşkaydı. Allah (c.c.) onlara yardım etmiş, halka Resûlüllah (s.a.v.)'ın ölümü karşısında izlenecek en doğru yolu onlara göstermişti. Bu sırada Peygamberimizin amcası Abbas (r.a.) gelerek halka hitaben dedi ki:

-Kendisinden başka ilâh bulunmayan Allah'a yemin ederim ki, Resûlü Ekrem ölümü tatmıştır. O, sizin aranızda iken şu âyeti okumamış mıydı: '(Ey Muhammed) Muhakkak sen de öleceksin ve elbet onlar da ölecekler. Sonra siz Rabbinizin huzurunda birbirinizle davallaşacaksınız.' (Zümer Sûresi, 30-31, âyetler)

"Hz. Ebû Bekir (r.a.) ise Resûlüllah (s.a.v.)'in vefat haberini Hazrecoğullarının evinde aldı ve hemen geldi. Resûlüllah (s.a.v.)'in huzuruna girdi. Yüzüne baktı, üzerine eğilerek yüzünü öptü ve:

-Anam babam sana feda olsun ey Allah'ın Resûlü, Allah sana ölümü iki defa tattırarak değildir. Allah'a yemin ederim ki Resûlüllah (s.a.v.) vefat etmiştir, dedi ve orada toplanan halka hitaben şunları söyledi:

*-Ey insanlar! Kim Muhammed'e tapıyorsa bilsin ki muhakkak Muhammed ölmüştür. Kim ki Muhammed'in Rabbine tapıyorsa bilsin ki, O, ölmeyen bir diridir. Nitekim Hak Teâlâ Hazretleri Kur'an-ı Kerim'de: '**Muhammed de ancak bir Resûldür; O'ndan evvel de Resûller hep geldi geçti. Şimdi O ölür veya öldürülürse, siz gerisin geriye mi döneceksiniz...**' (Âl-i İmrân Sûresi, 144. âyet) buyurmadı mı?*

"Dedi. Oradakiler bu âyet-i kerîmeyi sanki ilk defa duymuş gibi oldular ve Resûlü Ekrem (s.a.v.)'in öldüğünü anladılar." (Buhari, Müslim)

Diğer bir rivayette Ebû Bekir (r.a.) Resûlüllah (s.a.v.)'in vefatını haber alıp yanına girdiği zaman, bir taraftan salâvat getirirken, diğer taraftan da göz yaşı akıtıyor, şah damarları

inip inip kalkıyordu. Buna rağmen aklı başında ve ne söylediğini biliyordu. Resûlullah (s.a.v.)'ın üzerine eğilerek yüzünü açtı, alnını ve yanaklarını öptü. Mübarek gül yanaklarını eliyle okşadıktan sonra ağlayarak:

-Anam, babam, nefsim ve bütün çocuklarım sana feda olsun yâ Resûlullah. Yaşamın gibi ölümün de temizdir. Hiçbir peygamberin ölümüyle noktalanmayan peygamberlik, senin ölümünle noktalanmıştır. Sen övülemeyecek kadar yüce, sızlanılmayacak kadar muhteşemsin. Öyle özel birisin ki, seninle herkes teselli buldu. Öyle genelleştin ki, artık şimdi senden ayrı düştük. Eğer ölümü kendi hür iradenle tercih etmesen, senin kederinden kendimizi öldürürdük. Eğer sen bizi ağlamaktan nehyetmeseydin, senin için alabildiğine gözyaşı akıttırdık.

Hz. Ebû Bekir (r.a.) sözlerine şöyle devam etti:

-Allah'ım! Selâmımızı O'na ilet. Yâ Resûlullah! Rabbinin huzurunda bizi hatırla. Eğer sükûnet ve vakarı vasiyet etmesen, senin ayrılığına kimse dayanamazdı. Allah'ım, selâmımızı sevgiline ilet ve O'nu bizim için muhafız yap!
(Buhari)

İbni Ömer (r.a.) de şöyle rivayet ediyor: Hz. Ebû Bekir (r.a.) eve girip, Resûlullah (s.a.v.)'a salât-ü selâm getirince ev halkının feryadı daha da yükseldi. Mescitte namaz kılanlar da onların ağlamalarını duydular. Resûlü Ekrem hakkında her söz söylendikçe feryat daha da artıyordu. Tam bu esnada kapıya birisi gelerek selâm verdikten sonra yüksek sesle:

"Her nefis ölümü tadacaktır..." (Ankebût Sûresi, 57. âyet) âyet-i celîlesini okudu ve: *"Allahü Teâlâ herkesin yerine bir halef ve her istenilene ulaşma imkanı vermiş, her sıkıntıdan bir kurtuluş yolu göstermiştir. Allah'a bağlanın, O'na güvenin ve ümidinizi kesmeyin."*

Diye konuştu. Orada bulunanlar bu sözleri dinlediler fakat konuşanın kim olduğunu anlamadılar. Ağlamayı bıraktıklarında adamın da sesi kesildi. Etrafa bakındılarsa da kimseyi bulamadılar. Tekrar ağlamaya başladıkları zaman, yine tanımadıkları başka bir ses şunları söyledi:

-Ey Peygamber'in Ehl-i Beyt'i. Allah'ı çok anın ve her durumda O'na hamdedin ki, muhlislerden (ihlaslı kişilerden) olasınız. Allah'a itaat edin ve emri ile amel edin.

Bunun üzerine Ebû Bekir (r.a.) şunları söyledi:

-Bu seslenenler, Resûlü Ekrem (s.a.v.)'in cenazesinde hazır bulunan Hızır ve İlyas (a.s.)'dir. (İbni Ebi'd-Dünyâ)

Ka'ka bin Amr da, Ebû Bekir (r.a.)'in bu esnada halka yaptığı konuşmasını şöyle aktarmaktadır: Ebû Bekir (r.a.), dışarıda toplanan halka hutbe okumak üzere kalktı. Halkın gözyaşlarına boğulmasına vesile olan ve çoğu Resûlü Ekrem (s.a.v.)'e salât ve selâmdan oluşan bir hutbe okudu. Allah (c.c.)'a hamd-ü senâ ederek başladığı konuşmasında şunları söyledi:

-Her hâl-ü kârda Allahü Teâlâ'ya şükürler olsun. İbadete layık olanın yalnız Allah (c.c.) olduğuna şahadet ederim. O, sözünde durdu, kuluna üstünlük verdi, tek başına bütün düşmanlarını mağlup etti. Hamd, yalnız O'na mahsustur ve

Muhammed'in, O'nun kulu ve Resûlü olduğuna şahadet ederim. O, peygamberlerin sonuncusudur. Kitabın, indiği gibi; dinin, O'nun meşru kıldığı, hadisin de O'nun buyurduğu gibi olduğuna; söz, O'nun sözü olduğuna ve Allahü Teâlâ'nın Hakk-ı Mübîn olduğuna şahitlik yaparım. Allah'ım! Kulun, Resûlün, Peygamberin, dostun, güvendiğin adamın, insanların en şerefli ve seçilmiş olan Muhammed'e merhamet et. Allah'ım! Merhametini, af, rahmet ve bereketini Resûllerin seyyidi, Nebilerin hâtemi, takva sahiplerinin rehberi, hayırların öncüsü, iyiliklerin bekçisi ve rahmet peygamberi olan Muhammed'e indir. Allah'ım! Yakınlığını artır, delilini kuvvetlendir, makamını şerefleendir, O'nu herkesin gıpta ettiği Makam-ı Mahmud'a erdştir ve kıyamet günü bu makamdan bizleri de faydalandır. O'nu Cennet'te Derece ve Vesîle makamlarına yücelt. Allah'ım! İbrâhim ve âline rahmet edip onları mübarek kıldığı gibi, Muhammed ve âline de rahmet edip onları da mübarek kıl. Muhakkak ki hamde ve ululuğa layık olan Sensin.

-Ey insanlar! Muhammed'e tapanlar bilsinler ki, Muhammed ölmüştür. Allah (c.c.)'a ibadet edenler ise, O'nun ölmeyen bir hayat sahibi olduğunu bilsinler. Allahü Teâlâ hükmünü yerine getirdi. Gözyaşı dökmekle O (c.c.)'nu terk etmeyin. O (c.c.), sevgili habibini kendisine almayı tercih etti. O'nu mükafatlandırmak için kendisine aldı. Fakat kendi kitabı ile Peygamberinin sünnetini bizlere bıraktı. Binaenaleyh, kim bu iki kaynağa yapışır, kurtuluşa erer. Bunları ayıran ise inkâr etmiş olur. Nitekim Allahü Teâlâ âyet-i celîlede: "**Ey iman edenler! Adaleti titizlikle ayakta tutan hakimler, Allah için şahitler olunuz...**"

(Nisâ Sûresi, 135. âyet) *buyurmuştur. Şeytan sizi Peygamberinizin ölümü ile meşgul etmesin. Dininizde karşılığa sebep olmasın. Şeytana karşı hayırda acele edin ki, kendisini mağlup edesiniz. Şeytana sizleri aldatıp fitnelere düşürecek fırsatlar vermeyin.*

İbni Abbas (r.a.) der ki: Ebû Bekir (r.a.) hutbesini bitirdikten sonra Ömer'e hitaben:

-Duyduğuma göre sen, Resûlullah (s.a.v.)'in ölmediğini söylüyormuşsun. Sen Resûlullah (s.a.v.)'in falan gün falan yerde: "Elbet sen öleceksin ve elbet onlar da ölecekler..." (Zümer Sûresi, 30. âyet) âyet-i kerîmesini bize okuduğunu hatırlamaz mısın?

Dedi. Ömer:

-Allah'a yemin ederim ki, sanki bu âyeti hiç duymamış gibiydim. Ebû Bekir (r.a.) okuduktan sonra hatırladım. Şahadet ederim ki Kur'an, indiği gibidir. Allah (c.c.)'tan başka her şey yok olucudur. Ölmeyen tek diri, yalnız Allahü Teâlâ'dır. Muhakkak ki biz Allah (c.c.)'tan geldik, yine O'na döneceğiz. Salât ve selâm O'nun sevgili peygamberine olsun. Resûlullah (s.a.v.)'ı artık O'nun yanında biliyoruz, dedi ve Ebû Bekir'in yanbaşımda oturdu.

Hz. Aişe (r.a.) anlatıyor: "Resûlullah (s.a.v.)'ı yıkamak istedikleri zaman:

-Allah'a kâsem olsun bilmiyoruz! Ölülerimizi soyduğumuz gibi, Resûlullah (s.a.v.)'ı da elbiselerinden soyacak mıyız, yoksa elbisesi üzerinde olduğu halde mi yıkayacağız? dediler. Bu şekilde ihtilaf edince, Allah (c.c.) üzerlerine

uyku attı. Öyle ki, onlardan her birinin çenesi göğüsle-
rindeydi. Beyt yönünden, kim olduğu bilinemeyen bir
konuşmacı:

-*Resûlüllah (s.a.v.)'ı elbisesi üzerinde olduğu halde yıkayın!* diye konuştu. Bunun üzerine kalkıp, kamîsi üzerinde olduğu halde yıkadılar. Su, kamîsin üzerinden dökülüyordu. Aleyhissalâtu vesselâm'ın bedenini elleriyle değil, kamîsiyle ovuyorlardı."

Hz. Aişe (r.a.) sözlerine devamla dedi ki: "Eğer, daha önce yaptığım işi şimdi yapacak olsaydım, Resûlüllah (s.a.v.)'ı kadınlarından başkası yıkamazdı." (Ebû Davud)

İbni Abbas (r.a.) anlatıyor: "Resûlüllah (s.a.v.) üç Negrânî kumaş içerisine kefenlendi: İki parçalı bir hulle, bir de öldüğü sırada üzerinde bulunan kamîs."

Âmiru's-Sâbi'den kaydedilen bir rivayette İbni Abbas şu ziyadede bulunur: "Aleyhissalâtu vesselâm'ı Hz. Ali, Fazl ve Üsâme radyallahu anhüm yıkadı ve bunlar kabrine indirdiler." (Ebû Davud)

İmam Mâlik anlatıyor: "Bana ulaştığına göre, Resûlüllah aleyhissalâtu vesselâm pazartesi günü vefat etti ve salı günü de defnedildi. Halk namazını (cemaat halinde değil) fert fert kıldı, hiç kimse imamlık yapmadı. Bir kısmı: '*Minberin yanına defnedilsin,*' dedi. Bazıları da: '*Bakî mezarlığına defnedilsin,*' dedi. Bu münakaşa üzerine Hz. Ebû Bekir geldi ve: '*Resûlüllah (s.a.v.)'ın: 'Her peygamber öldüğü yere defnedilir!*' buyurduğunu işitmişim,' dedi. Bunun üzerine, hemen orada mezar kazıldı.

"Allah Resûlü (s.a.v.)'nü yıkamak istedikleri vakit, gömleğini çıkarmak istediler. Derken: '*Gömleği çıkarmayın!*' diye bir ses işittiler. Bunun üzerine gömleği üzerinde olduğu halde yıkadılar." (Muvatta)

Hz. Ali (r.a.) anlatıyor: Resûlüllah (s.a.v.)'ı, gömleği sırtında olduğu halde diğer ölülerimizi yıkadığımız gibi yıkadık. Hatta hangi azâyı yıkamak istedikse, o kolaylıkla bize yöneldi. Resûlüllah (s.a.v.)'ı yıkarken rüzgar ıslığı gibi yumuşak bir ses bize:

-Resûlüllah (s.a.v.)'ı rıfk ile yıkayın, O'nu incitmeyin. Yarın siz de aynı durumla karşılaşacaksınız! Diyordu.

İşte Resûlüllah (s.a.v.)'ın vefatı böyle olmuştur. Bir rivayete göre, içinde yıkandığı gömleği çıkarılmış, kıl ve yünden ne gibi elbisesi varsa onlara sarılıp defnedilmiştir.

EBÛ BEKİR SİDDÎK (R.A.)'IN VEFATI

Hz. Ebû Bekir Sıddîk (r.a.) ölüm döşeginde iken, kızı Hz. Aişe (r.a.) yanına gelerek: "Ölüm gelip kapıyı çaldığı ve göğüs daraldığı vakit, artık servet bir fayda vermez!" meâlindeki beytini okuyunca, Ebû Bekir (r.a.) gözlerini açarak:

-Öyle söyleme, belki "Ve ölüm sarhoşluğu geldiğinde İşte, senin o kaçıp durduğun şey budur!" denilecek," (Kaf Sûresi, 19. âyet) *de, buyurdu ve ardından şöyle vasiyette bulundu:*

-Şu iki elbisemi yıkayın ve beni onların içinde defnedin. Zira hayattakilerin yenilere ihtiyacı daha fazladır.

Yine Hz. Aişe (r.a.) babasının son anlarında: "Yüzü suyu hürmetine yağmur yağan, yetimlerin baharı ve dul kadınların koruyucusu" meâlindeki beytini okuyunca, Hz. Ebû Bekir (r.a.):

-O dediğin Resûlüllah (s.a.v.)'tır, ben değilim, buyurdu.

Hz. Ebû Bekir (r.a.)'in hastalığı ağırlaşınca yanındakiler:

-Bir tabip çağırsak da seni muayene etse, dediler. Hz. Ebû Bekir (r.a.):

-Benim tabibim bana baktı ve "*Ben dilediğimi yaparım*" diye söyledi, dedi.

Selmân-ı Fârisî (r.a.), Ebû Bekir (r.a.)'in ziyaretine gelerek:

-Yâ Ebû Bekir! Bize nasihat et, dedi. Hz. Ebû Bekir (r.a.):

-Allahü Teâlâ'nın izni ile dünyayı fethedeceksiniz onun kapıları sonuna kadar size açılacaktır. Sizler, ihtiyacınızdan fazlasını almayın. Şunu iyi bilin ki, sabah namazını kılan kimse, Allah (c.c.)'ın korumasındadır. Allah (c.c.)'ın hakkını küçümsemeyin, zira seni yüzükoyun Cehennem'e atar, dedi.

Hastalığı ağırlaşır, ümitler tükendiği vakit halk kendisine gelerek yerine birisini atamasını istediler. O da Hz. Ömer (r.a.)'i halife tayin ettiğini bildirince halk:

-Çok katı yürekli ve sert bir adamı başımıza getiriyorsun, Allah (c.c.)'a ne cevap vereceksin? Dediler. Ebû Bekir (r.a.) buna karşılık şöyle cevap verdi:

-Ben de Hak Teâlâ'ya, "*Kullarının en hayırlısını onların başına tayin ettim*" derim, dedi. Daha sonra Ömer (r.a.)'in gelmesini istedi. Ömer (r.a.) gelince O'na şöyle nasihat etti:

-Yâ Ömer! Şunu iyi bil ki, Allahü Teâlâ'nın insanlar üzerinde gündüze özgü hakkı vardır, onu gece kabul etmez. Geceye has hakkı vardır, onu da gündüz kabul etmez. Farzlar yerine getirilmedikçe nafileleri kabul etmez. Kıyamet gününde terazinin ağır gelmesi, dünyada hakka uymak ve hakkı üstün tutmakla sağlanabilir. İçine '**hak**' konulan terazinin

ağır çekmesi kaçınılmazdır. Kıyamet gününde terazisi hafif gelenler, bâtila uyanlardır. İçinde bâtil bulunan terazinin hafif gelmesi de kaçınılmazdır. Hak Teâlâ Hazretleri cennet ehlini güzel amellerle, cehennem halkını da çirkin işleri ile anmıştır. Allahü Teâlâ'nın rahmet ve azap âyetlerini bir arada anmasındaki hikmet, kulun korku ile ümit arasında yaşaması ve kendisini tehlikeye atmayıp boş yere Allah'a ümit beslememeleri içindir. Şayet bu vasiyetime riayet edersen, ölümden daha sevimli olarak ulaşacağın bir yitiğin olmaz ki, ölüm muhakkak seni de bulacaktır. Şayet bu vasiyetimi zâyi edersen, ölümden daha sevimsiz bir kaybın olmayacak. Halbuki o yine seni bulacaktır. Sen ondan kurtulamazsın.

Said bin Müseyyeb anlatıyor: Hz. Ebû Bekir (r.a.)'in hastalığı ağırlaşınca Ashâbtan bazı kimseler yanına gelerek:

-Yâ Resûlullah (s.a.v.)'in halifesi! Biz içinde bulunduğun durumu görüyoruz ve endişe ediyoruz. Bize tavsiyelerde bulun, dediler. Ebû Bekir (r.a.):

-Kim ki şu kelimeleri söyledikten sonra ölürse, Allah (c.c.) onun ruhunu Ufuk-i Mübîn'e yükseltir, dedi. Onlar:

-Ufuk-i Mübîn ne demektir, yâ Ebû Bekir? Diye sordular. Hz. Ebû Bekir (r.a.):

-Arşın önünde genişçe bir meydandır. Orada nehirler, bağlar, bahçeler ve ağaçlar yer alır. Burasını her gün yüz rahmet bürür. Her kim şu duâya devam ederse, ölünce ruhu bu makama yükselir. Duâ şudur:

"Allah'ım! Hiçbir ihtiyacın olmamasına rağmen mahlu-katı yarattın. Sonra da kendilerini iki guruba ayırarak biri-ni cennetlik, diğeri cehennemlik yaptın. Sen beni cehen-nemliklerden değil, cennetliklerden eyle.

"Allah'ım! Muhakkak ki Sen, insanları farklı topluluklar halinde yarattın. Kimini bedbaht, kimini mutlu, kimini azgın ve sapık, kimini de doğru yolda bıraktın. Sana isyan ile beni azdırma.

"Allah'ım! Sen her canlının ne yapacağını, ne kazanaca-ğını onları yaratmadan önce de bilirdin. Muhakkak Senin bilginde bir değişiklik olmayacağı gibi ilminin dışına da çıkılmaz. Sen beni, ibadete devam eden kullarından eyle.

"Allah'ım! Sen dilemedikten sonra kimse dileyemez. O halde benim Sana yaklaşmamı dilememi dile.

"Allah'ım! Yarattıklarının bütün hareketlerini Sen takdir ettin. Senin iznin olmadan hiçbir şey hareket edemez. Benim bütün fillerimi Senin rızana uygun kıl.

"Allah'ım! İyiliği ve kötülüğü Sen yarattın ve her birini yapacak kişiler belirledin. Beni bu iki kısmın iyilerinden, iyi işler yapanlarından eyle.

"Allah'ım! Cennet ve Cehennem'i Sen yarattın. Buraları kazanacakları da Sen yarattın. Beni Cehennem halkından değil, Cennet halkından eyle.

"Allah'ım! Bazı insanlar hakkında sapıklığı uygun gör-dün ve onların sinelerini daralttın. Sen benim sinemi iman nuru ile genişlet ve kalbimi iman nuru ile doldur.

"Allah'ım! Bütün işleri sevk ve idare eden Sensin ve hepsi Sana yönelirler. Öldükten sonra beni güzel bir hayata kavuştur ve beni Sana yakın olanlardan eyle.

"Allah'ım! Başkalarına güvenerek sabahlayıp akşamlayanlar varsa da, muhakkak ki benim güvenim her an Sana'dır, ümidim Sendedir. Kuvvet ve kudret Senindir. Ancak Sana güveniyorum Allah'ım!"

Dedi ve bütün bunların Kur'an-ı Kerim'de olduğunu bildirdi.

HZ. ÖMER BİN EL-HATTAB (R.A.)'IN VEFATI

*A*mr bin Meymûn (r.a.) anlatıyor: Hz. Ömer (r.a.) suikasta uğradığı zaman, O'nunla aramızda sadece Abdullah bin Abbas (r.a.) vardı. Hz. Ömer (r.a.), bir namazı kıldırmak üzere ilerlerken iki saf arasında durur, safları düzeltir ve bir boşluk gördüğünde: "*Düzgün durunuz, aranızda boşluk kalmasın*" der ve hiçbir boşluk kalmadığını görünce tekbir alarak namaza başlardı. Cemaatin yetişebilmesi için genellikle sabah namazının ilk rekâtinde Yusuf, Nahl ve benzeri uzun sûreleri okurdu. Bu sabah da her zaman olduğu gibi safları düzelterek tekbir aldığı sırada Muğire bin Şûbe'nin mecûsi olan kölesi Ebû Lü'lü' O'nu bıçaklayarak yaraladığında Hz. Ömer (r.a.): "*Şu it beni öldürdü*" dedi. Adam bunun üzerine bıçağı sağa sola savurarak kaçmaya çalıştı. Bu esnada on üç kişinin de yaralanmasına sebep oldu. Bu yaralananlardan dokuzu -diğer bir rivayette yedisi- öldü. Iraklı hacılardan biri bu durumu görünce, boyun bağı ile adamı yakaladı. Adam kaçamayaçağını anlayınca bıçağı karnına saplayarak intihar etti.

Hız. Ömer (r.a.), Abdurrahman bin Avfı imamlığa geçirdi. Benim gibi Ömer (r.a.)'e yakın olanlar durumu görebiliyordu. Ancak mescidin arka kısmında olanlar durumu fark edemiyor, Hız. Ömer (r.a.)'in sesini duyamadıkları için **"Sübânallah, Sübânallah"** kelimelerini tekrarlıyorlardı. Abdurrahman namazı kısaca kıldırdıktan sonra, Ömer (r.a.) Abdurrahman'a:

-Bak bakalım beni kim bıçakladı, diye sordu. Abdurrahman da Muğire'nin kölesinin bıçakladığını öğrenerek O'na haber verdi. Bunu öğrenen Ömer (r.a.):

-Allah onu kahretsin, halbuki ben ona hep iyilikte bulunmuştum. Ölümümü Müslüman bir kişinin eliyle gerçekleştirmedigi için Allah'a şükürler olsun. İbni Abbas sen ve baban bu gayr-i müslimleri Medine'de çoğaltmamızı istediniz, diye sitem etti, ki gerçekten de Abbas en çok kölesi olan biriydi. Bunun üzerine İbni Abbas:

-Emredersen hepsini öldürelim, dedi. Hız. Ömer (r.a.):

-Aynı dili konuşup, aynı dine inanıp, aynı kibleye yönelikten ve haccı yaptıktan sonra mı? dedi.

Hız. Ömer (r.a.)'i evine götürdüler. Biz de O'nunla beraber gittik. Halk öyle perişandı ki, sanki daha önce böyle bir felakete karşı karşıya gelmemişlerdi. İnsanlardan bazıı yarasının önemli olmadığını, yakında iyileşeceğini; diğeri bir kısmı ise ağır bir şekilde yaralandığını, ölümünden korktuklarını söylüyorlardı.

Daha sonra hurma şerbeti getirildi. Ömer (r.a.) onu içince, yarasından dışarı çıktı. Süt içirdiler, o da aynı şekilde çıktı. Bunun üzerine herkes Ömer (r.a.)'in öleceğini anladılar. Halk huzuruna girerek kendisine övgüler yağdırıyordu. Bu arada genç bir adam Ömer (r.a.)'in başucuna gelecek şunları söyledi:

-Ey mü'minlerin emiri! Sana müjdeler olsun ki, Sen, Resûlullah (s.a.v.)'ın sohbetinde bulunmuş, ilk Müslümanlardan olup İslam dini uğrunda çalışmış bahtiyar bir adamsın. Sonra yönetimi eline alarak adaleti zirveye taşıdın ve en sonunda şahadet mertebesine ulaştın.

Genç adam bunları söyleyip oradan ayrılmak üzere geri dönünce, Hz. Ömer (r.a.), entarisinin eteklerinin yerlerde süründüğü görünce o genç adamı tekrar huzuruna çağırdı ve:

-Yeğenim! Eteklerini yerlere sürdürme, onları topla. Hem elbisen daha uzun ömürlü olur, hem de kibirden uzaklaşmakla Rabbine karşı daha saygılı olursun, diye öğütte bulundu. Ardından oğlu Abdullah'a dönerek:

-Ey oğlum! Bak bakalım, üzerimde ne kadar borç vardır? Dedi.

Hesap edildi, seksen altı bin dirhem civarında borcu olduğunu saptadılar. Ömer (r.a.):

-Eğer ailenin malı bu borcu ödemeye kâfi gelirse, onların mallarından alarak öde. Şayet yeterli olmazsa Adıyy kabilesine müracaat edin. Şayet bu da yeterli olmazsa Kureyş'ten borç alın ve sakın başkalarına başvurmayın, dedi. Sonra sözlerine şöyle devam etti:

-Hz. Aişe'ye git ve Ömer'in sana selâmı var, de. Sakın ola, mü'minlerin emirinin selâmı var, deme. Çünkü şu andan itibaren ben mü'minlerin emiri değilim. De ki: Ömer, arkadaşlarının, yani Resûlullah (s.a.v.) ile Ebû Bekir (r.a.)'in yanına defnolunmak istiyor.

Abdullah gitti, Hz. Aişe (r.a.)'yi ağlar bir vaziyette buldu. Ömer (r.a.)'in selâmını ve dileğini ilettili. Hz. Aişe (r.a.):

-Burayı kendime ayırmıştım ama, Ömer istedikten sonra bugün O'nu kendime tercih edeceğim, dedi.

Abdullah geri dönünce Hz. Ömer (r.a.) Hz. Aişe (r.a.)'nin cevabını sordu. Abdullah:

-Dilediğin gibi oldu, Hz. Aişe teklifini kabul etti, deyince Ömer (r.a.):

-Allah'a hamdolsun! Benim gözümde bundan daha önemli hiçbir şey yoktur. Ben öldüğüm vakit beni oraya götür. Aişe'ye selâm ver ve tekrar izin iste. Şayet yine kabul ederse beni oraya defnediniz. Kabul etmezse Müslümanların umumi mezarlığına defnedersiniz, dedi.

Bu esnada Hz. Ömer (r.a.)'in kızı, mü'minlerin annesi Hafsa (r.a.) perişan bir halde babasının yanına geldi ve O'nun üzerine kapanarak ağlamaya başladı. O'nu bu halde görünce biz oradan ayrıldık. Bir süre sonra erkekler izin isteyerek içeri girdiler. Ben de onların arasındaydım. Hafsa'nın ağlamasını duyuyorduk. Daha sonra Ömer (r.a.)'e:

-Ey mü'minlerin emiri! Bize vasiyet et ve yerine halife bırak, dedik. Ömer (r.a.):

-Ben bu işe, Resûlullah (s.a.v.)'in da kendilerinden razı olduğu Ali, Osman, Zübeyir, Talha, Sa'd ve Abdurrahman'dan bir başkasını layık görmüyorum. Bunlardan birini seçersiniz. Oğlum Abdullah da sizinle beraber hazır bulunacaktır, ancak O'nun emirlikte hakkı yoktur. Emirlik Sa'd'e isabet ederse ne mutlu! Aksi taktirde kim emir olursa, Sa'd ile istişare yaparak O'nun fikirlerinden yararlınsın. Zira benim O'nu Kûfe valiliğinden azletmem, yetersizliğinden dolayı değildi, dedi.

Hz. Ömer (r.a.) sözlerine şöyle devam etti:

-Benden sonra halife olacak kişiye tavsiyelerimden birisi, ilk muhacirlere hürmet edip saygı göstermesidir. Ayrıca iman edenlerin ilklerinden olan Ensâr'a karşı iyi davranmasını; iyiliklerini takdirle karşılayıp, kusurlarını bağışlamasını tavsiye ederim. O Ensâr ki, servetlerini muhacirlerle paylaştı. Öte yandan idaresi altında bulunan bütün halka iyi davranmasını öğütlerim. Zira onlar bu dinin yardımcıları ve İslam ordusunu ayakta tutan servet kaynakları ve aynı zamanda düşmanın buğz ettiği kimselerdir. Onlardan, kendi rızaları olmaksızın fazla vergi alınmamasını öğütlerim. Ayrıca bedevilere de iyi muamelede bulunmasını tavsiye ederim. Çünkü onlar Arabın aslıdır ve İslam'ın temel öğeleridir. Onlardan alınan zekât ve sadakalar, yine onların fakirlerine dağıtılmalıdır. Ayrıca gayr-i müslimlere karşı da iyi davranmasını, onlar için verilen sözleri yerine getirmesini, onlara altlarından kalkamayacakları görevler yüklemesini tavsiye ederim.

Her ölümlü gibi Hz. Ömer (r.a.) de ruhunu teslim edince, gerekli hazırlıklar yapıldıktan sonra cenazeyi alarak Hz. Aişe validemizin kapısına geldik. Oğlu Abdullah, babasının vasiyeti üzerine Hz. Aişe (r.a.)'den izin istedi. O izin verince Resûlüllah (s.a.v.) ve Ebû Bekir (r.a.)'in yanına defnedildi.

Ubey bin Ka'b rivayet ediyor: Resûlüllah (s.a.v.) buyurdu ki:

"Kardeşim Cebrâil bana dedi ki: İslam, Ömer'in ölümüne ağlasın!"

Ali (r.a.)'nin rivayetinde İbni Abbas (r.a.) şöyle anlatır: Ömer b. Hattab (vefat ettiğinde) yatağının üzerine konuldu. İnsanlar etrafına toplanıp duâ, senâ ve salât ediyorlardı. Ben de onların içinde bulunuyordum. Beni arkamdan omzumu tutan bir adamdan başka hiçbir şey heyecanlandırmadı. Dönüp baktığımda onun Ali olduğunu gördüm. Ali, Ömer'e rahmet okudu ve şöyle dedi: *"Ameli ile Allah'a kavuşmayı sevebileceğim hiçbir kimse bırakmadın. Allah'a yemin ederim ki, Allah'ın muhakkak seni iki dostunla (Resûlüllah ve Ebû Bekir) beraber bulunduracağını zannetmekteyim. Bu zannım şundandır: Ben Allah Resûlü'nü (a.s.): 'Ben, Ebû Bekir ve Ömer'le geldim, ben Ebû Bekir ve Ömer'le girdim, ben Ebû Bekir ve Ömer'le çıktım!' buyururken işitirdim. Ve Allah'ın seni onlarla beraber bulunduracağını umuyor ve zannediyordum."* (Müslim)

HZ. OSMAN (R.A.)'IN VEFATI

Hz. Osman (r.a.)'ın şehit edilme olayı meşhurdur.

Abdullah bin Selâm anlatıyor: Kuşatma altında bulunan Osman (r.a.)'ı ziyarete gittim. Selâm vererek yanına girdim. Hz. Osman (r.a.) beni karşıladıktan sonra:

-Ey kardeşim! Bu gece rüyamda Resûlü Ekrem (s.a.v.)'i gördüm. Bana: "**Seni kuşatma altına aldılar, öyle mi?**" diye sordu. Ben de: "**Evet yâ Resûlüllah, öyle,**" dedim. Resûlü Ekrem (s.a.v.): "**Seni susuz bıraktılar, öyle mi?**" diye sordu. Ben de: "**Evet, öyle,**" dedim. Bunun üzerine, içinde su bulunan bir kırbayı bana uzattı. Ben de kana kana o sudan içtim. Hatta onun serinliğini hâlâ göğsümde hissediyorum. Sonra bana dedi ki: "**İstersen düşmanlarına karşı seni muzaffer kılalım, istersen iftarı bizim yanımızda yap,**" dedi. Ben de Resûlüllah (s.a.v.)'in katında iftar etmeyi tercih ettim, dedi ve o gün şehit edildi.

Abdullah bin Selâm, Hz. Osman (r.a.)'ın şehit edilme-si esnasında yanında bulunanlara:

-Osman'ın son sözleri ne idi? Diye sordu. Dediler ki:

-Üç kez arka arkaya şöyle duâ etti: "*Allah'ım! Ümmet-i Muhammed'in kendi içlerindeki anlaşmazlıklarını yok et ve onları bir araya getir.*"

Abdullah diyor ki: Eğer Osman (r.a.) bu şekilde duâ etmeseydi, kıyamete kadar Müslümanlar bir araya toplanamazlardı.

Sümâme bin Hazen el-Kuşeyrî anlatıyor: Osman (r.a.), evini kuşatan adamların karşısına çıktığı zaman ben de oradaydım. Osman (r.a.) dedi ki:

-Sizi kışkırtarak benim üzerime salan o iki kişi ile görüşmek istiyorum.

Yük devesini veya merkebi anımsatan o iki adam gelerek Hz. Osman (r.a.)'ın huzuruna çıktı. Onlara:

-Size Allah ve Resûlüne yemin verdirerek soruyorum, Resûlüllah (s.a.v.) Medine'ye vardığı vakit, Rûme kuyusundan başka içilecek tatlı su bulunmadığı halde; **"Aranızda Rûme kuyusunu satın alarak Müslümanları suya kavuşturacak ve her kovasına ondan daha hayırlı ve Cennet'te bir kova alacak olan yok mu?"** (Tirmizi, Nesâi) buyurduğu vakit, öz malımdan onu satın alarak halka vakfeden ben değil miyim? Şimdi siz benim ondan, hatta bir bardak acı sudan içmemi yasaklıyorsunuz, dedi. Onlar da:

-Evet, öyledir, dediler. Hz. Osman (r.a.):

-Allah ve İslam hakkı için size soruyorum: Zor durumda olan İslam ordusunu tamamıyla kendi servetimden harcayarak donatmadım mı? diye sordu. Onlar:

-Evet, öyledir, dediler. Sonra yine Hz. Osman (r.a.):

-Allah ve İslam hakkı için size soruyorum: Mescit Müslümanlara dar geldiği vakit, Resûlullah (s.a.v.): "**Aranızda, Cennet'te daha hayırlısını almak üzere falancanın arsasını satın alarak mescide katmak isteyen yok mu?**" diye sorduğu vakit, onu satın alarak mescide dahil eden ben değil miyim? Halbuki siz bugün orada iki rekât namaz kılmama engel oluyorsunuz, dedi. Onlar:

-Evet, doğrudur, dediler. Hz. Osman (r.a.):

-Allah ve İslam hakkı için soruyorum: Resûlullah (s.a.v.), Ebû Bekir, Ömer ve benimle Mekke'de Sebir dağında otururken, dağ sallanıp taşlar yuvarlandığı zaman ve Resûlullah (s.a.v.) mübarek ayağıyla dağa vurup; "**Ey Sebir dağı, dur! Zira senin üzerinde bir peygamber, bir siddîk ve iki şehit var,**" (Tirmizi, Nesâî) buyurmadı mı? dedi. Onlar:

-Allah'a yemin ederiz ki doğru söylüyorsun, dediler. Bunun üzerine Hz. Osman (r.a.) "**Allahü Ekber**" diye tek bir aldıktan sonra:

-Kâbe'nin Rabbi hakkı için şahit olun ki, ben şehidim, dedi.

Dabbe kabilesinin ileri gelenlerinden bir zât, Hz. Osman (r.a.)'ın vurulup kanlar sakalından aşağı doğru süzülürken şöyle duâ ettiğini rivayet ediyor:

"*Allah'ım! Senden başka ilâh yoktur. Seni noksan sıfatlardan tenzih ederim. İbadet edilmeye layık olan ancak Sensin, ben ise nefsime zulmedenlerdenim. Onları Sana havale eder, her konuda Senden yardım ister ve başıma gelenlere karşı Senden sabırlar dilerim.*"

HZ. ALİ (R.A.)'NİN VEFATI

El-Asbağ el-Hanzalî anlatıyor: Hz. Ali (r.a.)'nin suikasta maruz kaldığı gün, sabaha yakın bir vakitte müezzinlerden İbni Tayyâh, sabah namazı için gelerek kendisini uyandırmak istedi. Halbuki Ali (r.a.)'nin üzerine büyük bir ağırlık çökmüş, yatıyordu. İkinci defa gelip seslendi, aynı vaziyette idi. Üçüncü defa seslenince kalkarak mes-cide doğru yürürken:

"Ölüm için hazır ol ve sıkı dur, muhakkak ölüm seni yakalayacaktır. Ölüm kapıya dayandıktan sonra, feryat etmenin bir faydası yoktur."

Meâlindeki beyti okuyordu. Hz. Ali (r.a.) küçük kapıya vardığı vakit İbni Mülcem tarafından bıçaklandı. Bunu duyan Hz. Ali (r.a.)'nin Fâtıma (r.a.)'dan olan kızı Ümmü Gülsüm ağlayarak:

-Bu sabah namazının benimle alıp veremediği ne? Daha önce kocam Ömer sabah namazında suikasta uğradı. Şimdi de babam aynı vakitte aynı şekilde öldürüldü, dedi.

Kureyş'in ileri gelenlerinden bir zât şöyle demiştir: "Hz. Ali (r.a.), İbni Mülcem tarafından vurulduğu vakit şöyle dedi: *'Kâbe'nin Rabbi hakkı için umduğuma ulaştım!'* Oğullarına vasiyetini yaptıktan sonra ancak bir kez kelime-i tevhid getirerek ruhunu teslim etti."

HALİFE, EMİR VE SALİHLERİN ÖLÜM DÖŞEĞİNDEKİ SÖZLERİ

*M*uâviye bin Ebû Süfyan ölüm döşeginde iken, kendisini oturtmalarını istedi. Oturtular. Allah (c.c.)'ı hamd ve tesbihlerle andıktan sonra kendisini kastederek:

-Ey Muâviye! İhtiyarlık ve düşkünlükten sonra Rabbini hatırlayıp zikrediyorsun. Halbuki bu hâlin, gençlik dallarının bol su aldığı ve yapraklarının henüz yemyeşil olduğu zamanda olmalıydı, diyerek yüksek sesle ağlamaya başladı. Ardından:

-Yâ Rabbi! Katı yürekli ve günahkâr olan şu kuluna merhamet et. Allah'ım! Günahlarını sil, hatalarını bağışla. Senden başkasından beklentisi olmayan ve Senden başka güvencesi bulunmayan kuluna lütfunla muamele et, diye duâ etti.

Kureyş'in ileri gelenlerinden bir zâtın anlattığına göre; birkaç kişi ölüm döşeginde bulunan Muâviye'nin ziyaretine gittiklerinde vücudunda bazı kırıklar görmüşler. Muâviye, Hak Teâlâ Hazretleri'ne hamd ve senâ ettikten sonra:

-Dünya, bütünüyle görüp tecrübe ettiğimizden başka bir şey değildir. Şunu iyi bilin ki, onun yeşilliklerini neşe içinde karşıladık, yaşamımızdan zevk aldık. Dünya ise sürekli olarak bu zevk ve neşelerimizi bozdu. Nihayet bir gün dünya bizi kocattı, bizi geri plana attı ve bize elem ve kederler yağdırdı. Vay bu dünyanın haline, vay bu dünyanın haline! Dedi.

Bir başkasının rivayet ettiğine göre, Hz. Muâviye'nin son okuduğu hutbe şöyleydi:

"Ey insanlar! Ben biçilmiş bir ekinim. Ben, benden önce size hükümdarlık edenden daha fena olduğum gibi, benden sonra da başınıza benden iyisi değil, benden kötüsü gelecektir. (Oğlu Yezid'e hitaben) Ey Yezid! Ben öldüğüm zaman beni akıllı başında bir adam yıkasın. Zira akıllı kimselerin Allah (c.c.) nezdinde bir kıymeti vardır. Beni güzel yıkasın ve açıktan tekbir alsın." (Daha sonra, içinde Resûlullah (s.a.v.)'a ait bir elbise, bir miktar saç ve tırnak parçaları bulunan bir bohçayı getirterek:) "Bunları ağzım, burnum, göz ve kulağım üzerine koyun. Resûlullah (s.a.v.)'ın giydiği bu elbiseyi de kefenimden önce bana giydirin. Ey Yezid! Hak Teâlâ'nın ana baba hakkındaki hükümlerini unutma. Onlara riayet et. Beni bu şekilde kabrime bıraktığımız vakit, Allah (c.c.)'ın rahmeti ile beni baş başa bırakın," dedi.

Muhammed bin Ukbe, Hz. Muâviye'nin ölüm döşeninde iken şöyle dediğini bildiriyor: "Keşke ben Zi Tuva 'da' basit bir şekilde yaşayan, adı sanı belli olmayan bir Kureyşli olsaydım da, halifelik ve bununla ilgili hiçbir görev üstlenmeseydim."

¹ **Zi Tuva:** Mekke'de bir yerleşim yeri.

Halife Abdülmelik bin Mervan da ölüm döşeğinde iken, bir çamaşır yıkayıcısının çamaşırları yıkayıp eliyle sıktığını görünce şöyle dediği rivayet edilmiştir: "Keşke ben de bu çamaşır yıkayıcısı gibi olsaydım da şu idarecilik görevinden bir şey üstlenmeseydim."

Ebû Hazm bu sözleri duyunca şöyle demiştir: "Allah'a şükürler olsun ki onlar son demlerinde bizim yaşayışımızı arzulalar, ancak biz ölürken onların yaşayışını hiç aramayız."

Ölüm döşeğinde bulunan Halife Abdülmelik bin Mervan'a:

-Yâ Emir-ül-mü'minin! Kendini nasıl hissediyorsun? Diye sorduklarında O, Allahü Teâlâ'nın:

"Celâlim hakkı için, işte bize, ilk defa yarattığımız gibi, teker teker geldiniz. Size bahsettiğimiz servetleri arkanızda bıraktınız..." (En'âm Sûresi, 94. âyet) buyurduğu gibi buluyorum, dedi ve ruhunu teslim etti.

Abdülmelik bin Mervan'ın kızı, aynı zamanda Ömer bin Abdülaziz'in zevcesi olan Fâtıma anlatıyor: Ben (kocasını kastederek) Ömer'in ölümü esnasında şöyle duâ ettiğini duydum: ***"Allah'ım! Kısa bir süre de olsa ölümümü adamlarımdan gizle!"*** Bir ara kendi odama çekildiğimde Ömer'in: ***"Biz o ahiret evini öyle kimselere verimiz ki, yeryüzünde ne bir kibir, ne de bir fesat istemezler ve o güzel sonuç Allah'tan sakınanlarındır."*** (Kasas Sûresi, 83. âyet) meâlindeki âyet-i celîleyi okudu ve sustu. Bir hareket ve bir ses işitmeyince hizmetçilerden birini gönderdim. Adam: "Çoktan ölmüş!" diye feryat ederek odadan çıktı.

Rivayete göre Ömer bin Abdülaziz ağırlaşıp ölüm döşeğine yatınca doktor çağurdılar. Doktor kendisini muayene ederek dedi ki:

-Bu kişiye zehir içirilmiştir. Bu sebeple ben yaşamı hakkında güvence veremem.

Bu sırada Ömer bin Abdülaziz gözlerini açarak:

-Bana değil, zehir içmeyenlere de yaşayacaklarına dair güvence verme, dedi.

Doktor:

-Ey mü'minlerin emiri! Zehir içtiğini fark ettin mi? diye sorunca Ömer:

-Evet, mideme inince anladım, dedi. Doktor:

-Öyleyse hemen tedaviye başlayalım, dediyse de Ömer bu teklifi reddederek:

-Tedavisi kulağımın arkasında olsa bile, elimi uzatıp onu almam. Zira Rabbime kavuşmak benim için daha hayırlıdır, dedi ve birkaç gün içinde vefat etti.

Başka bir rivayete göre Ömer bin Abdülaziz ölüm döşesinde ağlamaya başladı. Çevresindekiler:

-Ey mü'minlerin emiri! Niçin ağlıyorsun? Sana müjdelersun ki, Allahü Teâlâ senin vasıtanla sünnetleri canlandırdı, senin aracılığınla adaleti son haddine yükseltti, dediler. O tekrar ağlayarak:

-Bütün bu milletin hesabını vermek üzere Allah (c.c.)'ın huzuruna çıkarılacak olan ben değil miyim? Zira hepsi hakkında adaletli bir şekilde davrandığımdan emin değilim. İşlediğim günahlar da cabası. Elbette bunlara korkar ve ağlarım, diyerek ağlamaya devam etti ve bir süre sonra vefat etti.

Ömer bin Abdülaziz'in vefatı yaklaştığı vakit yanındakilere kendisini oturtmalarını söyledi. Oturunca üç kere şu sözleri tekrar etti:

-Bana emirlik verdin, ben kusur işledim. Bana yasaklar koydun, ben ise isyankâr oldum.

Daha sonra başını göğe çevirerek şöyle dedi:

-Allah'tan başka ilâh yoktur, ibadet edilmeye layık olan ancak Allah'tır.

Kendisine böyle yapmasının sebebi sorulunca:

-Ben öyle kimseleri görüyorum ki, onlar ne insan ne de cindir, dedi ve ruhu bedeninden ayrıldı. (Allah rahmet etsin ve kabri nur ile dolsun.)

Şöyle hikaye olunur: Harun Reşid öleceği zaman bizzat kendi eliyle kefenini hazırlar ve: "**Malımın bana hiçbir faydası olmadı. Ve saltanatım da yok oldu gitti!**" (Hâkka Süresi, 28-29. âyetler) meâlindeki âyet-i kerîmeleri okur.

Halife Me'mun'un da ölmeden önce son sözlerinin şunlar olduğu rivayet edilir: "Ey saltanatı bitmeyen Allah'ım! Saltanatını, malını, mülkünü ve hatta her şeyini kaybeden şu kuluna rahmet et!"

Halife Mu'tasım da kırk dört yaşında vefat etmiştir ve ölümlerini şunları söylemiştir: "Eğer ömrümün bu kadar kısa olduğunu bilseydim, bu görevi üstlenmezdim."

Halife Muntasır da can çekişmesi esnasında sıkıntı içinde kıvrılırken kendisine:

-Ey mü'minlerin emiri! Korkulacak bir şey yok, dediklerinde O şu cevabı vermiştir:

-Muhakkak dünya gitti, ahiret gelmektedir. Bundan başka bir sıkıntım yoktur.

Amr bin el-Âs da son anlarında içi hurma dolu sandıklarına bakarak: "Bu sandıkları içindekilerle kim alır? Keşke deve tersi olsalardı," demiştir.

Haccac da vefatı sırasında: "Allah'ım! Beni bağışla, zira insanlar Senin beni bağışlamayacağını söylüyorlar," der. Ömer bin Abdülaziz, Haccac'ın bu yakarışını beğenir ve kendisine gıpta eder. Bu sözleri Hasan Basrî'ye naklettikleri vakit:

-Gerçekten Haccac böyle mi söyledi? Diye sorar.

-Evet, söyledi, dediklerinde Hasan Basrî:

-O halde Hak Teâlâ Hazretleri'nin rahmetini kazanmış olması umulur, der.

SAHABE, TÂBÎİN VE TASAVVUF EHLİNDEN BAZILARININ SON ANLARINDAKİ SÖZLERİ

*M*uaz bin Cebel (r.a.)'in ölüm döşeginde iken şöyle dediği rivayet edilir: "Ey Allah'ım! Bugüne kadar Senden korkuyordum, bugün ise Senden ümitvarım. Allah'ım! Ben sular akıtıp, ağaçlar sulamak ve bahçeler yetiştirmek için yaşamak istemiyordum. Fakat susuzluktan ciğerleri yananlara su vermek, zor durumda kalanlara yardım etmek, zikir meclislerinde alimlerle diz dize oturmak için yaşamak istiyordum."

Çok şiddetli ölüm sancıları çeken Muaz zaman zaman da bayılıyordu. Ayıldıkça gözlerini açıyor ve: "Allah'ım! Beni ne kadar sıkıştırırsan sıkıştır, bilirsin ki kalbim Sana bağlıdır ve Seni sevmektedir," diyordu.

Selmân-i Fârisi (r.a.) de ölüm döşegine düştüğü vakit ağladı. Ağlamasının sebebini soranlara şunları söyledi: "Şu fani dünyadan ayrıldığım için ağlamıyorum. Ancak Resûlullah (s.a.v.): '*Dünyadan ayrılırken sermayeniz bir yolcunun yol azığından daha fazla olmasın,*' demiştir. İşte bunun için ağlıyorum." Halbuki Selmân öldüğü vakit bütün servetinin on dirhem civarında olduğu anlaşılır.

Hız. Bilâl-i Habeşî (r.a.) son anlarını yaşarken hanımı:

-Bu ne ıstırap! Deyince Hız. Bilâl:

-Hayır, bu ne büyük mutluluk ki yarın dostlarıma, Hız. Muhammed (s.a.v.) ve arkadaşlarına kavuşacağım, dedi.

Anlatıldığına göre Abdullah bin Mübarek hasta yatağında, ölmenden önce gözlerini açtı ve gülümseyerek: **"Böyle bir mutluluk için çalışanlar çalışsın!"** (Sâffât Sûresi, 61. âyet) meâlindeki âyet-i kerîmeyi okudu.

İbnü'l-Münkedir de ölüm vakti yaklaştığında ağlamaya başlar. Sebebini soranlara: "Vallahi bilerek işlediğim bir büyük günah için ağlamıyorum. Aksine önemsemeyerek yaptığım bir hatanın Allah katında büyük bir günah olmasından korkuyorum. İşte ağlamamın nedeni budur," diye cevap verir.

Amir bin Abdülkays da son anlarında ağlamaya başlar. Sebebini soranlara: "Ölümden korktuğum veya dünyadan ayrıldığım için değil, oruçsuz geçirdiğim yaz günleri ve kışları ihmal ettiğim gece namazları için ağlıyorum!" diye cevap verir.

Fudayl bin İyâz ölmenden önce baygınlıklar geçiriyordu. Bu baygınlıklardan birinin ardından ayılınca şunları söyledi: "Eyvah! Yol uzun, azık az!"

İbni Mübarek de son demlerinde azatlı kölesi olan Nasr'a:

-Başımı toprak üzerine koy, der. Nasr ağlar. Sebebini sorunca, Nasr:

-Senin içinde bulunduğun nimeti hatırladım. İşte sen bugün fakir ve garip olarak ölüyorsun. Beni ağlatan budur, der. Buna karşılık İbni Mübarek şunları söyler:

-Sus, ağlama! Zira ben Hak Teâlâ Hazretleri'nden zenginler gibi yaşamayı ve fakirler gibi ölmeyi diledim. Sonra sen, bana kelime-i şahadeti telkin et ve ben başka bir söz etmedikçe de onu tekrar etme.

Atâ bin Yesar anlatıyor: Şeytan, adamın biri ölürken yanına gelerek:

-Artık kurtuldun, der. Adam:

-Ben sana kesinlikle inanmam, diye cevap verir.

Salihlerden bir zât ölümün yaklaştığını anlayıp ağlamaya başlayınca, kendisinden sebebini sordular. O şöyle cevap verdi:

-Beni ağlatan Kur'an-ı Kerim'deki şu âyettir: "...**Allah ancak kendisinin emrine uyan/karşı gelmekten sakınanların ibadetini kabul eder.**" (Mâide Sûresi, 27. âyet)

Hasan el-Basrî ölüm döşeginde olan bir adamın ziyaretine gider ve: "Ölüm, sonrasında korkulmaya, öncesinden de zahidlik yapılmaya pek layık bir olaydır," der.

Cureyrî anlatıyor: "Ölüm döşeginde olan Cüneyd-i Bağdâdî'nin yanında bulunuyordum. Cuma ve nevruz günü idi. Kur'an-ı Kerim okuyordu ve hatmetmek üzereydi. Bitirince kendisinden sordum:

-Bu durumda da mı okuyorsun? O:

-Ben okumayayım da kim okusun! İşte defterim dürülmektedir, hiç olmazsa hatimle dürülsün, diye cevap verdi."

Ebû Muhammed bin Ahmed anlatıyor: Ebû Sâid el-Harraz'ın ölümünde yanında bulunuyordum. O'nun son sözleri şunlar oldu:

"Ariflerin kalplerinin Allah'ı zikre olan hasreti ve gizlice yalvarma halindeki hatırlamaları, ölüm ve umut dolu kadehleri onların üzerlerine serpti de şükür sahibinin yüz çevirmesi gibi, dünyadan yüz çevirdiler. Onların tek düşünceleri parlak yıldızlar gibi fark edilen Allah'ın dostluğuna layık kimselerin yer aldığı orduya katılmaktır. Bedenleri yeryüzünde O'nun sevgisi ile yok olurken, ruhları perdeler arasında yükselerek doğru seyrederek. Onlar sevgililerinin civarında istirahatata çekildiler. Ne zahmetten zarar gördü, ne de şiddetten sarsıldılar."

Cüneyd'e, Ebû Sâid el-Harraz'ın ölümü esnasında coşup çokça heyecanlandığı sorulduğunda O:

-Allah'a kavuşma arzusuyla O'nun ruhunun büyük bir istekle uçması garipsenecek bir şey değildir, diye cevap verdi.

Ölüm döşeginde olan arif bir zâta:

-Allah de! Dediklerinde O:

-Siz ne zamana kadar bana 'Allah de!' diyeceksiniz. Halbuki ben Allah aşkı ile yanıyorum, demiştir.

Son anlarında Cüneyd-i Bağdâdî'ye:

-Lâ ilâhe illallah de, telkin edildiği vakit O:

-Ben onu hiç unutmadım ki hatırlayayım, demiştir.

Şiblî'nin hizmetkârı Cafer bin Nusayr'a sordular:

-Şiblî son anlarında ne dedi?

-Şiblî son anlarında, "Birisinin bende bir dirhem hakkı vardı, onun için binlerce dirhem sadaka verdim. Buna rağmen hâlâ korkuyorum," dedi ve sonra kendisine abdest aldırمامı istedi. Ben de abdestini aldurdım. Yalnız sakallarını hilallemeyi unuttum. O arada kendisinin dili tutulmuştu. Elimi tuttu ve sakallarının arasına soktu. Sakallarını hilallemeye böylece öldü. Yani hayatının son anında bile şeriadin adablarından hiçbirini terk etmediğini gösterdi.

Ölüm döşğinde yatan ve bu durum pek ağrına giden Bişr bin Haris'e sordular:

-Ölüm sana zor mu geldi? Bu yüzden mi hayatı seviyorsun? Bişr:

-Allah'ın huzuruna çıkmak kolay değil, gerçekten çetin bir iştir, diye cevap verdi.

Salih bin Mismâr'a sordular:

-Oğlunu ve aileni kime vasiyet ediyorsun? O:

-Onları Allah'tan başkasına emanet etmeyi, Allah'tan haya ederim, diye cevap vermiştir.

Ebû Süleyman ed-Dârânî ölüm döşğinde iken ziyaretine gelen arkadaşları O'na:

-Merhameti bol, bağışlaması çok olan Allah'a kavuşacağın için sana müjdeler olsun, dediler. Buna karşılık O:

-Öyle söyleyeceğinize, iğneden ipliğe her şeyin hesabını görüp kusurlarından dolayı sana azap edecek olan bir Allah'ın huzuruna çıkacaksın desenize, demiştir.

Salihlerden bir zât ölüm döşeğine yattığında karısı ağlamaya başlar. O'nun ağladığını gören kocası sebebini sorunca, kadın:

-Senin için ağlıyorum, der. Adam:

-Eğer ağlayacaksan kendin için ağla, vallahi ben kırk yıl boyunca bugün için ağladım, der.

Şöyle rivayet edilmiştir: Ebû Abbas bin Atâ, ölüm döşeğinde bulunan Cüneyd'in yanına girerek O'na selâm verir. Selâmı geç alan Cüneyd, Atâ'ya:

-Selâmını geç aldığım için beni bağışla, zira zikir ile meşguldüm, der. Akabinde yüzünü kibleye çevirir, tekbir getirerek ruhunu teslim eder.

Ölüm döşeğinde yatan Kettânî'ye sordular:

-Senin amelin nedir? Kettânî:

-Eğer ecelim yaklaşımasaydı size amelimden bahsetmezdim. Madem ki ölmek üzereyim söyleyeyim: Kırk yıl süre ile kalbimin kapısında bekledim. Ne zaman ki Allah'tan başka bir şey kalbime girmek istedi, onu hemen kovdum, dedi.

Mu'temer rivayet ediyor: Hakem bin Abdülmelik'in vefatı esnasında yanında bulunanlardan biri de bendim. "Allah'ım! Bu kulun iyi bir insandı. Sen O'nun ölüm acısını kolaylaştır," diye duâ ettim. Bir süre sonra aylarak, duâyı yapanı sordu. Duâyı benim yaptığımı söyledim. Bunun üzerine dedi ki:

-Ölüm meleği bana, "*Ben her cömerde karşı şefkatli davranırım,*" dedi.

Bu sözlerden sonra da ruhunu teslim etti.

Yusuf bin Esbât ölüm döşeginde iken, Huzeyfe ziyaretine gider ve O'nu çokça acı çeker bulur. Kendisine:

-Şimdi feryat etme zamanı mıdır? Diye sorar. Yusuf:

-Allah'a yemin ederim ki, yapmış olduğum amelleri tam bir samimiyet ile yapıp yapmadığımı bilemiyorum, sıkıntım bundandır, diye cevap verir.

Huzeyfe bu duruma şaşırarak:

-Şu salih adama bakın, amelindeki samimiyetten korkuyor, der.

Ahmed Magazilî anlatıyor: Tasavvuf erbabı ihtiyar bir hastanın ziyaretine gittim. Ölüm döşeginde idi. Şöyle duâ ettiğini işittim: "Allah'ım! Bana dilediğin gibi muamele etmeye kâdirsin, bana şefkat ile muamele et."

Ahmed bin Hadraveyh ölüm döşeginde iken kendisinden bir konuda sordular. Gözleri yaşararak:

-Oğlum, o öyle bir kapıdır ki, doksan beş yıl o kapıyı çaldım durdum. O kapı işte şu anda bana açılmakta. Saadet veya bedbahtlıktan hangisi ile açılacağını bilemiyorum. Bu durumda benden nasıl bir cevap bekliyorsun? Der.

İşte selef-i salihînin ölüm anındaki sözleri böyledir. İçinde buldukları durumun farklılığına göre, sözleri de ayrı ayrıdır. Kimisinin korku, kimisinin ümit, kimisinin ise şevk ve muhabbet tarafı galip gelmiştir. Bu durumda her birinin sözü doğrudur.

CENAZELERDEN VE KABİRLERİ ZİYARET ETMEKTEN İBRET ALMAK

Şunu iyi bil ki, şu zavallı insanın önünde can çekişmenin haricinde hiçbir keder, dehşet ve azap olmasaydı, sırf ölüm sancıları onun yaşayışını zehir etmeye, sevincini bulandırmaya, onu gafletten uyandırmaya, uzun uzun düşünüp ölüm için hazırlanmasına yeterdi. Nitekim o her nefeste ölüm ile karşı karşıyadır. Ariflerden biri şöyle demiştir:

"Başkasının elinde olan belanın seni ne zaman yakalayacağına bilemezsin."

Bil ki, cenazeler basiret gözleri açık olanlar için birer ibret tablosudur. Cenazelerde uyarı ve hatırlatmalar vardır. Fakat gafil kimselere değil. Zira cenazeleri görmek gafillerin katılığını artırır. Çünkü onlar hep bu şekilde başkalarının tabutlarını seyredeceklerini zannederler. Kendilerinin de bir gün bu tabuta girip omuzlarda taşınacaklarını hesaba katmazlar. Bunu düşünseler de, çok daha sonra olacağını zannederler. Şunu düşünmezler ki, o gördükleri tabutların

içindekiler de aynı şeyi düşünüyorlar, kendilerinin çok uzak bir zaman sonra bu tabuta gireceklerini varsayıyorlardı. Halbuki zanları geçersiz oldu, vadeleri çabucak doldu. Bir cenazenin geçtiğini gören kimseye yaraşan, taşınanın kendisi olduğunu, pek yakında o tabuta kendisinin de konulacağını, hatta o tabuta girmiş olduğunu, bunun yarın veya daha yakın bir zamanda olabileceğini düşünmesidir.

Ebû Hureyre (r.a.) bir cenazenin geçtiğini gördüğü zaman şöyle derdi: "Sen git, biz de peşinden geliyoruz."

Ölüm, açık ve net olarak bir öğüt ve süratli bir gaffettir. Öncekileri götürür, sonraya kalanlar ise bunu unuturlar.

Useyd bin Hudayr der ki: "Ben hazır bulunduğum her cenazede, bu adam nereye götürüldü ve nasıl muamele görecekti, düşüncesinden başka hiçbir şeyle meşgul olmadım."

Malik bin Dinar'ın kardeşi öldüğü zaman, Malik ağlayarak O'nun cenazesine gitti ve: "Allah'a yemin ederim ki, nereye gideceğimi bilmeden huzura kavuşmam. Halbuki yaşadığım sürece de bunu bilmeme imkan yoktur," dedi.

A'meş dedi ki: "İştirak ettiğimiz bütün cenazelerde herkes hüngür hüngür ağladığı için şaşırır ve cenazenin asıl sahibinin kim olduğunu bulup tâziye edemedik."

Sabit bin el-Bannânî de şöyle demiştir: "Biz cenazelere gittiğimizde ancak yüzlerini kapatarak ağlayanları görürdük."

Onlar ölümden böyle korkuyorlardı. Şimdi ise cenazelerde bulunan cemaate baktığımızda çoğunu gülen, eğlenen,

ölünün varislerine bıraktığı mallar hakkında konuşan kimseler olarak görüyoruz. Hiçbirisi kendi cenazesinin ve o tabuta konulduğu zaman kendi halinin ne olacağını düşünmez. Bu gafletin yegane sebebi, günahların ve isyanların çokluğuyla kalplerin kararmasıdır. Öyle ki, kalp karalığı bize Allah (c.c.)'ı, ahireti ve önümüzdeki musibetleri unutturacak boyutlara ulaştı. Bize fayda vermeyecek şeylerle gaflet ve eğlenceye daldık. Allahü Teâlâ'dan bizleri bu gafletten uyandırmasını dileriz.

Zamanımızda cenazede hazır bulunanlar için en güzel davranış, ölü için ağlamaktır. Aslında bir düşünseler ölü için değil de kendi hallerine ağlardı. Nitekim İbrâhim Zeyyâd, ölünün birine acıyıp da ona ağlayanlara bakarak der ki:

"Şayet kendiniz için ağlasaydınız, bu çok daha akıllıca olurdu. Zira bu adam ölüm meleğini görmüş, ölüm acısını tatmış ve son nefeste iman kokusunu yaşamış ve bu üç tehlikeden kurtulmuştur. Halbuki bunlar sizin önünüzde durmaktadır."

Ebû Amr el-A'lâ anlatıyor: Bir keresinde Cerir'i ziyaret etmiştim. Bu sırada Cerir katibine bazı şiirler yazdırıyordu. Derken bir cenaze gözüktü. Cerir şiiri bıraktı ve şunları söyledi: "Cenazeler karşıdan gelmeye başladıklarında bizleri ürpertiyorlar. Ama biraz uzaklaştıklarında biz yine eğlenceye dalıyoruz. Bu korkumuz kurdun hücumuna uğrayan koyun sürüsünün korkmasını andırıyor. Zira kurt bir koyunu kapıp götürdüğünde sürü yine yayılmasına devam eder."

CENAZEDE BULUNMANIN ADABLARI

Cenazede bulunan bir kimsenin gözeteceği edebler şunlardır: Düşünmek, gafletten uyanmak, ibret almak, ölüme hazırlanmak, cenazenin taşınması esnasında mütevacı bir şekilde cenazenin arkasında yürümek, ölü hakkında -fâsık da olsa- güzel niyetler beslemek, kendisi hakkında -vaziyeti iyi olsa da- kötümser olmaktır. Zira son anlar tehlikelidir. Çünkü akıbet öyle bir şeydir ki, iyi mi yoksa kötü mü olacağı asla bilinmez.

Şöyle hikaye edilmiştir: Ömer bin Zerr'in komşularından biri ölür, kötü bir insan olarak tanınan bu zâtın cenazesine kimse katılmak istemez. Fakat Ömer cenazeyi hazırlar, namazını kılar ve gömdükten sonra şöyle der: "Ey Allah'ın kulu! Allah sana rahmet etsin. Zira Müslüman olarak yaşadın ve namazını kıldın. Her ne kadar insanlar senin için günahkâr diyorlarsa da acaba günahsız kimse var mıdır?"

Yine şöyle hikaye edilmiştir: Basra'nın kenar mahallelerinden birinde bir adam ölür. Karısı cenazeyi yıkayıp defnedecek kimse bulamaz. Çünkü şerrinden dolayı o adama kimse yaklaşmak istemez. Bunun üzerine karısı iki hamal

tutarak cenazeyi musallaya götürür. Hiç kimse cenaze namazını kılmaya gelmez. Sonunda cenazeyi defnetmek üzere mezarlığa götürür. Kadın cenazeyi mezarlığa getirip, o civarda bulunan zahid bir zâtın cenazeyi beklediğini görünce şaşırır. Zahid, cenazenin namazını kılmaya hazırlanınca, bunu duyan diğerleri de namaza katılırlar. Fakat yine de böyle bir zahidin, bu tür fâsık bir kişinin cenaze namazını kılmasına şaşmaktan kendilerini alamazlar. Bunu fark eden zahid onlara şöyle der:

-Bana rüyamda, *"Mezarlığa in, orada bir cenaze göreceksin. Onun beraberinde bir kadından başkası yoktur. Onun namazını kıl. Çünkü affedilmiştir,"* dediler. Ben de bu sebeple geldim.

Bu söylenenler üzerine orada bulunanların şaşkınlıkları daha da artar. Bunun üzerine zahid, adamın karısını çağırarak kocasının durumunu sorar. Kadın der ki:

-Herkesin bildiği gibi sarhoşun biri idi. Zahid:

-İyi düşün, bu adamın hiç iyi bir yönü yok muydu? Der. Kadın:

-Evet, üç güzel huyu vardı. Her gün sabah olup ayılınca yıkanıp, abdest alır, elbiselerini değiştirerek cemaatle sabah namazını kılardı. Daima bir veya iki öksüz çocuğu evde barındırırdı. O'nun bu öksüzlere iyiliği, öz evlatlarına olan iyiliğinden fazlaydı. Üçüncüsü, O, gece karanlığında, sarhoşluğundan ayıldığı vakit ağlayarak şöyle derdi: *"Yâ Rabbi! Benimle Cehennem'in hangi boşluğunu dolduracaksın."*

Zahid bunları duyunca, zihninde herhangi bir şüphe kalmayarak evine döner.

Sıla bin Eşyem'in kardeşi defnedildiği vakit, kabrin başında durarak şöyle der: "Şayet kabir azabından kurtulursan, büyük tehlikeden kurtuldun demektir."

KABRİN DURUMU VE ARIFLERİN KABİR BAŞINDA SÖYLEDİKLERİ

Dahhak (r.a.) Peygamber Efendimiz (s.a.v.)'e sordu:

-Ey Allah'ın Resûlü! İnsanların en zahidi kimdir?

Resûlü Ekrem (s.a.v.):

-Kabri ve kendini bekleyen belaları unutmayan, dünyevi zevk ve arzularını terk edebilen, baki olanı fani olana tercih eden ve nefsini ehl-i kabirden sayabilendir, (Beyhâki) diye cevap verdi.

Hz. Ali (r.a.)'ye:

-Niçin kabirlere yakın bir yerde ikamet etmeyi tercih ettin? Diye sorduklarında O:

-Kabirler benim en hayırlı, en sadık komşularımdır. Onlar, dilleri kötü konuşmaktan men ederler, ahireti hatırlatırlar, diye cevap verir.

Hz. Ömer (r.a.) anlatıyor: Resûlü Ekrem (s.a.v.) ile bir kabristana uğradık. Bir kabrin başında durdu. Kendisine en yakın olan bendim. Efendimiz ağladı, bizler de ağladık. Bize:

-*Niye ağlıyorsunuz?* Diye sordu. Biz:

-*Sen ağladığın için ağlıyoruz*, dedik. Allah Resûlü (s.a.v.):

-*Bu, benim annem Amine'nin mezarıdır. Rabbimden O'nu ziyaret etmek hususunda izin istedim. Rabbim bana izin verdi. Mağfaret edilmesi için duâ etmeye izin istedim, verilmedi. Bu yüzden bir ana aşkı ile ağladım*, buyurdu. (İbni Mâce, İbni Ebî'd-Dünyâ)

Hâni Mevlâ Osman İbni Affân (r.a.) anlatıyor: Hz. Osman (r.a.), bir kabrin üzerinde durunca sakalı ıslanına caya kadar ağladı. Kendisine:

-Cennet'i ve Cehennem'i hatırladığın vakit ağlamıyorsun, fakat kabri hatırlayınca ağlıyorsun! dediler. Bunun üzerine Osman (r.a.):

-Çünkü Resûlüllah (s.a.v.)'ın şöyle söylediğini işittim: **"Kabir, ahiret menzillerinin birinci menzilidir. Kişi ondan kurtulabilirse, ondan sonrakiler daha kolaydır. Ondan kurtulamazsa ondan sonrakiler bundan daha zordur, daha şediddir,"** de bunun için ağlarım, dedi.

Hz. Osman (r.a.) devamla Resûlüllah (s.a.v.)'ın şu sözünü de nakletti: **"(Ahiret âleminde gördüğüm) manzaranın hiçbiri kabir kadar korkutucu ve ürkütücü değildi!"**

Rezin şu ziyadeyi kaydetti: Hâni der ki: Hz. Osman (r.a.)'ın şu beyti irşad ettiğini işittim: **"Eğer ondan necat buldunsa, büyük musibetten kurtuldun, aksi halde senin kurtulacağını hayal etmem."** (Tirmizi)

Mücahid der ki: Ademoğlu öldüğü zaman kendisiyle ilk konuşan mezarıdır. Der ki: *"Ben haşarat yuvasıyım. Ben yalnızlık, ben gurbet ve zulmet eviyim. Bunlar benim sana hazırladıklarımıdır. Peki sen bana ve benim için neler hazırladın?"*

Ebû Zerr der ki: "En yoksul günümü size haber vereyim mi? En fakir günüm, kabre konduğum gündür."

Ebû Derdâ (r.a.) zamanının çoğunu kabristanda geçirirdi. Sebebini soranlara şöyle derdi: "Öyle kimselerle arkadaşlık ediyorum ki, onlar hep bana ahireti hatırlatırlar. Yanlarından ayrıldığım vakit de beni çeğiştirmezler."

Ömer bin Abdülaziz dostlarından birisine: "Bir önceki gece ölüleri düşündüm. Üç günlük bir ölüyü mezarında görsen, ne kadar yakın bir dostun olsa da, ondan ürkersin. Orada dolaşan kurt ve böcekleri, akan irinleri, pis kokusu arasında kurtların kendisini nasıl parçaladığını, kefeninin bozulup vücudunun delik deşik olduğunu görünce kendisinden nefret edersin," dedi ve akabinde bayılarak yere yığıldı.

Tabiînden olan Yezîd er-Rakkâşî: "Ey kabirlerinde yalnız kalıp, toprağın altında kendi ameliyle arkadaş olanlar! Keşke hangi amelinizle müjdelendiğinizi ve hangi kardeşlerinize gıpta ettiğinizi bilebilseydim," dedi ve ağlamaya başladı. Öyle ki, akan gözyaşlarından sarıgnın ucu ıslandı. Sonra da: "Allah'a yemin ederim, salih amelleriyle müjdelendi ve Allah'a ibadette birbirine yardımcı olanlara gıpta etti," dedi.

Hâtem el-Asam şöyle buyurdu: "Bir kabristana gidip de oradakilere duâ etmeyen ve kendi durumunu gözden geçirmeyen, hem kendine hem de oradakilere ihanet etmiş sayılır."

Abidlerden Ebû Bekir de: "Ah anneciğim! Keşke beni doğurmasaydın. Çünkü şu zavallı oğlun uzun bir süre kabirde tutuklu kaldıktan sonra, uzun bir yolculuğa çıkacaktır," demiştir.

Yahya bin Muaz er-Râzî der ki: "Ey Ademoğlu! Rabbin seni Cennet'e davet ediyor. Oraya hangi noktadan gireceğine dikkat et. Eğer dünyadan O'na icabet eder ve yolculukla meşgul olursan Cennet'e dahil olursun. Eğer kabrinde bu davete icabet etmek istersen, ona girmekten men olacaksın."

Hasan bin Sâlih bir defasında kabristana uğradığı vakit şöyle dedi: "Dışın güzel ama bütün tehlike ve zorluklar içindedir."

Süfyân diyor ki: "Her kim şu dünyada kabri çok anarsa, onu Cennet bahçelerinden bir bahçe bulur. Kabri anmaktan gafil olan ise, sonunda orayı Cehennem çukurlarından bir çukur olarak bulacaktır."

Bir rivayete göre Rebi' bin Hasyem evinin içinde bir mezar kazar. Kalbinde bir katılık hissettiği vakit oraya girer, bir müddet yatar, sonra: **"...Rabbim! Beni dünyaya geri gönder, belki ben güzel bir amel işlerim..."** (Mü'minûn Sûresi, 99-100. âyetler) âyetini tekrar tekrar okuduktan sonra: **"Ey Rebi'! İşte geri gönderildin, hadi amel et,"** derdi.

Ahmed bin Harb da şöyle dedi: Toprak, yatağını ve döşөгünü süsleyip uykuya yatan adama hayret ederek şöyle der: "Ey Ademoğlu! Aramızda hiçbir engel olmadan uzun bir süre benim koynumda yatacağını hiç düşünmez misin?"

Meymûn bin Mihran anlatıyor: Bir defasında Ömer bin Abdülaziz ile beraber bir kabristana uğradık. Kabirlere bakınca ağladı. Sonra bana dönerek:

-Ey Meymûn! Bunlar benim atalarımın kabirleridir. Sanki zevk ve sefalı hayatlarında dünya sakinleri arasına hiç karışmamış gibiler. Baksana nasıl toprak altında kalmış, mezarları eskimiş, bedenleri dağılmış, dedi. Sonra tekrar ağlayarak: "Allah'a yemin ederim ki, şu kabirlere girip de azaptan emin olan kimseden daha çok nimetlendirilmiş bir kimse düşünemiyorum," dedi.

Sabit el-Bennânî de şöyle anlatıyor: Bir defasında bir kabristana uğradım. Çıkarken arkamdan bir ses şöyle diyordu: "Ey Sabit! Kabristan ehlinin sessizliği seni yanıltmasın. Onların arasında nice üzüntülü kimseler vardır."

Şunu iyi bil ki; aklı başında olan, başkasının mezarına baktığı vakit kendi yerini görür ve ona göre hazırlanır. Orada yatanlara bir günlük hayat vermek, onlar için bütün dünyadan hayırlıdır. Çünkü onlar amelin değerini anlamış ve işin iç yüzünü idrak etmişlerdir. Onların hasreti bir nebze olsun günahlarına tevbe edip azaptan kurtulmak ve kazanacakları sevap ile derecelerini yükseltmektir. Onlar, ömürlerinin kıymetini öldükten sonra anladılar. Bütün hasretleri bir saatlik hayatadır. Halbuki o saat senin elindedir. Sen

onun, yapmak isteyip de yapamadığı her ameli yapabilecek durumda iken fırsatı değerlendirmiyorsun. Çok geç olmadan çekeceğin hasreti düşün.

Selef-i Salihînden biri, kardeşliklerinden ölen birisini rüyasında görmüş ve:

-Ey kardeşim! Allah'a şükürler olsun rahatsın, demiş.
Adam:

-Şayet senin söyleyebildiğin "Alemlerin Rabbi olan Allah'a hamdolsun" sözünü burada söyleyebilsek, bizim için bütün dünyadan daha hayırlı olacaktı. Toprağın beni nasıl sıkıştırdığını görüyorsun. Hayatta olan şu adam gibi ben de dirilip iki rekât namaz kılabilsem, başka bir şey istemezdim, demiştir.

ÇOCUĞUN ÖLÜMÜ ANINDA SÖYLENECEK SÖZLERİN BEYANI

Çocuğu veya bir yakınının kendisinden önce ölen bir kimseye düşen görev, bu durumu bir yolculukta iken onun daha önce memlekete varması şeklinde algılaması ve ona göre değerlendirmesidir. Böyle düşündüğü taktirde üzüntüsü büyümez. Çünkü pek yakında ona kavuşacağını bilir. Aradaki fark öne geçmek ve sona kalmaktan başka bir şey değildir. Ölümün manası; geri kalanın da eninde sonunda kavuşacağı vatana önceden gitmektir. Kişi böyle inandığı vakit feryadı ve üzüntüsü azalır. Özellikle ölen evladı için alacağı sevabı düşünen, başına gelen bu musibete hiç üzülmez.

Ebû Hureyre (r.a.)'nin rivayet ettiği bir hadis-i şerifte, Allah Resûlü (s.a.v.) şöyle buyurmuşlardır: **"Bir düşüğü öne geçirmen, (Allah uğrunda savaşan) bir süvariye geride bırakmandan bana daha sevimlidir."** (İbni Mâce)

Hadis-i şerifte "düşük" kelimesinin zikrolunmasının sebebi, en alt seviyedeki ile en yükseğe dikkat çekmek içindir. Yoksa sevap çocuğun kalpteki sevgisi nispetindedir.

Zeyd bin Erkam (r.a.) rivayet ediyor: Hz. Davud (a.s.)'un bir oğlu vefat edince buna son derece üzüldü. Kendisine:

-Bu çocuğun senin nazarında değeri neydi? Diye sorduklarında O:

-Şu dünya dolusunca altın, diye cevap verir. Bunun üzerine kendisine şöyle seslenilir:

-İşte sana bunun kadar mükâfat ahirette verilecektir.

Ebû Saâd el-Hudrî (r.a.) anlatıyor: Kadınlar Resûlullah (s.a.v.)'a dediler ki:

-Ey Allah'ın Resûlü! Sizden (istifade hususunda) erkekler bize galip çıktı (yeterince sizi dinleyemiyoruz). Bize müstakil bir gün ayırsanız!

Resûlullah (s.a.v.) bunun üzerine onlara bir gün verdi. O günde onlara vaaz-u nasihat etti, bazı emirlerde bulundu. Onlara söyledikleri arasında şu da vardı:

"Sizden kim, kendinden önce üç çocuğunu gönderirse, onlar mutlaka kendisine ateşe karşı bir perde olur!"

Bir kadın sordu:

-Ey Allah'ın Resûlü! Ya iki çocuğu ölmüşse?

-**"İki de olsa!"** buyurmuşlardı. (Buhari, Müslim)

Ebû Hureyre (r.a.)'nin rivayet ettiği bir başka hadis-i şerifte Resûlullah (s.a.v.) buyurdular ki: **"Mü'minlerden birinin üç çocuğu ölür ve ona da ateş değerse, bu çok hafif bir alev yalamasıdır."** (Buhari, Müslim, Muvatta, Tirmizi, Nesai)

İbni Abbas (r.a.) anlatıyor: Resûlullah (s.a.v.) buyurdu-
lar ki: **"Ümmetinden kimin iki öncüsü varsa, onlarla birlik-
te Cennet'e girer!"**

Hz. Aişe (r.a.) sordu:

-*Bir öncüsü olan?*

-**"Bir öncüsü olan da, ey (hayırda) muvaffak olan!"**
buyurdular. Hz. Aişe tekrar sordu:

-*Ümmetinden hiç öncü göndermeyen?*

-**"Ben, ümmetimin öncüsüyüm, şefaatile onları Cennet'e
ben sevk edeceğim. Hatta ben bütün öncülerin en büyüğü-
yüm. Çünkü, ücret, çekilen meşakkate göre büyür. Benimki
gibisine de hedef olmayacaklar. (Onların beni önden gön-
dermekten daha büyük bir kayıpları, daha acılı bir musibet-
leri yoktur ve olmayacak da. Zira vahiy kesilmiş oldu.)"**
buyurdu. (Tirmizi)

Çocuğu ölen ana-babaya düşen görev, onlara ihlâsla duâ
etmektir. Zira ana-babanın evlatları hakkındaki duâları
daha çok kabule şayandır.

Muhammed bin Süleyman, oğlunun kabri başında
durarak şunları söyledi: "Allah'ım! Ben oğlum için Senin
azabından korkar ve ona Senin rahmetini umarım. Beni
korktuğumdan emin kıl ve umduğuma kavuştur."

Ebû Sinan da oğlunun kabri başında durarak şöyle duâ
etti: "Allah'ım! Onun üzerinde olan haklarımı bağışladım.
Sen de oğlumun üstünde olan haklarını bağışla. Zira Sen
daha cömert ve kerem sahibisin."

Bedevi Araplardan birisi de oğlunun mezarı başına geleerek şöyle duâ etti: "Allah'ım! Bana karşı yapamadığı iyilikleri ona bağışladım. Sen de Sana itaatindeki kusurlarını bağışla."

Ömer bin Zerr'in oğlu Zerr öldüğü vakit, babası Ömer O'nu kabre koyduktan sonra şöyle söyler: "Ey Zerr! Senin için olan acımız, seni kaybetmekten dolayı olan acımızı bize unutturdu. Acaba şu anda sana ne soruldu? Ve sen ne cevap verdin?"

Ömer sözlerine şöyle devam eder: "Allah'ım! Bu, Sana gelen oğlum Zerr'dir. O'nu dilediğin kadar yaşattın. Ömrünü ve rızkını takdir ettin. O'na asla zulümde bulunmadın. Ben de elimden geldiğince O'nun Sana ve bana itaat etmesini temin etmeye çalıştım. Allah'ım! O'nun ölümünden duyduğum acıdan, bana vaat ettiğin mükâfatı, ben O'na hibe ettim. Sen de O'nun azabını benim üzerime yükle ve oğluma azap etme."

Bu sözleriyle oradakileri ağlatan Ömer, mezardan ayrılırken oğluna hitaben şöyle der: "Ey Zerr! Artık senden sonra bizim hiçbir ihtiyacımız kalmadı. Şimdi seni burada bırakıp gidiyoruz. Yanında kalsak da sana bir faydamız olmayacaktır."

Çocuğu ölen kimse, teselli bulmak için daha büyük felaketleri düşünmelidir. Zira hiçbir musibet yoktur ki, kendisinden daha büyüğü olmasın.

KABİRLERİ ZİYARET ETMEK VE ÖLÜYE DUÂ

Ölümü hatırlamak ve ibret almak için kabirleri ziyaret etmek müstehabtır. İbret almakla beraber bereket ummak için de salihlerin kabirlerini ziyaret etmek yine müstehabtır. Nitekim Büreyde (r.a.)'nin rivayet ettiği bir hadis-i şerifte Allah Resûlü (s.a.v.) buyurdu ki:

"Ben sizi kabirleri ziyaretten men etmiştim. Artık onları ziyaret edebilirsiniz. Çünkü onlar size ahireti hatırlatır."
(Müslim, Ebû Davud, Tirmizi, Nesai)

İmam Ahmed bin Hanbel de, Hz. Ali (r.a.)'den yaptığı rivayette şu ziyadede bulunmaktadır: ***"...kötü söz söylememek şartıyla."***

Ebû Hureyre (r.a.) anlatıyor: Resûlüllah (s.a.v.) buyurdular ki: ***"Rabbimden anneme istiğfar talep etmek için izin istedim, fakat bana izin vermedi. Kabrini ziyaret etmem için izin istedim, buna izin verdi."*** (Müslim, Ebû Davud, Nesai)

İbni Ebi Melike anlatıyor: Bir gün Hz. Aişe (r.a.)'yi kabristandan dönerken gördüm. O'na:

-Ey mü'minlerin annesi! Nereden geliyorsunuz? Diye sorduğumda bana:

-Kardeşim Abdurrahman'ın kabrini ziyaretten geliyorum, dedi. Ben:

-Resûlüllah (s.a.v.) kabirleri ziyareti yasaklamadı mı? diye sorduğumda, Hz. Aişe (r.a.):

-Evet yasaklamıştı, fakat sonra bu yasağı kaldırdı, diye cevap verdi. (İbni Ebi'd-Dünyâ)

Hz. Aişe (r.a.)'nin bu rivayeti delil gösterilerek kadınların kabristana gitmelerine izin vermek doğru olmaz. Onların ziyaretten kazanacakları hayır, ziyaret esnasındaki şerhlerini karşılamaz. Zira onlar kabirlerin başında abuk sabuk konuşurlar, yollarda üstlerini başlarını açmaktan korunamazlar. Bunlar ise büyük günahlardandır. Halbuki kabir ziyareti sünnettir. Bir sünnet uğrunda büyük günahlar nasıl irtikâb edilir. Öte yandan, erkeklerin dikkatini çekmeyecek derecede eski elbiseler giyinmiş bir kadının, duâsını kısa yapmak ve kabir başında konuşmamak şartıyla kabir ziyareti için dışarı çıkmasında bir sakınca yoktur.

Ebû Zerr (r.a.)'in rivayet ettiği bir hadis-i şerifte Allah Resûlü (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: **"Kabirleri ziyaret et ki bu sayede ahireti hatırlarsın. Ölülerini yıka, zira ruhtan boşalan bir bedenle uğraşmak insana öğüttür. Cenaze namazı kıl, belki o senin kalbine hüznü getirir. Muhakkak ki mahzun insanlar Allah'ın himayesinde dirler."** (Hakim)

İbni Ebi Melike (r.a.)'nin rivayet ettiği bir hadis-i şerifte Peygamber Efendimiz (s.a.v.) şöyle buyurdu: **"Ölülerinizi ziyaret ediniz ve onlara selâm veriniz. Muhakkak ki sizin için onlarda ibret vardır."** (İbni Ebi'd-Dünyâ)

Nafi der ki: "İbni Ömer (r.a.) herhangi bir kimsenin kabrinin yanından geçerken durur, ona selâm verirdi."

Cafer bin Muhammed babasından rivayet ediyor: "Fâtıma (r.a.) bazı günlerde amcası Hz. Hamza (r.a.)'nın kabrini ziyaret eder, orada ağlar ve iki rekât namaz kılardı."

Ebû Hureyre (r.a.) rivayet ediyor: Resûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: **"Her kim, ana ve babasının veya bunlardan birisinin kabrini her Cuma ziyaret ederse o kimsenin günahları bağışlanır ve muhlislerden (iyilerden) yazılır."** (Taberâni)

İbni Sîrîn (r.a.) rivayet ediyor: Resûlullah (s.a.v.): **"Ana-babasına asi olduğu halde ana-babası ölen kimse, onlar öldükten sonra onlar için hayır duâda bulunursa, Hak Teâlâ onu iyilerden, ana-babasına itaat edenlerden yazar,"** buyurmuştur. (İbni Adıyy)

İbni Ömer (r.a.)'in rivayet ettiği bir hadis-i şerifte Allah Resûlü (s.a.v.) buyurdu ki: **"Kabrimi ziyaret edene şefaetim vacib olur."**

Ebû Hureyre (r.a.)'nin rivayet ettiği bir başka hadis-i şerifte ise Resûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: **"Vefatımdan sonra kabrimi ziyaret eden, beni ziyaret etmiş gibidir. Ben ise diriyim. Her kim beni ziyaret ederse kıyamet günü ona şefaet ederim, yahut iyiliğine şahadette bulunurum."**

Kâ'bul-Ahbâr diyor ki: "Her gün ve gecede ayrı ayrı yetmiş bin melek Resûlullah (s.a.v.)'ın kabrinde toplanır. Kanatları ile kabrine dokunur, O'na salât ve selâm okurlar. Bu durum yeryüzü yarılıncaya kadar devam eder. O gün yer yarılp Resûlullah (s.a.v.) mezarından kalktığı vakit yetmiş bin melek etrafını kuşatmış olduğu halde kalkar."

Kabir ziyaretinde müstehab olan, ziyaretçinin yönünü ölünün yüzüne karşı çevirip arkasını kıbleye dönerek ayakta durması ve O'na selâm vermesidir. Kabri eliyle sıvazlamak ve öpmek gibi davranışlardan sakınmalıdır. Zira bunlar Hıristiyanların âdetlerindedir.

İbni Abbas (r.a.) anlatıyor: Resûlullah (s.a.v.) Medine ehlinin mezarlarına uğramıştı. Mezarlara yüzünü çevirerek: **"Esselamu aleyküm (selam üzerinize olsun) ey kabir halkı! Allah sizi de bizi de mağfîret buyursun. Sizler bizim selef-lerimizsiniz. Biz de arkadan geleceğiz" buyurdular.**" (Tirmizî)

Hz. Ebû Hureyre (r.a.) anlatıyor: "Resûlullah (s.a.v.) bir mezarlığa uğramıştı: **"Selam üzerinize olsun ey mü'minler cemaatinin mahalle halkı! İnşallah biz de sizlere kavuşacağız!"** buyurdular. (Ebu Dâvud)

Müslim ve Nesâî'de Büreyde'den gelen bir rivayette şu ziyade var: **"Allah'tan bizim için de sizin için de afiyet dilerim."**

Nafi şöyle nakleder: "Abdullah İbni Ömer (r.a.)'in yüz kere (hatta daha fazla) Resûlü Ekrem (s.a.v.)'in kabrine geldiğini ve Hz. Peygamber'e, Hz. Ebû Bekir'e ve babası Hz. Ömer'e selâm verdiğini gördüm."

Hız. Aışe (r.a.), Resûlüllah (s.a.v.)'ın şöyle buyurduğunu rivayet etmiştir: **"Her kim, din kardeşinin kabrini ziyaret eder ve onun başında oturursa, kabir sahibi onunla konuşur. Kalkıncaya kadar onu dinler ve kalkınca onu uğurlar."** (İbni Abdülberr)

Süleyman bin Süheyım anlatıyor: Resûlü Ekrem (s.a.v.)'i rüyamda gördüm ve kendisine:

-Ey Allah'ın Resûlü! Bunca Müslüman seni ziyaret ediyor ve sana selâm veriyorlar. Bunları duyuyor ve anlıyor musun? diye sordum. O:

-Evet, hem anlıyor, hem de iade ediyorum, buyurdu.

Ebû Hureyre (r.a.) diyor ki: "Bir kişi, tanıdığı bir adamın kabrine uğradığı vakit, ölü onu bilir ve verilen selâmı iade eder. Tanımadığı bir mezara uğrayıp selâm verdiği vakit ise, ölü onu bilmez fakat selâmını iade eder."

Asım el-Cuhderî'nin yakınlarından birisi anlatıyor: Vefatından iki sene sonra Asım'ı rüyamda gördüm. Kendisine:

-Sen ölmemiş miydin? diye sordum. Asım:

-Evet, dedi. Ben:

-O halde şimdi neredesin? Diye tekrar sordum. O da:

-Allah'a yemin ederim, Cennet bahçelerinden birinde bulunuyorum ve burada birçok arkadaşım var. Her Cuma günü Ebû Bekir el-Müzenî'nin etrafında toplanır ve orada sizden haberler alırım, diye cevap verdi. Ben:

-Bedenlerinize mi yoksa ruhlarınızla mı toplanırsınız?
Diye tekrar sordum. O:

-Bedenlerimiz çürüdü ve toprak oldu. Ancak ruhlarımız
bir araya geliyor, diye cevap verdi. Ben:

-Sizi kabirlerinizde ziyaret ettiğimizi bilir misiniz?
Dedim. O:

-Evet, Cuma günü ve gecesini ile Cumartesi güneş doğun-
caya kadar biliriz, dedi. Ben bir kez daha sordum:

-Nasıl olur da o günlerde bilirsiniz? O:

-Cuma gününün şerefinedir, buyurdu.

Bişr bin Mansur anlatıyor: Vebanın salgın olduğu bir
yılıda adamın biri devamlı olarak cenaze namazlarına katılır,
akşam olunca da kabristanın kapısında durarak: "Hak
Teâlâ sizlerin yalnızlığını gidersen, garipliğimize merhamet
etsin, günahlarınızı bağışlasın ve iyiliklerinizi kabul etsin,"
diye duâ eder ve evine giderdi.

Adam diyor ki: "Bir akşam kabristana uğrayamadım,
fakat evimde yine onlar için duâ ettim. Gece uyurken
rüyamda birçok kimseler etrafımı sardılar. Onlara:

-Kimsiniz, ne istiyorsunuz? Diye sordum. Onlar da:

-Biz o kabristanın sakinleriyiz, dediler. Ben:

-Niçin geldiniz, diye sordum. Onlar:

-Sen evinden bize hediye gönderdin, dediler. Ben:

-O hediye de nedir? Diye sordum. Onlar:

-Bizler için yaptığın duâlar. İşte bizler bunun için seni ziyarete geldik, dediler. Ben:

-Sizler zahmet etmeyin, ben her akşam sizi ziyaret eder ve hediyenizi veririm, dedim. Ondan sonra bir daha kabristanı ziyaret etmeyi terk etmedim."

Beşşar bin Galib en-Necrânî anlatıyor: Bir keresinde Rabia el-Adeviyye'yi rüyamda gördüm. Ben, kendisine çok duâ ederdim. Bana:

-Ey Beşşar! Hediyelerin nurdan tabaklar içinde bize takdim ediliyor, dedi. Kendisine:

-Bu nasıl olur? Diye sordum. O da:

-Yaşayan mü'minlerin duâları ölümlere bu şekilde takdim edilir. Duâları kabul edildiğinde bu duâ nurdan tabaklara konulur, üzerleri ipek mendillerle örtülerek ölüye arz edilir ve: *"İşte bu, filancanın sana hediyesidir,"* denir. Nitekim İbni Abbas (r.a.)'ın rivayet ettiği bir hadis-i şerifte Peygamber Efendimiz (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: ***"Ölü, suda boğulmak üzere olup kurtulmak için yardım bekleyen biri gibidir. Babasının, kardeşinin veya herhangi bir arkadaşının duâsını bekler. Bu, onun nazarında bütün dünyadan daha hayırlıdır. Dirilerin ölümlere hediyesi duâ ve istigfardır."***
(Ebû Mansûr ed-Deylemî)

Selef-i Salihînden bir zât anlatıyor: Kardeşim öldüğünde kendisini rüyamda gördüm. O'na:

-Kabre konulduğunda nasıl bir manzara ile karşılaştın? Diye sordum: Dedi ki:

-Bir kişi gördüm, elinde meşale ile yanıma geldi. Tam bu esnada bana duâ eden bir ses işittim. Şayet o duâ yetişmeseydi, elinde meşale ile gelen beni mahvedecekti.

Bu sebeple ölü defnedildikten sonra ölüye telkin ve duâ etmek müstehabtır.

Sa'd bin Abdullah el-Ezdî anlatıyor: Ölüm döşeğinde bulunan Ebû Ümâme el-Bâhilî'nin ziyaretine gittim. Bana dedi ki:

-Ey Abdullah oğlu Sa'd! Ben öldüğüm vakit, Resûlullah (s.a.v.)'ın emrettiği gibi defnediniz. Zira Allah Resûlü (s.a.v.) buyurdu ki:

"Sizden birisi ölüp kendisini kabre koyduğunuz ve kabrini düzelttiğiniz vakit, biriniz kabrin başına gelerek: 'Ey falanca kadının oğlu falan!' diye üç kere seslensin. Birinci seslenişte o, bu sesi duyar fakat cevap veremez. İkincide doğrularak oturur. Üçüncüde: 'Bizi irşad et, Allah sana rahmet etsin,' der, fakat siz onun bu sözlerini işitmezsiniz. (Üç kere böyle seslendikten sonra) O kişi ölüye şöyle desin: 'Dünyadan ayrılırken Allah (c.c.)'ın birliğine, Muhammed aleyhisselâm'ın O'nun Resûlü olduğu inancını hatırla. Zira sen, Allah'ı Rab, İslam'ı din, Muhammed (a.s.)'i peygamber ve Kur'an-ı Azimüşşan'ı da imam ve kitap olarak kabul ettin.' Çünkü Münker ve Nekir meleklerinden her biri bu soruları geciktirir ve beklerler. Sonunda, 'Artık gidelim, zira burada kalmamızı gerektirecek bir iş kalmadı. Ona delili telkin edildi. Allahü Teâlâ da onun şahidi olur,' derler."

Resûlü Ekrem (s.a.v.)'i dinleyenlerden biri:

-*Ey Allah'ın Resûlü! Annesinin adını bilmiyorsak ne yapalım?* Diye sorunca Allah Resûlü (s.a.v.):

-*Ey Havva'nın oğlu dersiniz*, buyurdu. (Taberâni)

Mezarlıkta Kur'an okumakta bir sakınca yoktur.

Ali bin Musâ el-Haddâd anlatıyor: Bir cenazede Ahmed bin Hanbel'in yanında bulunuyordum. Muhammed bin Kudâmetü'l-Cevherî de bizimle beraber idi. Ölü kabre konduktan sonra, amâ bir adam kabrin başına gelerek Kur'an okumaya başladı. Bunu gören Ahmed bin Hanbel:

-Kabir başında Kur'an okumak bid'attir, dedi. Bunun üzerine adam Kur'an okumayı bıraktı. Mezarlıktan ayrıldıktan sonra Muhammed bin Kudâm, Ahmed bin Hanbel'e:

-Mübeşşir bin İsmâil Halebî'yi tanır mısınız? Diye sordu. O:

-Evet, güvenilir bir kişidir, dedikten sonra, Muhammed bin Kudâm'a:

-O muhterem zâttan öğrendiğiniz bir şey var mıdır? Diye sordu: Muhammed:

-Evet, Mübeşşir, Abdurrahman bin Alâ el-Leclâc'dan, O da babasından rivayet ettiğine göre, babası oğluna: "*Ey oğul! Öldüğüm vakit başucumda Bakara Sûresi'nin baş tarafı ile sonunu okuyun*" diye vasiyeti olduğunu bana söyledi, dedi. Bunun üzerine Ahmed bin Hanbel:

-O halde o amâyı çağırın, Kur'an okumaya devam etsin, buyurdu.

Muhammed bin Ahmed el-Mervezî diyor ki: İmam Ahmed bin Hanbel'den işittim, dedi ki: *"Mezarlığa girdiğiniz vakit Fatiha-ı Şerif, İhlâs-ı Şerif ve Muavvizeteyn (Felâk ve Nâs Sûreleri)'i okuyup sevabını orada bulunan ölülerin ruhlarına bağışlayın. Zira onun sevabı mutlaka onların ruhlarına ulaşır."*

Ebû Kalabe anlatıyor: Şam'dan Basra'ya dönerken Hendek mevkiinde konakladım. Yıkayıp abdest aldım ve iki rekât gece namazı kıldım. Sonra başımı bir kabre yaslayarak uyudum. Uyandığımda kabir sahibi benden şikayet ederek:

-Bütün bir gece bana eziyet ettin, dedi ve sözlerine şöyle devam etti: "Siz amel eder fakat bilmezsiniz, biz biliriz fakat amel edemeyiz. Kıldığın şu iki rekât bütün dünyadan hayırlıdır. Hak Teâlâ Hazretleri dünya halkını hayır ile mükâfatlandırır. Onlara bizden selâm söyle. Zira onların duâları nurdan dağlar gibi bizlere ulaşır."

Kabirleri ziyaret etmekte, biri ziyaret edene, diğeri de ziyaret edilenlere olmak üzere iki fayda vardır. Ziyaretçiye faydası, ölümü hatırlamayı ve kendisine çekidüzen vermeyi sağlamasıdır. Ziyaret edilene faydası da, ziyaretçinin duâsından faydalanmasıdır. Binaenaleyh, ziyaretçi kendisi ve ölü için duâ etmekten ve ibret almaktan gafil olmamalıdır.

Ziyaretçinin ibret alması şu şekildedir: Orada yatan adamın kendisi gibi veya her bakımdan daha üstün yaşadığını, sonunda ölüp kara toprağın kendisini içine nasıl

çektığını, orada bedeninin nasıl çürüyüp dağıldığını, kabrin ya Cennet bahçelerinden bir bahçe veya Cehennem çukurlarından bir çukur olduğunu, kendisinin de yakında oraya gideceğini ve aynı manzaralar ile karşılaşacağını düşünerek hazırlanmaktadır.

Mutarrif bin Ebû Bekir el-Hüzelî anlatıyor: Abdülkays kabilesinde yaşlı ve âbid bir kadın vardı. Geceleyin karanlık bastırduğunda beline kuşağını bağlar, ibadet ederdi. Gündüzleri ise mezarlıklarda dolaşırdı. Kendisine:

-Mezarlığa ne çok gidiyorsun? Diye soranlara:

-Kalp katılaştınca, onu ancak çürümeyi düşünmek yumuşatır. Ben kabristana gittiğimde ölülerin kabirlerinden kalktıklarını, toz toprak içinde olan yüzlerini, değişen bedenlerini ve çapaklı gözlerini görür gibi oluyorum. Bu ne yaman bir manzaradır! Eğer bunu insanlar içseler onun acılığına dayanamazlardı. Bedenleri helak ederdi, diye cevap verdi.

Hatta ölüleri ziyaret esnasında, Ömer bin Abdülaziz'in anlattıklarını hatırlamak gerekir: Fıkıh alimlerinden biri Ömer bin Abdülaziz'i ziyaretinde, O'nun, ibadete göstermiş olduğu üstün gayretinden dolayı sararıp solduğunu görüp hayretlerini dile getirerek:

-Bu ne hâldir? Diye sordu. Ömer bin Abdülaziz şöyle cevap verdi:

-Ya beni öldükten birkaç gün sonra kabrimde ziyaret etsen ne yaparsın? İşte o zaman gözlerimin yerinden çıkıp yanaklarımın üzerine aktığını, dudaklarımın dişlerimi kapatmadığını, ağızımdan irin ve cerahatin akmakta olduğunu,

karnımın şişip göğsümün üzerine geldiğini, bağırsaklarımın döküldüğünü, burun deliklerinden irin ve kurtların çıktığını görmekte şimdi gördüğünden çok daha yaman bir manzara ile karşılaşırdın.

Ölüyü övmek ve onu hayırla yâd etmek müstehaptır. Hz. Aişe (r.a.)'nin rivayetinde Resûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdular: **"Ölülere sövmeyin. Çünkü onlar (sağken hayırdan ve şerden) gönderdiklerine kavuştular."** (Buhari, Ebû Davud, Nesai)

Abdullah İbni Ömer (r.a.) anlatıyor: Resûlullah (s.a.v.) buyurdular ki: **"Ölülerinizin iyiliklerini zikredin, kötülüklerini zikretmeyin."** (Ebû Davud, Tirmizî)

Yine Hz. Aişe (r.a.)'nin rivayet ettiği bir başka hadis-i şerifte ise Allah Resûlü (s.a.v.) şöyle buyuruyor:

"Ölülerinizi ancak iyilikle yâd ediniz. Şayet onlar Cennetlik ise, onlar hakkında kötü söylemekle günahkâr olursunuz. Cehennemlik iseler, zaten içinde buldukları hâl kendilerine yeter." (İbni Ebî'd-Dünyâ, Nesai)

Hz. Enes bin Malik (r.a.) anlatıyor: Resûlullah (s.a.v.)'in yanından bir cenaze geçti. Oradakiler, cenaze hakkında hayırlı senâda bulundular. Aleyhissalatu vesselam:

-**Vacib oldu! Vacib oldu!** buyurdular.

Sonra bir cenaze daha geçti. Bunu da kötü sözlerle yâd ettiler. Resûlullah (s.a.v.) yine:

-**Vacib oldu!** buyurdular. Hz. Ömer (r.a.):

-*Ey Allah'ın Resûlü! Vacib olan nedir?* diye sordu. Resûlü Ekrem (s.a.v.):

-***Öncekini hayırla yâd ettiniz, ona Cennet vacib oldu. İkincisini kötülükle yâd ettiniz ona da Cehennem vacib oldu. Sizler Allah'ın yeryüzündeki şahitlerisiniz!*** buyurdu. (Buhari, Müslim, Tirmizi, Nesai, Ebû Davud)

Ebû Hureyre (r.a.), Resûlü Ekrem (s.a.v.)'in şöyle söylediğini rivayet ediyor: ***"Bir adam ölür, Allahü Teâlâ O'nun kötü bir kimse olduğunu bildiği halde cemaat hep O'nun iyiliğine şahadet ederse, Allahü Teâlâ: 'Ey meleklerim, şahit olun. Ben kullarımın bu kulum hakkındaki şahadetlerini kabul ettim ve O'nun hakkında kendi bildiklerimden vazgeçtim, 'buyurur.'*** (İmam Ahmed)

ÖLÜMÜN HAKİKATI

Şunu bilmiş ol ki; insanların ölüm hakkında birçok yanlış görüşleri vardır. Bazı insanlar ölümün bir yokluktan ibaret olup haşır ve neşir gibi bir şeyin olmayacağını, dünyada yapılan iyilik ve kötülüklerin bir sonucunun bulunmadığını düşünürler; ölümü, hayvanların ölümü ve nebatatın kuruması şeklinde algırlar ki, bunlar, Allah (c.c.) ve ahiret inancı olmayan sapık ve inkârcılardır.

Diğer bazı insanlar, ölümün, haşır vaktine kadar bir yokluktan ibaret olup bu geçen sürede ne bir mükâfat ne de bir azap göreceklerini zannederler ki, onlar da büyük yanlışlı içindedirler.

Diğer bir kısım insanlar da, ruhun baki olduğunu ve ölümle yok olmayacağını; sevap ve azabın cesede değil, ruha olacağını; cesedin ise tekrar diriltilip haşır olmayacağını düşünürler.

Bunların hepsi bozuk ve hakikatten uzak görüşlerdir. Âyet ve hadis-i şeriflerin bize haber verdiği, sağlam kaynakların şahitlik ettiği gerçek şudur ki, ölümün, sadece bir değişiklikten ibaret olup cesetten ayrılan ruhun ya azap ve nimette olmak üzere baki kalmasıdır.

Ruhun cesetten ayrılması, bedenden çıkması sonucu bedeni kullanamaz hale gelmesi demektir. Zira bütün organlar ruhun aletleridir, ruh onları kullanır. Göz ile görür, kulak ile işitir, el ile iş yapar, kalp ile eşyanın hakikatini bilir ve diğer organları dilediği işlerde kullanır. Gerçekte, burada kalp, ruhtan ibarettir ve herhangi bir alete gereksinim duymadan kendi başına eşyayı bilir. Bu sebeple çeşitli üzüntü ve zevk ile karşılaşır. Bağımsız olarak ruhun özelliği olan her şey, ruh cesetten ayrıldıktan sonra da devam eder. Ruhun organlar üzerindeki etkinliği ise, cesedin ölmesiyle noktalanır ve bu durum ruh cesede dönünceye kadar devam eder. Ruhun kabirde cesede geri döndürülmesi imkansız olmadığı gibi, kıyamete kadar bekletilmesi de imkansız değildir. Zira kullarının her biri hakkında hüküm sahibi yalnızca Allah (c.c.)'tır.

Ölümler beraber bedeninin işlemez hale gelmesi, herhangi bir rahatsızlık sebebiyle bazı organların devre dışı kalmasına benzer. Örneğin; ruh bedende iken, herhangi bir arızadan dolayı işlemez hale gelen bir organa ruh nüfuz edip onu çalışır hale getiremez, hatta ruhun bundan haberi bile olmaz. Alim, akıl ve idrakçi olan ruh, mevcut olan bazı organları kullanır, fakat bazıları da ona karşı çıkarak isyan ederler. İşte ölüm de bütün organların ruha isyanından ibarettir. Burada ruhtan kastım bilgi, sıkıntı, elem ve neşe gibi şeyleri idrak edebilen kuvvettir. Ruhun, organlar üzerindeki bu tasarrufu iptal olduğu vakit, bu bilgi, anlayış, neşe ve üzüntü gibi halleriyle zevk ve elemeleri kabul etme halleri kendisinden yok olmaz. Gerçekte insan ilimleri algılayan, elem ve lezzetleri hisseden varlık demektir. Bu da yok olmaz.

Ölümün anlamı, ruhun bedenden ayrılarak onu kullanıma muktedir olmaması demektir. Kötürümlükte olduğu gibi, bedenın ruha itaat etmemesi demektir. Ölüm bütün organlarda mutlak bir kötürümlüktür. İnsanın hakikati ise ruhudur.

Ölüm, insanda şu iki şeyi değiştirir: Birincisi; gözleri, kulakları, dili, elleri, ayakları ve bütün organları; ailesi, evlatları, dost ve akrabaları; mal, emlak ve diğer eşyaları kendisinden ayrılır. Zaten kendisinin bu nesnelere ayrılması ile bunların kendisinden ayrılması aynı şeylerdir. Çünkü her iki durumda da hasret vardır ve bu hasret aynıdır. O halde ölüm demek, insanın başka bir âleme göçmesi ile dünyadaki varlıklarından ayrılması demektir. Ölümü ile insan, dünya ile dostluk kurarak zevklendiği şeyler kendisinden ayrıldığı için onların hasret ve elemi duyar. Malına, mevkiine hatta giydiği elbisesine varıncaya kadar... Şayet yalnız Allah (c.c.) ile dostluk kurar, O'nu zikretmekten zevk alırsa, ölümü ile nimeti artar, mutluluğu en üst seviyeye çıkar. Çünkü aradan bütün perdeler kalkmış ve sevgilisi ile baş başa kalmıştır. Dünyaya yönelik sebeplerin hepsi Allah (c.c.)'ı anmaktan alıkoyan birer engeldir. İşte ölüm ile hayat arasındaki ayrılığın yeri budur.

İkincisi; kişinin uyurken göremediği şeyleri uyanırken gördüğü gibi, hayatta iken önüne serilmeyen birçok hakikatler ölümünden sonra kendisine gösterilir. Aslında insanlar uykudadır, öldükleri zaman uyanırlar, denilmiştir. Ölümünden sonra insanın ilk keşfedeceği iyilik ve kötülüklerinden kendisine kâr ve zarar veren şeylerdir. Çünkü bunlar kalbinin sırrında saklı bulunan ve dürülmüş olan kitabında

kayıtlıdır. Ancak dünya ile meşguliyet onları bilmesine engel oluyordu. Dünya ile meşguliyet sona erdiğinde bütün amelleri kendisine açıklanır. Günahlarını gördüğü vakit, onun hasreti kendisini öyle etkiler ki, o hasretten kurtulmak için Cehennem'e atılmayı bile göze alır. O vakit kendisine şöyle seslenilir:

"Oku kitabını, bugün sana hesap görücü olarak kendi nefsin yeter." (İsrâ Sûresi, 14. âyet)

Bütün bunlar can bedenden ayrılır ayrılmaz, daha kabre girmeden keşfedilirler ve hasret ateşi insanın her tarafını kaplar. Yani dünyaya olan bağlılığından dolayı hasret çeker. Öte yandan ahiret için ne hazırlayıp hazırlamadığına bakmaz. Çünkü ahiret için hazırlık yapan, amacına ulaştığı vakit buna sevinir. Bu, dünyadan ancak gerekli ihtiyacını alıp ondan kurtulmak isteyenler içindir ki, isteği de gerçekleşmiştir.

İşte insanın bu durumu, elem ve azabın bir bölümüdür ki, henüz kabre konmadan ölümü ile başlar. Defnedildikten sonra daha başka azaplara uğratılması için ruhu cesedine iade edilebileceği gibi, bağışlanabilir de. Dünyaya bağlanıp, dünya nimetleriyle zevk ve şehvet peşinde koşanların hali, padişahın toleranslı davranacağını veya farkında olmayacağını zannederek onun olmadığı bir sırada evinde ve sahip olduğu bütün varlıklarında dilediği gibi tasarrufa kalkıştığı halde, padişahın ani bir baskınla onu yakalaması ve bütün kötülüklerinin yazılı olduğu bir defter ile karşısına çıkması gibidir. Padişah ise öfkeli ve kıskanç hali ile yaptıklarının cezasını kendisine vermeye hazır ve hiçbir iltiması kabul

etmez durumdadır. Henüz buna bir ceza uygulamasına başlamazdan evvel bu adamın halini bir düşün! Korku, utanç, hasret ve pişmanlık gibi bütün elemeler kendisini kuşatmış olup takdir olunan akıbetini beklemektedir. İşte henüz kabrinde azap olmaya başlamadan, ölür ölmez, dünyaya bağlanan günahkârın durumu da budur. Böyle bir duruma düşmekten Cenâb-ı Hakk'a sığınırız. Zira gizli kötülüklerin açığa çıkmasıyla rezil olmak, dayak yemekten, hatta bir organın kesilmesinden daha acıdır.

İşte tüm bu anlatılanlar ölüm anında ölünün içinde bulunduğu hallerdir. Basiret sahipleri, başta bulunan gözden daha kuvvetli olan kalp gözü ile bunları müşahade ettikleri gibi, Kur'an ve sünnet de kesin olarak bunlara şahadet etmektedir.

Evet, ölüm olgusunun üzerinden tamamen perdeyi kaldırarak iç yüzünü açıklamak mümkün değildir. Zira yaşamı bilmeyen, ölümü bilemez. Yaşamın bilinmesi, ruhun haki-ka-tinin bilinmesine ve varlığının mahiyetinin algılanmasına bağlıdır. Halbuki ruh hakkında konuşmak için Resûlullah (s.a.v.)'a dahi izin verilmemiştir. Ancak, "**Ruh Rabbimin emrindedir**" buyurmakla yetinmesi istenmiştir. Bilgi sahibi olsa da İslam alimlerinin hiçbirinin ruh hakkında konuşma yeteneği ve ruhsatı yoktur. Ancak öldükten sonraki ruhun halini anlatabilirler. Ölümün, ruhun ve ruhun idrakinin yokluğundan ibaret olmadığına birçok âyet ve haberler işaret etmektedir.

Konu İle İlgili Âyet Ve Hadis-i Şerifler:

Allahü Teâlâ şehitler hakkında şöyle buyurmaktadır:

"Allah yolunda öldürülenleri sakın ölümlerini sanma. Bilakis onlar Rableri katında diridirler, (Cennet nimetleriyle) rızıklanırlar." (Âl-i İmrân Sûresi, 169. âyet)

Ömer bin el-Hattâb rivayet ediyor: Kureyş'in ileri gelenleri Bedir Savaşı'nda öldürüldükleri zaman, Resûlullah (s.a.v.) onlara tek tek isimleri ile hitap ederek:

-Ey falan oğlu falan! Ey falan oğlu falan! Ben Rabbimin bana vaat ettiklerini hakkıyla buldum. Siz de Rabbinizin size olan vaadini buldunuz mu? Buyurdu.

-Ölümlere mi sesleniyorsun yâ Resûlullah? Onlar bunu nasıl duyacaklar, diye soranlara Resûlullah (s.a.v.):

-Ruhumu yed-i kudretinde bulunduran Allah'a yemin ederim ki, onlar bu sözleri sizden daha iyi duyarlar, ancak cevap veremezler, diye cevap verdi. (Müslim)

Yukarıda zikredilen âyet-i kerîme ve hadis-i şerifler iyilerin ve kötülerin ruhlarının yaşadığına kesin birer delildirler. Zaten insanlar mutlu veya bedbahtlardır. Her iki durumda da ruhları yaşar.

Ebû Sâid el-Hudrî (r.a.)'nin rivayet ettiği uzunca bir hadis-i şerifin sonunda Allah Resûlü (s.a.v.) buyurdu ki: **"...Kabir, ya Cennet bahçelerinden bir bahçedir, ya da Cehennem çukurlarından bir çukur."** (Rezîn)

Bu hadis-i şerif de ölümün yalnız bir değişikliktir ibaret olduğuna ve ölünün mutluluk veya bedbahtlık halinin hemen ölüm anında kendisini gösterdiğine, sonraya kalır diyenin aslı olmayıp mükâfat ve cezanın bazı şekillerinin olduğuna işaret etmektedir.

Enes bin Malik (r.a.)'in rivayetinde Resûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "**Ölüm kıyamettir. Ölenin kıyameti kopmuştur.**" (İbni Ebi'd-Dünyâ)

İbni Ömer (r.a.) rivayet ediyor: Resûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu: "**Sizden biriniz vefat ettiğinde, sabah ve akşam ona oturacağı makamı gösterilir. O kimse Cennet ehlinden ise, Cennetlik; ateş ehlinden ise Cehennemlik olacaktır. Ve ona: 'Kıyamet günü Allah seni oraya gönderinceye kadar işte senin yerin budur,' denilir.**" (Müslim)

İleride varacağı iyi veya kötü yeri şimdiden görmekte olan kişinin içinde bulunacağı hâl elbette ki gizli kalmaz.

Ebû Kays anlatıyor: Ashâb-ı Kirâm'dan Alkame ile bir cenazede bulunuyorduk. Dedi ki: "Dikkat et, bu adamın kıyameti kopmuştur."

Hız. Ali (r.a.) de şöyle buyurdu: "**Cennet ehlinden mi yoksa Cehennem ehlinden mi olduğunu öğrenmedikçe kişiye dünyadan ayrılması haramdır.**"

Ebû Hureyre (r.a.)'nin rivayet ettiği bir hadis-i şerifte Allah Resûlü (s.a.v.) şöyle buyurdu: "**Garip olarak ölen şehit olarak ölmüştür ve kabir azabından korunmuştur. Sabah akşam kendisine Cennet'ten rızık gönderilir.**" (İbni Mâce)

Mesrûk dedi ki: "Kabrinde rahat edip dünya sıkıntılarının ve Allah (c.c.)'ın azabından emin olan kimseye imrendiğim kadar başka hiçbir kimseye imrenmem."

Ya'lâ bin el-Velid anlatıyor: Bir gün Ebû'd-Derdâ ile geziniyorduk. Kendisine:

-Dostların hakkında neyi seversin? Diye sordum. O:

-Ölmesini severim, dedi. Ben tekrar sordum:

-Şayet ölmezse, o vakit neyi seversin? O:

-Mal ve çoluk çocuğunun azlığına sevinirim. Zira her ikisi de fitnedir. Aynı zamanda dünya ile dostluğa sebeptir. Halbuki mutlak surette ölüm anında bunlardan ayrılmak vardır, dedi.

Bu konuyla ilgili olarak Abdullah bin Amr (r.a.) da şöyle demiştir: "Ruhu cesedinden ayrılan mü'min, cezaevinde tahliye edilen insan gibidir."

İşte verilen bu örnekler dünyaya değer vermeyip Allah (c.c.) ile dostluk kuranların halidir. Dünya zevkleri ve zaruri ihtiyaçları onu alıkoyuyor ve şehvetleri kendisine işkence ediyordu. Ölüm ile bütün bu sıkıntılardan kurtuldu ve arada hiçbir engel kalmadan onu sevgilisi ile baş başa bırakmış oldu. Bundan daha üstün zevk ve nimet düşünülebilir mi?

Zevk ve nimetlerin en üstünü, Allah (c.c.) yolunda ölen şehitler içindir. Zira onların savaşa katılmaları, dünya ile tamamen ilgilerini kesip Allah (c.c.)'a ulaşmayı ve Allah (c.c.) uğrunda öldürülmeyi arzu ettikleri içindir. Onlar ahireti kazanabilmek için dünyayı satmışlardır. Satıcının gözü sattığında değil, aldığındadır. Ahirete baktığında onu büyük bir aşk ve heves ile satın aldığını görür. Bunun ayrıldığı şey arzusu olmayıp, satın aldığına büyük bir arzusu vardır. Kalbin sırf Allah (c.c.) sevgisi ile dolu olması bazı hallerde mümkün olsa da, ölümünün o ana rastlaması mümkün olmayabilir ve dolayısıyla kalbi değişikliğe uğrayabilir.

Ancak savaş, ölümün sebebi olduğu için, kalbi tam olarak Allah (c.c.)'a yöneldiği ve dünya işlerini terk edip her şeyden ilgiyi kestiği halde olur ki, işte bu halde ölüm, en büyük nimet olur. Çünkü nimet demek, insanın arzu ettiğine kavuşması demektir ki, bu hâl de mevcuttur. Bu sebeple Allahü Teâlâ: **"...İstedikleri her şey onlar içindir."** (Nahl Sûresi, 57. âyet) buyurmuştur. Bu âyet-i kerîme Cennet zevklerini bir araya toplayan en kapsamlı ifadedir.

Azapların en büyüğü de, insanın arzu ettiğine ulaşamamasıdır. Nitekim Kur'an-ı Kerim'de: **"Artık kendileri ile, arzuladıkları şeyler arasına set çekilmiştir..."** (Sebe' Sûresi, 54. âyet) buyrulmuştur ve bu âyet-i kerîme de Cehennem ehlinin azabının en kapsamlı ifadesidir.

İşte bu nimeti, nefsinin dünya zevk ve şehvetlerinden kesmiş olan şehitler elde edebilirler. Bu, bir hakikattir. Şayet buna delil ararsan, şehitler hakkında bizlere ulaşan bütün hadis-i şerifler buna işaret etmektedir.

Cabir İbni Abdullah (r.a.) anlatıyor: Abdullah İbni Amr İbni Harâm, Uhud günü, öldürüldüğü zaman Resûlullah (s.a.v.) bana rastladı ve:

-Ey Cabir! Allah baban için ne söyledi, sana haber vermeyeyim mi? buyurdular. (Yahyâ'nın rivayetinde ise Resûlullah (s.a.v.): "Ey Cabir, seni niye böyle kalben kırık (ve üzüntülü) görüyorum," buyurmuş, Cabir de: "Ey Allah'ın Resûlü! Babam şehit düştü, geriye bir yığın horan-ta ve borç bıraktı," demiştir.) Allah Resûlü (s.a.v.):

-Sana, Allah'ın babanı karşıladığı şeklin müjdesini vereyim mi? diye sordu. Cabir:

-*Evet, Ey Allah'ın Resûlü!* dedi. Bunun üzerine Resûlüllah (s.a.v.) açıkladı:

-Allah her kimle konuştu ise mutlaka hicab gerisinden konuştuğu halde babana vicâhen konuştu ve: "Ey kulum! Benden ne dilerse dile, dilediğini sana vereyim!" buyurdu. O da: "Ey Rabbim! Beni bir kere daha ihya et, senin yolunda ikinci kere öleyim!" dedi. Rab Teâla Hazretleri de: "Benden daha önce şu hüküm sâdır oldu: Ölenler artık dünyaya bir daha dönmeyecekler!" buyurdular. Baban da: "Ey Rabbim, öyleyse (benim durumumu) arkamda kalanlara ulaştır!" dedi. Bu talep üzerine şu âyet nazil oldu: "Allah yolunda şehit edilenleri ölü sanma. Onlar Rablerinin katında hayat sahibidirler ve O'nun nimetleriyle rızıklanırlar." (Âl-i İmrân Sûresi, 169.) (Tirmizi, İbni Mâce, İbni Ebi'd-Dünyâ)

Kâ'bü'l-Ahbar anlatıyor: Cennet'te devamlı ağlayan bir adam bulunur. "Cennet'i hak ettiğin halde ağlamana sebep olan şey nedir?" diye soranlara şöyle cevap verir: "Ben Allah uğrunda bir kez şehit oldum. Halbuki dünyaya dönüp birkaç defa şehit olmayı arzu ediyorum, ağlamam bunun içindir."

Şunu da iyi bil ki, mü'min için dünya karanlık bir evdir ve o bu evde hapsedilmiş gibidir. O kişi ölür ölmez, hapsedildiği karanlık evden çeşit çeşit ağaçlar, meyveler, çiçekler ve kuşlar ile süslenen geniş bir bahçeye çıkan insan gibi olur. Bunları gören bir daha o karanlık eve girmek ister mi? Amr bin Dinâr'ın rivayet ettiği bir hadis-i şerifte Resûlü Ekrem (s.a.v.) bu konuda bir örnek vererek ölen bir kişi hakkında şöyle buyurmuştur:

"Bu adam dünyadan göç etti ve dünyayı ehline terk etti. Şayet bu ayrılışından memnun ise, sizden herhangi birinizin ana rahmine dönmek istemediği gibi, o da dünyaya dönmek istemez." (İbni Ebi'd-Dünyâ)

Ebû Katâde (r.a.) rivayet ediyor: Bir adamın öldüğünü haber verdiklerinde Resûlullah (s.a.v.): **"Ya istirahatıdır veya dünyadakiler ondan rahata kavuştular,"** buyurdu. (Buhari, Müslim) İyi bir insan idiyse istirahat eder, kötü bir insan idiyse diğerleri kötülüğünden kurtulmuş olur.

Ebû Ömer anlatıyor: Çocukluğumda bir gün İbni Ömer (r.a.) yanımızdan geçerken bir kabre baktı ve açığa çıkan bir kafatası gördü. Alınarak gömülmesini emretti ve: "Bedenlere bu toprak zarar vermez. Kıyamete kadar mükâfat ve ceza görecektir," dedi.

Amr bin Dinâr diyor ki: "Ölmüş olan herkes hayattakilerin ne yaptıklarını, hatta kendisini yıkayıp kefenlediklerini de bilir ve onlara bakar."

Malik bin Enes (r.a.) de: "Mü'minlerin ruhları, istedikleri tarafta dolaşmak için özgürdürler," demiştir.

Lokman bin Beşir anlatıyor: Bir keresinde Resûlullah (s.a.v.) minberde iken şöyle buyurduğunu duydum: **"İyi biliniz ki, dünyadan sineğin dünya boşluğunda dolaştığı boşluk kadar bir zaman kalmıştır. Ölülerden olan kardeşleriniz hakkında sizi Allah'a havale ederim. Zira sizin her hareketiniz onlara arz olunur."** (İbni Ebi'd-Dünyâ)

Ebû Hureyre (r.a.)'nin rivayetinde, Resûlü Ekrem (s.a.v.) bir başka hadis-i şerifinde şöyle buyurmuştur: **"Kötü amellerinizle ölülerinizi rezil etmeyin. Zira sizin amelleriniz onlara arz olunur."** (İbni Ebi'd-Dünyâ)

Bunun için Ebû'd-Derdâ (r.a.) vefat eden dayısını kastederek: "Allah'ım! Abdullah bin Revâha'nın karşısında rezil olacağım kusuru işlemekten Sana sığınırım," diye duâ ettiği rivayet edilir.

Abdullah bin Amr bin el-Âs (r.a.)'a sordular:

-Ölen mü'minlerin ruhları nerededir? O:

-Arş'ın gölgesinde, beyaz kuşların kursağındadır, diye cevap verdi.

-Peki kafirlerin ruhları nerededir? Diye tekrar sordular. O:

-Kafirlerin ruhları da yedi kat yerin dibindedir, diye cevap verdi.

Ebû Sâid el-Hudrî (r.a.), Resûlullah (s.a.v.)'ın şöyle söylediğini rivayet etmektedir: "**Ölen kişi kendisini yıkayanı, taşıyanı ve kabrine indireni bilir.**" (İmam Ahmed)

Basralı bir kadı olan Salih el-Murrî diyor ki: Ölüm anında ruhların buluştuğunu duydum. Eski ruhlar yeni gelen ruha, "*Sen neredesin? İyi yerde misin, kötü yerde mi?*" diye sorarlar.

Tabiînden olan Ubeyd bin Ümeyr şöyle söylemiştir: Kabirdekiler haber beklerler. Yanlarına bir ölü konulduğu vakit ondan çeşitli haberler sorarlar. Mesela: "*Falanca ne haldedir?*" derler. O da: "*O öldü, sizin yanınıza gelmedi mi?*" der. Onlar da: "*İnnâ lillâh ve innâ ileyhi râciûn, demek ki o Cehennem'e götürülmüş,*" derler.

Cafer bin Sâid de şöyle demiştir: "Çocuğunu kaybeden (ölen) baba vefat ettiğinde, adeta yolculuktan dönen bir baba gibi çocuğu tarafından karşılanır."

Mücahid diyor ki: "Kişiye evladının iyi hali mezarında müjdelenir."

Ebû Eyyüb el-Ensâri (r.a.), Resûlullah (s.a.v.)'in şöyle buyurduğunu rivayet etmiştir: "Bir mü'minin ruhu bedeninden ayrılınca, Allah'ın rahmetine kavuşan diğer mü'min kulların ruhları, adeta bir müjdeci gibi onu karşılarlar. Bu arada bir kısmı:

-Bırakın kardeşiniz biraz nefeslensin, zira büyük musibetten yeni kurtulmuştur, derler. Binaenaleyh onlar o yeni gelen ruhtan sorarlar:

-Falanca adam ne yapıyor? Falan nasıl? Fılan kız evlendi mi? diye sorarlar. Daha önce ölen bir kişinin durumunu sorduklarında:

-O, benden önce öldü, der. Bunun üzerine onlar:

-İnnâ lillâh ve innâ ileyhi râciûn, demek ki o Cehennem'e götürülmüş, derler." (Taberâni, İbni Ebi'd-Dünyâ)

KABRİN ÖLÜ İLE KONUŞMASI

İbni Haccac rivayet ediyor: Allah Resûlü (s.a.v.) buyurdu ki: "Ölü kabre konulduğunda kabir ona hal diliyle şöyle der:

-Ey Ademoğlu, yazıklar olsun sana! Niçin mağrur oldun da beni düşünmedin? Bilmiyor muydun ki, ben fitne evi, zulmet evi, yalnızlık ve keder eviyim. Niçin benden gafil oldun? Hayatta iken yolun bana düştüğünde ayakların geri geri gidiyordu.

"Eğer o kimse salihlerden ve iyi kişilerden ise, ölünün sözcülüğünü yapan birisi kabre hitaben der ki:

-Bilmiyor musun? O, iyiliği emreder, kötülükten sakındırır!

"Bunun üzerine kabir şöyle der:

-O zaman ben onun için yeşil bir bahçe olurum.

"Cesedi de nur olur ve ruhu Allah'a yükselir." (Hakim, Taberâni, İbni Ebi'd-Dünyâ)

Tabîinden Ubeyd bin Umeyr bin el-Leysî diyor ki: Hiçbir ölü yoktur ki, içine gömüldüğü çukur ona şöyle hitap etmesin: "Ben, zulmet, yalnızlık ve karanlık eviyim. Şayet yaşamında Allah'a itaatkâr idiyse, bugün ben sana rahmet yeri olurum. Yok eğer Allah'a asi idiyse, ben sana azap yeri olurum. Ben öyle bir yerim ki, itaatkâr olarak bana gelen benden sevinçle çıkar. İsyankâr olarak bana gelen de helak olarak ayrılır."

Bağdatlı Muhammed bin Sabih şöyle der: Kişi kabrine konup biraz azaba uğratıldığı veya hoşlanmadığı bazı davranışlarla karşılaştığı vakit mezarlıktaki diğer ölülerden komşuları kendisine seslenirler:

-Ey biz komşularından ve kardeşlerinden geride, dünyada kalan kişi! Bizden ibret almadın mı? Biz önde gelenler sana bir düşünce vermedi mi? Amellerimizin bizden ayrıldığını görmedin mi? Sana süre tanınmışken kardeşlerinin yitirdiği fırsatları değerlendirmedin mi?

Ayrıca o kişiye muhkem ve şatafatlı evleri seslenerek derler ki:

-Ey dünyanın görünüşüne aldanan adam! Senden önce dünya hayatına mağrur, fakat gene senden önce kara toprakta kaybolan yakınlarından ibret almadın mı? Onlar ki dünya hayatına aldanırlar. Sonra ecel geldi, onları kabirlerine götürdü. Sen de bu durumu görüyordun. Onları omzuna alıp kabre de götürmüştün!

Yezid er-Rakkaşî anlatıyor: Duydum ki, ölü kabrine bırakıldığı vakit ameli kendisini kuşatır. Sonra Allahü Teâlâ amelini konuşturur ve kişinin ameli de sahibine şöyle seslenirmiş: *"Ey çukurunda tek başına kalan kişi! Dostların ve ailen senden ayrıldı. Bugün bizden başka dostun yok!"*

Kâ'bü'l-Ahbar anlatıyor: Duyduğuma göre, Allah (c.c.)'in emirlerine itaat eden salih bir kulu kabrine koydukları vakit namaz, oruç, zekât ve hac gibi amelleri kendisini sarar ve onu muhafaza altına alırlar. Azap melekleri o kişinin ayakları tarafından geldikleri vakit namaz onları karşılar ve:

-Bu adam bu ayakları ile Allah'ın huzurunda kıyam etti, namaz kıldı. Buna azap edemezsiniz, der.

Azap melekleri bu sefer ölünün baş tarafından gelirler. Oruç karşılmasına çıkar ve:

-Bu adam dünyada Allah için oruç tuttu, aç ve susuz kaldı. Kendisine buradan azap edemezsiniz, der.

Ellerinden yaklaştıkları vakit, sadakalar karşılmasına çıkar ve:

-Bu adam bu elleri ile çok sadaka vermiştir, siz bunlara azap edemezsiniz, der.

Vücudunun diğer bölümlerinden azap etmek istedikleri vakit hac ve cihad gibi ibadetler karşılmasına çıkarak azap etmelerine engel olurlar. O zaman melekler ölüye:

-Dünyada temiz yaşadın, temiz öldün. O halde sana bu makam mübarek olsun, deyip çekilirler.

Bu sırada rahmet melekleri gelirler. Onun için Cennet'ten bir yatak getirerek kabre döşerler. Kabri göz alabildiğince genişletirler. Yine Cennet'ten getirilen bir kandil ile kabri aydınlatırlar. O, kıyamet günü Allah (c.c.) onu kabrinden kaldırıncaya kadar o kandilin nuru ile aydınlanır.

Abdullah bin Ubeyd (r.a.) rivayet ediyor: Bir cenazede Resûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu: **"Ölü kabre konulunca oturur. Üstünde gezinenlerin ayak seslerini duyar. Fakat kabirden başka hiçbir şey onunla konuşmaz. Kabir der ki:**

-Ey Ademoğlu, yazıklar olsun sana! Benden, benim darlığımдан, benim pis kokularımдан, benim vereceğim tasadan korkmadın mı? Benim için ne hazırladın?" (İbni Ebi'd-Dünyâ)

KABİR AZABI VE MÜNKER İLE NEKİR MELEKLERİNİN SORGUSU

Berâ İbni Âzib anlatıyor: Allah Resûlü (s.a.v.) ile beraber Ensar'dan birisinin cenazesine katılmış-tık. Peygamberimiz (s.a.v.) başını eğerek o kişinin kabri önünde oturdu. Sonra üç kere, "**Allah'ım, kabir azabından Sana sığınırım,**" dedi ve şunları söyledi:

"Mü'minin ömrü tükenip ahiret yolculuğuna başlamak üzere bulunduğu bir sırada Allahü Teâlâ yüzleri güneş gibi parlak, yanlarında güzel kokular ve o kişinin kefeni bulunan bir kısım melekler gönderir. Bunlar gelirler, ölmek üzere bulunan o kimsenin görebileceği bir yere otururlar. Ruhı çıktığı vakit yer ile gök arasında ve göklerde ne kadar melek varsa onun için istiğfar ederler. Gök kapıları açılır. Göklerde hiçbir kapı yoktur ki o mü'minin ruhunun kendisinden girmesini istemesin! Onun ruhu Allah'a yükseldiği vakit melekler:

-Yâ Rab! Bu falan kulunun ruhudur, derler. Allahü Teâlâ:

-Götürün onu ve onun için hazırladığım mükâfat ve ihsânları kendisine gösterin. Zira ben ona vaat ettim: **'Sizi topraktan yarattık, yine sizi ona iade edeceğiz, hem de ondan sizi bir defa daha çıkaracağız!'** (Tâ-Hâ Sûresi, 55. âyet)

"Ruh kabrine döner ve hatta kendisini defnedip dağılanların ayak seslerini dahi işitir. Melekler son bir eziyet olarak onu alabildiğince sıkıştırırlar ve:

-Ey kişi! Rabbin kimdir? Dinin nedir? Peygamberin kimdir? Diye sorarlar. Adam:

-Rabbim Allah'tır. Dinim İslam, Peygamberim Muhammed aleyhisselâm'dır, der.

"Böylece iki sorgu meleği onu ağır bir sorguya tabi tutarlar. Bu, ölünün maruz kalacağı son güçlük, son musibettir. Bu sorulara yukarıdaki cevapları verince meleklerden birisi şunları söyler:

-Doğru söyledin. İşte bu, Allahü Teâlâ'nın şu âyetinin manasıdır: **'Allah iman edenleri hem dünyada, hem ahirette sabit söz ile destekler; haksızlık edenleri ise şaşirtir ve Allah ne isterse yapar.'** (İbrâhim Sûresi, 27. âyet)

"Daha sonra ona güzel yüzlü, güzel kokular ve elbiseler içinde birisi gelerek der ki:

-Seni, Rabbinin rahmeti ve içinde devamlı nimetlenilen Cenneti ile müjdeliyorum. Ölü sorar:

-Allah seni hayırla mükâfatlandırsın, sen kimsin? O da:

-Ben senin salih amellerinim! Allah'a yemin olsun, sen Allah'a itaat hususunda hızlı ve gayretli idin. İsyana yaklaşmazdın. Bunun için Allahü Teâlâ seni hayırla mükâfatlandırdı.

"Daha sonra başka biri şöyle seslenir:

-Ona Cennet döşeklerinden bir döşek serin. Kabrinden Cennet'e bir kapı açın!..

"Cennet döşeklerinden bir döşek getirilir, kabrinden de Cennet'e bir kapı açılır. Bunun üzerine ölü şöyle duâ eder:

-Allah'ım! Kıyameti tez getir de bir an önce aile efradıma kavuşayım.

"Kafire gelince: Dünyadaki hayatı son bulup ahiret yolculuğuna çıkmak üzere olduğu bir sırada ona kaba, sert mizaçlı, ellerinde katrandan elbise ve gömlekler bulunan melekler gelerek karşısına dikilirler. Canı çıktığı zaman göklerle yer arasında ve göklerde ne kadar melek varsa hepsi ona lânet ederler. Bütün gök kapıları kapanır. Hiçbir kapı yoktur ki, onun ruhunun kendisinden girmesinden tiksinsin. Böylece ruhu geri çevrilir. Melekler:

-Yâ Rabbi! Bu, falan kulunun ruhudur. Ne gökler kabul ediyor, ne de yer, derler. Allahü Teâlâ:

-Götürün onu kabrine ve hazırladığım azabı kendisine gösterin. Zira ona da: **'Sizi topraktan yarattık, yine sizi ona iade edeceğiz, hem de ondan sizi bir defa daha çıkaracağız!'** (Tâ-Hâ Sûresi, 55. âyet) diye vaat ettim.

"Ruhu kabrine çevrilir. Hatta kendisini defnedip, kabri başından dağılmakta olanların ayak seslerini işitir. Bu sırada ona şöyle denir:

-Ey kişi! Rabbin kim? Dinin ne? Peygamberin kim? O da:

-Bilmiyorum, der. Onlar:

-Evet, bilmezsin, derler.

"Sonra çirkin yüzlü, pis kokulu, kötü giyimli birisi gelecek karşısına dikilir ve:

-Sana Allah'ın öfkesini, elem verici ve devamlı azabını müjdeliyorum, der. Ölü sorar:

-Allah cezanı versin, kimsin sen? Çirkin suratlı cevap verir:

-Ben senin kötü amellerinim! Allah'a yemin olsun, sen, Allah'a asi olmakta hızlı idin. Fakat O'na itaat ve ibadette tembel davranıyordun. İşte bugün Allahü Teâlâ kötülüğünün cezasını sana çektirir. Ölü der ki:

-Allah senin de cezanı versin.

"Bundan sonra sağır, dilsiz, kör ve elinde demirden bir tokmak bulunan birisi onu yakalar. Bu tokmak öyle ağırdır ki, bütün insanlar ve cinler bir araya gelseler onu yerinden kıpırdatamazlar. Onunla bir dağa vurulsa dağı kül ve toprak haline getirir. İşte bu tokmakla ona vurulur. O, bu vuruş sonunda toprağa dönüşür. Sonra kendisine tekrar ruhu iade edilir. Alnına öyle şiddetle tekrar vurulur ki, yeryüzünde insanlardan ve cinlerden başka her canlı bu sesi duyar. Akabinde:

-Onun için ateşten iki yatak serin. Kabrinden Cehennem'e bir kapı açın, denir.

"Onun için ateşten yatak serilir ve kabrinden de Cehennem'e bir kapı açılır." (Ebû Davud, Hakim)

Muhammed bin Ali şöyle demiştir: "Ölen hiçbir kimse yoktur ki, ölürlen güzel ve çirkin amelleri kendisine gösterilmesin."

Ebû Hureyre (r.a.) anlatıyor: Resûlullah (s.a.v.) buyurdular ki:

"Bir Müslüman muhtazar olduğu (yani can çekişme anına girdiği) zaman rahmet melekleri, beyaz bir ipekle gelirler ve şöyle derler:

-Sen razı ve senden de (Rabbin) razı olarak (şu bedenden) çık. Allah'ın rahmet ve reyhanına ve sana gadabı olmayan Rabbine kavuş.

"Bunun üzerine ruh, misk kokusunun en güzeli gibi çıkar. Öyle ki melekler onu birbirlerine verirler, tâ semanın kapısına kadar onu getirirler ve: '*Size arzdan gelen bu koku ne kadar güzel!*' derler. Sonra onu mü'min ruhların yanına getirirler. Onlar, onun gelmesi sebebiyle, sizden birinin kaybettiği şeyinin kendisine geldiği zamanki sevincinden daha çok sevinirler. Ona:

-Falanca ne yaptı? Falanca ne yaptı? diye (dünyadakilerden haber) sorarlar. Melekler:

-Bırakın onu, onda hâla dünyanın tasası var! derler. Bu gelen (kendisine dünyadan soran ruhlara):

-Falan ölmüştü, yanınıza gelmedi mi? der. Onlar:

-O, annesine, Hâviye Cehennemine götürüldü! derler."

Allah Resûlü (s.a.v.) devamla der ki:

"Kâfir muhtazar olduğu vakit, azap melekleri mish (denen kıldan kaba bir elbise) ile gelirler ve şöyle derler:

-Bu cesetten kendin öfkeli, Allah'ın da öfkesini kazanmış olarak çık ve Allah'ın azabına koş!

"Bunun üzerine, cesetten, en kötü bir cîfe kokusuyla çıkar. Melekler onu arzın kapısına getirirler. Orada:

-Bu koku ne de pis! derler. Sonunda onu kâfir ruhların yanına getirirler. (Nesai)

Muhammed bin Kaab el-Kurazî, **"Sonunda her birine ölüm geldiği vakit: Rabbim Beni dünyaya geri gönder, belki ben güzel bir amel işlerim..."** (Mü'minûn Sûresi, 99-100. âyetler) meâlindeki âyet-i kerîmeleri okuyordu. Dedi ki:

-Kişinin ruhuna: "Ne istiyorsun? Neyin peşindesin? Mal biriktirmek, bağ-bahçe edinmek, binalar yapmak için mi geri dönmek istiyorsun?" Denir. O da der ki:

-Belki zâyi ettiğim ömrüm karşılığında iyi amellerde bulunabilirim. Bunun üzerine Allahü Teâlâ buyurur:

"...Hayır, hayır! Onun söylediği boş bir sözdür..." (Mü'minûn Sûresi, 100. âyet)

Ebû Hureyre (r.a.) anlatıyor: Resûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: **"Mü'min, kabrinde yemyeşil bir bahçe içinde bulunur. Kabri yetmiş arşın genişletilir, nurlandırılır ve ayın ondördü gibi parlar. Biliyor musunuz, 'Her kim beni anmaktan ve Kur'an'dan yüz çevirirse, ona sıkıntılı bir geçim vardır...'** (Tâ-Hâ Sûresi, 124. âyet) **âyet-i kerîmesi niçin nazil oldu? O, kafirin kabrinde göreceği azaba dairdir. Kabrinde doksan dokuz yılan kendisine musallat olur. Her yılanın yedi başı vardır; ısırır, sokar ve dirilinceye kadar cismini zehirler."** (İbni Hibban)

Bu sayının doksan dokuz oluşuna ve her bir yılanın yedi başlı olmasına hayret edilmemelidir. Çünkü bu yılan ve akreplerin sayısı kibir, riya, haset, kin, düşmanlık gibi kötü huyların sayısındadır. Kötü huyların asıl olanları bulunduğu gibi, bir de bunlardan neş'et eden teferruatı vardır. Bu teferruat da kendi içinde kısımlara ayrılır. Gerek kibir, riya, haset, kin gibi ana kötü huylar, gerekse bunlardan doğan diğer kötü huylar aynı derecede öldürücü, kişi ve toplumun ruhunu, ondaki insanlık duygularını yok edici hastalıklardır. İşte bu kötü ve gayr-i insanî huylar aynen yılan ve akrep haline gelirler. Bu yılan ve akreplerin en kuvvetlisi yedi başlı yılanın sokması gibi sokar. Yani yedi başlı bir yılan soktuğunda vücuda nasıl acı verirse, bu kötü huylardan birisi bir kimsede bulunursa o kötü huy da o kimsenin ruhuna, insanî duygularına öylece zarar verir. Gene bu yılan ve akreplerin en zayıfı ise bir akrebin sokması gibi sokar. Yani bir akrep sokunca vücutta ne gibi tahribat yapıyorsa, ufak bir kötü huy da insan ruhunda, insanî duygularda öylece tahribat yapar.

Basiret sahibi olanlar, basiretleriyle bu kötü huyları müşahede ederler. Bu huyların tam sayısını ancak nübüvvet nuruna sahip olanlar (peygamberler) bilebilirler. Bu gibi haberlerin açık doğrulukları ve gizli sırları vardır. Bu gizlilikler de basiret sahiplerince bilinir. Bunların hakikatine erememiş olan kimsenin bunların zâhirlerini inkâr etmeleri doğru değildir. İmanın derecelerinin en zayıfı tasdik etmek ve teslim olmaktır.

Şayet, bir kâfir öldükten sonra, uzun süre görebilme imkanına sahip olduğumuzda böyle bir durum ile karşılaşmadığını görürüz. Görmediğimiz bir şeye nasıl inanıp teslim olalım dersen, bilmiş ol ki, bu gibi şeyleri tasdik etmekte senin için üç makam vardır:

A-Birinci Makam: En açığı, en doğrusu ve en teslim olunmaya layık olanı bu makamdır. Bu da gerçekten yılan ve akreplerin var olup ölüye işkence ettikleri halde senin bunları görememendir. Zira sende olan göz, melekût âlemine ait işleri müşahede etmeye elverişli değildir. Ashâb-ı Kirâm, kendileri görmedikleri halde Cebrâil (a.s.)'in gelişine nasıl inanırlardı, bir düşün? Peygamberimiz (s.a.v.)'in O'nu gördüğüne nasıl kanaat getirirlerdi? Eğer sen buna da inanmıyorsan, o halde önce meleklerle ve vahye olan asıl imanını düzeltmek senin için daha önemlidir. Bunlara inanıyor ve diğerlerinin göremediklerini, Peygamberin görebildiğini kabul ediyorsan, ölü hakkında bu hususta niçin tereddüt ediyorsun? Nasıl ki melek, insan ve hayvanlara benzemiyorsa, ölüyü ısırtıp zehirleyen yılan ve akrepler de bizim bildiğimiz yılan ve akreplere benzemezler. Bunlar başka duyularla görülebilirler.

B-İkinci Makam: Rüya âlemidir. Senin yanında uyuyan bir adama, rüyasında yılan ve akrepler işkence ederler. O, bunların acısını duyar, feryat eder, yerinden fırlar fakat sen ona baktığın halde bundan bir şey anlamazsın. Madem ki aynı acıyı, aynı ısırtap ve sıkıntıyı çekiyor, bunun hayalî ve gerçek olması arasındaki fark nedir?

C-Üçüncü Makam: Bizzat yılanın acı vermeyeceğini, acıyı verenin zehir olduğunu, hatta asıl acının zehirden meydana gelen eserde ve onun etkisinde olduğunu biliyorsun. Aynı acı yılanlı ve zehirsiz meydana gelirse bunun farkı nedir? Belki daha tesirlidir. Azabın bulunduğunu anlatmak, ancak usûlen ona ulaştırılan bir sebebe bağlamakla mümkün olur. (Yani gerçekte yılanın zehirlemesi gibi bir şey olmadığı halde, aynı yılan sokmuş gibi zehrin acısını duyar, demektir.) Örneğin, hiç cinsî münasebette bulunmayan bir kimse cima zevkini alsa, bunu anlatabilmesi için münasebeti ele alması gerekir ve münasebet sonucunda alınan zevki, "Ben münasebet kurmadan alıyorum" diye anlatması gerekir. Aksi halde başka bir şekilde bunu tarif edemez. Sebep yokken sebebin sonucu kendisinde var olmaktadır. Bunun gibi, ortada yılan yokken yılanın zehirlemesi gibi acılar duymaktadır. Zaten sebep zâtî için değil, neticesi için aranır. Netice sebep ile olduğu gibi, sebepsiz de olabilir.

İşte anlattığımız o tehlikeli sıfatlar, ölümden sonra insana eziyet ve elem veren şeyler olmaya dönüşürler. Ortada yılan ve akrep olmadığı halde bunların verdiği acılar, yılan ve akreplerin zehirlenmelerinden meydana gelen acılar gibi olurlar. Bu kötü huyların eziyet vermeye dönüşmeleri, sevgilisinin ölümünde sevgilisine olan aşkının işkenceye dönüşü gibidir. Aşk, zevk veren bir olgu iken mâşukun ölümü ile hemen eziyete dönüşür. Kalbe çeşitli sıkıntı ve ıstıraplar sokar. Onun istediği beraber olma zevkinden mahrum kalmıştır. İşte bizzat bu aşk da ölü için bir azaptır. O, dünyada mal, mevki ve çoluk çocuğuna aşık idi. Bütün bunlar, geri almasına imkan olmayan birisi tarafından dünyada

elinden alınsalar, bu adamın halinin nasıl olacağını tahmin edebilir misin? Bu adamın ıstırabı büyüüp azabı şiddetlenmez mi? Bu adam, "Keşke bunların hiçbirine sahip olmasaydım da şu duruma düşmeseydim," diye temenni etmez mi? İşte ölüm, bir anda bütün sevdiklerinden ayrılmaktır. Şairin dediği gibi:

"Bir tek şeyi olan bu tek şeyi de kaybettiğinde durumu nice olur?"

Binaenaleyh sadece dünya ile sevinip coşan kişinin dünyalığı elinden alınıp düşmanına verildiği, sonra da elinden kaçırdığı ahiret nimetinin hasreti ve Allah (c.c.)'tan uzak kalmanın elemi buna eklendiği vakit, bu kimsenin hali ne olacaktır? Çünkü Allah (c.c.)'tan başkasını sevmek, onu Allah (c.c.)'tan uzaklaştırır. Bütün sevgililerden ayrılma elem ve hüznü peş peşe gelir. İşte bu, görmüş olduğu azabın tâ kendisidir. Zira ayrılık ateşinin arkasından ancak Cehennem ateşi gelir. Nitekim Allahü Teâlâ şöyle buyurmuştur:

"Gerçekten o gün onlar perde arkasında kalacak ve Rablerinin rahmetinden mahrum olacaklardır. Sonra onlar muhakkak ateşe atılacaklar..." (Mutaffifin Sûresi, 15-16, âyetler)

Öte yandan dünya ile dost olmayıp yalnız Allah (c.c.)'ı seven ve Allah (c.c.)'a ulaşmayı arzu eden bir kimse, dünya hapisanesinden ve şehvetlerinden kurtulup, bütün engeller ortadan kalkarak sevgilisine yönelmiş olur. Emniyet ve ebediyet gibi bütün ihsânlar kendisinde toplanır. İşte gerçek amiller, böyle amel ederler.

Bundan maksadım şudur: Örneğin atına aşırı düşkün bir adamı ele alalım. Öyle ki, bu adam atının elinden alınmaması için yılanın kendisini sokmasına razı oluyorsa, bu adama atından ayrılmak, yılanın sokmasından daha acı gelecektir. Yani kendisinde aslanan ata olan sevgisidir. O halde yılanın zehirlemesine hazırlıklı olsun. Zira ölüm, atını da, evini de, malını da, aile, çocuk, dost ve ahbablarını da hatta dünyadaki mevkiini de elinden alır. Gözünü, kulağını, elini, ayağını, bütün organlarını alır, bunların geri verilmesinden ümidini keser ve bunlardan başka sevgilisi yoksa, bütün sevdikleri elinden alınmış olduğundan, bu acı, yılan ve akreplerin sokmasından daha şiddetli olacaktır. Hayatta iken tüm varlığı elinden gidenin durumu bu olduğu gibi, ölümü ile bütün sevdiklerinden ayrılanın durumu aynıdır. Çünkü zevk ve elemi kavrayabilen ruhudur. Ruh ise ölmemiştir. Bedenden ayrıldıktan sonraki azabı daha şiddetli olacaktır. Zira hayatta kalsa, her ne kadar bütün varlığını kaybetse bile, yine bazı ümit ve teselli çareleri bulabilirdi. Lakin ölüm ile bütün kapılar kapanmıştır. Hayatta iken bir mendil veya gömleğinin alınmasına üzülecek olsa, ölümünden sonra da aynı üzüntü hali devam eder. Şayet dünyaya bağlılığı ve serveti az idiyse, kurtuluşa erer. Fazla idiyse azabı da o oranda çoğalmış olur.

Örneğin, bir altını çalınan kimsenin acısı, on altını çalınan bir kimseden daha az olduğu gibi, dünyada bir altını olanın ölümü ile ondan ayrılmasındaki acısı, on altını olandan daha azdır. Resûlüllah (s.a.v.)'ın şu hadis-i şerifinde kastedilen budur: **"Bir dirhem sahibinin hesabı iki dirhemi bulunanın hesabından daha hafif olur."**

Dünyada neyi geride bırakırsan, ölünce onun hasretini çekersin. Servetini çoğaltırsan hasretini çoğaltmış olursun; azaltırsan, hasretini azaltmış olursun. Kabrinde yılan ve akrepleri çoğalanlar o kimselerdir ki, onlar dünya hayatını ahiret hayatına tercih edip onunla sevinirler.

İşte, kabirdeki yılan, akrep ve diğer azap yollarına inananın makamları bunlardır.

Ebû Sâid el-Hudrî (r.a.) ölmüş olan bir oğlunu rüyasında gördü ve:

-Ey oğul! Bana nasihatte bulun, dedi. Oğlu:

-Allahü Teâlâ'nın senden istediği emirlerinde O'na muhalefet etme, diye cevap verdi. Babası:

-Ey oğul! Daha fazlasını söyle, dedi. Oğlu:

-Babacığım! Daha fazlasını isteme, altından kalkamazsın, dediyse de babası ısrar etti. Oğlu:

-Baba! Allah ile arana gömleğini bile sokma, dedi.

Bunun üzerine babası ölünceye dek gömlek giymedi.

Şayet, "Bu üç makamdan hangisi daha doğrudur?" dersin, bilmiş ol ki, insanların bir kısmı yalnız birinci makamı kabul edip diğerlerini inkâr ederler. Bazıları birinciye ve ikinciye, diğer bir kısmı da yalnız üçüncüyü kabul ederler. Basiret yolu ile bize keşfolunan gerçek şudur ki, bu üç azap şeklinin hepsinin de mümkün olmasıdır. Zira azap şekillerinden bazılarını inkâr edip bazılarını kabul etmek, idrak etme darlığından ve Hak Teâlâ'nın geniş ve acayip kudretini anlayış kusurundan kaynaklanmaktadır. Böylece dost olup

alışmadığı ilâhi filleri inkâr eder ki, bu, kusur ve cehalettir. Belki azap konusunda bu üç yol da mümkündür ve bunlara inanmak da vacibtir. Bunların yalnız bir çeşidi ile görenler var iken, niceleri var ki, bu azapların hepsi kendisinde toplanır. Azabın azından da çoğundan da Allah (c.c.)'a sığınır ve O'ndan mağfiret dileriz.

İşte gerçek budur. Zira gerçek olarak bu durumları bilenler pek az kimselerdir. Benim öğütlerimden birisi de bunların ayrıntıları üzerinde pek fazla durmamandır. Zira bu ayrıntılarla meşgul olmak seni amelden alıkoyabilir. Asıl yapman gereken, kabir azabından korunma yollarını araştırmaktır. Şayet amel ve ibadeti bir kenara atıp, kabir azabının şekil ve keyfiyetiyle meşgul olursan, bu, hükümdar tarafından yakalanıp nezarete alınan ve kulağının kesilmesine hükmolunan bir adamın, "Acaba kulağımı testere ile mi yoksa bıçak veya ustura ile mi kesecekler" diye düşünmesine benze. İçinde bulunduğu durumdan kurtulmanın yollarını araştıracağı yerde, bu şekilde düşünmesi en büyük ahmaklıktır. Öldükten sonra kula azap olunacağı veya ebedi nimetlere ulaşacağı kesin olarak bilindiği halde, yapılacak azap veya verilecek mükâfat üzerinde durmak, zaman kaybetmekten başka bir şey değildir. Asıl yapılması gereken günahlardan kurtulmak ve ahiret yolculuğu için azık torbasını doldurmaktır.

MÜNKER VE NEKİR MELEKLERİNİN SÛRETLERİ VE KABİR AZABI İLE İLGİLİ DİĞER HUSUSLAR

Ğbû Hureyre (r.a.)'nin rivayet ettiği bir hadis-i şerifte, Resûlüllah (s.a.v.) şöyle buyurdu:

"Kul ölünce ona iki melek gelir. İkisi de kapkara yüzlü, gök gözlü meleklerdir. Suratlarına bakılamayacak kadar ürkütücü olduklarından birinin adı Münker, diğerinin adı Nekir'dir. Bu iki melek kula:

-Hak Teâlâ'nın ve Peygamber'in hakkında ne dersin? Diye sorarlar. Eğer kul mü'min ise:

-Hak Teâlâ birdir ve Muhammed O'nun kulu ve Resûlü'dür, diye cevap verir. Onlar:

-Senin böyle cevap vereceğini biliyorduk, derler. Bundan sonra kabri enine boyuna yetmiş arşın genişletilir ve nurlandırılır. Kendisine:

-Uyu! Denir. O:

-Beni bırakın da gidip durumu yakınlarıma anlatayım, der. Ancak kendisine izin verilmez. Melekler ona:

-Burada yat. Yeni bir gelin nasıl uykuya varırsa öyle uyu. Seni hiç kimse uyandırmaz. Ancak çok sevdiğin birisi uyandırabilir, derler. Bu mü'min kul orada kıyamete kadar yatar.

"Şayet kul münafık ise, meleklerin sorularına:

-Bilmiyorum, insanların bir şeyler söylediklerini duyuyor ben de söylüyordum, diye cevap verir. Melekler:

-Zaten biz senin böyle söyleyeceğini biliyorduk, derler. Sonra kabre, '*Onu sıkıştır!*' denir. Kabir ölüyü öylesine sıkıştırır ki, kaburga kemikleri birbirine girer. Bu hal üzerine kıyamete kadar kabrinde azap görür." (Tirmizi)

Hız. Enes bin Malik (r.a.)'in rivayet ettiği bir başka hadis-i şerifte Resûlüllah (s.a.v.) buyurdular ki:

"Kul kabrine konulup, yakınları da ondan ayrılınca -ki o, geri dönenlerin ayak seslerini işitir- kendisine iki melek gelir. Onu oturtup:

-Muhammed aleyhissalâtu vesselâm denen kimse hakkında ne diyordun? diye sorarlar. Mü'min kimse bu soruya:

-Şahadet ederim ki, O, Allah'ın kulu ve elçisidir! diye cevap verir. Ona:

-Cehennem'deki yerine bak! Allah orayı Cennet'te bir mekâna tebdil etti, denilir. (Adam bakar) her ikisini de görür. Allah da ona, kabrinden Cennet'e bakan bir pencere açar.

"Eğer ölen kâfir ve münafık ise (meleklerin sorusuna):

-(Sorduğunuz zâtı) bilmiyorum. Ben de herkesin söylediğini söylüyordum! diye cevap verir. Kendisine:

-Anlamadın ve uymadın! denilir. Sonra kulaklarının arasına demirden bir sopa ile vurulur. (Sopanın acısıyla) öyle bir çığlık atar ki, onu (insan ve cinlerden ibaret olan) iki ağırlık dışında ona yakın olan bütün (kulak sahipleri) işitir." (Buhari, Müslim, Ebû Davud, Nesai, Tirmizi)

Atâ bin Yesâr (r.a.) anlatıyor: Resûlullah (s.a.v.) Efendimiz, Hz. Ömer (r.a.)'e hitaben:

-Ey Ömer! Kendini nasıl görüyorsun? Sen ölünce insanların sana bir mezar kazarlar ki, dört arşın uzunluğunda, bir arşın ve bir karış genişliğindedir. Ondan sonra seni yıkarlar ve kefene sararlar. O kabre koyarlar. Üstüne toprak döküp geriye dönerler. Daha sonra Münker ve Nekir adındaki iki melek sana musallat olur. Onların sesleri gök gürültüsü gibidir. Gözleri şimşek çakar gibi olur. Uzun saçları yerlerde sürüklenir. Sivri dişleri ile kabrin toprağını alt üst ederler. Sana çeşitli zorluklar çıkarırlar. Seni korkuturlar. O vakit senin halin nice olur ey Ömer? Buyurdu. Hz. Ömer (r.a.):

-Ey Allah'ın Resûlü! Bu zamanki aklım, o zaman da başımda olacak mı? diye sordu. Resûlullah (s.a.v.):

-Olur yâ Ömer! Dedi. Ömer (r.a.):

-Korkmam öyleyse! Ben onların hakkından gelir, gerekli cevapları veririm, dedi. (Beyhâki, İbni Ebi'd-Dünyâ, İmam Ahmed, İbni Hibban)

Bu rivayet açıkça şuna delâlet ediyor ki, ölüm ile akıl değişmeyecek, değişip bozulan beden olacaktır. Ölü, akılı başında, dünyada olduğu gibi elem ve zevki idrak edecek durumda olacaktır. Zira idrak edebilen bu azâlar değil, akıldır ve akıl da eni boyu olmayan ve hatta bölünmeyi kabul etmeyen görünmez bir varlıktır. İnsanın bütün organları yüzlerce parçaya ayrılrsa, son bir cüz'ü kalsa o akıldır. İşte öldükten sonra da böyledir. O, son cüz'e ölüm ve yokluk gelmez.

Muhammed bin el-Münkedir anlatıyor: "Kafire kabirde iki canavar musallat olur. Bunların ikisi de kör ve sağırdır. İkisinin de elinde demir bir sırık vardır ki, başları develere su verilen kovalar kadardır. O sırıkla, tâ kıyamete kadar ona vurur dururlar. Ne gözü vardır ki görüp acısın, ne kulakları vardır ki işitip şefkat göstereyin."

Ebû Hureyre (r.a.) anlatıyor: "Ölü kabrine konulduğu vakit, iyi amelleri gelerek kendisini kuşatır ve korurlar. Azap, baş tarafından gelecek olsa, okuduğu Kur'an karşısına çıkar; ayakları tarafından gelecek olsa, namaz karşısına çıkar; elleri tarafından gelecek olsa, verdiği sadakalar karşısına çıkar; diğer azâları tarafından gelecek olsa, oruç ve yaptığı hac karşısına çıkar. *'Bu kul, bu ibadetleri bu azâlarla yaptı, buna azap etmeye imkanınız yoktur,'* derler."

Süfyan der ki: "Kişinin, malını ve çoluk çocuğunu koruduğu gibi, iyi amelleri de o kişiyi korur. O vakit kendisine: *'Allah seni yattığın yerde mübarek etsin, ne güzel dost ve ne güzel arkadaşların var,'* diye seslenilir."

Huzeyfe (r.a.) anlatıyor: Resûlullah (s.a.v.) ile bir cenaze katılmıştık. O (s.a.v.), kabrin başına oturup bir müddet kabre baktı ve: **"Mü'min bu kabirde kemikleri birbirine geçecek şekilde sıkıştırılır,"** buyurdu. (İmam Ahmed)

Hiz. Aişe (r.a.)'nin rivayetinde, Resûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu: **"Kabrin öyle bir sıkıştırması vardır ki, eğer bundan bir kişi kurtulabilseydi Sa'd bin Muâz kurtulurdu."** (İmam Ahmed)

Enes (r.a.) anlatıyor: Şiddetli bir hastalığa yakalandıktan sonra vefat eden Resûlü Ekrem (s.a.v.)'in kızı Zeyneb'in cenazesinde Allah Resûlü (s.a.v.)'nün hali pek hoşumuza gitmiyordu. Kabrin başına geldiğimiz vakit, kendisi bizzat kabre indi, kızını mezara yerleştirirken yüzü sapsarı kesilmişti. Kendisine:

-Ey Allah'ın Resûlü! Bu halin nedir? Diye sorduk. Resûlullah (s.a.v.):

-Kabrin sıkıştırmasını ve azabını hatırladım. Bana, O'na edilecek azabın az olacağı bildirilmesine rağmen, kabir O'nu öyle bir sıktı ki, kızımın feryadını doğu ile batı arasında olan her şey işitti, buyurdu. (İbni Ebi'd-Dünyâ)

RÜYA YOLU İLE ÖLÜLERİN HALLERİNİN BİLİNMESİ

Bil ki; Allah (c.c.)'ın kitabından, Resûlü Ekrem (s.a.v.)'in sünnetinden ve ibret alma yollarından istifade edilen basiret nurları, genel olarak ölülerin halini, mutlular beya bedbhatlar olarak bölünmelerini bize bildirir. Ancak tayin ve tespit edilmiş Muhammed (a.s.)'in hali asla keşfolunamaz. Çünkü bizler, O'na iman etsek dahi son nefeste nasıl öldüklerini bilmemize imkan yoktur. Dış görünüşe aldanırsak bu bir değer ifade etmez. Zira takva kalptedir. Kalp ise kapalıdır ve sahibine dahi gizlidir. Bâtınî takva olmadan, görünen iyi hallere göre hüküm verilmez. Nitekim Hak Teâlâ Hazretleri'ni şöyle buyurdu:

"...Allah ancak muttakîlerden (takva sahiplerinden) kabul buyurur." (Mâide Sûresi, 27. âyet)

İnsan öldüğü zaman, mülk ve şahadet yurdundan gayb ve melekût yurduna göçer. Bu durumda başında bulunan gözü ile değil, basiret gözü ile görebilir. O göz, her insanın kalbinde yaratılmıştır. Fakat insan, dünya arzu ve şehvetleri ile onun üzerine kalın bir perde çeker ve göremez hale gelir.

Binaenaleyh o perde kalbinin gözünden kaldırılmadıkça melekler âleminde herhangi bir şeyi görmesi düşünülemez. Bu perde peygamberlerin kalp gözlerinde olmadığından onlar melekler âlemine bakar ve onun acayipliklerinin farkına varırlar. Ölüler de melekler âleminde olduğu için, peygamberler onları görür ve hallerinden haber verirlerdi. Nitekim Resûlullah (s.a.v.), kızı Zeyneb ile Muaz'ı kabrin sıkıştırdığını görmüştür. Cabir (r.a.)'in babasının şahadeti sırasındaki durum da aynıdır. Yine Resûlullah (s.a.v.) durumu görmüş ve Cabir (r.a.)'e şunu haber vermiştir: **"Allahü Teâlâ babanı arada perde olmaksızın huzurunda oturttu."**

Bu ve buna benzer müşahedeler (görmeler), ancak peygamberlere ve nefsi ile savaşıarak kendilerini onlara yaklaştıran velîlere has bir durumdur. Bizim gibiler için bu müşahedelere benzeyen ve fakat zayıf olan bazı müşahedeler de mümkündür. Bundan kastım, rüya âleminde olan müşahededir. Nitekim Ebû Hureyre (r.a.)'nin rivayet ettiği bir hadis-i şerifte Resûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

"Zaman yaklaşınca, mü'minin rüyası, neredeyse yalan söylemeyecek. Esasen mü'minin rüyası, peygamberliğin kırk altı cüzünden bir cüzdür."

Buhari'nin rivayetinde şu ziyade var: **"Peygamberlikten cüz olan şey yalan olamaz."** (Buhari, Müslim, Tirmizi, Ebû Davud)

Yine Ebû Hureyre (r.a.) anlatıyor: Resûlullah (s.a.v.) şöyle demişti:

"Benden sonra, peygamberlikten sadece mübeşşirât (müjdeciler) kalacaktır!" Yanındakiler sordu:

-*Mübeşşirât da nedir yâ Resûlüllah?*

-*Salih rüyadır!* diye cevap verdi.

Muvatta'nın rivayetinde şu ziyade var: "***Sâlih rüyayı salih kişi görür veya ona gösterilir.***" (Buhari, Muvatta, Ebû Davud)

Bu da bir inkişâftır ki, ancak kalpten perdeyi kaldırmakla mümkündür. Bu sebeple salih ve sadık insanların rüyasına güvenilir. Yalan söyleyen, nifak çıkarıcı ve isyankâr kimsenin rüyasına güvenilmez. Çünkü bu gibi kimselerin kalbi kararlıdır. Binaenaleyh onun gördüğü hayaletten başka bir şey değildir. Bu yüzdendir ki Resûlüllah (s.a.v.), uykunun temiz olması için, yatarken abdest alınmasını tavsiye etmiştir. Zira dış temizlik, iç temizliğine işarettir. Zaten aslanan da iç temizliktir. Dış temizliği, iç temizliğinin kusursuzluğundandır. Kalp temizlenip parlatıldığı vakit, ileride olacak şeyler kalp gözüyle görülür. Nitekim Resûlüllah (s.a.v.)'a, Mekke'yi fethederek oraya gireceği kendisine keşfolunmuştu. Ve onun hakkında şu âyet-i kerîme nazil olmuştu:

"And olsun ki Allah, Resûlünün rüyasını muhakkak gerçekleştirecektir..." (Fetih Sûresi, 27. âyet)

Öte yandan, kişinin bazı olaylara tanıklık edip sonra onları doğru bulduğu rüyalar da az değildir.

Rüya ve uyku âleminde gaybı bilmek, Hak Teâlâ Hazretleri'nin hayrete düşüren sanatı ve insanoğlunun garip yaratılışı icabıdır. Rüya, melekler âleminin en açık delillerindedir. Ne yazık ki insanlar, kalbin ve âlemin diğer acayip hallerinden habersiz oldukları gibi, rüyanın garip hallerinden de habersizdirler. Rüyanın gerçekliği hakkında konuşmak, mükâşefe (keşfetme) ilminin inceliklerindedir.

Ey salih kişi! Sen bil ki, bu âlemde olan kişilere ölmüşlerin halini bilmenin yolu yoktur. Yalnız mükâşefe yani Allah (c.c.)'ın evliyasının keşfi ile bilinir ve öğrenilir. Veya uyku âleminde yahut uyanıklık âleminde bu mükâşefe olur. Fakat duygularımızın o gayb âlemine hiçbir yolu yoktur. Ölüler, öyle bir âleme ermişlerdir ki, sahip olduğumuz şu beş duyunun hepsi onları anlamaktan uzaktır. Nitekim kulak, renk ve şekilleri görmekten uzak olduğu gibi. Ancak Ademoğlunda gaybın gizli hallerini keşfedecek bir özellik vardır ki, zâhirî duyguların zahmetleri ve dünya meşgaleleri ile örtülü kalmıştır. Ademoğlu uykuya varınca örtüsünde bulunduğu meşgaleden kurtulur. Hali de ölmüşlerin haline yaklaşır. O ölmüşlerin yaşayışları, halleri ona açılmaya başlar.

Yine bu özellikten ötürüdür ki, ölümler de bizden haberi olurlar. O zaman da bizim güzel amellerimizle sevinir, günahlarımız sebebiyle kaygılanırlar. Nitekim bu da Peygamber Efendimiz (s.a.v.)'in hadis-i şeriflerinde bildirilmiştir. Onların haber almaları Levh-i Mahfuz aracılığı ile değildir. Başka bir vasıta ile değildir. Çünkü gerek bu dünyadakilerin, gerek öte dünyadakilerin halleri Levh-i Mahfuz'da yazılmıştır. Ademoğlu Levh-i Mahfuz'la ilgili olursa öteki âlemdekilerin halleri Levh-i Mahfuz'dan bilinir. Zira onların Levh-i Mahfuz'la ilgisi olduğundan, onlar da bu dünyadakilerin halini oradan bilirler.

Levh-i Mahfuz'un misali şu ayna gibidir ki, her şeyin şekli o aynada görülür. Ademoğlunun ruhu da bir ayna gibidir. Ölenlerin ruhu da öyle. Bir ayna, karşısında bulunan bir aynanın içindekilerini nasıl tekrar gösterirse, Levh-i

Mahfuz'da yazılanlar da bizim ve ölmüşlerin ruh aynalarında öylece görülür. Ama sanma ki Levh- Mahfuz ağaçtan, kumaştan veya başka bir şeyden yapılmıştır. O, başta bulunan göz ile görülmez. Bunun imkanı yoktur. Orada yazılanları okuyamayız. Onun benzeri olan bir şey görmek istersen bunu kendi varlığında ara. Çünkü bütün yaratılmışların bir örneği de sende vardır. Tâ ki, o vasıta ile bütün şeyleri bilmek belki sana yol olur. Lakin sen kendi özünden habersizsin. Bu durumda başka şeyleri nasıl bileceksin?

Levh-i Mahfuz'un misali, hafız olan bir kişinin dimağdır. Hafız, bütün Kur'an'ı ezberler. Sanki O'nu beynine yazmıştır. O'nu sanki beyninde yazılı olarak görür. Ancak bir kişi beyni parça parça ayırsa ve baş gözü ile onlara baksa, Kur'an'ın bulunduğu yeri asla orada göremez. Böylece sen de Levh-i Mahfuz'da, eşyanın yazılışını bu cinsten bilmelisin. Levh-i Mahfuz'da yazılan şeylerin ucu bucağı yoktur. Başımızda bulunan göz ise sonu olan şeyleri görür, başka bir şey görmez. Böylece sonsuz olan bir şeyi, sonu olan bir şeyle tasvir etmenin yolu yoktur. Yüce Allah (c.c.)'ın Levhası, kalemi ve onu yazan el hiç sana ait bir şeye benzer mi? O'nun kendisinin de sana benzerliği yoktur. Maksudumuz, gayb âleminde olanların bizden, bizim de onlardan haber almamızın imkansız olmadığını anlatmaktır. Nitekim rüya da görürsün sen! Ölülerini güzel veya çirkin halle görmek, onların diri olduğuna veya -Allah korusun- azapta olduğuna bir delildir. Onlar yok olmuş değillerdir. Nitekim Kur'an-ı Kerim onların diri olduklarını şu âyet-i kerîmede bildirir:

"...Allah yolunda katledilenleri ölümler sanmayın! Bilakis diridirler ve Rablerinin indinde rızıklanmaktadırlar. Allah'ın lütfundan kendilerine bahsettiği saadetle sevinçlidirler. Arkalarından şahadetle kendilerine yetişemeyen mücahidler hakkında da şunu müjdelerler ki, onlara bir korku yok, onlar mahzun da olmayacaklardır!" (Âl-i İmrân Sûresi, 169-170. âyetler)

Rüyanın acayip halleri çoktur. Uyku ise ölümün kardeşidir.¹ Ölüm ise daha acayıptır. Uyku, gayb âleminin perdesini kaldırmakta, bir bakıma ölüme benzediği için, bu sayede insan ileride olacakları bilebilmektedir. Ya tamamen perdeyi yırtan ölüme ne demeli? İnsan ölünce, -Allah korusun- ya çeşitli azaplarla kuşatılmış olduğunu görür, yahut da sonsuz nimetlere gark olduğunu. İşte bu anda sakîlere:

"Celâlim hakkı için, sen bundan gaflette idin, şimdi senin perdeni açtık, artık bugün gözün her şeyi görüyor! Denilecek." (Kâf Sûresi, 22. âyet)

Yine onlara denir ki:

"Bu da mı sihir, yoksa siz mi görmüyorsunuz. Girin oraya; ister tahammül edin, ister etmeyin, artık sizin için fark etmez! Siz sadece yaptıklarınızın cezasını çekeceksiniz..." (Tûr Sûresi, 15-16. âyetler)

¹ "Uyku ölümün kardeşidir. Cennetlikler uyumazlar." (Cabir'den/Taberâni)

Bunlara delil olarak şu âyet-i kerîme vardır:

"...Allah, onları hayal bile edemedikleri ceza ile cezalandıracak!" (Zümer Sûresi, 47. âyet)

Alimlerin en alimi ve en hikmet sahibi olanına ölümün ardından öyle şeyler keşfolunmuştur ki, keşfolunan bu şeyler o ana kadar hayaline bile gelmemiştir. Akl-ı selim olan kimenin yalnız bu anın tehlikesinden başka hiçbir düşüncesi olmasa bile, bütün ömrünü o hallerin açığa çıkacağı günü düşünerek geçirmesi yeterdi.

Bu büyük tehlikeler önümüzde olduğu halde, hâlâ gaflet içinde bulunmamız hakikaten şaşılacak bir durumdur. Bundan daha da çok hayrete düşüren, bir gün hepsini geride bırakacağımızı bildiğimiz halde mal, mevkii, aile ve çoluk-çocuğumuzla sevinmemizdir.

Cibril (a.s.)'in, Peygamberimiz (s.a.v.)'in kalbine ilham ettiği gibi: **"Kimi seversen sev ondan ayrılacaksın! Dilediğin kadar yaşa, sonunda öleceksin! Dilediğini yap, muhakkak onun karşılığını bulacaksın!"** diyeceği zât nerede? Şüphesiz bu gerçek kime keşfolunursa, o, dünyada bir yolcu gibi yaşar, taş üstüne taş koymaz. Geride altın, gümüş gibi bir şey bırakmadığı gibi, bir sevgili ve bir dostu da olmaz. Nitekim Ebû Sâid el-Hudrî (r.a.)'nin rivayet ettiği bir hadis-i şerifin son bölümünde Allah Resûlü (s.a.v.) buyurdu ki:

"...Eğer ben Rabbimden başkasını halil (dost) edinecek olsaydım, mutlaka Ebû Bekir'i halil edinirdim. (Allah arkadaşınızı kendine halil kıldı). Ancak aramızda İslam kardeşliği ve İslam muhabbeti var (bu efdaldir)." (Buhari, Müslim, Tirmizi)

Resûlullah (s.a.v.) böyle buyurmakla, Rahman (c.c.)'in dostluğunun kalbinin derinliklerine yerleştiğini belirtmek istemiştir.

Hak Teâlâ Hazretleri, O'nun ümmetine hitaben buyurdu ki:

"(Muhammed'e hitaben) De ki: Eğer siz Allah'ı seviyorsanız hemen bana uyun ki Allah da sizleri sevsin ve suçlarınızı mağfiretle örtsün!.." (Âl-i İmrân Sûresi, 31. âyet)

O'nun ümmeti, O'na tabi olandır. O'na tabi olan da dünyadan yüz çevirip ahirete yönelendir. Çünkü Resûlullah (s.a.v.) insanları ancak Allah (c.c.)'a ve ahiret gününe davet etmiş ve dünyanın zevk ve şehvetlerinden men etmiştir. İnsan dünyadan yüz çevirip ahirete yöneldiği oranda O'na uyumuş ve O'na uyduğu oranda da O'na ümmet olmuş olur. Dünyaya bağlılığı nispette de O'nun yolundan çıkmış ve O'na uymaktan yüz çevirmiş olur da, haklarında Cenâb-ı Allah'ın şöyle buyurduğu kimseler zümresine dahil olur:

"Artık her kim azgınlık etmiş, dünya hayatını tercih etmiş ise, onun gideceği yer muhakkak ki Cehennem'dir." (Nâziât Sûresi, 37-39. âyetler)

Ey kişi! Şu aldanışından kurtulur ve hakkıyla düşünen sen sabah akşam dünyalık peşinde koştuğunu çok kolay anlarsın. Hal böyle iken hâlâ O'nun ümmetinden olmayı mı ümid edersin? Senin zannın ne uzaktır. Senin arzun ne soğuktur... Nitekim âyet-i celilede şöyle buyrulmuştur:

"Tabii ki, Müslümanlar ile günahkârları hiç eşit tutar mıyız? Ne oluyor size, nasıl hükmediyorsunuz?" (Kalem Sûresi, 35-36. âyetler)

Asıl konumuzun dışına çıktığımız gibi, lafı da fazla uzattık. Şimdi esas konumuza dönerek, rüya yolu ile keşfolunan ölümlerin hallerinden ve kendisiyle büyük faydalar sağlanan konulardan bahsedelim. Zira peygamberlik sona erdi ve müjdeleyici olarak yalnız rüyalar kaldı.

Allah Resûlü (s.a.v.) buyurdu ki: "**Beni rüyada gören, gerçekten beni görmüştür, çünkü şeytan benim suretime giremez.**" (Buhari, Müslim, Muvatta)

Ömer bin el-Hattâb (r.a.) anlatıyor: "Resûlullah (s.a.v.)'ı rüyamda gördüm ki, bana karşı bir üzüntüsü vardı. O'na:

-Yâ Resûlullah! Ne oldu? dedim. Bana yönelerek:

-Yâ Ömer! Oruçlu iken hanımını öpmemek elinden gelmez mi? buyurdu. Ben de bu olaydan sonra oruçlu iken kesinlikle ailemi öpmedim."

İbni Abbas (r.a.) anlatıyor: Ben Ömer (r.a.)'i çok sevdim. Vefatından sonra O'nu rüyamda görmek istedim. O'nu vefatından bir yıl sonra rüyamda gördüğümde alnındaki terleri siliyor ve şöyle diyordu: "**Ancak şimdi kurtulabildim!**"

Hazret-i Ali (r.a.)'nin oğlu Hasan (r.a.) anlatıyor: Babam Ali şöyle dedi: "Rüyamda Resûlü Ekrem'i gördüm. O'na:

-Bu senin ümmetinden çektiğim nedir? Diye sordum. Bana:

-Onlara bedduâ et, buyurdu. Ben de: '*Allah'ım! Beni, bunlardan daha hayırlılarına ulaştır ve onları da benden daha şerli olana kavuştur!*' diye duâ ettim."

Bunun üzerine ertesi gün sabah namazına çıkan Hz. Ali (r.a.), İbni Mülcem tarafından şehit edildi.

Şeyhlerden biri şöyle anlatır: Bir keresinde Resûlullah (s.a.v.)'ı rüyamda gördüm ve benim için istiğfar etmesini kendisinden talep ettim. Bunun üzerine Resûlü Ekrem benden yüz çevirdi, talebimle ilgilenmedi. Bunun üzerine ben:

-Ey Allah'ın Resûlü! Bir rivayette, Senden istenilen herhangi bir şeye karşılık Senin "**Hayır**" dediğin duyulmamıştır. Ancak beni geri çeviriyorsun, dedim. Allah Resûlü (s.a.v.) bana yönelerek:

-Allahü Teâlâ seni mağfîret etsin, buyurdu.

Abdülmuttalib'in oğlu Abbas (r.a.) anlatıyor: Cahiliye devrinde Ebû Leheb ile arkadaşlık. O öldüğünde, hakkında âyet-i kerîmeler de nazil olduktan sonra halini merak ettim ve kendisini rüyada göstermesini Allah (c.c.)'tan diledim. Nitekim iki yıl kadar bir süre geçtikten sonra kendisini ateşler içinde kıvrandırken gördüm ve halini sordum. Bana:

-Gördüğün gibi, daima azap içerisindeyim. Azabım bir an bile durmuş değildir. Yalnız Resûlullah (s.a.v.)'ın doğumunu bana müjdeleyen Cüveyriye'nin haberine mutlu olmuş ve bir köle azat etmişim. İşte bu yüzdendir ki her pazartesi azabım biraz hafifler, diye cevap verdi.

Abdülvahid bin Zeyd rivayet ediyor: Hacca gitmek üzere yola çıktım. Kafilede bulunan bir genç devamlı olarak Resûlullah (s.a.v.)'a salât-ü selâm getiriyordu. Bazı mekanlarda okunması daha uygun duâlar olduğu halde o her yerde duâ yerine salât ve selâm okuyordu. Bu durum benim dikkatimi fazlasıyla çekti ve o gençten bunun sebebini sordum. Şöyle açıkladı: "Mekke'ye ilk gittiğimde yanımda babam da vardı. Dönerken bir kervansarayda istirahatate çekildik. Rüyamda birisi geldi ve:

-Kalk, kalk, baban öldü, dedi. Kalktım, baktım ki babam ölmüş ve aynı zamanda yüzü de kapkara kesilmişti. O'nun ölümü ve ayrıca yüzünün kapkara olması beni fazlasıyla üzmüştü. Bu üzüntü içinde tekrar uykuya dalmışım. Rüyamda dört siyahi adamın ellerinde kamçılar olduğu halde babama doğru geldiklerini ve tam O'na vuracakları sırada nur yüzlü bir zâtın belirerek onlara: '*Vurmayın!*' dediğini ve eliyle babamın yüzünü meshederek nurlandırdığını gördüm. Kendisine kim olduğunu sorduğumda: '*Ben peygamberim, bana salât ve selâm getirdiği için O'na şefaattim,*' dedi. Uyandığimde, babamın üzerindeki örtüyü açtım ve yüzünün bembeyaz olduğunu gördüm. İşte bu sebeple ben de salâvat-ı şerifeye devam ediyorum."

Ömer bin Abdülaziz anlatıyor: Ben Resûlullah (s.a.v.) Efendimizi rüyamda gördüm. Ebû Bekir ve Ömer (r.a.) ile oturuyorlardı. Ben de selâm verip yanlarına oturdum. Ansızın Ali (r.a.) ile Muâviye'yi getirerek bir odaya kapatıldılar. Odadan ilk çıkan Ali (r.a.) oldu ve şöyle diyordu:

-Kâbe'nin Rabbi hakkı için benim hakkımı verdiler.

Ardından Muâviye çıktı ve şöyle seslendi:

-Kâbe'nin Rabbi hakkı için, Rabbim beni bağışladı.

Abdullah İbni Abbas bir defasında uykusundan: "İnnâ lillâh ve innâ ileyhi râciûn, Allah'a yemin olsun Hüseyin öldürüldü!" diye feryat ederek uyandı. Bu olay, Hüseyin (r.a.)'in şehit edilmesinden önce idi. Çevresindekiler bu rüyaya itibar etmeyince Abdullah şu açıklamayı yaptı: "Ben Resûlullah (s.a.v.)'ı rüyamda gördüm, elinde bir bardak kan vardı. Bana:

-Benden sonra ümmetimin ne yaptığını biliyor musun? Onlar oğlum Hüseyin'i öldürdüler. Bu O'nun ve arkadaşlarının kanıdır. Bunu Allah'a arz ediyorum! Dedi."

Bu rüyanın üzerinden yirmi dört gün geçmişti ki, Abdullah'ın rüyasını gördüğü gün, Hz. Hüseyin'in şehit edildiği haberi ulaştı.

Salihlerden bir zât Ebû Bekir (r.a.)'i rüyasında görür. "*Hak Teâlâ sana nasıl davrandı?*" diye sorduğunda Ebû Bekir (r.a.) şöyle der: "*Lâ ilâhe illallah dedim, Allah da beni Cennetine koydu.*"

BAZI ŐEHYLERİN RÜYALARININ AÇIKLANMASI

Zamanın Őeyhlerinden Yusuf bin Hüseyin'i rüyada gören bir zât kendisine sordu:

-Allahü Teâlâ'nın senin hakkındaki hükmü nedir? Yusuf şöyle cevap verdi:

-Şaka ile ciddiye birbirine karıştırmadığım için Hak Teâlâ beni bağışladı.

Şeyhlerden biri anlatıyor: Rüyamda Mütemmim ed-Devrakî'yi gördüm ve kendisine:

-Cenâb-ı Hak sana nasıl muamelede bulundu? Diye sordum. O:

-Bana cennetleri gösterdiler ve Hak Teâlâ: "*Ey Mütemmim! Gezip gördüğün yerlerde hoşuna giden bir şey var mı?*" diye sordu. Ben de: "*İlâhi! Hayır, hiçbirisi hoşuma gitmedi,*" dedim. Bunun üzerine Cenâb-ı Hak şöyle buyurdu: "*Eğer hoşuna giden bir şey olsaydı, seni onunla başa bırakır ve kendime kavuşturmazdım.*"

Mansur bin İsmail anlatıyor: Abdullah el-Bezzâr'ı rüyamda görünce sordum:

-Hak Teâlâ Hazretleri'nin senin hakkındaki hükmü nedir? Şunları söyledi:

-Hak Teâlâ beni huzuruna aldı ve itiraf ettiğim bütün günahlarımı bağışladı. Yalnız utanıp da itiraf edemediğim bir kusurumu affetmedi. Bu durum beni kan ter içinde bıraktı, hatta yüzümün etleri döküldü.

Ben:

-Bu günah neydi? Diye kendisinden sorduğumda şu cevabı verdi:

-Bir defasında genç bir oğlan çocuğunun yüzüne bakmışım, hoşuma da gitmişti. İşte bunu Allah (c.c.)'ın huzurunda itiraf etmekten utandım.

Ebû Cafer es-Seydelânî anlatıyor: Bir defasında Resûlullah (s.a.v.)'ı rüyamda gördüm. Etrafında fakirlerden bir topluluk vardı. Tam bu esnada gök yarıldı, iki melek indi. Birisinin elinde leğen, diğeri elinde ibrik vardı. Resûlullah (s.a.v.)'ın ve oradaki topluluğun ellerini yıkadılar. Tam sıra bana gelmişti ki, leğeni benim önüme bırakan melek, diğeri:

-O'nun eline su dökme. Zira bu, onlardan değildir, dedi. Bunun üzerine ben Resûlullah (s.a.v.)'a hitaben dedim ki:

-Ey Allah'ın Resûlü! Sen, "*Kişi sevdiği ile beraberdir,*" diye buyurmadın mı? Resûlullah (s.a.v.):

-Evet, deyince, ben:

-Ey Allah'ın Resûlü! Muhakkak ki ben sizi ve şu fakirleri severim, dedim. Bunun üzerine Allah Resûlü (s.a.v.):

-Peki onun elini de yıkayın, o da onlardandır, buyurdu.

Cüneyd-i Bağdâdî anlatıyor: Rüyamda kendimi insanlara va'z ediyorken gördüm. İnsan sûretine girmiş bir melek yanıma geldi ve:

-İnsanı, Allah'a en çok yaklaştıracak ameli bana gösterir misin? diye sordu. Ben:

-Ölçülü ve dine uygun şekilde yapılan gizli ameldir, diye cevap verdim. Bunun üzerine melek geri dönüp giderken şöyle dedi:

-Allah'a yemin olsun, doğru söyledi.

Rüyada görülen ariflerden birine sordular:

-Durumu nasıl buldun? Arif:

-Dünyaya metelik vermeyen zahidlerin dünya ve ahiretin hayırlarını topladıklarını gördüm, der.

Şam ehlinden bir zât, Alâ bin Ziyad'a hitaben dedi ki:

-Rüyamda seni gördüm, sanki Cennet'te idin.

Bu sözler üzerine Alâ yerinden kalkarak o zâta doğru yaklaştı ve şunları söyledi:

-Öyle anlaşılıyor ki şeytan bana bir tuzak kurmak istemiş. Beni aldatamayınca bu kez bir insan sûretine girerek gurura sevk edip beni öldürmek istiyor.

Muhammed bin Vâsi der ki: "Rüya insanı sevindirmeli ancak gurura sevk etmemeli."

Salih bin Beşir anlatıyor: Atâ es-Sülemî'yi rüyamda gördüm. Kendisine:

-Allah sana rahmet etsin. Yaşamın hep elem ve üzüntü içinde geçti. Şimdi halin nasıldır? Diye sordum. Bana:

-Bütün o elem ve üzüntüler beni ebedi huzur ve istirahat ulaştırdı, dedi. Ben tekrar sordum:

-Ne derece elde ettin? Dedi ki:

-Allah'ın nimetlendirdiği peygamberler, sıddîk ve şehitlerle beraberim.

Abid bir zât olan Zerâre bin Ebi Evfâ'dan rüya âleminde soruldu: "*Sizce hangi amel daha makbuldür?*" Dedi ki: "*Allah (c.c.)'ın takdirine rıza göstermek ve kısa emellerdir.*"

Yezîd bin Mez'ûr anlatıyor: Evzâî'yi rüyamda gördüm. Kendisine:

-Bana, beni Allah'a yaklaştıracak bir ameli öğretir misin? diye sordum. Dedi ki:

-Ben burada alimlerin, sonra da şu dünyada mahzun olanların derecelerinden daha üstün derece görmedim.

Bu olaydan sonra, ihtiyar Yezîd o kadar çok ağladı ki gözleri görmez hale geldi.

İbni Üveyne, vefat eden kardeşini rüyasında görüp halini sorunca, kardeşi: "*Tevbe ettiğim bütün günahlarımı Hak Teâlâ Hazretleri affetti. Yalnız tevbe etmediklerimi bağışlamadı,*" dedi.

Ali et-Talhî anlatıyor: Bir gece rüyamda, dünya kadınlarına benzemeyen bir kadın gördüm ve:

-Sen kimsin? Diye sordum. O:

-Ben hûriyim, dedi. Ben:

-Benimle evlenir misin? diye tekrar sordum. O:

-Beni efendimden iste ve mehrimi ver, dedi. Ben:

-Senin mehrin nedir? Deyince, O:

-Nefsini dünya afetlerinden korumaktır, diye cevap verdi.

İbrâhim bin İshak el-Harbî anlatıyor: Zübeyde hanımı rüyamda gördüm ve kendisinden sordum:

-Allahü Teâlâ'nın senin hakkındaki hükmü nedir? Dedi ki:

-Hak Teâlâ beni bağışladı ve bana rahmet kıldı. Ben tekrar sordum:

-Mekke yolunun inşasında harcadıklarından ötürü mü bu mükâfatlara kavuştun? Dedi ki:

-Hayır, onların sevabı o malın sahiplerine gitti. Beni ise niyetimden ötürü bağışladı.

Süfyân-ı Sevri öldüğü zaman, rüyada kendisini gören birisi:

-Hak Teâlâ sana ne kıldı? Diye sorar. Süfyân:

-Bir ayağımı Sırat köprüsünün üstüne koydum, diğerini de Cennet'e astım, diye cevap verir.

Ahmed bin el-Havârî anlatıyor: Rüyamda bir kadın gördüm. Şimdiye kadar öylesini görmemiştim ki, yüzü inci gibi parlıyordu. Kendisine:

-Bu senin yüzünün parlaklığı nereden geliyor? Dedim. O:

-Hatırlar mısın, bir gece Hak Teâlâ'yı anıp ağlamıştın ya, işte o zaman senin döktüğün gözyaşlarından alıp yüzüme sürdüm, işte o günden beri yüzüm gördüğün gibi parlıyor, diye cevap verdi.

Kettânî, Cüneyd-i Bağdâdî Hazretleri'ni rüyasında görür ve O'na sorar:

-Hak Teâlâ Hazretleri'nin senin hakkındaki hükmü nedir?

Cüneyd şu cevabı verir:

-Hak Teâlâ bana rahmet etti. Bütün o ibadet ve taatlerim yele savruldu. Bana onlardan hiçbir fayda gelmedi. Yalnız bir gece vakti iki rekâtlık bir namaz kılmıştım, o bana fayda sağladı.

Zübeyde'yi rüyada gördüler ve Hak Teâlâ'nın kendisi hakkındaki hükmünü sordular. Zübeyde dedi ki:

-Hak Teâlâ beni bağışladı. Hem de şu dört cümleden ötürüydü ki, şöyle derdim: "*Lâ ilâhe illallah, efne bihâ ömrî Lâ ilâhe illallah (Allah'tan başka ilâh yoktur, Lâ ilâhe illallah ile ömrümü tüketeyim). Edhul bihâ kabrî Lâ ilâhe illallah (Lâ ilâhe illallah ile kabre gireyim). Ehlû bihâ vahdî Lâ ilâhe illallah (Lâ ilâhe illallah ile yalnız kalayım). Elka bihâ Rabbî Lâ ilâhe illallah (Lâ ilâhe illallah ile Rabbime kavuşayım).*"

Bişr-i Hâfi'yi rüyada gördüler. Kendisine:

-Hak Teâlâ sana ne muamelede bulundu? Diye sorunca
O:

-Hak Teâlâ bana rahmet ve merhamet etti ve: "*Ey Bişr, benden o derece korkmaktan utanmadın mı?*" diye serze-nişte bulundu.

Ebû Süleyman ed-Darânî rüyada görülüp durumu ken-disinden sorulunca dedi ki: "*Rabbim bana merhamet etti, ancak bana en çok zararı dokunan, insanların parmak ucu ile beni birbirlerine göstermeleri oldu.*"

Ebû Bekir el-Kettânî anlatıyor: Rüyamda güzel bir genç gördüm. Kendisine:

-Sen kimsin? Diye sordum. O:

-Ben takvayım, dedi. Ben tekrar sordum:

-Nerede oturursun? Dedi ki:

-Mahzun olan bütün kalpler benim ikâmetgâhımdır.

Daha sonra karalar içinde bir kadın gördüm. Ona da:

-Sen kimsin? Diye sorunca, O:

-Ben hastalığım, diye cevap verdi. Ben:

-Nerede bulunursun? Diye tekrar sordum. Dedi ki:

-Neşeli olan bütün kalplerde.

Kettânî diyor ki: "Uyandığımda tır tır titriyordum. Bir daha gülmeyeceğim diye kendi kendime söz verdim."

Ebû Sâid el-Harraz anlatıyor: Rüyamda İblis'in bana saldırdığını gördüm. Sopyayı alıp ona vurmak istediğimde, nereden geldiğini bilemediğim bir ses şöyle diyordu: "*İblis, bu sopadan korkmaz. O, ancak kalpte parlayan iman nurundan korkar.*"

Mesûhî anlatıyor: Rüyamda İblis'i gördüm, çırlıçplak yürüyordu.

-İnsanlardan utanmıyor musun? dedim.

-Şu insanlardan mı? Eğer onlar gerçek insan olsalardı çocukların topaçla oynadıkları gibi sabah akşam kendileri ile oynamazdım. İnsan bunlardan farklı olanlardır. -Eliyle bizim dervişleri işaret ederek- İşte benim vücudumu dertlere bulayan şunlardır, dedi.

Yine Ebû Sâid el-Harraz anlatıyor: Şam'da bulunduğum bir sırada, rüyamda Resûlullah (s.a.v.)'ın, Ebû Bekir ve Ömer (r.a.)'e yaslanarak bana doğru geldiğini gördüm. Ben de manzum bir şeyler söylüyordum. Resûlullah (s.a.v.) göğsüme vurarak: "**Bunlar, şerri hayrından çok olan şeylerdir,**" buyurdu.

İbni Üveyne anlatıyor: Rüyamda Süfyân-ı Sevri'yi Cennet bahçelerinde, bir kuş misali ağaçtan ağaca uçar gibi gördüm. Şöyle diyordu: "*İşte amel edenler böyle mükâfat görürler.*" Kendisine:

-Bana tavsiyede bulun, dedim. Dedi ki:

-İnsanlarla aşinalığı azalt!

Ebû Hatim er-Razi rivayet ediyor: Kabisa bin Ukbe dedi ki: "Süfyân-ı Sevrî'yi rüyamda gördüm ve Hak Teâlâ Hazretleri'nin kendisi hakkında nasıl hüküm verdiğini sordum. Dedi ki:

-Arada hiçbir engel olmaksızın Rabbime baktım. Rabbim bana, *'Hoş geldin, ben senden razıyım. Zira gece karanlığı bastığında sen, beni arzu eden ve özleyen bir kalp ile uyanık ve ayakta idin. İşte bütün nimetlerim önünde, dilediğin köşkü beğen, daima beni ziyaret et. Nitekim ben senden uzakta değilim,'* buyurdu."

Süfyân-ı Sevrî'yi rüyada görmüşler. O'na:

-Hak Teâlâ sana nasıl muamelede bulundu? Diye sormuşlar. O da:

-Hak Teâlâ Hazretleri beni mağfiret etti, diye cevap vermiş. Kendisinden ayrıca Abdullah bin Mübarek'in halini sormuşlar. Şöyle cevap vermiş:

-O'na her gün iki kez izin verirler, Hak Teâlâ Hazretleri'ni görür.

Rüyada görülen Malik bin Enes'e sorarlar:

-Hak Teâlâ sana ne muamelede bulundu? O şu cevabı verir:

-Hak Teâlâ Hazretleri, Osman bin Affan (r.a.)'dan öğrendiğim bir sözle bana rahmet etti.

Nitekim Hz. Osman (r.a.) ne zaman bir cenaze görse şöyle derdi: *"Lâ ilâhe illallahül hayyüllezî lâ yemût-Kendisinden başka ilâh bulunmayan Allahü Teâlâ diridir, ölmez."*

Hasan el-Basrî -rahmetullahi aleyh- Allah'ın emrine boyun eğip O'na kavuştuğu gece bir kişi rüyasında gök kapılarının açıldığını ve şöyle seslendiğini duydu. Bu ses: "*Hasan, Hak Teâlâ'yı gördü ve Rabbi O'ndan hoşnut oldu,*" diyordu.

Cüneyd-i Bağdâdî, rüyasında İblis'i Bağdat çarşılarında çıplak bir vaziyette dolaşırken görür. Cüneyd ona:

-Şu Ademoğlundan utanmaz mısın? diye sorar. İblis şöyle cevap verir:

-Bu insanlardan mı utanacağım! Bunlar utanılacak kimseler değildir. Asıl kendilerinden utanılacak insanlar onlardır ki, Şevniziyye Mescidi'nde bulunurlar. Onlar beni güçsüz kılmış, aciz bırakmışlardır.

Cüneyd sonrasını şöyle anlatır: Ertesi sabah Şevniziyye Mescidi'ne vardım. O kişilere uzaktan baktım. Hepsini, başları dizlerinde tefekkür halinde buldum. Bana seslenerek: "*Sakin ola o mel'unun sözlerine aldanma!*" dediler.

Utbetül-Gulâm, Cennet hûrilerinden birisini rüyasında görür. Güzel mi güzel bir hûridir. Utbe'ye:

-Ben sana sevdalıyım. Sakin ola, beni senden yasaklayacak bir amel işleme, der. Bunu işiten Utbe şöyle söyler:

-Dünyayı üç talakla boşadım. Sana erişinceye kadar devam edecek ve ona dönüp bakmayacağım.

Anlatılır ki: Eyyûb el-Sahtiyânî, asi bir kimsenin cenazesini görünce namazını kılmamak için saklanır. Sonra hâl ehlinden bir zât, ölen kişiyi rüyasında görür ve:

-Hak Teâlâ Hazretleri sana ne muamelede bulundu?
Diye sorar. Adam şu cevabı verir:

-Hak Teâlâ Hazretleri beni affetti, fakat sen Eyyûb'a git ve şu âyeti oku: **"De ki: Rabbimin rahmet hazinelerine siz sahip olsaydınız, o vakit harcanıp bitmesi korkusuyla tutar, kimseye bir şey vermezsiniz!.."** (İsrâ Sûresi, 100. âyet)

Selef-i Salihînden bir zât anlatıyor: Davud-i Tâî öldüğü gece bir nur ile bazı meleklerin inip çıktıklarını gördüm. Bunun üzerine onlara niçin böyle telaşlı olduklarını ve bu gecenin hangi gece olduğunu sordum. Dediler ki: *"Bu gece Davud-i Tâî'nin öldüğü gecedir. Cennet O'nun için hazırlanmıştır."*

Ebû Sâid es-Sahhâm anlatıyor: Sehl es-Salûkî'yi rüyamda gördüm. Kendisine: *"Şeyhim!"* diye hitap edince:

-Bırak şeyhliği! Dedi. Ben:

-Biz seni şeyh olarak tanıyorduk, dedim. Dedi ki:

-Doğrudur, ama onun bana bir faydası olmadı. Ben tekrar sordum:

-Peki Hak Teâlâ Hazretleri'nin senin hakkındaki hükmü nedir? Dedi ki:

-Halkın bana sordukları bir takım dini meseleleri cevaplandırmak sayesinde Hak Teâlâ Hazretleri beni bağışladı.

İbni Raşid anlatıyor: İbni Mübarek'i öldükten sonra rüyamda gördüm. Kendisine:

-Sen ölmemiş miydin? diye sordum. O:

-Evet, dedi. Bunun üzerine ben, Hak Teâlâ Hazretleri'nin kendisi hakkındaki hükmünü sordum. Dedi ki:

-Hak Teâlâ bütün günahlarımı bağışladı. Daha sonra Süfyân-ı Sevrî'nin durumunu sordum. Buyurdu ki:

-Ne mutlu O'na ki, O, nebiler, sıddîklar ve şehitlerle beraberdir.

Rabi bin Süleyman anlatıyor: Vefatından sonra İmam Şafîî Hazretleri'ni rüyamda gördüm ve kendisine:

-Allahü Teâlâ sana nasıl muamelede bulundu? Diye sordum. Dedi ki:

-Allahü Teâlâ beni altından yapılmış bir kürsüye oturttu. Üzerime inci ve güzel kokular saçtı.

Hasan-ı Basrî'nin adamlarından biri, Hasan'ın öldüğü gece, rüyasında bir tellalın şöyle seslendiğini görür:

"Gerçek şu ki Allah, Adem'i, Nuh'u, Âl-i İbrâhim'i ve Âl-i İmrân'i âlemlerin üzerine seçkin kıldı." (Âl-i İmrân Sûresi, 33. âyet) âyet-i kerîmesini okuduktan sonra devam ederek: **"Zamanının adamlarından da Hasan Basrî'yi tercih etti."**

Ebû Yakub el-Kari ed-Dakîkî anlatıyor: Rüyamda, herkesin peşinde olduğu uzun boylu bir adam gördüm ve:

-Bu adam kimdir? Diye sordum. Onlar:

-Üveys el-Karanî'dir, dediler. Yanına giderek dedim ki:

-Allah'ın rahmeti üzerine olsun, bana nasihatte bulun!

Suratını buruşturunca ben:

-Doğru yolu bulmak istiyorum, bana niçin kızyorsun? Bana doğru yolu göster! Dedim. Bunun üzerine bana doğru yönelerek şunları söyledi ve arkasını dönüp gitti:

-Rabbinin rahmetini Rabbinin sevgisinde ara. Ve gazabından da isyan etmemek suretiyle korun. Ayrıca O'ndan ümidini asla yitirme.

Ebû Bekir bin Meryem anlatıyor: Bişr el-Hazremî'nin oğlu Verka'yı bir gece rüyamda gördüm ve kendisine sordum:

-Halin nicedir? O:

-Birçok zahmetten sonra kurtuluşa eriştim, diye cevap verdi. Ben:

-Peki hangi ameli daha faydalı buldun? Diye tekrar sorunca, dedi ki:

-Allah korkusuyla akıtılan gözyaşlarını daha faydalı buldum!

Nuame oğlu Yezîd anlatıyor: Basra'da ortalığı kasıp kavuran büyük bir veba salgınında ölen bir kız çocuğunu babası rüyasında görmüş ve:

-Kızım, bana ahiretten haber verir misin? diye sormuş. Bunun üzerine kız şöyle cevap vermiş:

-Babacığım! Büyük bir olay ile karşı karşıyayız. Bizler biliyoruz ama amel edemiyoruz. Siz de biliyorsunuz ama amel etmiyorsunuz. Allah'a yemin olsun ki, iki rekât namaz veya bir tesbih Allah katında bütün dünya ve içindekilerden sevimlidir.

Utbetül-Gulâm'ın adamlarından biri anlatıyor: Utbe'yi rüyamda gördüm ve O'na:

-Öldükten sonra Hak Teâlâ Hazretleri sana ne kıldı? Diye sordum. Utbe:

-Hak Teâlâ bana rahmet etti. Bu rahmet de senin evinin duvarında yazılı bulunan duâdan ötürü oldu, dedi.

Sabah uykudan uyanınca evimin duvarında Utbe'nin kendi el yazısı ile yazılmış olan şu duâyı buldum: *"Ey azmışlara hidayet verici, ey günahkârlara rahmet edici, ey din yolunda yanlış sapanları kurtarıcı Allah'ım! Ey hata edenlerin hatasını bağışlayıcı Rabbim! Büyük tehlike içindeki şu kulunu bağışla! Ve bütün Müslümanlara mağfiret eyle ve bizi, kendilerini ebedi hayatla diri kılıp nimetleriyle rızıklandırдың dostlarından eyle ki, onlar nebiler, sıddıklar ve şehitlerdir. Ey âlemlerin Rabbi! Duâmızı kabul eyle!"*

Tabiînden bir zât Resûlullah (s.a.v.)'ı rüyasında görmüş ve: *"Bana nasihatta bulunur musun?"* diye sormuş. Resûlullah (s.a.v.) şunları söylemiş: ***"Noksanını araştırmayan noksandır. Noksanda olan için de ölüm daha hayırlıdır."***

İmam-ı Şafî -rahmetullahi aleyh- anlatıyor: Zor bir durum ile karşılaşmış, aciz kalıp onu çözememişim. Sıkıntımı Allah (c.c.)'tan başka kimse bilmiyordu. Rüyamda bir kişinin gelerek bana:

-Ey İdris'in oğlu Muhammed! Şu duâyı oku, dedi. Duâ şuydu: *"Ey Allah'ım! Benim kendi nefsimin zararı veya yararı, ya da yaşaması veya ölümü kendi elimde değildir. Senin ihsân buyurduğundan başka bir şey olmaya gücüm*

yoktur. Senin beni koruman dışında da hiçbir şeyden koruyamam. Ey Allah'ım! Sen bana sevip rıza gösterdiğin söz ve hareketlerde yardım et!"

İmam sözlerine şöyle devam ediyor:

-Sabahleyin uyanınca bu duâyı hatırladım ve buna devam ettim. Akşam olmadan Hak Teâlâ Hazretleri sıkıntımı kaldırdı ve istediğimi bana gönderdi. Sizler de bu duâya devam edin ve bu örneği unutmayın...

İşte buraya kadar anlattıklarımız, ölümlerin durumlarını yansıtan ve Allah (c.c.)'a yaklaştıran amellerin neler olduğunu gösteren keşif yollarıdır. Bundan sonra Sûr'a üfürülmesinden Cennet veya Cehennem kararına kadar ölümlerin önlerinde bulunan safhaları ele alacağız. Hamd âlemlerin Rabbi olan Allah'a mahsustur.

İKİNCİ BÖLÜM

İSRÂFİL (A.S.)'İN SÛR'A ÜFÜRMEŞİ

Önceki bölümde yaptığımız açıklamalarla, ölünün can çekişirken yaşadığı ıstırapları, son nefesteki tehlikeyi, kabrin karanlığını, yatağının kurtlar yatağı olduğunu, Münker ve Nekir meleklerinin sorgusunu ve kabir azabını bildirmiştik. Bunlardan daha korkunçları Sûr'a üfürülmesi, dirilmek, Cebbâr olan Allah'ın huzuruna getirilmek, iğneden ipliğe sorguya çekilmek, sevap ve günahların belirlenmesi için terazilerin kurulması, kıldan ince ve kılıçtan keskin olan Sırat'tan geçmek, muhakeme sonunda mutluluğa veya bedbahtlığa erdi diye çağırılmayı beklemek gibi önünde bulunan tehlikelerdir. Önce bütün bu halleri ve dehşetleri bilmen, sonra kesinlikle bunlara iman etmen, daha sonra da kalbinde o güne hazırlanma duygularının harekete geçmesi için uzun uzun düşünmen gerekir.

Ne yazık ki insanlardan pek çoğunun kalplerinin derinliklerine ahiret gününe olan inanç girmemiş, yüreklerinin özüne bu iman yerleşmemiştir. Çünkü onlar yazın sıcağından ve kışın soğuşundan korunma tedbirlerini aldıkları

halde, kabir azabı ve Cehennem ateşinden korunma hususunda ihmalkâr davranmaktadırlar. Bu gibi kimselere ahiret günü ile ilgili sorular yöneltile, dilleri ile onun dehşetinden, musibetlerinden bahsederler. Ancak, kalpleri dillerinin söylediklerinden gafildir. Örneğin; önündeki yemeğin zehirli olduğunu söyleyen arkadaşına: "Evet, doğru söylüyorsun" deyip sonra aynı yemeği yemek için elini uzatan kişi, arkadaşını dili ile tasdik ettiği halde ameliyle onu yalanlamıştır. Amelin yalanlaması dilin tekzibinden daha acı vericidir. Nitekim Ebû Hureyre (r.a.)'nin rivayet ettiği bir hadis-i kudsîde Resûlü Ekrem (s.a.v.) şöyle buyurdular:

"Hak Teâlâ Hazretleri buyurur ki: Ademoğlu benim hakkımda kötü söyledi. Halbuki hakkımda kötü söylenmesi doğru değildir. Ademoğlu beni yalanladı. Halbuki beni yalanlaması doğru değildir. Benim hakkımda kötü söylemesi, bana evlat isnat etmesindedir. Beni yalanlaması da, 'beni yarattığı gibi, bir daha diriltemez ve iade edemez,' demesindedir." (Buhari)

Dirilip haşrolmayı kabul etmekteki kusuru, şu görülen âlemde bu gibi şeyleri anlamaktaki noksanlığından ileri gelmektedir. İnsan, canlıların doğum yapmalarını görmese, kendisine Hak Teâlâ nutfeden akıllı, konuşabilen, düşünebilen ve tasarruf sahibi böyle mükemmel bir insan yaratıyor, dense, buna inanmaz. Nitekim Allahü Teâlâ:

"İnsan, bizim kendisini bir nutfeden yarattığımızı görmedi mi ki, bir de şimdi (o küçük aklıyla bize) apaçık hasım kesilmiştir." (Yâsîn Sûresi, 77. âyet) buyurmaktadır.

Kıyâmet Sûresi, 36-39'uncu âyetlerde ise şöyle buyurmaktadır:

"İnsan başıboş bırakılacağını mı sanıyor? O akıtılan meni(nin için)den bir nutfe (sperma) değil midir? Sonra bir alâka oldu da (Allah onu) yaratıp (azâlarını) düzenledi. İşte ondan (o spermadan) erkek ve dişi olarak iki sınıf vâr etti."

İnsanoğlunun yaratılışındaki sırlar, mükemmel görüntüler, organlarının terkindeki farklılıklar, onun yeniden yaratılmasındaki esrardan çok daha önemlidir. Öyle ise, Allahü Teâlâ'nın sanat ve kudretindeki bu durumu görebilen bir kimse, öldükten sonra dirilmeyi nasıl inkâr edebilir? Şayet iman konusunda bir zayıflık varsa, ilk yaratılışındaki inceliklere bakarak imanını kuvvetlendirmen gerekir. Zira Allah (c.c.)'a hiçbir zorluk yoktur.

Öte yandan buna imanın tam ise, ona uygun hareket edebilmen için ölümü ve sonrası tehlikeleri düşünerek kendini ona hazırla, nefsine hakim ol! Bu konuda fazlaca düşün, diğerlerinden ibret al ve Allahü Teâlâ'nın huzurunda bulunmak üzere hazırlıklı ol. Kabir sakinlerinin kulaklarına gelen Sûr'un şiddeti hakkında düşün. O öyle bir sestir ki, o sesle bütün kabirler başı ucundan yarılp ölümler bir defada kabirlerinden fırlarlar. O andaki durumunu düşün. Yüzünün değişeceğini, başından ayağına kadar toz toprak içinde kalacağını, Sûr'un şiddetinden kabrinden şaşkın bir halde kalkacağını, gözlerini korku ile sesin geldiği tarafa dikeceğini, büyük bir üzüntü, sıkıntı ve telaş içinde haşrolunacağını unutma. Nitekim Yüce Allah (c.c.) âyet-i kerîmede buyurur ki:

"Sûr'a ilk üfürüldüğünde Allah'ın dilediklerinin dışında, göklerde ve yerde ne varsa hepsi düşüp ölecektir. Sonra ona bir defa daha üfürülecek; bu defa da hepsi kalkıp bakakalacaklardır." (Zümer Sûresi, 68. âyet)

Bir diğer âyet-i kerîmede Yüce Allah (c.c.) buyurur ki: **"Sûr'a üfürüldüğü zaman, işte o gün, pek zorlu bir gündür. İnkârcılar için hiç de kolay olmayacaktır."** (Müddessir Sûresi, 8-10. âyetler)

Yâsîn Sûresi, 48-52. âyetlerinde Yüce Allah (c.c.) şöyle buyurmaktadır:

"Derler ki: 'Eğer doğru söyleyenlerden iseniz bu tehdit (ettiğiniz gün) ne zaman?' Onlar çekişip dururlarken, kendilerini yakalayacak sadece bir tek korkunç sesi (ilk Sûr'a üfürülüşü) beklerler. (O zaman) artık bir vasiyette bulunmazlar, ailelerine de dönemezler. (Nihayet ikinci defa) Sûr'a üfürülmüştür. Bir de bakarsın ki onlar, kabirlerden (kalkarak) Rablerine koşup giderler. Derler ki: 'Eyvah bize! Uyuduğumuz yerden bizi kim uyandırıp kaldırdı? İşte, Rahman'ın vaat ettiği şey budur, meğer gönderilen (peygamber)ler doğru söylemiş!' "

Ölülerin önünde başka bir tehlike olmasa bile bu Sûr'un üfürülüşünün dehşeti yeter de artardı. Zira o, öyle bir haykırıştır ki, yalnız birinci üfürüşle Hak Teâlâ Hazretleri'nin dilediği bazı melekler dışında, yer ve göklerde ne varsa hepsi düşüp ölürler.

Ebû Saîd el-Hudrî (r.a.) anlatıyor: Resûlüllah (s.a.v.):

"Sûr'un sahibi (İsrâfil aleyhisselâm), sûr denen borusunu ağzına dayamış, yüzünü çevirmiş, kulağını dikmiş,

üfleme emrini beklerken ben nasıl tereffühle (dünya nimetlerinden) istifade edebilirim?" buyurmuşlardı. Bu, sanki Ashâbına çok ağır gelmişti:

-Peki biz ne yapalım -veya ne diyelim- ey Allah'ın Resûlü? diye sordular. Onlara:

"Hasbünallah ve ni'mel-vekil (Allah bize yeter, o ne güzel vekildir!), Allah'a tevekkül ettik, -belki de 'tevekkülümüz Allah'adır!' demişti- deyiniz!" diye emir buyurdular. (Tirmizi)

Müfessir Mukatil bin Süleyman açıklıyor: Sûr, bir boynuzdur. İsrâfil (a.s.) bir kaval gibi Sûr'u ağzına almıştır. Sûr'un ağzının genişliği göklerin ve yerin genişliği kadardır. İsrâfil (a.s.) gözlerini Arş'a dikmiş, ilk üfürüşü yapmak için emir beklemektedir. Bu birinci üflemede, göklerde ve yerde ne kadar canlı varsa, korkudan hepsi ölür. Yalnız, Allah (c.c.)'ın ölmesini murat etmediği canlılar kalır. Bunlar Cebrâil, Mikâil, İsrâfil ve Azrâil'dir. Sonra Hak Teâlâ Hazretleri, ölüm meleğine sırasıyla Cebrâil, Mikâil ve İsrâfil'in ruhlarını kabzetmesini emreder. En son ise ölüm meleğinin kendisine emir gelir, o da ölür. Bundan, yani birinci üflemeden sonra ikinci üfleme kadar bütün mahlukat kırk sene böylece kalır. Daha sonra Allahü Teâlâ İsrâfil (a.s.)'i dirilterek ikinci üfleme yapmasını emreder. Şu âyet-i kerîme bize bunu ispat eder:

"...Sonra ona bir defa daha üfürülecek; bu defa da hepsi kalkıp bakacaklardır." (Zümer Sûresi, 68. âyet) Canlılar ayakları üzere durup dirilişe bakarlar.

Peygamber Efendimiz (s.a.v.) buyurdular ki: **"Ben peygamber olarak gönderildiğim zaman Sûr sahibi İsrâfil geldi. Sûr'a ağzını koydu. Bir ayağı ileride bir ayağı geride üfürme emrinin verileceği zamanı beklemektedir. Ey ümmetim! Onun dehşetinden Allah'a sığının."**

Buhari'nin rivayetinde şöyle gelmiştir: **"İsrâfil yaratılaberi elinde Sûr beklemektedir."**

Şimdi düşün mahlukatın o günkü halini. Üfleme sonunda korkudan ani olarak ölecekler, tekrar dirilirken bu korku yüzünden aciz ve hakir olacaklar. Haklarında verilecek "mesut" veya "bedbaht" hükmünü bekleyecekler. Sen de onların arasında bulunacak, onlar gibi perişan, onlar gibi şaşkın bir durumda kalacak, belki de dünyada gününü gün etmiş, yemiş, içmiş zenginlerden biri olacaksın. O gün yer-yüzünün zalim hükümdarları, insanların en zelîli, en alçağı ve en hakîri olacaklar, tohum tanesi gibi ayaklar altında sürünecekler. Bu anda vahşi hayvanlar dağlardan, çöllerden ormanlardan zuhur edecekler, insanların arasına karışacaklar; kendilerini kirleten günahları olmamasına rağmen ani ölümün ve Sûr'un dehşeti onları şaşırtacak ve insanlardan ürkmeyecekler, kaçmayacaklar. Şu âyet-i celîle bu gerçeğe işaret etmektedir:

"Vahşi hayvanlar bir araya toplandığı zaman." (Tekvîr Sûresi, 5. âyet)

Sonra şeytanlar da boyunları bükük bir halde mahşer yerine getirilecek. Nitekim Meryem Sûresi, 68'inci âyet-i kerîmesinde Yüce Allah (c.c.) şöyle buyurmaktadır:

"Rabbine and olsun ki biz onları da şeytanları da (mahşerde) toplayacağız. Sonra onları mutlaka Cehennem'in etrafında diz çökmüş olarak hazır bulunduracağız."

İşte bunu göz önüne alarak oradaki halini düşün ve kendine gel!

MAHŞER YERİ VE MAHŞER HALKININ DURUMU

Dirildikten sonra insanların çırılçıplak, yalınayak ve sünnetsiz olarak mahşer yerine nasıl sevk edileceklerini düşün. O mahşer yeri ki bembeyaz ve düz bir ovardır; ne insanın arkasına saklanabileceği bir tümsek, ne de gözden kaybolmasını sağlayacak bir çukur vardır. Her tarafı aynı seviyede dümdüz bir arazidir. İnsanlar buraya bölükler halinde sevk edilirler. Bütün sınıf ayrılıklarına rağmen gelmiş geçmiş bütün insanları bir araya toplayıp oraya sevk edecek Allah (c.c.)'ı noksan sıfatlardan tenzih ederim. O, birinci üfürmekle onları sevk etti ve ikinci üfürmekle de bir araya topladı. O günde, kalplerin O'ndan korkmaları ve gözlerin de O'nun huzurunda korku ile dikilip bir noktaya bakmaları haklarıdır.

Süheyl İbni Sa'd (r.a.) anlatıyor: Resûlüllah (s.a.v.) buyurdular ki:

"Kıyamet günü insanlar beyaz, bembeyaz, has unun çöreği gibi bir yerde toplanacaklar. Orada hiç kimsenin bir işareti (evi, bağı vs.) olmayacak." (Buhari, Müslim)

Sen o araziyi bugünkü yeryüzü gibi zannetme. Nitekim Cenâb-ı Hak Kur'an-ı Kerim'de şöyle buyurmaktadır:

"O gün yer başka yere, gökler de başka göklere değiştirecek; (insanların hepsi kabirlerinden kalkıp) her şeye üstün gelen tek Allah'ın huzuruna çıkacaklar." (İbrâhim Sûresi, 48. âyet)

İbni Abbas (r.a.) bu âyetin yorumunda der ki: "Yeryüzü değişir; ağaçları, dağları, vadi ve ovaları yok olur. Ukaz Ovası gibi uzayıp gider. Gümüş gibi parlak bir arazidir, üzerinde ne kan akıtılmış ne de günah işlenmiştir. Güneşin, ayın ve yıldızların da ışıkları karartılmıştır."

Ey aciz insan! O günün korku ve şiddetini bir düşün. Mahlukat bu düz ovada toplandığı zaman gökteki yıldızlar patır patır dökülecek, güneş ve ay kararacak, yer kapkaranlık kalacak, bu arada gökler yarılıp dürülecek, melekler ise kıyıda köşede bekleşecekler. Sûr'un çıkardığı korkunç ses, o göklerin parçalanıp dökülmesi ne dehşet verici bir manzara dır. Gökler erimiş bakır gibi akacak, dağlar hallaç pamuğu gibi atılacak; insanlar çıplak, yalınayak ve yaya bir halde yollara dökülecekler.

İbni Abbas (r.a.), Hz. Peygamber (s.a.v.)'i hutbede şöyle buyururken işitmiştir: **"Muhakkak ki sizler Allah'a yürüyerek, yalınayak, çıplak ve sünnetsiz olarak kavuşacaksınız!"** (Müslim)

Hz. Aişe (r.a.)'nin rivayet ettiği bir başka hadis-i şerifte Resûlullah (s.a.v.) buyurdular ki:

"İnsanlar Kıyamet gününde yalınayak, çıplak ve sünnetsiz olarak haşrolunurlar."

Ravi der ki: Ben de:

-Ey Allah'ın Resûlü! Kadın ve erkekler beraber olup birbirlerine bakacaklar mı? dedim. Allah Resûlü (s.a.v.):

-**Ey Aişe! Mesele, birbirlerine bakmalarından çok daha vahim**, buyurdular. (Müslim)

Nitekim Abese Sûresi, 37'nci âyet-i kerîmesinde Yüce Allah (c.c.) şöyle buyurmaktadır: "**O gün, onlardan herkesin kendisine yeter bir işi (derdi) vardır.**"

Demek o gün ne dehşet verici bir gün ki, avret yerleri açılacak, fakat kimse kimseye bakmayacak, bakmak için en ufak bir istek dahi olmayacak. Nasıl olsun ki, o gün insanların kimisi yılan gibi karnı üzere sürünerek, kimisi yüzünü yerlere sürterek yürüyebilecek. Başkalarına göz atmaya asla gücü olmayacak.

Ebû Hureyre (r.a.) anlatıyor: Resûlüllah (s.a.v.) buyurdular ki:

"Kıyamet günü insanlar üç sınıf olarak haşrolunurlar:

- 1-Yayalar sınıfı,
- 2-Binekliler sınıfı,
- 3-Yüzü üstü sürünenler sınıfı."

Ashâptan biri sordu:

-Ey Allah'ın Resûlü! Bunlar yüzleri üzerine nasıl yürürler? Şu cevabı verdiler:

-"Onları ayakları üzerine yürüten Zât-ı Zülcelâl, yüzleri üzerine yürütmeye de kâdirdir. Ancak bilirsiniz, bu yüzleri üstü yürüyenler, önlerine çıkan her engele, her dikene karşı kendilerini yüzleriyle korumaya çalışırlar." (Tirmizi)

İnsanoğlunun doğasında dostluk kurmadığı, alışmadığı şeyleri inkâr etme özelliği vardır. Öyle ki, yılanın ayaksız, karnı üzerinde sürünerek şimşek gibi süzülüğünü görmeydi, ayaksız olarak yürümeyi tasavvur edemez, inkâr ederdi. Hatta ayaklar üzerinde yürümeyi bile görmeyenlere göre, *"Hiç bu vücut iki ayak üzerinde gider mi?"* diye inkâra kalkıştırdı. Sakın dünyadaki şeylerle karşılaştırıp kıyametin esrarengiz hadiselerini inkâra kalkışma! Çünkü, dünyada bile meydana gelen birçok harikulade hadiseyi görmemiş olsan ve sana böyle bir hadisenin varlığı anlatılsaydı herhalde şiddetle inkâr ederdin. Bir an için kendini mahşer yerinde çırılçıplak olarak bulunduğunu ve hakkında ya Cennetlik veya Cehennemlik olarak hüküm verileceğini beklemekte olduğunu düşün. Bunun ne kadar dehşet verici olduğunu değerlendir ve kendine gel!

MAHŞERDE TERLEME

Daha sonra, mahlukatın o andaki izdihamını düşün. Yedi kat gök ve yedi kat yer ehli, melekler, şeytanlar, cinler, insanlar, vahşi hayvanlar ve kuşlar... orada toplanacaklar. Güneş, sıcaklığı kat kat artmış olarak üzerlerine vuracak, mahlukatın tepesine iki yay kadar yaklaştırılacak. Mahşer yerinde, kâinatın mutlak sahibi Allah (c.c.)'ın Arş'ının gölgesinden başka hiçbir gölge kalmayacak. Onunla da ancak Allah (c.c.)'a yakın olanlar, O'nun ahlâkı ile ahlâklananlar gölgelenebilecek. Böyle bir günde, hiç Arş'ın gölgesinde gölgelenen ile güneşin yakıcılığı altında kalanlar bir olur mu?

Sonra mahlukat itişip kaçacak, izdihamdan adeta birbirlerini ezecekler. Bu izdihamda bir de Allah (c.c.)'ın huzuruna sevk edilirken utanma hissinden meydana gelen sıkıntı eklenecek. Güneşin harareti, nefeslerin sebep olduğu sıcaklık ve kalplerin utanma ateşiyle yanmasından hâsıl olan sıkıntı birleşecek. Her kılın dibinden terler boşalacak, mahşer yerinin o temiz toprağı üzerine akararak su birikintileri oluşacak, herkesin Allah (c.c.) katındaki derecesine göre yükselecek. Öyle ki, bazılarının dizlerine kadar, bazılarının

beline, bazılarının kulak memelerine kadar çıkacak. Bazıları da içinde kaybolacak derecede ter suyuna batacaklar.

Abdullah İbni Ömer (r.a.), Hz. Peygamber (s.a.v.)'in, **"İnsanlar âlemlerin Rabbi için kalkacağı gün..."** âyeti hakkında şöyle buyurduğunu haber vermiştir:

"İnsanlardan her biri kulaklarının yarı yerlerine kadar tere batmış olarak kalkacaktır." (Müslim)

Yine Ebû Hureyre (r.a.)'nin rivayet ettiği bir hadis-i şerifte Resûlüllah (s.a.v.) buyurdu ki:

"İnsanlar Kıyamet günü öylesine ter akıtır ki, bu terler yerin içinde yetmiş zirâ'lık derinliğe kadar iner ve bu ter (yer üstünde de birikerek insanları konuşamaz hale getirmek üzere ağızlarına) gem vurur ve kulaklarına kadar ulaşır." (Buhari, Müslim)

İbni Mes'ud (r.a.)'dan rivayet edilen başka bir hadis-i şerifte şöyle buyrulmuştur: **"İnsanlar ayakta ve gözleri semaya dikilmiş olduğu halde kırk yıl beklerler. Öyle ki bu dehşet verici sıkıntıdan tere gömülürler."** (İbni Adiyy)

Ukbe İbni Amir (r.a.) anlatıyor: Allah Resûlü (s.a.v.) buyurdu ki:

"Kıyamet günü güneş yeryüzüne yaklaşır, bunun etkisiyle insanlar terlerler. Bazılarının teri topuklarına kadar yükselir, bazılarının ki dizlerinin yarısına, bazılarının ki dizlerine, bazılarının ki beline, bazılarının ki koltuk altlarına, bazılarının ki de ağızlarına kadar yükselir. (Allah Resûlü (s.a.v.) bu sırada eliyle işaret edip ağızını kapatıyordu.) Bir kısmını da ter tamamen kaplar." (İmam Ahmed bin Hanbel)

Ey aciz insan! Ehl-i mahşerin terleyişini ve çektikleri bu ıstırapları düşün! O gün insanlardan bazıları canlarından bezdikleri için:

-Rabbim! Beni bu sıkıntıdan ve bu bekleyişten kurtar, Cehennem'e göndermekle de olsa!..

Diyeceklerini düşün. Unutma ki, bütün bu sıkıntılar henüz hesap görülmeden ve herhangi bir azap biçilmeden önce karşılaşacakları sıkıntılardır. Sen de onlardan birisin. Terinin nereye kadar yükseleceğini bilmiyorsun.

Şunu iyi bil ki; Allah yolunda haccetmek, cihada katılmak, namaz kılmak, oruç tutmak, bir Müslüman kardeşinin ihtiyacını karşılamak için yorulmak, iyiliği emretmek ve kötülükten sakındırmak hususunda zahmet ve meşakkate katlanmak suretiyle akmayan bir teri kıyamet gününün utancı ve korkusu mahşer meydanında akıtır. Orada kederli anlar uzar. Eğer insanoğlu cehaletten ve gururdan yakasını kurtarabilseydi, dünyada Allah yolunda bulunmaktan dolayı terlemenin verdiği sıkıntıya katlanmanın, kıyamet günü terlemekten ve sıkıntı içinde beklemekten daha kolay olduğunu görürdü. O gün öyle bir gündür ki, gerçekten pek çetin ve süresi de uzundur.

KIYAMET GÜNÜNÜN UZUNLUĞU

Kıyamet gününde insanlar, gözleri semaya çevrilmiş, kalpleri paramparça olmuş bir halde kimse ile konuşmadan ve kimsenin işine bakılmadan, yemeden, içmeden ve hava dahi almadan üç yüz yıl beklerler.

Katâde, *"Sahiden bunlar, (öldükten sonra hesap için) büyük bir günde diriltileceklerini sanmıyorlar mı? O gün insanlar, âlemlerin Rabbi(nin hükmü) için (uzun yıllar) duracaklardır."* (Mutaffifin Sûresi, 4-6. âyetler) âyet-i kerîmesinin tefsirinde, insanlar üç yüz yıl kadar bekleyecekler, demiştir.

Abdullah İbni Ömer (r.a.) rivayet ediyor: Resûlullah (s.a.v.) bu âyeti okuduktan sonra şunları söyledi: *"Okları sadağa düzenli olarak dizdikleri gibi, Allahü Teâlâ da sizleri mahşer yerinde toplayıp elli bin yıl bekleterek yüzünüze bakmadığı vakit haliniz nice olur?"* (Taberâni)

Hasan Basrî (r.a.) diyor ki: "Kıyamet gününü siz ne zannediyorsunuz, ki o günde insanlar yemeden, içmeden elli bin yıl ayakları üzerinde bekleyecekler. Öyle ki nerede ise susuzluktan boyunları kopacak, açlıktan mideleri yanacaktır.

İşte o zaman Cehennem'e gönderilirler de oranın zakkumundan içirilirlir. Sıkıntıları altından kalkamayacakları boyutlara ulaşınca, birbirlerinden Allah katında şerefli olup kendileri için şefaata edebilecek birisini sorarlar. Hangi peygambere yaklaşırsalar: *'Beni bırakın, böyle bir günde ben ancak kendi nefsimle meşgul olurum, kimseye bir yardımda bulunamam. Rabbimiz bugün öyle öfkeli ki, bundan evvel hiçbir zaman bu derece öfkelenmemiştir ve bundan sonra da öfkelenmeyecektir,'* der. Bu durum, Resûlü Ekrem (s.a.v.) şefaata edinceye kadar böylece devam eder. Resûlü Ekrem (s.a.v.) de, ancak Allahü Teâlâ'nın izin verdiği kimselere şefaata eder. Nitekim Hak Teâlâ Hazretleri şöyle buyurmaktadır:

"O gün, Rahmân'ın izin verdiği ve sözünden hoşlandığından başkasının şefaati fayda vermez." (Tâ-hâ Sûresi, 109. âyet)

Ey zavallı! O günün uzunluğunu ve orada bekleyişin şiddetini düşün! Düşün ki, şu kısa ömründe günahlardan uzak durmak için gösterdiğin zahmet sana kolay gelsin. Unutma ki, dünya zevk ve şehvetlerinden korunmak için çektiği sıkıntıların şiddetinden irkilerek dünyada uzun bir zaman ölümü bekleyen bir kimsenin, kıyamet günündeki bekleyişi kısılacaktır. Nitekim Resûlü Ekrem (s.a.v.), kıyamet gününün uzunluğundan kendisine sorulduğunda şöyle buyurmuşlardır:

Ebû Sâid el-Hudrî (r.a.) rivayet ediyor: ***"Nefsime kudret elinde bulunduran Allah'a yemin ederim ki, o gün mü'mine kolaylaştırılır. Hatta kıldığı bir farz namazdan daha hafif gelir ona!"*** (Beyhaki, Ebû Ya'la)

Binaenaleyh sen de o mü'minlerden olmaya gayret et! Ömründen bir nefes kalmışsa da, o, senin lehinedir. Hazırlanmak senin elindedir. Şu dünyanın kısa günlerinde o uzun günler için çalış ki, sevinci sonsuz olan bir kazanç elde edesin. Dünyaya ve dünyadaki yaşayışına sakın önem verme. Kimilerince dünyanın ömrü diye kabul edilen yedi bin yıl yaşasan ve bu yaşamını tamamen taat ve ibadetle geçirsen yine kârlısın. Bunları karşılaştırdığın vakit, zahmetinin az, kazancının ise büyük olduğunu görürsün.

KIYAMETİN ZORLUK VE İSİMLERİ

Ey zavallı insan! Son derece önemli, süresi uzun, E sultanı kahredici, zamanı pek yaklaşmış olan o gün için hazırlık yap! O gün göklerin yarıldığını, onun dehşetinden yıldızların saçılıp döküldüğünü, dağların yıkıldığını, güneşin dürülüp karardığını, hamile develerin saliverildiğini, vahşi hayvanların bir araya toplandığını, denizlerin ısınarak ateş aldığını, canların bedenlerden ayrıldığını, Cehennem'in daha çok kızdırıldığını ve Cennet'in süslendiğini göreceksin. Göreceğin bu gün için hazırlık yap!

O gün, yerin şiddetle sarsıldığı, içindeki varlığı meydana çıkardığı ve herkese amelinin gösterilmesi için bölük bölük çıkarılacakları bir gündür.

O gün ki, yer ve gökler birbirine geçirilir. O gün kıyamet kopar, gök yarılr. Melekler onun çevresindedirler. Rabbinin Arş'ını o gün sekiz melek taşır. O gün, hiçbir şeyiniz gizli kalmamak üzere hepiniz Allah (c.c.)'a arz olunursunuz.

O gün dağlar, rüzgarın önündeki bulutlar gibi sağa sola sevk edilirler. Yer, bütün çıplaklığıyla ortaya çıkar. O gün

yer yerinden sarsılır, dağlar yürütülür. İnsanlar yerlere serilmiş döşekler gibi; dağlar, atılmış pamuk gibi olur. O gün Allahü Teâlâ'nın: "***O gün, her emzikli kadın emzirdiğini terk edip unuttur; her gebe, yükünü düşürür. Sen, insanları sarhoş gibi görürsün, halbuki onlar sarhoş değildirlerdir. Fakat Allah'ın azabı pek şiddetlidir.***" (Hac Sûresi, 2. âyet) diyerek tasvir ettiği bir gündür.

O gün yer başka yere, gök başka göklere dönüştürülür, güneşin ve ayın ışıkları söndürülür, yerler zulmete büründürülür. Hepsi Bir ve Kahhâr olan Allah'ın huzuruna çıkar. O gün günahkârlar konuşur olmaz, boyunlarından ve ayaklarından yakalanırlar.

O gün herkesin yaptığı hayır ve şerri karşısında hazır bulacağı ve kendisi ile işlediği o şer arasında uzun bir mesafe olmasını dileyeceği bir gündür.

O gün öyle bir gündür ki, her nefis ne hazırladığını bilir, daha önce gönderdiği ve geciktirdiği şeyleri hatırlar. O gün diller konuşmaz olur, fakat azâlar konuşur.

O gün öyle bir gündür ki, onun anılması, Peygamberlerin Efendisi (s.a.v.)'ni ihtiyarlatmıştır. Nitekim Ebû Bekir Siddîk (r.a.) Resûlü Ekrem (s.a.v.)'e:

-Ey Allah'ın Resûlü! Saçlarının ağardığını görüyorum, deyince Allah Resûlü (s.a.v.):

-Beni Hûd ve benzeri sûreler ihtiyarlattı! (Tirmizi) buyurmuştur.

Benzer sûreler de şunlardır: El-Vâkıa, El-Mürselât, Nebe, Tekvîr Sûreleri.

Ey aciz okuyucu! Senin okumandan nasibin ancak dilini oynatarak ağzından âyetleri anmaktır. Eğer okuduğun hakkında düşünen bir kimse olsaydın, Peygamberlerin Efendisi olan Muhammed (a.s.)'in saçından ziyade senin saçının ağarması gerekirdi. Yalnız dilini oynatmakla yetindiğin vakit, Kur'an'ın etkisinden mahrum kalırsın. Bunları düşünerek oku!

Allahü Teâlâ Hazretleri, kıyametin dehşetlerinden bazılarını vafetmiş ve kıyameti birçok isimlerle anmıştır. Kıyamet, Kur'an'da anılan isimlerden birisidir.

Kıyametin isimlerinin çokluğu, ifade ettiği manaların çokluğunu yansıtmak içindir. İsimlerin çok oluşundaki gaye akıl sahiplerini uyarmak amacına yöneliktir.

Kıyametin isimlerinden her bir isimle bir sır çözülmüştür. Onun sıfatlarından her birinde ince bir mana vardır. O isimlerin anlamlarını bilmeye özen göster.

Kıyametin İsimlerinden Bazıları Şunlardır:

- Yevmü'l-Kıyâme (Kıyamet günü, Ayağa kalkma günü)
- Yevmü'l-Hasre (Hasret günü)
- Yevmü'l-Nedâme (Pişmanlık günü)
- Yevmü'l-Muhâsebe (Hesaba çekilme günü)
- Yevmü'z-Zelzele (Zelzele günü)
- Yevmü's-Sâika (Gürültü ve helak günü)
- Yevmü'l-Vâkıa (Olay günü)
- Yevmü'l-Karia (Şiddet günü)
- Yevmü'l-Ğaşiye (Şaşkınlık günü)

- Yevmü'r-Racife (Sûr'a birinci kez üfürülme günü)
Yevmü'r-Râdife (Sûr'a ikinci kez üfürülme günü)
Yevmü'l-Azife (Yaklaşan gün)
Yevmü'l-Hakka (İşlerin soruşturulduğu gün)
Yevmü't-Tâmme (Baskın günü)
Yevmü's-Sâhha (Şiddetli bağrıışma günü)
Yevmü't-Telâkî (Mülâkat/Buluşma günü)
Yevmü'l-Firâk (Ayrılık günü)
Yevmü'l-Kısâs (Kıyas günü)
Yevmü'l-Tenâd (Çağırma günü)
Yevmü'l-Hisâb (Hesap günü)
Yevmü'l-Azâb (Azap günü)
Yevmü'l-Karar (Karar günü)
Yevmü'l-Cezâ (Ceza günü)
Yevmü'l-Belâ (Bela günü)
Yevmü'l-Bükâ (Ağlama günü)
Yevmü'l-Haşr (Haşır günü)
Yevmü'l-Vâid (Vaat ve tehdit günü)
Yevmü'l-Arz (Huzura varma/Arz günü)
Yevmü'l-Vezn (Tartı günü)
Yevmü'l-Hakk (Gerçeklerin ortaya döküleceği gün)
Yevmü'l-Hüküm (Hüküm günü)
Yevmü'l-Fasl (Hükmü karara bağlama günü)
Yevmü'l-Cem (Toplanma günü)
Yevmü'l-Ba's (Diriliş günü)
Yevmü'l-Feth (Fetih günü)
Yevmü'l-Hızıy (Rüsvaylık günü)
Yevmü'l-Azîm (Büyük gün)
Yevmü'l-Asîr (Çetin ve zor gün)

- Yevmü'd-Dîn (Din günü)
 Yevmü'n-Nüşûr (Kabirden kalkma günü)
 Yevmü'l-Masîr (Ulaşılacak gün)
 Yevmü'l-Yakîn (Yakın gün)
 Yevmü'-n-Nefha (Üfürülme günü)
 Yevmü'-s-Sayha (Çılgılık günü)
 Yevmü'r-Racfe (Sarsıntı günü)
 Yevmü'z-Zecra (Azarlama günü)
 Yevmü's-Serka (Sarhoşluk günü)
 Yevmü'l-Müntehâ (Sonuç günü)
 Yevmü'l-Me'vâ (Dönüş günü)
 Yevmü'l-Mirsâd (Bekleyiş günü)
 Yevmü'l-Arak (Terleme günü)
 Yevmü'l-İftikar (Muhtaç olma günü)
 Yevmü'l-İnkidâr (Keder günü)
 Yevmü'l-İntişâr (Yıldızların kararıp döküleceği gün)
 Yevmü'l-İnşikak (Göklerin yarılp meleklerin ineceği gün)
 Yevmü'l-Vukûf (Bekleyiş günü)
 Yevmü'l-Hulûd (Cennet yada Cehennem'de ebedi kalma günü)

Bunlardan başka diğer bazı isimleri şunlardır:

Kendisinde şüphe edilmeyen gün; hiçbir kimsenin hiçbir kimseye hiçbir şekilde fayda sağlayamayacağı gün; gözlerin şaşkınlıkla belerip kalacağı gün; kişinin ana-babasından, karısından, evladından, kardeşinden kaçacağı gün; mal ve evladın fayda vermeyeceği gün; zalimlerin mazeretlerinin geri çevrileceği gün; küçükleri ihtiyarlatan ve büyükleri sarhoş eden mizanın kurulacağı ve defterlerin dağıtılacağı gün;

Cehennem'in hazırlanıp kaynatılacağı ve ateşin dışarıya doğru hücum edeceği gün; dillerin tutulup azâların konuşacağı gün; kafirlerin kederli ve ümitsiz olacağı gün; mazeretlerin reddedilip gizli işlerin açığa çıkacağı, sır perdelerinin yırtılacağı, gözlerin huşû içinde olacağı ve seslerin susarak iltifatların azalacağı, kusurların ortaya dökülerek şahitleri ile beraber sevk edilecekleri gün. Bütün bu sayılanlar kıyame-tin isimlerinden bazılarıdır.

İşte o gün öyle bir gündür ki, küçükleri ihtiyarlatır, büyükleri ise sarhoş eder. O gün teraziler kurulur, defterler açılır, Cehennem ortaya çıkarılır. Hamim kaynatılır, ateş yaklaştırılır. Kafirleri umutsuzluk ve çaresizlik bürür. Renkler solar, diller tutulur, insanın diğer azâları konuşdurulur.

Ey zavallı insan! Seni şeref sahibi olan Rabbine karşı aldatan nedir? Kapıları kapatmış, perdeleri çekmiş, insanlardan gizlenerek günahlara dalıyorsun! Azâlarının senin aleyhinde tanıklık yapacakları gün ne yapacaksın?

Gaflette bulunanların gerçekten vay haline! Allah (c.c.) bize Resûllerin Efendisi (s.a.v.)'ni gönderiyor, O'na her şeyi açık seçik beyan eden kitabını indiriyor, bize kıyamet gününün sıfatlarından olan vasıflarla haber veriyor; sonra bizlere gaflette olduğumuzu, kıyametin yaklaştığını bildiriyor ve şöyle buyuruyor:

"İnsanlara hesap(a çekilme) zamanı yaklaştı. Hal böyle iken onlar, hâlâ gaffet içinde yüz çevirmekte-dirler. Rablerinden kendilerine yeni bir öğüt (ve ikaz) gelmeye görsün, ancak onunla alay ederler. (Hem de) Kalplerinden onu oyuna/eğlenceye alarak (dinlerler)..." (Enbiyâ Sûresi, 1-3. âyetler)

Bir başka âyet-i kerîmede:

"(Kıyamet) Saat(i) yaklaştı ve ay yarıldı (ve birleşti)."

(Kamer Sûresi, 1. âyet) buyurdu.

Yine bir başka âyette şöyle buyurdu:

"Doğrusu onlar bunu (bu azabı, yahut kıyamet gününü imkandan) uzak görürler. Biz ise onu yakın görüyoruz."

(Meâric Sûresi, 6-7. âyetler)

Hak Teâlâ Hazretleri bir başka âyet-i kerîmede şöyle buyuruyor:

"İnsanlar sana kıyamet saatinden sorarlar. De ki: 'O'nun ilmi ancak Allah'ın katındadır.' Ne bilirsin, belki de o saat yakın olur." (Ahzâb Sûresi, 63. âyet)

Evet Allahü Teâlâ Hazretleri böyle buyururken biz Kur'an'ın anlamı üzerinde düşünmüyor, o günün vasıflarının ve isimlerinin çokluğundaki hikmetlere bakmıyor, o günün tehlike ve musibetlerinden kurtulmak için hazırlanmıyoruz.

Bu gafletten ve sonuçlarından Allah (c.c.)'a sığınırız. Allahü Teâlâ'dan rahmetinin genişliği ile bize yardımda bulunmasını talep ediyoruz.

SUALİN NİTELİĞİ

Bundan sonra sual-cevap işi gelir. Ey zavallı insan, bütün bu hallerden sonra bir de tercümansız ve arada hiçbir vasıta olmadan Allah (c.c.) tarafından sana yöneltilen soruları düşün. İğneden ipliğe kadar her şeyden sorguya çekileceksin. Sen o büyük günün sıkıntıları, boyunlara kadar çıkan terleri ve çetin belaları içerisinde kıvranıp dururken, gök tarafından iri yapılı, korkunç suratlı, sert ve acımasız melekler gelerek mahşer halkını dört bir yandan kuşatırlar ve günahkârları boyunlarından yakalayıp hesap vermek üzere Allahü Teâlâ'nın huzuruna götürürler. Nitekim Resûlüllah (s.a.v.): **"Allahü Teâlâ'nın öyle acayip melekleri vardır ki, gözkapaklarının arası yüz yıllık mesafedir,"** buyurmuştur. Bu melekleri gördüğün vakit içinde bulunacağın durumu düşün! Bu derece azâmetli olmalarına rağmen Allahü Teâlâ'nın gazabını bildikleri için o melekler bile o günün dehşetinden başları önlerine eğilir. Bunları gören peygamberler, siddîk ve salihler bile ilk önce kendilerinin huzur-u ilâhî'ye çıkarılacağı korkusuyla yerlere kapanırlar. Allah (c.c.)'a yakın olanların hali bu olursa, mücrimler (günahkârlar) hakkında ne düşünürsün?

Bu sırada şaşkınlıklarından ötürü bazı kimseler melek-
lere:

-Rabbimiz aranızda mı? diye sorarlar. Melekler Rableri-
nin azâmet ve Kibriyalığını düşünerek hemen heyecanlanıp
bağırır ve:

-Rabbimiz, sizin zannettiğinizden çok uzaktır. O'nu ten-
zih ederiz. O, bizim aramızda değildir. Fakat O, sizi manevi
huzurlarına alacaktır, derler. Bu sırada melekler mahşer
halkını dört bir yandan çevreleyerek aralarına alırlar. Hepsin-
nin üzerinde zillet, korku ve o günün şiddetinin belirtileri
vardır. O anda Cenâb-ı Hak şu sözünü doğrular:

**"Kendilerine (peygamber) gönderilenlere (sapmalarının
sebebini) mutlaka soracağız ve gönderilen (peygamber)lere
de (kendisine uyup uymayandan ve tebliğ vazifesinden)
elbette soracağız. Ve onlara olup bitenleri tam bir bilgi ile
mutlaka anlatacağız. Biz onlardan uzak (ve habersiz)
değiliz."** (A'raf Sûresi, 6-7. âyetler)

**"Rabbin hakkı için, onların hepsine yapmakta oldukları
şeylerden mutlaka soracağız."** (Hicr Sûresi, 92. âyet)

İşte bu anda vücut titrer, organlar sarsılır, akıllar şaşırır.
Bazı kimseler, çirkin amellerinin Allah (c.c.)'a arz olunma-
ması, diğer insanların huzurunda rezil olmamak için
Cehennem'e atılmalarını dahi temenni ederler.

Sorgudan önce Arş'in nuru zuhûr eder. Nitekim âyet-i
kerîmede: **"Yer, Rabbinin nuruyla parlayacak, kitap (amel
defteri) ortaya konulacak..."** (Zümer Sûresi, 69. âyet) buyrul-
muştur.

Her kul, Cebbâr Teâlâ tarafından sorguya çekileceğine kesin bir iman ile inanır. Herkes, Allahü Teâlâ'nın kendisinden başkasını görmediğini, yalnız kendisini sorguladığını zanneder. İnsanlar içinde ilk sorguya çekilecekler peygamberlerdir. Allahü Teâlâ Hazretleri şöyle buyurur:

"Allah (kıyamette) bütün peygamberleri topladığı gün: '(Ümmetlerinizden) Ne cevap aldınız?' diyecek; (onlar da: 'Senin ilminin yanında) bizim hiç bilgimiz yoktur, şüphesiz görülmeyeni/bilinmeyeni hakkıyla bilen Sensin Sen' diyecekler." (Mâide Sûresi, 109. âyet)

Peygamberlerin dahi o günün şiddetinden ve önlerinde bulunan manzaranın dehşetinden akılları başlarından gidip, ilimleri mahvolacak ve ilâhi heybet karşısında, "Vay bizim halimize!" diyecekler. Nitekim Hak Teâlâ onlara:

-Siz insanlara peygamber olarak gönderildiğiniz halde çağrınıza niçin icabet etmediler? Diye soracak. Onlar, bu sorunun cevabını bilmelerine rağmen sorunun dehşetinden akılları başlarından gidecek ve ne cevap vereceklerini bilemez olacaklar. O'nun heybetinin şiddetinden:

-Bizim hiçbir bilgimiz yok. Bütün gizlilikleri bilen Sensin, diyecekler. Onlar, o vakitte söylediklerinde doğrudurlar. Zira akılları uçmuş, ilimleri mahvolmuştur. Tâ ki, Allah (c.c.) yeniden onlara kuvvet verinceye kadar bu durum böyle devam edecektir.

Nûh (a.s.) huzur-u ilâhi'ye çağrılarak:

-Peygamberlik vazifeni tebliğ ettin mi? diye soracak. O da:

-Evet yâ Rab, tebliğ ettim, diyecek. Bunun üzerine ümmetinden:

-Nûh peygamber size tebligatta bulundu mu? Diye sorulacak. Onlar:

-Hayır, bize bir uyarıcı gelmedi, diyecekler.

Daha sonra İsâ (a.s.) getirilecek. Cenâb-ı Hak O'na:

-Sen mi ümmetine, *"Beni ve annemi Allah'tan başka ilâh ediniz!"* dedin, diye soracak. İsâ (a.s.) bu sualin dehşeti içinde yıllarca kıvranacak. Peygamberlere dahi bu gibi sorular sorulmakla idare-i ilâhiyenin tecelli edeceği o muazzam günde vay bizim halimize!

Sonra melekler mahşer halkına dönerek, teker teker bütün insanları: **"Ey falan oğlu falan, hesaba gel"** diye çağıracaklar. İşte bu anda kalpler çarpmaya, vücutlar titremeye başlayacak. Akıllar yerinden fırlayacak, hatta bazıları hesaba çekilmekten ise Cehennem'e gitmeyi tercih edecekler. *"Bu çirkin amellerimizle Allahü Teâlâ'nın karşısına çıkmaktan ve rezil olmaktansa doğrudan doğruya Cehennem'e gitsek,"* diyecekler.

Suale başlamadan önce Arş'ın nuru gözükecek ve yeryüzü bu nur ile aydınlanacaktır. O vakit herkes Hak Teâlâ Hazretleri'nin hesap görmeye başlayacağını anlayacak ve yine herkes Allahü Teâlâ'nın, yalnız kendisini gördüğünü ve yalnız kendisini hesaba çektiğini zannedecektir. Kudret ve azâmet sahibi olan Allahü Teâlâ o anda Cebrâil (a.s.)'e emrederek:

-Cehennem'i getir! Buyuracak, O da Cehennem'i getirecektir. Cehennem'e seslenerek:

-Hâlikına bak, ne buyuracak? Diyecek. O sırada Cebrâil de bütün şiddetiyle Cehennem'i görecek. Bu emir üzerine Cehennem kükreyerek mahşer halkı üzerine kıvılcımlar saçmaya başlayacak, bu arada herkes onun öfke ve kükremelerini duyacaktır. Cehennem görevlileri yerlerinden kalkarak, Allah (c.c.)'ın emirlerine karşı gelip O'na isyan ederek O'nun gazabına uğrayanlara hücum edeceklerdir.

İşte o anda mahşer halkının, korkularından nasıl dizlerinin bağı çözülerek ayakta duramayacak hale geleceklerini ve geri çekileceklerini düşün. O günde herkesi olduğu yerde donakalmış ve dizleri üzerine çökmüş hatta yüzüstü yere serilmiş görürsün. Bu sırada asiler ve zalimler, "*Vay başımıza gelenler!*" diye feryat ederler. Sıddîklar ise, "*Nefsim, nefsim*" diye yerlere kapanırlar.

Onlar bu durumda iken Cehennem ikinci defa hücum eder ve mahşer halkının korkuları kat be kat artar, kuvvetleri azalır, yakalandıklarını zannederler.

Cehennem durmaz, üçüncü nârasını atar. Bunun üzerine halk yüzüstü yere serilir, dehşet içinde bakınıp dururlar. Zalimlerin hali ise bu esnada çok daha perişandır. Ciğerleri ağzlarına gelmiştir. Bu manzara karşısında mutlu olsun, bedbaht olsun herkesin aklı başından gider.

Daha sonra peygamberlere sorular başlar. İnsanlar peygamberlerin sorguya çekildiklerini görünce, asi ve günahkârların korkusu daha da şiddetlenir. Baba evladından, kadın kocasından, kardeş kardeşinden kaçır, herkes kendi derdine düşerek akıbetini beklemeye başlarlar.

Sonra insanlar birer birer hesaba çekilir. Allahü Teâlâ onları, amelinin azından çoğundan, gizlisinden açığından, dış ve iç organlarının tümünden şifahi olarak sorguya çeker.

Ebû Hureyre (r.a.) anlatıyor: Ashâb Resûlüllah (s.a.v.)'a:

-Ey Allah'ın Resûlü! Kıyamet günü Rabbimizi görecek miyiz? diye sordular. Allah Resûlü (s.a.v.):

-Bulutsuz bir günde, öğle vaktinde güneşi görme hususunda bir itişip kakışmanız olur mu? diye sordu. Ashâb:

-Hayır! deyince:

-Bulutsuz (dolunaylı) gecede ayı görmekte itişip kakışmanız olur mu? diye tekrar sordu. Ashâb yine:

-Hayır! Deyince, Allah Resûlü (s.a.v.) şunları söyledi:

-Nefsim yed-i kudretinde olan Zât-ı Zülcelal'e yemin olsun, Rabbinizi görme hususunda da hiçbir itişip kakışmanız olmayacak. Tıpkı güneş ve ayı görmede itişip kakışmanız olmadığı gibi. Böylece kul, Rabbiyle karşı karşıya gelecek. Rab Teâla:

-Ey filân! Ben sana ikram etmedim mi? Seni efendi yapmadım mı? Sana zevce vermedim mi? Atı, deveyi sana musahhar (hizmetçi) kılmadım mı? Reislik yapmana, ganimet malından dörtte bir almana müsaade etmedim mi? diye soracak. Kul:

-Evet ey Rabbim! diyecek. Rab Teâla:

-Benimle karşılaşacağını hiç düşünmedin mi? diyecek. Kul bu soruya:

-Hayır! karşılığımı verecek. Rab Teâlâ da:

-Öyleyse şimdi de ben seni unutuyorum. Tıpkı (dünyada) senin beni unuttuğun gibi! diyecek.

"Sonra ikinci kul Allah'ın karşısına çıkar. Rab Teâla ona da aynı şeyleri söyler. Sonra üçüncüye de birinciye söylediklerinin aynısını söyler. Kul:

-Evet! Ey Rabbim! der. Rab Teâla da:

-Benimle karşılaşacağını hiç aklından geçirdin mi? diye sorar. Kul:

-Ey Rabbim, Sana, kitaplarına ve peygamberlerine inandım. Namaz kıldım, oruç tuttum, sadaka verdim! der ve elinden geldiğince (Hak Teâla hakkında) hayır senâda bulunur. Rab Teâla:

-Bu hususta lehine şahadet edecek biri var mı? diye soracak. Kul:

-Hayır, yok! diyecek. Rab Teâla:

-Şimdi senin aleyhine bir şahit gönderilecek! der. Kul kendi kendine: "*Benim aleyhime şahitlik yapacak da kim?*" diye içinden düşünür. Kulun ağzı mühürlenir. Uyluğuna:

-Haydi konuş! denir. Uyluğu, eti, kemiği konuşup, onun amelini haber verirler. Bu, onun kendisi için bir özür araması içindir. Bu kimse, Allah'ın gazabına uğrayan münâfıktır." (Müslim)

Ey aciz kul! Bir an için kendini Allah (c.c.)'in huzurunda farzet. Melekler seni yakalamışlar, Allah'ın huzuruna getirmişler. Allahü Teâlâ'nın: "*Şu gençliği ben sana nimet olarak vermedim mi? Onu nerede yıprattın? Sana bir yaşama süresi/imkanı vermedim mi? Ömrünü nerede tükettin? Sana ilim vermedim mi? Bildikleriyle ne amelde buldun? Sana rızık olarak mal vermedim mi? Onu nerede kazanıp nerede infak ettin?*" sorularına muhatap olduğun zamanki mahcubiyetini düşün! O, sana verdiği nimetlerini, sana olan yardımlarını bir bir sayarken öte yandan bu nimetlere karşı senin işlediğin günahları yüzüne vuracağını hatırla. Böyle bir anda içinde bulunacağın mahcubiyetin ve hayanın nasıl olacağını sanırsın? Şayet inkâra yeltenecek olursan, bütün azâların aleyhinde şahitlik edecektir.

Hız. Enes (r.a.) anlatıyor: Resûlüllah (s.a.v.) ile beraber bulunuyorduk. Bir ara gülümsedi, ve:

-Neye güldüğümü biliyor musunuz? buyurdular. Biz:

-Allah ve Resûlü daha iyi bilir! dedik.

-Kulun Rabbine olan hitabından! buyurdular ve şöyle devam ettiler:

-Kul şöyle der: "*Ey Rabbim, sen beni zulümden korumadın mı?*" Rab Teâlâ: "*Evet korudum,*" buyurur. Kul da: "*Fakat ben bugün, kendime, kendimden başka bir kimsenin şahit olmasını asla istemiyorum,*" der. Rab Teâlâ: "*Bugün sana tek şahit olarak nefsin, çok şahit olarak da Kirâmen Kâtibin kâfidir,*" buyurur.

Resûlüllah (s.a.v.) devamla dedi ki:

"Ağzına mühür vurulur ve diğer organlarına: '*Konuş!*' denilir. Onlar adamın amelini haber verirler. Sonra konuşma hususunda serbest bırakılır. Adam organlarına: '*Yazıklar olsun size! Buradan defolun! Ben sizin için mücadele etmişim!*' der." (Müslim)

Binaenaleyh, bütün azâlarımızın şahitliğiyle mahşer halının huzurunda rezil olmaktan Allah'a sığınırız. Allahü Teâlâ'nın kusurlarımızı başkalarından gizlemesini ümit ederiz.

İbni Ömer (r.a.) anlatıyor: Bir adam bana, "*(Kıyamet günü Allah'ın kişiye özel) hitabı hakkında ne işittin?*" diye sordu. Şu cevabı verdim:

-Resûlullah (s.a.v.)'in şöyle söylediğini işittim:

"Mü'min Rabbine yaklaştırılır. Öyle ki, (Allah onun) üzerine himayesini indirir ve günahlarını itiraf ettirir. Ona sorar:

-Şu şu günahlarını biliyor musun? Mü'min kul, iki kere:

-Evet ey Rabbim, biliyorum! der. Rab Teâla da:

-Dünyada iken bunları örterek seni teşhir etmemiştim. Bugün de onları senden affediyorum! buyurur. Sonra ona hasenât defteri verilir.

"Öte yandan, kâfirlere ve münâfıklara gelince, bunlarla ilgili olarak, bütün mahlukatın huzurunda:

-Bunlar Allah namına yalan söylemişler (böylece büyük bir zulümde bulunmuşlardır). Haberiniz olsun! Allah'ın lâneti zâlimleredir, diye nida olunur." (Buhari, Müslim)

İbni Ömer (r.a.)'in rivayet ettiği bir başka hadis-i şerifte, Allah Resûlü (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

"Müslüman müslümanın kardeşidir. Ona zulmetmez ve onu tehlikeye atmaz. Her kim bir kardeşinin ihtiyacını giderirse, Allah da onun ihtiyacını giderir. Her kim bir müslümanın sıkıntısını giderirse, Allah da o kimseden Kıyamet gününün sıkıntılarında bir sıkıntısını giderir. Her kim bir müslümanın kusurunu örterse, Allah da Kıyamet gününde onun kusurunu örter." (Müslim)

Bu durum, dünyada insanların kusurlarını örtüp kendi hakkında eziyet ve kusurlarına katlanarak onların kötülüklerini sayıp dökmeyenler ve duydukları vakit kendilerini aciz edecek bir şeyle aleyhlerinde konuşmayanlar içindir. Bu gibi insanlar, böyle bir mükâfata layıktırlar.

Farzet ki, Allahü Teâlâ senin günahlarını başkalarından gizledi. Fakat hesap vermek için O'nun huzuruna çıkarılacağını unutma. Günahlarının cezası olarak bu anda hissedeceğin korku yeter de artar bile! Çünkü boynundan yakalayıp seni Allah (c.c.)'ın huzuruna getirirlerken kalbinin yerinden fırlayıp aklının başından gideceğine dair şüphen mi var? İşte bu durumda kendini ilgili meleklerin ellerinde farzet. Tüylerinin dimdik olduğu, bütün organlarının tir tir titrediği ve renginin sararıp solduğu bir vaziyette, insanların içinden onları yara yara huzura çıkarılacaksın. Herkesin gözü sende olacak. Seni huzura getirirler ve Allahü Teâlâ ile baş başa bırakırlar. Bizzat Allahü Teâlâ sana hitap ederek:

-Ey Ademoğlu, bana yaklaş! diye buyurur. Bütün korku, heyecan ve küçüklük içinde mahzun ve korkak bir kalp ile O'na yaklaşırsın. Küçük büyük her şeyi tespit etmiş olan amel defterin sana verilir de unuttuğun nice kötülükler, yaptığın nice işler, farkında olmadığın nice kusurlar onda mevcuttur. Bu andaki korku ve rezilliğini düşün. Orada dilinin tutulup aciz kalacağını hatırla. Ah bir anlayabilseydim! O'nun huzurunda hangi ayaklarla dimdik duracaksın, hangi kalple söyleyeceklerini hatırlayacak ve hangi dille bunlara cevap vereceksin?

Daha sonra Allahü Teâlâ'nın: *"Ey kulum! Diğer kullarımdan utanarak onlardan gizlediğin ve onlara kendini iyi göstermeye çalıştığın halde, Benden hiç haya etmeden, Benim gözüm önünde her türlü kepezeliği yapmaktan utanmadın mı? Yoksa beni onlardan daha değersiz mi gördün? Benim emirlerime aldırış etmedin!"* dediği zamanki içinde bulunacağın mahcup ve perişan halini düşün.

Allahü Teâlâ sözlerine devam ederek: "Sahip olduğun bütün nimetleri sana veren Ben değil miydim? O halde Benim hakkımda seni aldatan nedir? Yoksa seni görmeyeceğimi ve huzuruma çıkarılmayacağını mı sandın?" buyurur. Nitekim Resûlullah (s.a.v.) bir hadis-i şerifinde buyuruyor ki:

"Sizden hiç kimse yoktur ki, Allah'ın sorgusundan kendini kurtarsın. Aralarında bir perde ve tercüman olmaksızın bizzat Allahü Teâlâ ona soracak ve hesabını görecektir."

(İbni Adıyy)

Adiyy İbni Hâtim (r.a.)'den rivayet edilen bir başka hadis-i şerifte, Allah Resûlü (s.a.v.) buyurdular ki:

"Sizden herkese Rabbi, aralarında bir tercüman olmaksızın, doğrudan doğruya hitap edecektir. Kişi o zaman ateşe karşı bir kurtuluş yolu bulmak üzere sağına bakar, hayatta iken gönderdiği (hayır) amellerden başka bir şey göremez. Soluna bakar, orada da hayatta iken işlediği (kötü) amellerden başka bir şey göremez. Ön cihetine bakar. Karşısında (kendini beklemekte olan) ateşi görür. (Ey bu dehşetli güne inanan mü'minler!) Yarım hurma ile de olsa kendinizi ateşten koruyun. Bunu da bulamazsanız güzel bir sözle koruyun!"
(Buhari, Müslim, Tirmizi)

Ebû Berse (r.a.) anlatıyor: Resûlüllah (s.a.v.) buyurdular ki:

"Kıyamet günü, dört şeyden sual edilmedikçe, kulun ayakları (Rabbinin huzurundan) ayrılamaz:

- Ömrünü nerede harcadığından,
- Ne amelde bulunduğundan,
- Malını nerede kazandığından ve nereye harcadığından,
- Vücudunu nerede çürüttüğünden." (Tirmizi)

İbni Mes'ud (r.a.)'un rivayet ettiği bir başka hadis-i şerifte ise Allah Resûlü (s.a.v.) şöyle buyurdu: **"Kıyamet gününde, kulun ayakları, Rabbinin huzurundan şu beş şey soruluncaya kadar bir yere kıpırdamaz: Ömrünü nasıl harcadığından, gençliğini nerede geçirdiğinden, malını nereden kazanıp nereye harcadığından ve bildiklerini uygulayıp uygulamadığından sorulacaktır."** (Tirmizi)

İbni Mes'ud (r.a.) diyor ki: "Sizden hiç kimse yoktur ki, Allahü Teâlâ onunla baş başa kalmasin. Evet, ayın on beşinde gece vakti herkesin ay ile baş başa kaldığı gibi, sizden her biriniz O'nunla baş başa kalacak ve Allahü Teâlâ bütün azâlarınız ile ilgili hususları teker teker ortaya şöyle koyacaktır:

-Ey Ademoğlu! Benim hakkımda seni aldatan ne oldu? İlminle ne amelde bulundun? Peygamberlerin çağrısına niçin uymadın? Ey Ademoğlu! Seni her an gözetlediğimi bilmiyor muydun? Niçin helal olmayan yerlere baktın? Niçin helal olmayan şeyleri dinledin?.."

Ey zavallı insan! Bu sorgulara tabi tutulacağın andaki mahcubiyetini ve içine düşeceğin tehlikeyi gözünde büyült, sevap ve günahları tartacak olan teraziyi ve amel sahiplerinin sağa sola uçuşmasını tefekkürden gaflete düşme. Zira sonunda kavuşabileceğin iki durum söz konusudur. Sana ya, "*Dünyada kusurlarını gizlediğim gibi burada da seni bağışlıyorum,*" denecek ve bu anda neşe ve sevincin artarak herkes sana gıpta edecektir. Ya da zebanilere, "*Alın şu kötü insanı götürün, Cehennem'e bırakın,*" denecek. İşte o vakit yer ve gökler senin için ağlasa yeridir. Çünkü senin hasret ve pişmanlığın ölçü kabul etmeyecek derecede büyük olacaktır.

MİZANIN SIFATI

Ey kardeşim! Amellerinin tartılacağını ve amel defterlerinin sağa sola uçacağını düşünmekten gafil olma. Zira insanlar kıyamet günü sorgulamadan sonra üç guruba ayrılırlar:

1-Hiç Sevabı Olmayanlar: Bu grupta yer alanların bir tane dahi güzel ameli gözükmez. Bunlar için Cehennem'den "**Unuk**" denilen siyah bir boyun uzanır, kuşun buğday tanelerini toplaması gibi bunları birer birer toplar, devşirir ve ateşe atar. Ateş onları eskitir, çürütür. Bu arada onlara, bedbaht olduklarına, artık bundan sonra saadet görmeyeceklerine dair nidâda bulunulur.

2-Hiç Günahı Olmayanlar: Bir münâdi (nidâcı) bu gibi kimselere şöyle seslenir: "*Her hâl-ü kârda Allah (c.c.)'a hamdedenler ayağa kalksın!*" Onlar kalkarlar ve sevinç içinde Cennet'e girerler. Sonra bu hitap, gecelerini taat ve ibadetle geçirenlere yapılır. Daha sonra ticaretleri ibadetlerine ve Allah (c.c.)'ı zikre engel olmayanlar, alış-verişte hile yapmayanlar ve Allah (c.c.) yolundan ayrılmayanlara çağrıda bulunulur. Bu ikinci grup insanların da saadete kavuştukları, artık bundan sonra ebediyen bedbahtlık görmeyecekleri ifade edilir.

3-Hem Günahları, Hem Sevapları Olanlar: Bu gurupta yer alanlar çoğunluğu oluştururlar. Bunlar iyi ile kötüyü karıştıran kimselerdir. Sevaplarının mı, yoksa günahlarının mı çok olduğunu bilmezler. Fakat Allahü Teâlâ bilir ve kul-larına da bildirmek için amellerini onların gözleri önünde karşılaştırır, tâ ki, affederse bunun kendisinin bir ihsânı olduğunu; cezalandırırsa, bunun da kendisinin adaletinden kaynaklandığını göstermiş olsun. Sevap ve günahları içeren amel defterleri sağa sola savrulur. Mizân (terazi) kurulur. Gözler amel defterlerine dikilir, sağ tarafa mı yoksa sol tarafa mı düşecekler diye bakınıp dururlar. Sonra kulaklar terazinin söyleyeceklerine dikkat kesilir, günahların bulunduğu taraf mı yoksa sevapların bulunduğu taraf mı ağır gelecek diye!.. Bu, gerçekten insanların akıllarını başlarından alan korkunç ve dehşet verici bir olaydır.

Hasan Basrî (r.a.) rivayet ediyor: Peygamber Efendimiz (s.a.v.) başını Hz. Aişe (r.a.)'nin dizine koymuş ve uyuyakalmıştı. O anda Aişe (r.a.) ahireti hatırlayarak ağlamaya başladı. Öyle ki, gözyaşları Allah Resûlü'nün yanaklarına damladı. Peygamberimiz uyanarak Aişe (r.a.)'ye:

-Ey Aişe, niçin ağlıyorsun? Diye sordu. Hz. Aişe:

-Ahireti hatırladım da ondan ağlıyorum, dedi ve: "Siz, kıyamet günü, ailenizi hatırlayacak mısınız?" diye sordu. Resûlullah (s.a.v.):

-"Varlığımı kudret elinde bulunduran Allah'a yemin ederim ki, kıyamet günü, üç yerde kimse kimseyi hatırlamaz: 1-Mizan yanında; tartısı ağır mı geldi, hafif mi geldi

öğreninceye kadar. 2-Sahifelerin (amel defterlerinin) uçtuğu zaman; kendi defteri nereye düşecek, öğreninceye kadar: Sağına mı, soluna mı, yoksa arkasına mı? 3-Sırat'ın yanında; Sırat, Cehennem'in iki yakası ortasına kurulunca, bunu geçinceye kadar." (Ebû Davud)

Enes bin Malik (r.a.) anlatıyor: Kıyamet günü Adem-oğlu getirilir, mizânın kefeleri önüne dikilir, başına da bir muhafız melek bırakılır. Eğer sevapları ağır gelirse, melek herkesin işitebileceği bir sesle şöyle seslenir: "*Ey mahşer halkı! Falanca öyle bir mutluluğa ulaştı ki, artık bundan sonra bedbahtlık görmez!*" Eğer sevapları hafif, günahları ağır gelirse gene aynı melek, herkesin işitebileceği bir sesle şöyle seslenir: "*Falanca bedbahttır, artık bundan sonra mutluluk göremez!*" Böyle sevapların hafif gelmesi halinde Zebâniler (azap melekleri) o kişiye doğru yönelirler. Ellerinde demirden topuzlar, sırtlarında ateşten elbiseler olduğu halde, Cehennemlik olanları yakalayıp ateşe götürürler.

Ebû Sâid el-Hudrî (r.a.) anlatıyor: Resûlullah (s.a.v.) Kıyamet günü hakkında buyurdular ki:

"Kıyamet günü Aziz ve Celil olan Allah:

-Ey Adem! diye seslenir. Adem (a.s.):

-Ey Rabbim buyur, emrindeyim, bütün hayırlar senin elindedir! der. Şöyle bir nidada bulunulur:

-Allah sana, cehennem heyetini çıkarmanı emrediyor! Adem sorar:

-Ey Rabbim, cehennem heyeti ne kadardır?

-Her binden dokuz yüz doksan dokuzu!

"İşte, hamilelerin çocuğunu düşürdüğü, çocukların ihtiyarladığı, insanların sarhoş olmadıkları halde, azabın şiddetinden sarhoşa döneceklerini göreceğin zaman bu zamandır."

Bu haber Ashâb'a çok ağır geldi. Öyle ki yüzlerinin rengi değişti. Allah Resûlü (s.a.v.)'ne sordular:

-Ey Allah'ın Resûlü, dediler, bu binde bir içine hangimiz gireceğiz? Dedi ki:

-Ye'cüc ve Me'cüc'den binde dokuz yüz doksan dokuz, sizden ise bir olacak. Şunu da bilin ki, siz insanlar arasında, beyaz bir öküzde siyah bir kıl veya siyah bir öküzde beyaz bir kıl durumundasınız. (Buhari, Müslim)

HASIMLARIN SIFATI VE HAKLARIN GERİ VERİLMESİ

*M*izânı, mizânın tehlikelerini ve herkesin mizânın söyleyeceklerine nasıl dikkat kesildiğini bir önceki bölümde öğrendin. Kıyamet günü bir de dünyada iken yapılan zulüm ve haksızlıkların hak sahiplerine iadesi vardır.

Hak Teâlâ Hazretleri Kur'an-ı Kerim'de buyurur ki:

"İşte o vakit tartıda amelleri ağır basan kimse, artık hoşnut bir hayattadır. Fakat, kimin de iyi amelleri hafif gelirse, onun da anası Hâviye'dir. Ve sen Hâviye'nin ne olduğunu bilir misin? O, kızgın bir ateştir!" (Kâria Sûresi, 6-11. âyetler)

Şunu unutma ki, mizânın tehlikesinden ancak dünyada nefsini hesaba çeken, orada şariat terazisiyle amellerini, sözlerini ve zihninden geçirdiklerini tartarak ölçülü hareket eden kimse kurtulur. Nitekim Hz. Ömer (r.a.) buyurdu ki: **"Sizler hesaba çekilmeden kendinizi hesaba çekin ve amelleriniz tartılmadan onları tartın."**

Kişinin nefsini hesaba çekmesinden maksat, ölmeden önce bütün günahlarından içtenlikle tevbe etmesi, Allah (c.c.)'in farzlarından noksan bıraktıklarını telafi etmesi,

üzerindeki hakları tek tek sahiplerine vererek onlardan helallik almasıdır. İşte böyle davranan bir kimse sorgusuz Cennet'e girer.

Eğer kul haklarını ödemedi ölürsen, kıyamet gününde alacaklıların kimi elinden, kimi de perçeminden yakalayarak; kimisi: "*Bana zulmetmiştin!*" Kimisi: "*Alış-verişte beni aldatmış, hile yapmış, pahalı satmış, malının kusurunu benden gizlemiştin!*" Bir diğeri: "*Sen zengindin, benim muhtaç olduğumu bildiğin halde bana yardım etmemiştin!*" Bir başkası: "*Zulme uğramıştım, sen ise zulmü def etmeye gücün yettiği halde beni korumamış, gözetmemiştin!*" Ötekisi: "*Benimle iyi komşuluk ilişkilerinde bulunmamıştın!*" Bir diğeri: "*Benimle alay edip, beni çekiştirmiştin!*" diyerek hepsi de sana sıkı sıkıya yapışır ve şaşırır kalırsın. Öyle olur ki ömrün boyunca birlikte yaşadığın herkesin sende hakkı olur. Bu saatten sonra yakarı onlardan kurtarmaya imkan yok! Ancak, "**acaba Rabbimden bana bir yardım gelir mi?**" diye düşünmeye başlarsın.

İşte hasımlarının her biri tırnaklarını yakana geçirdikleri ve onların çokluğundan şaşkına döndüğün bir sırada kulaklarında Cebbâr Teâlâ'nın şu nidası yankı yapacaktır:

"Bugün, her nefis, kazandığının karşılığını görecek! Şüphesiz ki Allah hesabı çok çabuk görendir." (Mü'min Sûresi, 17. âyet)

İşte bu anda korkudan kalbin yerinden fırlayacak, yüreğin hoplayacak ve helak olmak üzere olduğunu anlatacaksın. Allah (c.c.)'ın, Peygamberi aracılığıyla sana yaptığı şu ihtarını hatırlayacaksın:

"...Sakin Allah'ı zalimlerin yaptıklarından gafil sanma. O onları, ancak öyle bir güne tehir eder ki, o gün gözler dehşetten donakalır. Başlarını dikerek koşarlar, bakışları ile kendilerini bile göremezler ve kalplerinin içi ise bomboştur. İnsanları, o azabın geleceği günü haber vererek korkut!.."
(İbrâhim Sûresi, 42-44. âyetler)

Bugün insanların haklarını yemen, onlar hakkında dedi-kodu edip namuslarını çiğnemen seni ne kadar mutlu ediyor? Fakat o gün adalet yaygısı üzerinde durdurulduğun ve kepezeliklerin anlatıldığı vakit hasret ve pişmanlığın çok büyük olacaktır. Müflis (iflas eden), fakir, aciz ve korkak olup, Allah (c.c.)'ın huzurunda herhangi bir özür beyan edemeyen bir kimsenin durumu ne kötüdür. İşte o zaman hayatın boyunca nice zorluklara katlanarak elde ettiğin sevapların senden alınarak hak sahiplerine hakları nispetince dağıtılır.

Ebû Hureyre (r.a.) rivayet ediyor: Resûlullah (s.a.v.) Ashâbına sordu:

-İçinizde kimi müflis sayarsınız? Ashâb-ı Kirâm:

-Ey Allah'ın Resûlü, bizce müflis, parası, pulu ve eşyası olmayandır, diye cevap verdiler. Bunun üzerine Resûlullah (s.a.v.):

-Ümmetimin müflisi o kimsedir ki, Kıyamet günü kıldığı namaz, tuttuğu oruç, verdiği zekât, hac ve benzeri birçok ibadetlerle Allah'ın huzuruna gelir; fakat şuna sövmüş, şunun hakkını yemiş, şunun kanını dökmüş, şuna zulmetmiştir. Bu kimsenin sevaplarından alınıp o kimselere verilir.

Yetmez, bu defa hak sahiplerinin günahları alınır ve bu kişinin sırtına yüklenir. Sonra da Cehennem'e atılır. İşte müflis odur, buyurdu. (Tirmizi, Ahmed)

Ey aciz insan! İşte böyle bir günde başına gelebilecek musibeti düşün. Çünkü, hemen hemen hiçbir ibadetin riya denen afetten ve şeytanın karıştırdığı hilelerden arındırılmış değildir. Kazarâ, bir kısım ibadetin riyasız ve ihlâslı olmuş olsa bile, onlara da hasımların kıyamet günü göz dikecekler ve elinden alacaklar. Gündüzlerini oruçla, gecelerini de namazla geçirir bile olsan, ihtimal şöyle ki, nefsini şöyle bir sorguladığında işlediğin bütün sevapları gölgeleyebilecek derecede bir gıybetin içinde olduğunu anlayacaksın. Müslüman kardeşinin hakkında yaptığın bir gıybet bütün sevaplarını yok ederse, ya diğer günahların, yediğin haram ve şüpheli şeylerle kusurlu ibadetlerin ne olacak? Boynuzsuz koyun için boynuzlu koyundan hak talep edildiği gün (kıyamet günü), yaptığın zulümlerden kurtulmayı nasıl ümit edebilirsin?

Ebû Zerr (r.a.) rivayet ediyor: Allah Resûlü (s.a.v.) dövüşmekte olan iki koyunu görünce:

-Ey Ebû Zerr, bunların niçin vuruştıklarını biliyor musun? diye sordu. Ebû Zerr (r.a.):

-Hayır, bilmiyorum ey Allah'ın Resûlü, deyince Resûlü Ekrem (s.a.v.) buyurdu ki:

-Allahü Teâlâ bilir ve kıyamet gününde aralarında hükümünü verir. (Ahmed)

Ebû Hureyre (r.a.), "**Hem yerde hareket eden hiçbir hayvan ve havada iki kanadıyla uçan hiçbir kuş yoktur ki, sizin gibi birer ümmet olmasınlar!..**" (En'âm Sûresi, 38. âyet) meâlindeki âyet-i kerîmenin tefsirinde der ki:

"Kıyamet günü bütün mahlukat, hayvanlar, kuşlar, her şey dirilerek mahşer yerinde toplanır. Boynuzlu koyundan boynuzsuz koyunun hakkı alınacak derecede Allah'ın adaleti tecelli eder. Sonra onlara: '**Toprak olunuz!**' emri verilir, onlar da toprak olurlar. Bu emir, kafirlerin, '**Keşke biz de toprak olaydık!**' dedikleri anda vukû bulur."

Ey çaresi olmayan insan, o günde amel defterini sevapsız olarak bomboş bulacaksın. Halbuki birçok zahmetlere katlanarak sevaba vesile olacak ameller işlemişsin. Defterini bomboş görünce diyeceksin ki:

-Nerede benim güzel amellerim? Sana cevap olarak:

-Sevapların, hasımlarının defterlerine nakledildiler, diyecekler.

Sonra amel defterini, dünyada sabrederek ve sıkıntılara katlanarak işlemediğin günahlarla dopdolu olduğunu görecek ve diyeceksin ki:

-Ey Rabbim, ben bu günahlara asla yaklaşmadım! Sana cevap olarak:

-Bunlar gıybet edip dedikodu yapmak suretiyle kötülüklerini arzuladığın, alış-verişte zulmettiğin, komşuluk hakkına riayet etmediğin kimselerin günahlarıdır. Bunlar senin defterine nakledildiler, denecek. Bu durumda senin halin nice olur hiç düşündün mü?

Ebû Hureyre (r.a.) anlatıyor: Resûlullah (s.a.v.) buyurdular ki:

"Kıyamet günü hak sahiplerine haklarını mutlaka ededeceksiniz. Öyle ki kabış (boynuzsuz) koyun için, boynuzlu koyundan kısas alınacak, taş (niye bir başka) taş üzerine yüklenip kaldığından; adamın adamı niye yaraladığından sorulacak."

Ebû Hureyre der ki: Biz şunu da işitirdik: **"Kıyamet günü, kişiyi tanımadığı birisi yakalar ve der ki: 'Sen beni hata ve münker işlerde görüyordun, fakat ondan men etmiyordun!'"** (Müslim, Tirmizi)

"Boynuzlu koyun....." tabirinden gerisi Rezin'in ziyadesidir.

Abdullah İbni Mes'ud (r.a.) anlatıyor: Allah Resûlü (s.a.v.) buyurdu ki:

"Şeytan Müslüman ülkelerde puta tapılmasından ümidini kesmiştir. Ne var ki bundan daha az kötü ve sizlerin küçük gördüğü günahları işlemenizden ötürü hoşnut olacaktır. Onlar da insanı helake götüren şeylerdir. Bu sebeple elinizden geldiği kadar zulümden sakının. Zira, kişi kıyamet günü dağ gibi ibadet ve sevaplarla gelir ve bunların kendisini kurtaracağını zanneder. Derken bir kul gelir ve:

-Yâ Rabbi, falanca kulun bana zulmetti!

"Der. Bunun üzerine sevaplarının alınması emredilir. Gelen bu türlü şikayetçilerin ardı arkası kesilmez. Bir an gelir ki, kişinin elinde sevap namına bir şey kalmaz. Bu kimse hali çölde yolculuk yapan kimselerin haline benzer ki,

bir yere konaklarlar, yakacak bir şey yoktur. Kafilde olanlar dört bir yana dağılırlar, yakacak topladıktan sonra ateşi yakıp ondan istifade etmeden oradan ayrıılıp giderler. İşte günahlar da böyledir." (Beyhaki, Ahmed)

Yukarıdaki hadisin baş tarafını Hz. Cabir (r.a.) şöyle rivayet etmiştir: Allah Resûlü (s.a.v.)'nü işittim, şöyle diyordu:

"Şeytan artık Arap yarımadasında namaz kılanların kendisine ibadet etmelerinden ümidi kesti. Ancak onları aldatacaktır." (Müslim)

"(Resûlüm) Şüphesiz sen de öleceksin, onlar da ölecekler. Sonra (ey insanlar) şüphesiz siz Rabbinizin divanında davalacağsınız." (Zümer Sûresi, 30-31. âyetler) meâlindeki âyet-i kerîme nazil olduğu zaman, Zübeyr (r.a.) Resûlullah (s.a.v.)'a:

-Ey Allah'ın Resûlü! Dünyada birbirimiz arasında olup, şahsımıza mahsus günahlar üzerimize tekrarlanacak mı? diye sordu. Resûlü Ekrem (s.a.v.):

-Evet, her hak sahibine hakkını ödeyinceye kadar günahlar üzerinize tekrarlanacak, buyurdu. (Tirmizi, Ahmed)

Bunun üzerine Zübeyr (r.a.): *"Vallahi bu, çok çetin bir olay,"* dedi.

Bir adımlık hataya müsamaha edilmediği, bir kelime, bir tokatlık haktan vazgeçilmediği ve zalimden mazlumun hakkının alındığı böyle bir günün sıkıntı ve dehşetini büyük bilmelisin.

Enes bin Malik (r.a.) anlatıyor: Resûlüllah (s.a.v.)'tan işittim, dedi ki:

"Allah, kullarını çıplak, tozlu ve yanlarında hiçbir şey bulunmadığı halde haşreder. Sonra Rableri onlara öyle bir sesle seslenir ki, uzaktaki de duyar, yakındaki de. Buyurur ki: *'Ben Hakim-i Mutlak'ım, Cennetlik bir kimsenin üzerinde Cehennemlik birisinin hakkı olursa ben onun hakkını diğerinden almadan bu kimse Cennet'e giremez. Cehennemlik birisinde Cennetlik birinin hakkı varsa, ben onun da hakkını almadan bu kimse Cehennem'e giremez. Hatta bir tokat da olsa kısas alınmadan ne Cennetlik Cennet'e, ne de Cehennemlik Cehennem'e girer.'*"

Bizler:

-Ey Allah'ın Resûlü! Hak nasıl alınır, halbuki biz, Allah'a çıplak ve tozlu halde varacağız? Diye sorunca Resûlü Ekrem (s.a.v.):

-"Sevap ve günah alış-verişi ile olur. Onun için ey Allah'ın kulları, Allah'tan korkun, buyurdu. (İmam Ahmed)

Ey Allah'ın kulları, Rabbinizden korkun! Mallarına el uzatmak, ırz, namus ve şereflerine saldırmak, kalplerini kırmak, insanlarla muamelede onlara kötülük yapmak suretiyle zulümde bulunmayın. Allah (c.c.) ile kul arasındaki kusurlara gelince, en çok bağışlanması umulan kusurlar bunlardır. Halbuki iki kul arasındaki haklarda böyle bir durum söz konusu değildir. Bir kimse, başkalarının hakkına tecavüz etmiş olsa da buna tevbe etse, fakat hak sahibi ile helalleşmek güçleşse, kısas günü için sevaplarını artırmaya

çalışmalı, tam bir ihlâs ve gizlilik içinde Allah (c.c.)'a ibadette bulunmalıdır ki, belki bu sayede Allah (c.c.)'a yaklaşır da kul hakları için hazırladığı ibadetlerde O'nun lütfüne mazhar olur. Nitekim Enes bin Malik (r.a.)'in rivayet ettiği bir hadis-i şerif şöyledir:

Enes (r.a.) anlatıyor: Resûlullah (s.a.v.) ile bir arada bulunuyorduk. Bir ara O'nun gülümsediğini gördük. Öyle ki azı dişleri görünmüştü. Sebebini sordüğümüzde: "Ümmetimden iki kişi Allah'ın huzuruna getirilirler. Birisi:

-Ey Rabbim! Benim bu kimsede hakkım var, hakkımı ondan alarak bana ver, der. Hak Teâlâ diğerine:

-Kardeşinin hakkını ver, der. Adam:

-Ey Rabbim, sevaplarımdan bir şey kalmadı, deyince Allahü Teâlâ hak sahibine:

-Sevaplarından bir şey kalmamış, ne yapacaksın? Diye sorar. Hak sahibi:

-O halde günahlarımı yüklensin, der."

Resûlullah (s.a.v.) bunları anlatırken gözleri yaşardı ve: "O gün büyük bir gündür. Öyle ki insanlar, kendi günahlarının başkaları tarafından yüklenmesine muhtaç olurlar," buyurdu. Allah Resûlü (s.a.v.) anlatmaya devam etti: "Allahü Teâlâ hak sahibine:

-Başını kaldır, Cennet bahçelerine bak, der. Adam başını kaldırır ve:

-Ey Rabbim! Gümüşten yüksek binalar ve incilerle süslenmiş altından köşkler görüyorum. Bunlar hangi peygamber, hangi sıddık yahut hangi şehit içindir? Diye sorar. Hak Teâlâ:

-Bunlar, bedelini bana verenler içindir, buyurur. Adam:

-Bunların bedelini kim ödeyebilir? Diye tekrar sorar.
Allahü Teâlâ:

-İstersen sen de bunlara sahip olabilirsin, buyurur.
Adam merakla:

-Ey Rabbim, bu nasıl mümkün olur? Diye üçüncü kez sorunca Hak Teâlâ Hazretleri:

-Alacağımı bu adama bağışlamakla mümkün olur, cevabını verir. Adam büyük bir heyecan ve sevinç içinde:

-O halde ben alacağımı ona bağışladım, der. Bunun üzerine Allahü Teâlâ da:

-Kardeşinin elinden tut, beraberce Cennet'e girin, buyurur."

Resûlü Ekrem (s.a.v.) sözlerini şöyle tamamladı:
"Allah'tan korkun, Allah'tan korkun ve birbirinizin arasını düzeltin. Görmüyor musunuz bizzat Allahü Teâlâ mü'minlerin arasını buluyor!" (İbni Ebi'd-Dünyâ)

Bu hadis-i şerif bize göstermektedir ki, Allah (c.c.)'in böyle bir iltifatına ancak O'nun ahlâkı ile ahlâklanmak suretiyle ulaşılabilir. Allah (c.c.)'in bu ahlâkı, iki mü'minin arasını düzeltmek gibi davranışlardır. Düşün şimdi ey kardeşim, eğer amel defterine başkalarının hakkına tecavüz etmek gibi bir suç yazdırmadı isen veya yukarıda anlatıldığı gibi Allah (c.c.)'in lütfûna mazhar olarak bağışlandıysan ve böylece sonsuz saadeti kazandıysan sevincin ne büyük ve sonsuz olacak! Öyle bir saadeti kazanmış olacaksın ki, artık

ondan sonra hiç bedbahtlık görmeyeceksin. Öyle bir nimete erişeceksin ki, yokluk ve onu kaybetme korkusu yaşamayacaksın. İşte bu andaki sevinçten adeta kalbin yerinden fırlayacak, yüzün nurlanacak, ayın on dördü gibi parlayacak. Bütün sıkıntılardan arınmış, nimet kokularını almış olduğun halde başın dik, günahsız ve güzel kokularla mahşer halkı arasında salın salına yürüyüşünü düşün! Mutluluğunun belirtisi alnında parlayacak. Bütün mahlukat sana ve senin haline bakacak, iyi ahlâkına ve güzelliğine gıpta edecekler. Önünde, arkanda, sağında ve solunda melekler sana eşlik edecek ve şahitler huzurunda, *"Bu filan oğlu filandır, Allah ondan razı ve o da Allah'ı razı etmiştir. Öyle bir saadete erişmiştir ki, artık bundan sonra bedbahtlık görmez!"* diyecekler.

Ey kardeşim! Şimdi güzelce düşün, sence bu anlatılan şeref ve rütbe dünyada riyakârlık, dalkavukluk ve yapmacık hareketlerle kısa bir zaman için insanların gönlünde kazandığın sevgiden daha büyük değil mi? Eğer hakikaten yukarıda anlatılan şeref ve rütbenin bu dünyadaki geçici şeref ve rütbeden hayırlı olduğunu -ki birbirleriyle kıyas edilemeyecek kadar farklıdır- kavrayabildiysen, ihlâs ve amelleri sadece Allah rızası için yapmak suretiyle o yüksek şeref ve rütbeyi kazanmaya çalış. Zira bunun başka bir yolu yoktur.

Şayet yukarıda anlatılan büyük şeref ve rütbeyi bir kenara itip, amel defterinde, senin önemsemediğin ancak Allah katında büyük sayılan günahlar karşına çıktıysa -Allah korusun- işte o zaman vay senin haline. İşte o zaman Allah (c.c.) sana gazaplanarak şöyle hitap eder:

-Ey kötü kulum! Lânetim senin üzerine olsun. Ben, senin hiçbir ibadetini kabul etmiyorum!

Sen bu sesi duyduğunda yüzün simsiyah kesilir. Allahü Teâlâ'nın bu gazabından ötürü melekler de sana öfkelenerek derler ki:

-Bizim ve bütün mahlukatın lâneti senin üzerine olsun!

Bu sırada zebâniler (azap melekleri) sana karşı öfkelenirler. Çünkü Allah (c.c.) sana öfkelenmiştir. Bütün şiddetleri ve çirkin suretleri ile sana doğru gelirler, perçeminden yakalayarak mahlukatın gözleri önünde seni sürüklemeye başlarlar. Mahlukat senin yüzünün karanlığına bakar, perişan halini görür. Sen de: "**Vay başıma gelenler!**" diye feryat edersin. Zebâniler derler ki:

-Bugün bir değil, kendin için bin ağla. Zira ne kadar ağlasan da faydası yoktur.

Bu arada melekler:

-Bu, falanca oğlu falancadır. Allah onun kusurlarını ortaya döktü, rezilliklerini açığa vurdu, kötü amelleri yüzünden ona lânet etti. Öyle bir bedbahtlığa düştü ki, artık bundan sonra saadet yüzü göremez, diye seslenirler.

Bütün bunlara, insanlardan korktuğun, utandığın ve onlardan bir mevki talep ettiğin için, onların huzurunda yapmayıp gizli olarak işlediğin herhangi bir günah ve hatta küçük bir günah sebep olabilir. Ne büyük cahilliktir ki, şu fani dünyada birkaç kişinin yanında rezil olmaktan çekiniyorsun da, yarın o büyük günde, o büyük toplum arasında

ve daha da önemlisi Allah (c.c.)'ın huzurunda rezil rüsvay olmayı düşünmeden isyana devam ediyorsun. Allah (c.c.)'ın öfkesini üzerine çekmekten, acılı azaptan ve zebânilerin kolları arasında Cehennem'i boylamaktan kaçınmıyorsun! İşte senin halin budur. Halbuki bunun önünde daha büyük tehlike vardır. O da Sırat köprüsüdür.

SIRAT

Bütün bu tehlike ve dehşetlerden sonra bir de Cehennem üzerine kurulan ve Sırat diye anılan bir köprü vardır. Ey kardeşim! Allahü Teâlâ'nın şu âyet-i celîleleri üzerinde düşün!

"O gün takva sahiplerini Rahman'ın huzuruna toplayacağız ve günahkârları da susuz Cehennem'e süreceğiz."
(Meryem Sûresi, 85-86. âyetler)

Ve:

"(Allah meleklerine buyurur ki:) Toplayın zalimleri ve onlara eşlik edenleri ve Allah'tan başka (putlaştırıp) tapmış olduklarını. Götürün onları Cehennem'in yoluna (Sırat'a). Tutuklayın onları. Çünkü onlar sorguya çekileceklerdir."
(Sâffât Sûresi, 22-24. âyetler)

Bütün bu tehlikelerden sonra insanlar Sırat köprüsünü geçmek üzere sevk edilirler. Bu, Cehennem'in üzerine kurulmuş kıldan ince ve kılıçtan keskin bir köprüdür. Bu âlemde sırat-ı müstakîm üzerinde yürüyenler, ahiret sıratını kolayca geçerek kurtuluşa ererler. Dünyada istikametten ayrılanlar ve asi olanların ise daha ilk adımda ayakları sürçer,

Cehennem'e düşerler. Şu an bu köprüden geçeceğin anı ve orada içinde bulunacağın dehşetli korkuyu düşün. Kalbinin adeta yuvasından fırlayacakmış gibi çarptığı, ayaklarının tır tır titrediği ve yüklendiğin günahlarla karada dahi yürüemeyeceğin bir günde, kıldan ince ve kılıçtan keskin ve altında Cehennem'in karanlık çukurlarının ve korkunç uğultularının olduğu bir köprüyü o zayıf bünyenle geçmek zorunda olduğunu düşün. Henüz bir ayağını köprünün üzerine koyup keskinliğini hissettiğin, önündeki insanların ayaklarının kayıp düştüklerini ve zebânilerin onları baş üstü Cehennem'e doğru sürüklediklerini gördüğün zaman içinde bulunacağın durumu düşün! Bundan daha ağır bir ceza, bundan daha korkunç bir manzara tasavvur edebilir misin? Allahü Teâlâ o günde hepimizin yardımcısı olsun.

O ağır günah yükü altında ayağının birini kılıçtan keskin köprüye atmış, diğer ayağını nasıl atacağını düşünürken, önündeki insanların çoğunun teker teker Cehennem'e döktüklerini göreceksin ve bu arada Resûlü Ekrem (s.a.v.)'in: **"Yâ Rabbi! Ümmetimi koru, ümmetimi koru!"** diye duâ ettiğini işiteceksin. Cehennem'den gelen sesler kulaklarında yankılanacak: **"Yandım, helak oldum!"** Senin de ayağın kayarsa halinin ne olacağını düşün! Artık pişmanlığın bir faydası yoktur. Sen de şu şekilde feryat edersin: **"Vay başıma gelenlere, işte korktuğum buydu. Ne olurdu dünyaya gelmeseydim. Geldim bari, kötülerle değil, iyilerle beraber olsaydım. Keşke toprak olup yok olsaydım ve unutulup gitsaydım."** İşte o zaman Cehennem seni de içine çekebilir ve bir tellal: **"Kesin sesinizi, bağırıp çağırmayın!"** dediğinde ne

bağırıp çağırarak halin kalır, ne de feryatlarına cevap verecek bir yardımcı bulabilirsin. Bu tehlikeler önünde olduğu halde şimdi aklını beğeniyor musun? Şayet o güne inanmıyorsan, inanmayanlarla beraber ebedi olarak Cehennem'de kaldın. Ancak inaniyor ve inandığın halde gaflete dalıp ona hazırlanmak konusunda gevşeklik gösteriyorsan, çok büyük sapıklık ve hüsrân içinde olduğunu bilmelisin. Bu inancın, günahı terk etmeyip Allah (c.c.)'ın rızasını aramadığın vakit sana en faydası olacak? Eğer önünde Sırat köprüsünün dehşetinden başka bir zorluk olmasa ve onu sağ salım geçsen dahi, üzerinde geçireceğin bu sıkıntılı anlar sana yeter de artar bile.

İbni Müseyyib, Atâ İbni Zeyd el-Leysi, Ebû Hureyre (r.a.)'den naklen anlatıyorlar: İnsanlar Resûlüllah (s.a.v.)'a:

-Ey Allah'ın Resûlü! Kıyamet günü Rabbimizi görecek miyiz? diye sordular. O da:

-Siz bulutsuz dolunay gecesinde ayı görmekten şüpheye düşer misiniz? diye cevap verdi. Onlar:

-Hayır! Ey Allah'ın Resûlü! diye cevap verdiler. Aleyhissalâtu vesselâm:

-Peki Bulutsuz bir günde güneşi görmekten şüphe eder misiniz? diye tekrar sordu. Ashâb yine:

-Hayır! cevabını verdiler. Bunun üzerine:

-Şunu bilin ki, siz Rabbinizi de böyle göreceksiniz. Kıyamet günü, insanlar haşrolunurlar. (Rab Teâla): **'Kim (Benden başka) bir şeye tapıyor idiyse ona tâbi olsun!'**

buyurur. Onlardan bir kısmı güneşe, bir kısmı aya, bir kısmı da putlara tabi olurlar. Orada, münafıklarıyla birlikte bu ümmet kalır. Allah onlara (tanımadıkları bir surette) yaklaşır. **'Ben sizin Rabbinizim!'** buyurur. Oradakiler: *'(Senden Allah'a sığınırız). Biz, Rabbimiz bize gelinceye kadar bu yerdeyiz! Rabbimiz gelince biz onu tanırız!'* derler. Derken Rableri (onların tanıyacağı surette) gelir. **'Ben Rabbinizim!'** der. Onlar da: *'Sen Rabbimizsin!'* derler. Rab Teâla onları (Cennet'e) davet eder.

Allah Resûlü sözlerine şöyle devam etti:

"Cehennemün üzerine Sırat kurulur. Peygamberler arasında, ümmetiyle Sırat'tan ilk geçen ben olurum. O gün peygamberler dışında kimse konuşmaz. Peygamberlerin o günkü kelamı da: **'Allahümme sellim, Allahümme sellim (Ey Rabbimiz selâmet ver, ey Rabbimiz selâmet ver!)**' olacak. Cehennem'de sedan ağacının dikenine benzeyen demir çengeller vardır," dedikten sonra bize:

-Sedan ağacını hiç gördünüz mü? diye sordu. Ashâb:

-Evet! deyince Aleyhissalatu vesselam devam etti:

"İşte o çengeller, tıpkı sedan ağacının dikenleri gibidirler. Ancak, onların büyüklüğü ne kadardır, Allah'tan başka kimse bilmez. İnsanları (kötü) amelleri sebebiyle kapar. İnsanların bir kısmı (kötü) ameli sebebiyle helak olur. Bir kısmı da ateşin içine yıkılır, sonra kurtulur. Allah, ateş ehlinden kurtarmak istediklerine rahmet etmeyi irade edince, ateş ehlinden Allah'a ibadet etmiş olanları, ateşten çıkarmaları için meleklerle emreder. Melekler bu kimseleri,

secde izleriyle tanır. Çünkü Allahü Teâla Hazretleri secde mahallinin yakılmasını ateşe haram etmiştir. Onlar böylece ateşten çıkarlar. Hepsi de ateşten kavrulmuş vaziyettedir. Üzerlerine hayat suyu dökülür. Selin getirdiği milli topraktan habbelerin (filiz açıp) bitmesi gibi, suyun değdiği yerler yeniden bitecek.

"Daha sonra Rab Teâla, kullar arasındaki hükmünü tamamlayacak. Derken Cennet ile Cehennem arasında bir kul kalacak. Bu, Cennet'e girmede cehennemliklerin sonuncusudur. Yüzü Cehennem'e doğru ilerlerken:

-Ey Rabbim! Yüzümü ateş tarafından çevir! Kokusu beni perişan etti, alevi de beni kavurdu! diye yalvaracak. Allah Teâla'ya, kendisine duâ etmesini dilediği kadar duâda bulunacak. Sonra Allahü Teâla Hazretleri:

-Ben bu istediğini versem, bundan başkasını da ister misin? diye soracak. Adam:

-İzzet ve celâline yemin olsun! Hayır! Bundan başkasını istemem! diyecek ve istemeyeceği hususunda Allah'a ahd-u misakta bulunacak. (Allah), bunun üzerine yüzünü ateşten çevirecek. Adam yüzüyle Cennet'e yönelince ve onun güzelliğini görünce, Allah'ın dilediği bir müddet susacak. Sonra (dayanamayıp):

-Ey Rabbim! Beni Cennet'in kapısına yaklaştır! diyecek. Allahü Teâla Hazretleri:

-Sen bana istemiş olduğundan başka bir talepte bulunmayacağına dair ahd-u misakta bulunmadın mı? Ey Adem-oglu yazık sana! Sen ne dönekmışsin! diyecek. Adam:

-Ey Rabbim! Mahlukatın en bedbahtı ben olmayayım! diyecek. Rab Teâla:

-Sana bu istediğın veritse, acaba başka bir şey istemeyecek misin? buyuracak. Adam:

-Hayır! İzzetine ve celâline yemin olsun hayır! Başka bir şey istemeyeceğim! diyecek. Rabbi de onu mazur addedecek. Çünkü o, sabredilemeyecek şeyler görmüştür. Adam, Rabbine, istediğı ahd-u misakta bulunur. (Rabbi de) onu Cennet'in kapısına yaklaştırır. Kapıya yaklaşıp onun güzelliğini ve içindeki tarâvet ve sürûru görünce, Allah'ın dilediğı kadar sesini keser. (Fakat daha fazla dayanamayıp atılır):

-Ey Rabbim! Beni Cennetine koy! der. Rab Teâla:

-Ey Ademoğlu yazık sana! Sen ne dönekmışsin! Sana verilenlerin dışında bir şey istemeyeceğine dair bana ahd-u misâk vermedin mi? diyecek. Adam:

-Ey Rabbim! Beni mahlukatın en bedbahtı yapma! diyecek. Allah onun bu haline gülecek. Sonra ona Cennet'e girmesi için izin verecek ve:

-Dile (ne dilerse)! diyecek. Adam dileyecek. Öyle ki, hiçbir arzusu kalmayacak. Allah yine de:

-Şunları şunları da iste! deyip, istemesi gereken şeyleri zikredecek. Böylece istenecek şeyler bitince Allah Teâla Hazretleri:

-Bütün bunlar, bir misliyle sana verilmiştir! buyuracak."

Ebû Sâid (r.a.) der ki: "Resûlüllah (s.a.v.)'ın: '*Bütün bunlar, on misliyle birlikte sana verilmiştir!*' dediğini işittim." (Buhari, Müslim, Tirmizi)

Ebü Sâid el-Hudrî (r.a.) rivayet ediyor: Resûlullah (s.a.v.) buyurdu ki:

"İnsanlar Cehennem'in üzerine kurulan köprüden geçerler. Köprüde demir dikenler, çengeller ve kancalar vardır. İnsanları sağdan soldan yakalarlar. Ayrıca köprünün her iki tarafında, 'Yâ Rabbi selâmet ver! Yâ Rabbi selâmet ver!' diye duâ eden melekler yer alır. İnsanlardan bir kısmı köprüyü şimşek gibi, bir kısmı rüzgar gibi geçer. Bir kısmı da koşan at gibi geçerlerken, diğerleri yürüyerek, emekleyerek veya sürünerek geçerler. Cehennem halkına gelince; onlar ne ölür ne de yeni bir hayata kavuşurlar. Diğer insanların günahkârlarından bir kısmı alınır, Cehennem'e atılır. Günahları nispetince orada azap görürler. Sonunda bunlara şefaât edilmeye izin verilir." (Buhari, Müslim)

İbni Mes'ud (r.a.) anlatıyor: Resûlullah (s.a.v.):

"Allahü Teâlâ, geçmiş ve gelecek bütün mahlukatı belirlenmiş günde bir araya toplar. Onlar da, mahkemenin kurulması için gözleri semaya doğru çevrilmiş bir halde kırk yıl beklerler..." buyurdu.

Resûlü Ekrem (s.a.v.) hadisi uzun uzadıya anlatıp mü'minlerin secdeye kapandıklarını zikrederek dedi ki:

"Sonra Allahü Teâlâ mü'minlere:

-Başınızı kaldırın, buyurur. Onlar da başlarını kaldırır ve amelleri oranınca Hak Teâlâ Hazretleri onları nurlandırır. Kimisine bir dağ büyüklüğünde, kimisine daha küçük, bir kısmına hurma büyüklüğünde, bazısına da daha az nur verir. Hatta sonuncuları olan bir kişiye ayağının parmak

ucuna bir nur verir. Bu nur bazen yanar bazen söner. Işık verdiğinde ayağını atar, yürür. Söndüğünde ise yerinde kalır."

Sonra Resûlullah (s.a.v.), onların nurları nispetinde Sıratı geçtiklerini anlattı. Göz açıp kapayınca kadar şimşek gibi, rüzgar gibi, rüzgarın önündeki bulutlar gibi, kayan yıldızlar gibi, koşan at gibi, ayaklarına pranga vurulan biri gibi geçtiklerini anlattı. Sadece parmak ucuna nur verilenin de Sırat köprüsünü yüz üstü sürünerek, ayağının biri kayarken diğerini yerleştirmek, elinin biri ayrılırken diğeri ile tutmak suretiyle karşıya geçtiğinden bahsetti. Sözlerini ise şöyle tamamladı:

"Böylelikle o da kurtulur. Bu adam kurtulup karşıya geçtiği vakit Allah'a hamd ederek:

-Allahü Teâlâ bana olan lütfünü kimseye yapmamıştır. Zira bana Cehennem'i gösterdikten sonra kurtardı ve kurtuluşa erdirdi, der. Sonra onu Cennet'e götürürler ve Cennet'in kapısında bulunan havuzda yıkarlar." (Hakim, İbni Adıyy)

Enes bin Malik (r.a.) anlatıyor: Resûlullah (s.a.v.) buyurdu ki:

"Sırat, kılın inceliği veya kılıcın keskinliği gibidir. Melekler, kadın erkek mü'minleri kurtarmaya çalışırlar. Cebrâil aleyhisselâm benim belimden yapışır ve ben: 'Yâ Rabbi! Ümmetime selâmet ver, onları kurtuluşa erdir!' diye duâ ederim. O gün ayağı kayacak kadın ve erkekler pek çoktur." (Beyhaki)

İşte bütün bu anlatılanlar Sırat köprüsünün dehşet ve felaketleridir. O günün tehlikelerinden selâmet bulacak o kişidir ki, dünyada iken o büyük günü en fazla düşünür ve o korkuyu saklayıp ona göre hazırlanır. Çünkü Hak Teâlâ Hazretleri bir kulunun gönlünde iki korkuyu bir araya getirmez. Bu tehlikelerden dünyada iken korkan, ahirette emin olur. Ben, bu tehlikelerden korkan derken, yumuşak kalpli kadınlar gibi, tehlike anıldığında gözü yaşarıp da az bir zaman sonra unutarak eski alışkanlıklarına dönen insanlardan bahsetmiyorum. Zira bu gibi korkunun bir faydası yoktur. Bir şeyden korkan, korktuğu şeyden kaçır. Bir şeyi uman da onu arar. Binaenaleyh seni kurtaracak olan korku, Allah (c.c.)'ın yasaklarından men edip, ibadete teşvik eden korkudur.

Kadınların kalp yumuşaklığından daha kötüsü, ahmakların korkusudur. Onlar kıyametin dehşet ve tehlikelerini işittikleri vakit:

-Yâ Rabbi, Sana sığındım, bizi kurtar! Derken, diğer taraftan kendisini helake götürecektir olan isyan ve kötü alışkanlıklarına devam eder durur. Bu gibilerin haline şeytan bile güler. Ahiretin kalesi, tam bir ihlâs ve samimiyetle söylenen "**Lâ ilâhe illallah**" cümlesidir. Bunun anlamı, Allah (c.c.)'tan başka muradı ve O'ndan başka mabudu olmamaktır. Kim arzularını ilâh edinirse, tevhid konusunda doğruluktan uzaktır ve büyük bir tehlike içindedir.

ŞEFAAT

Şunu da bilmiş ol ki, mü'minlerden bir kısmı Cehennem'e girmeyi hak ettikleri zaman, bunlar hakkında Cenâb-ı Hak üstün lütfûyla peygamberlerin, sıddıkların, alim ve salihlerin ve katında manevi derecesi yüksek olan her zâtın şefaatinin kabul eder. Bunlar da kendi ailelerine, akraba, dost ve aşına oldukları kimselere şefaate ederler.

Şunu unutma ki, Hak Teâlâ Hazretleri kerâmetini kulları arasında gizlemiştir. Senin hor gördüğün, küçümsediğin kimse Allah (c.c.) katında üstün bir rütbeye sahip olabilir. En azından onların şefaatine ulaşmak için çalış.

Hak Teâlâ Hazretleri velîlerini gizlediği gibi, gazabını da günahlar arasına gizlemiştir. Bu sebeple hiçbir günahı küçük sayma. Allah (c.c.)'ın gazabının, senin küçük görüp önemsemediğin günahta olmadığını bilemezsin.

İbadetleri de küçümseme. Öyle ki Allah (c.c.)'ın rızasının senin küçük görüp benimsemediğin ibadette olmadığını bilemezsin. Zira O'nun rızası da taat ve ibadetlerde gizlidir. Öte yandan güzel bir söz, helal lokma, hatta salih niyet ve bunlara benzer şeyleri de küçümseme.

Şefaât, kitap ve sünnet ile sabittir. Şimdi bu delillerden bir kısmını zikredelim:

Cenâb-ı Hak Kur'an-ı Kerim'de buyuruyor ki:

"Elbette Rabbin (nimetlerini daha da) verecek, sen de hoşnut olacaksın." (Duhâ Sûresi, 5, âyet)

Amr bin el-Âs (r.a.) anlatıyor: Resûlüllah aleyhissalâtu vesselâm (Hz. İbrahim'in duâsı olan): **"Ey Rabbin şüphesiz ki o putlar insanlardan pek çoğunu saptırmıştır. Kim bana uyarsa muhakkak ki o bendendir. Kim de emirlerime karşı gelirse, şüphesiz ki sen çok bağışlayıcı, çok merhamet edicisin."** (İbrahim Sûresi, 36.âyet) meâlindeki âyeti ile, Hz. İsa'nın duâsı olan: **"Eğer onlara azap edersen onlar senin kullarıdır. Eğer onları bağışlarsan, elbette sen dilediğini yapmaya kadirsin ve sen her şeyi hikmetle yaparsın."** (Maide Sûresi, 118. âyet) meâlindeki âyeti tilavet buyurdu ve ellerini kaldırarak: **"Allahım! Ümmetimi (mağfiret et), ümmetimi (mağfiret et!)"** diye yalvardı ve ağladı. Allah Teâla Hazretleri:

-Ey Cibril, Muhammed'e git! dedi. -Rabbin bildiği halde- niye ağladığını sor! diye emretti. Cebrâil aleyhisselâm, O'na gelip niye ağladığını sordu. (Rab Teâla'ya dönüp Muhammed'in) ne söylediğini -O çok iyi bildiği halde- haber verdi. Bunun üzerine Allah Teâla Hazretleri:

-Ey Cebrâil! Muhammed'e git ve ona söyle ki: Biz seni ümmetin hususunda razı edeceğiz, asla kederlendirmeyeceğiz." (Müslim)

Hız. Cabir (r.a.) anlatıyor: Resûlullah (s.a.v.) buyurdu ki:

"Bana beş şey verilmiştir ki, bunlar benden önceki peygamberlerden hiçbirine verilmemiştir. Her peygamber sadece kendi kavmine gönderilmiştir. Ben ise kırmızılara (Acemlere) ve siyahlara (Araplara) da gönderildim. Bana ganimetler helal kılındı. Halbuki benden öncekilerden kimseye helal değildi. Yer bana tahâr, pâk ve mescid kılındı. Her kim namaz vaktine girerse, nerede olursa olsun namazını kılar. Ben, bir aylık mesafede olan düşmanımın içine düşen bir korku ile yardıma mazhar oldum. Bana şefaât (etme yetkisi) verildi." (Buhari, Müslim, Nesai)

Nesai bir rivayette şu ziyadeyi kaydetmiştir:

"Ben, cevâmi'u'l-kelim (veciz sözlerle de gönderildim)."

Ubey İbnu Ka'b (r.a.) anlatıyor: Resûlullah (s.a.v.) buyurdular ki:

"Kıyamet günü geldi mi, ben peygamberlerin imâmı, hatibi ve (onlar arasında) şefaât (etmeye yetki) sahibi olacağım. Bunda övünme yok." (Tirmizi)

Hız. Enes (r.a.) anlatıyor: Allah Resûlü (s.a.v.) buyurdular ki:

"İnsanlar (Kıyamet günü) diriltilecekleri zaman yerden ilk çıkacak olan benim. Onlar (Huzur-u İlâhî'ye) geldiklerinde (onlar adına) hatipleri ben olacağım. (Allah'ın rahmetinden) ümitlerini kestiklerinde (rahmet ve mağfireti) onlara ben müjdeleyeceğim. O gün Livâu'l-hamd (şükür sancağı) benim elimde olacak. Ademoğlunun Allah'a en kerim olanı da benim. Bunda fahr (övünme) yok!" (Tirmizi)

Hız. Ebû Hureyre (r.a.) anlatıyor: Resûlullah aley-hissalâtu vesselâm buyurdular ki:

"Her peygamberin müstecab (Allah'ın kabul edeceği) bir duâsı vardır. Her peygamber o duâyı yapmada acele etti. Ben ise bu duâmı Kıyamet gününde, ümmetime şefaât olarak kullanmak üzere sakladım (kullanmayı âhirete bıraktım). Ona inşaallah, ümmetimden şirk koşmadan ölenler nâil olacaktır." (Buhari, Müslim, Muvatta, Tirmizi)

İbni Abbas (r.a.) anlatıyor: Resûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: "Kıyamet günü peygamberler için altından kürsüler kurulur ve benden başka herkes kürsüsüne oturur. Benim kürsüm boş kalır. Ben, kendimin Cennet'e girerek ümmetimin geride kalma korkusuyla Rabbimin huzurunda ayakta bekleyip niyazda bulunurum:

-Yâ Rabbi! Ümmetim ne olacak?

Bunun üzerine Cenâb-ı Hak buyurur:

-Ey Muhammed! Ümmetin için ne yapmamı istiyorsun?
Ben:

-Yâ Rabbi! Bir an önce hesaplarımı görmeni istiyorum, derim. Bu arada aralıksız onlara şefaât ederim. Hatta bana Cehennem'e gönderilen kişilerin isimlerinin yazılı olduğu listeler verilir. Cehennem bekçisi Mâlik der ki:

-Ey Muhammed! Rabbinin öfkesinden ötürü, Cehennem, ümmetinden hiç kimseyi içinde bırakmadı, der." (Taberâni)

Bureyde (r.a.)'nin rivayet ettiği bir başka hadis-i şerifte de Resûlü Ekrem (s.a.v.) buyurdu ki:

"Ben, Kıyamet gününde yerdeki ağaç ve kum sayılarından daha çok şefaata ederim." (Ahmed, Taberâni)

Hız. Enes (r.a.) anlatıyor: Resûlullah (s.a.v.) buyurdu ki:

"Kıyamet gününde, insanlar birbirlerine girecekler. Hız. Âdem (a.s.)'e gelip:

-Evlatlarına şefaata et! diye talepte bulunacaklar. O ise:

-Benim şefaata yetkim yok. Siz İbrâhim (a.s.)'e gidin! Çünkü o Halilullah'tır, diyecek. İnsanlar Hız. İbrâhim'e gidecekler. Ancak O da:

-Ben yetkili değilim! Ancak Hız. İsa (a.s.)'ya gidin. Çünkü o Ruhullah'tır ve O'nun kelimidir! diyecek. Bunun üzerine O'na gidecekler. O da:

-Ben buna yetkili değilim. Lâkin Muhammed aleyhis-salatu vesselam'a gidin! diyecek. Böylece bana gelecekler. Ben onlara:

-Ben şefaate yetkiliyim! diyeceğim. Gidip Rabbimin huzuruna çıkmak için izin talep edeceğim. Bana izin verilecek. Önünde durup, Allah'ın ilham edeceği ve şu anda muktedir olamayacağım hamdlerle Allah'a medh-u senâda bulunacak, sonra da Rabbime secdeye kapanacağım. Rab Teâla:

-Ey Muhammed! Başını kaldır! Dilediğini söyle, söylediğine kulak verilecek. Ne arzu ediyorsan iste, talebin yerine getirilecektir! Şefaatte bulun, şefaatin kabul edilecektir! buyuracak. Ben de:

-Ey Rabbim! Ümmetimi, ümmetimi istiyorum! diyeceğim. Rab Teâla:

-(Çabuk onların yanına) git! Kimlerin kalbinde buğday veya arpa danesi kadar iman varsa onları ateşten çıkar! diyecek. Ben de gidip bunu yapacağım! Sonra Rabbime dönüp, önceki hamd-u senâlarla hamd ve senâlarda bulunacağım, secdeye kapanacağım. Bana, öncekinin aynısı söylenecek. Ben de: "*Ey Rabbim! Ümmetim! Ümmetim!*" diyeceğim. Bana yine:

-Var, kimlerin kalbinde hardal danesi kadar iman varsa onları da ateşten çıkar! denilecek. Ben derhal gidip bunu da yapacak ve Rabbimin yanına döneceğim. Önceki yaptığım gibi yapacağım. Bana, evvelki gibi:

-Başını kaldır! denilecek. Ben de kaldırıp:

-*Ey Rabbim! Ümmetim! Ümmetim!* diyeceğim. Bana yine:

-Var, kalbinde hardal danesinden daha az miktarda imanı olanları da ateşten çıkar! denilecek. Ben gidip bunu da yapacağım. Sonra dördüncü sefer Rabbime dönecek, o hamdlerle hamd-u senâda bulunacağım, sonra secdeye kapanacağım. Bana:

-*Ey Muhammed! Başını kaldır ve (dilediğini) söyle, sana kulak verilecektir! Dile, talebin verilecektir! Şefaât et, şefaatin kabul edilecektir!* denilecek. Ben de:

-*Ey Rabbim! Bana 'Lâ ilâhe illallah'* diyenlere şefaât etmem için izin ver! diyeceğim. Rabb Teâla:

-Bu hususta yetkin yok! -veya: Bu hususta sana izin yok!- Lâkin izzetim, celâlim, kibriyâm ve azâmetim hakkı için '*Lâ ilâhe illallah'* diyenleri de ateşten çıkaracağım! buyuracak." (Buhari, Müslim)

Yine Sahiheyne ve Tirmizi'nin Ebu Hureyre'den kaydettikleri bir rivayet şöyledir: Biz bir davette Resûlullah (s.a.v.) ile beraberdik. Ona sofrada hayvanın ön budu (ndan bir parça) ikram edildi. But hoşuna giderdi. Ondan bir parça ısırıldı ve:

"Ben Kıyamet günü Ademoğlunun efendisiyim! Acaba bunun neden olduğunu biliyor musunuz? (Açıklayayım:) Allah o gün, öncekileri ve sonrakileri tek bir düzlükte toplar. Bakan onlara bakar, çağırın onları işitir. Güneş onlara yaklaşır. Gam ve sıkıntı, insanların tahammül edemeyecekleri ve tâkat getiremeyecekleri dereceye ulaşır. Öyle ki insanlar:

-İçinde bulunduğumuz şu hali görmüyor musunuz, sizlere şefaate edecek birini araştırmayacak mısınız? demeye başlarlar. Birbirlerine: Babanız Âdem var! derler ve O'na gelerek:

-Ey Âdem! Sen insanların babasıdır. Allah seni kendi eliyle yarattı, kendi ruhundan sana üfledi. (Bütün isimleri sana öğretti). Meleklerine senin önünde secde ettirdi. Seni Cennet'e yerleştirdi. (Allah katında itibarın, makamın var.) Rabbin nezdinde bizim için şefaatte bulunmaz mısın? Bizim şu halimizi, başımıza şu geleni görmüyor musun? derler. Âdem aleyhisselâm da:

-Bugün Rabbin çok öfkeli, daha önce bu kadar öfkelenmedi. Bundan sonra da böylesine öfkelenmeyecek. (Esasen şefaate benim yüzüm yok, çünkü, Cennet'te iken, Allah) beni o ağaca yaklaştırmaktan men etmişti. Ben, bu yasağa âsi oldum. (Ben Cennet'te iken işlediğim günah

sebebiyle Cennet'ten çıkarıldım. Bugün günahlarım affedilirse bu bana yeter). Nefsim! Nefsim! Nefsim! Benden başkasına gidin, Nûh aleyhisselam'a gidin! diyecek. İnsanlar Nûh aleyhisselam'a gelecekler:

-Ey Nuh! Sen yeryüzü ahalisine gönderilen resullerin ilkinin. Allah seni çok şükreden bir kul (abden şekûrâ) diye isimlendirdi. İçinde bulunduğumuz şu hali görmüyor musun? Başımıza gelenleri görmüyor musun? Rabbin nezdinde bizim için şefaatte bulunmaz mısın? diyecekler. Nuh aleyhisselâm da şöyle diyecek:

-Bugün Rabbim çok öfkeli. Daha önce hiç bu kadar öfkelenmedi, bundan sonra da böylesine öfkelenmeyecek! Benim bir duâ hakkım vardı. Ben onu kavmimin aleyhine (beddua olarak) yaptım. Nefsim! Nefsim! Nefsim! Benden başkasına gidin. İbrâhim aleyhisselam'a gidin! diyecek. İnsanlar İbrâhim aleyhisselam'a gelecekler:

-Ey İbrahim! Sen Allah'ın peygamberi ve arz ahalisi içinde yegane Halilisin, bize Rabbin nezdinde şefaet et! İçinde bulunduğumuz şu hali görmüyor musun? diyecekler. İbrâhim aleyhisselam onlara:

-Rabbim bugün çok öfkeli. Bundan önce bu kadar öfkelenmemişti, bundan sonra da bu kadar öfkelenmeyecek. (Şefaet etmeye kendimde yüz de bulamıyorum. Çünkü ben) üç kere yalan söyledim! deyip, bu yalanlarını birer birer sayacak. Sonra sözlerine şöyle devam edecek:

-Nefsim! Nefsim! Nefsim! Benden başkasına gidin! Musa aleyhisselam'a gidin! İnsanlar, Hz. Musa aleyhisselâm'a gelecekler ve:

-Ey Musa! Sen Allah'ın peygamberisin. Allah seni, risaletiyle ve hususi kelamıyla insanlardan üstün kıldı. Bize Allah nezdinde şefaatte bulun! İçinde bulunduğumuz hali görmüyor musun? diyecekler. Hz. Musa da:

-Bugün Rabbim çok öfkeli. Daha önce böylesine öfkelenmedi, bundan sonra da böylesine öfkelenmeyecek. (Esasen Rabbim nezdinde şefaate yüzüm de yok. Çünkü) Ben, öldürülmesi ile emrolunmadığım bir cana kıydım. (...Bugün ben mağfirete mazhar olursam bu bana yeterlidir.) Nefsim! Nefsim! Nefsim! Benden başkasına gidin! Hz. İsa aleyhisselâm'a gidin! diyecek. İnsanlar Hz. İsa'ya gelecekler ve:

-Ey İsa, sen Allah'ın Peygamberisin ve Meryem'e attığı bir kelamısın ve kendinden bir ruhsun. Üstelik sen beşikte iken insanlara konuşmuştun. Rabbin nezdinde bize şefaate et! İçinde bulunduğumuz şu hali görmüyor musun? diyecekler! Hz. İsa aleyhisselâm da:

-Bugün Rabbim çok öfkeli. Daha önce bu kadar öfkelenmedi, bundan böyle de hiç bu kadar öfkelenmeyecek! diyecek. -Hz. İsa şahsıyla ilgili bir günah zikretmeksizin- (Bir başka rivayette: "*Beni, Allah'tan ayrı bir ilâh edindiler. Bugün bana mağfiret edilirse bu bana yeter!*") Nefsim! Nefsim! Nefsim! Benden başkasına gidin! Muhammed aleyhissalatu vesselam'a gidin! diyecek. İnsanlar Muhammed aleyhissalâtu vesselâm'a gelecekler, -bir diğer rivayette: Bana gelirler! denmiştir- ve:

-Ey Muhammed! Sen Allah'ın peygamberisin, bütün peygamberlerin sonuncusun. Allah senin geçmiş-gelecek bütün günahlarını mağfiret buyurdu. Bize Rabbin nezdinde

şefaatte bulun. Şu içinde bulunduğumuz hali görmüyor musun? diyecekler. Bunun üzerine ben Arş'ın altına gideceğim. Rabbim için secdeye kapanacağım. Derken Allah, benden önce hiç kimseye açmadığı medh-u senâları benim için açacak (Ben onlarla Rabbime medh-u senâlarda bulunacağım). Sonra:

-Ey Muhammed başını kaldır ve iste! (İstediğin) sana verilecek! Şefaata talep et! Şefaatin yerine getirilecek! denilecek. Ben de başımı kaldıracam ve:

-Ey Rabbim, ümmetim! Ey Rabbim, ümmetim! Ey Rabbim, ümmetim! diyeceğim. Bunun üzerine:

-Ey Muhammed! Ümmetinden, üzerinde hesap olmayanları Cennet kapılarından sağdaki kapıdan içeri al! Esasen onlar diğer kapılarda da insanlara ortaktırlar! denilecek."

Resûlullah (s.a.v.) sonra şöyle buyurdular:

"Nefsim kudret elinde olan Zat-ı Zülcelâl'e yemin olsun. Cennet kapısının kanatlarından iki kanadının arasındaki mesâfe Mekke ile Hecer arasındaki veya Mekke ile Busra arasındaki mesafe kadardır." (Buhari, Müslim, Tirmizi)

Hiz. İbrâhim (a.s.)'in kıssasıyla ilgili bir rivayette şu ziyade var: Hiz. İbrâhim, insanlar şefaata etmesi için kendine geldikleri zaman, Allah'a şefaata talebinde bulunmasına mani olan üç günahı olarak yıldızlar hakkında sarf ettiği: **"İşte bu Rabbim"** (En'am, 76) sözünü, atalarının putları hakkında sarf ettiği: **"Belki de bu (putları kırma) işini onların en büyüğü yapmıştır,"** (Enbiya, 63) sözünü ve bir de: **"Ben gerçekten hastayım,"** (Saffat, 89) sözünü zikretti.

Ebu Musa el-Eş'ari (r.a.) anlatıyor: Resûlullah (s.a.v.) buyurdular ki:

"Ben, ümmetimin yarısının Cennet'e girmesi ile şefaati (sahibi olmam) arasında muhayyer bırakıldım. Ben şefaati tercih ettim. Çünkü şefaati, daha şümüllü ve ümmetimin (toptan kurtuluşuna) daha yeterlidir. Şefaati siz müttakilere mahsus mu biliyorsunuz? Hayır! O muttakiler değil günahkârlar, hatalılar ve pis işlere karışan (müslüman)lar içindir."

Ebu Ümâme (r.a.) anlatıyor: Resûlullah (s.a.v.) buyurdular ki:

"Rabbim bana, ümmetimden yetmiş bin kişiyi hesap ve ceza olmaksızın Cennet'e koymayı vaat etti. Her bin ile birlikte yetmiş bin ve Rabbimin avucuyla üç avuç daha."
(Tirmizi, İbni Mâce)

İşte bu, Resûlullah (s.a.v.)'ın şefaatidir. O'nun ümmetinden alim olanlarla salih olanların da şefaati etme yetkileri olacaktır. Nitekim, Hâris İbnu Ukayş (r.a.)'ın rivayet ettiği bir hadis-i şerifte Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurmuşlardır:

"Şurası muhakkak ki, benim ümmetimde öyle şefaati makbul kimseler var ki, birinin şefaatiyle Mudar kabilesinin insanlarından daha çok kimse Cennet'e girecektir. Benim (davetime muhatap olan) ümmetimden öylesi de var ki, vücudu ateş için irileşir ve cehennemden bir köşesini teşkil eder."

Ebu Said el-Hudrî (r.a.)'nin rivayet ettiği bir başka hadis-i şerifte Resûlullah (s.a.v.) buyurdular ki:

"Ümmetinden (âlim, şehit, salih) bazıları var; bir (çok kabilelere şamil bir) cemaate şefaatt eder, bazıları var bir kabileye şefaatt eder; bazıları var bir bölüğe şefaatt eder; bazıları da tek bir ferde şefaatt eder ve Cennet'e girmelerini sağlar." (Tirmizi)

Rezin şunu ilave etmiştir: "Şefaattim, ümmetinden büyük günah işleyenler içindir. Bir adamın ateşe atılması için emir verilir. Giderken, (dünyada) susadığı zaman su vermiş olduğu adama rastlar, onu tanır ve ona:

-Benim için şefaatt etmeyecek misin? der. Adam:

-Sen de kimsin? diye sorunca:

-Ben sana falan gün su içirmedim mi? der. Öbürü bunu tanır ve (Allah nezdinde) onun lehinde şefaatte bulunur. Adam da böylece geri çevrilir ve Cennet'e gider." (Tirmizi)

Hz. Enes (r.a.) anlatıyor: Resûlüllah (s.a.v.) buyurdu ki:

"Kıyamet günü insanlar saf saf olurlar -İbnu Nümeyr dedi ki: Cennet ehli saf saf olurlar.- Derken Cehennem ehlinde bir kişi Cennet ehlinde birine uğrar ve:

-Ey fılan! Hatırladın mı sen su istemiştin de ben sana bir içimlik su vermiştim, der (ve bu suretle şefaatt diler).

Resûlüllah (s.a.v.) buyurdu ki: "Adam, o kimseye şefaatt eder. Cehennemlik olan bir başka adam, cennetlik olan bir başkasının yanından geçer ve ona:

-Sana abdest suyu verdiğimi hatırlıyor musun? der (şefaatt ister. O da hatırlar) ve ona şefaatt eder.

(Ravi) İbnu Nümeyr (rivayetinde biraz farkla) şöyle der: Ve cehennemlik olanlardan biri cennetlik olanlardan birine): "Ey falan! Beni şöyle şöyle bir işe gönderdiğin günü hatırlıyor musun? Ben o gün senin için gitmiştim." (Bu sözüyle şefaatinin ister. Cennetlik olan) kimse de ona şefaet eder.

Yine Resûlü Ekrem (s.a.v.) buyurdu ki: **"Bana Cennet elbiselerinden bir elbise giydirilerek Rabbimin huzuruna çıkarılıyorum. Sonra Arş'ın sağ tarafında, benden başka hiç kimsenin oturmayacağı bir makamda oturtulurum."** (Tirmizi)

İbni Abbas (r.a.) anlatıyor: Resûlüllah (s.a.v.)'ın Ashâbından bir gurup mescitte oturmuş O'nu bekliyorlardı. Tam bu esnada Resûlü Ekrem (s.a.v.) çıkageldi ve onların şu konuşmalarına şahit oldu. Onlardan biri:

-Allahü Teâlâ'nın yarattıklarından bir kısmını, mesela İbrâhim (a.s.)'i dost edinmesi ne kadar şaşırtıcı, değil mi?

Bir başkası:

-Bundan daha şaşırtıcı olanı Musâ (a.s.) ile konuşması değil mi?

Bir diğeri:

-İsa (a.s.) Allah (c.c.)'in kelimesi ve O'ndan gelen ruhtur.

Bir diğeri de:

-Cenâb-ı Hak Adem (a.s.)'i kulları arasından seçti, dediler. Bunun üzerine Resûlüllah (s.a.v.) onlara görünüş selâm verdi ve dedi ki:

"Konuştuklarınızı ve İbrâhim'in Allah'ın dostu olduğuna şaşırdığınızı duydum. Gerçek o ki, İbrâhim Allah'ın dostudur. Musâ'nın Allah ile konuşmasını acayip bulduğunuzu işittim ki, gerçek böyledir. İsa'nın Allah'tan bir ruh olduğunu söyleyip buna şaşıtığınızı duydum. Bu da doğrudur. Adem'im durumuna şaştınız, o da doğrudur. Bana gelince; ben de Allah'ın habibiyim, fakat bunun için böbürlenmem. Hamd sancağı elimdedir, fakat gururlanma yok. Şefaateceklerin ve şefaati kabul edileceklerin ilki benim, bununla da böbürlenmem. Cennet'in zili çalınıp kapısı kendisine ilk açılacak ve Cennet'e ilk girecek olan da benim. Benimle beraber ümmetimin fakirleri de olacaktır. Bunun için de gururlanma yok. Gelmiş ve geçmişlerin en şerefli si benim ve bunun için de böbürlenmem." (Tirmizi)

KEVSER HAVUZU

Şunu bilmiş ol ki, Kevser Hak Teâlâ Hazretleri'nin büyük bir ihsânıdır. O (c.c.), bunu Peygamberimiz (s.a.v.)'e tahsis kılmıştır. Birçok hadis-i şerif varid olmuştur ki, havzın vasfını açıklamaktadır. Cenâb-ı Hak'tan, dünyada onun vasfını öğrenmeyi, Ahirette de ondan tatmayı nasib etmesini dileriz. Kevser havuzunun vasıflarından birisi ve en önde geleni, ondan bir yudum içenin bir daha susamamasıdır.

Enes b. Malik (r.a.) şöyle anlatıyor: Bir gün Allah Resûlü (s.a.v.) aramızda bulunduğu sırada birden hafifçe uykuya dalmıştı. Sonra gülümseyerek başını kaldırdı. Biz:

-Seni güldüren nedir ey Allah'ın Resulü? dedik. O (s.a.v.):

-Hemen az önce bana bir sûre indirildi, buyurdu ve: **"Biz sana gerçekten kevseri verdik, bunun için Rabbine ibadet et ve kurban kes; asıl soyu kesik olan, o seni kötüleyendir,"** âyetlerini okudu. Bitirdikten sonra:

-Kevser nedir bilir misiniz? diye sordu.

-Allah ve Resûlü en iyi bilendir, dedik. Buyurdu ki:

-O, bir nehirdir. Şanı yüce olan Rabbim onu bana vaat etti. Onun üzerinde pek çok hayır vardır. O bir havuzdur ki ümmetim Kıyamet günü onun başına gelecek. Onun kapları yıldızlar sayısındadır. Derken içlerinden bir kul hızla çekilir, atılır: "**Ey Rabbim! O benim ümmetimdendir,**" derim. Hak Teâlâ buyurur ki: "*Bilmezsin o (ümmet veya nefis) senden sonra neler neler uydurdu.*" (Müslim)

İbni Mes'ud (r.a.) anlatıyor: Resûlullah (s.a.v.) buyurdular ki:

"Ben Havzın başına sizden önce geleceğim. Bana sizden bazı kimseler yükseltip (gösterilecek). O kadar ki, eğilsen onları tutarım. Ama hemen geri çekilecekler.

-Ey Rabbim! Bunlar benim Ashâbım! derim. Ama bana:

-Senden sonra bunların ne bid'atler yaptıklarını sen bilmezsin! denilir. Ben de:

-Dini benden sonra değiştirenler rahmetten uzak olsun, rahmetten uzak olsun! derim." (Buhari, Müslim)

Müslim'in diğer bir rivayetinde Ebû Hureyre (r.a.)'den şöyle rivayet edilmiştir: Resûlullah (s.a.v.) buyurdular ki: "Ümmetim Havz'ın başında yanıma gelecek. Ben, tıpkı devesinden başkasının devesini kovan bir kimse gibi, havzımdan (bazı) insanları kovarım!" Yanımdakiler:

-Ey Allah'ın Resûlü! Bizi tanyacak mısınız? dediler.

-Evet, buyurdu. Sizin, başkasından olmayan bir alâmetiniz olacak. Sizler yanıma alın ve abdest uzuvlarınızda, abdestin eseri olan bir nurla geleceksiniz. Ancak sizden bir grup benden engellenecek, onlar bana ulaşamayacaklar. Ben:

-Ey Rabbim onlar benim Ashâbım, onlar benim Ashâbım! diyeceğim. Ama bir melek bana cevap verir:

-Senden sonra onlar ne bid'atlar ortaya çıkardılar biliyor musun? diyecek. (Müslim)

Hız. Enes (r.a.) anlatıyor: Resûlüllah (s.a.v.)'a, "*Kevser nedir?*" diye sorulmuştu.

-Cennet'te bir nehirdir. Allah onu bana verdi. O, süttten daha beyaz, baldan daha tatlıdır. Onda (nehirde) bir kuş vardır, boynu deve boynuna benzer! buyurdular. Hız. Ömer (r.a.) atılarak:

-Öyleyse o müreffektir! dedi. Aleyhissalatu vesselam da:

-Onu yiyen, ondan da müreffektir! buyurdular. (Tirmizi)

Yine Enes (r.a.), Resûlü Ekrem (s.a.v.)'in şöyle söylediğini rivayet ediyor:

"Kardeşim Cebrâil ile Cennet'te gezerken bir ırmak ile karşılaştık. Cebrâil'e:

-Bu nedir? diye sordum. O:

-Bu, Rabbinin sana verdiği kevserdir, dedi ve eli ile suya vurdu. Gördüm ki onun yatağı, yani toprağı, güzel kokulu misktendir." (Tirmizi)

İbni Ömer (r.a.) anlatıyor: Kevser Sûresi nazil olduğu zaman Resûlüllah (s.a.v.) şöyle buyurdu:

"Kevser, Cennet'te bir ırmaktır. Suyu süttten daha beyaz, baldan daha tatlı ve miskten daha güzel kokuludur. İçindeki taşları da inci ve mercandandır." (Tirmizi)

Yine Allah Resûlü (s.a.v.) buyurdu ki:

"Havzımın iki duvarının arasındaki mesafe, Medine ile San'a veya Medine ile Amman arasındaki mesafe kadardır." (Müslim)

Resûlü Ekrem (s.a.v.)'in azadlılarından Sevban (r.a.)'ın anlattığına göre Resûlüllah (s.a.v.):

"Havuzum Eyle ile Aden arasındaki mesafeden daha geniştir. Onun rengi kardan daha beyaz, baldan daha tatlıdır. Onun maşrabaları yıldızlardan daha çoktur. Ondan bir yudum içen, bir daha ebediyen susamaz. Bundan ilk içecekler, muhacirlerin fakirleridir," buyurunca Hz. Ömer (r.a.):

-Ey Allah'ın Resûlü! Kimdir onlar? Diye sordu. Resûlü Ekrem (s.a.v.):

-Onlar, başları tozlu, pejmurde kıyafetli, zengin kadınlarla evlenemeyen ve büyüklerin kapıları kendilerine açılmayan kimselerdir, buyurdu. (Tirmizi)

Halife Ömer bin Abdülaziz bu hadis-i şerifi işitince şunları söyledi: "Allah'a yemin olsun ki ben, büyüklerin kızı ile evlendim. Bana geniş kapılar açıldı. Bu bakımdan, Resûlüllah'ın bahsettiği kimseler arasında yer alacağıma dair hiçbir ümidim yok. Ancak Allah'ın rahmetinden de ümidimi kesmem. Bundan sonra yapabileceğim tek şey, başımı süslememek ve elbiseme aldırış etmemektir."

Ebu Zerr (r.a.) anlatıyor:

-Ey Allah'ın Resûlü, dedim, Kevser havzının kapıları nedir? Şu cevabı lütfettiler:

-Nefsimi kudret elinde tutan Zât-ı Zülcelâl'e yemin olsun, onun kapları açık ve karanlık bir gecede gökteki yıldızlardan daha çoktur. Cennet'in kaplarından kim içerse artık ömrünün sonuna kadar hiç susamaz. Havzın Cennet'ten çıkan iki oluğu gürül gürül akar. Genişliği uzunluğuna denktir. Bu da Amman'dan Eyle'ye olan mesafe kadardır. Suyu süttten daha beyaz, baldan daha tatlıdır. (Müslim, Tirmizi)

Yezid İbni Erkâm (r.a.) anlatıyor: Resûlullah (s.a.v.) buyurdular ki:

"Siz (Ashâbım), Havzın başında yanıma gelenlerin yüz bin cüzünden sadece bir cüzünü teşkil edeceksiniz!"

Yezid'e:

-*O gün siz ne kadardınız?* diye soruldu. O:

-*Yedi yüz veya sekiz yüz kadardık!* diye cevap verdi. (Ebû Davud)

Semüre İbnu Cündeb (r.a.) anlatıyor: Resûlullah (s.a.v.) buyurdular ki:

"Her peygamberin bir havzı vardır. Ümmeti oraya su almaya gelir. Peygamberlerin her biri, hangisinin suya geleni çok diye övünürler. Su almaya gelen ümmeti en çok olan peygamberin ben olacağımı ümid ediyorum." (Tirmizi)

İşte bu Allah Resûlü'nün ümididir. Her mü'min de Resûlullah (s.a.v.)'ın havuzuna varacaklar arasında olmayı ümit etmelidir. Ancak kuru kuruya ümit edenlerden olmaktan sakınmalıdır. Zira hasadı uman; toprağı nadasa bırakan, tohumu eken ve ekini sulayıp gübreleyendir. Bunları

yaptıktan sonra ürün elde etmeyi bekleyebilir. Toprağı temizlemeden, üstelik tohum ekmeden ürün beklemek, ahmaklıktan başka bir şey değildir. Nitekim Cenâb-ı Hak şöyle buyurmaktadır:

"Ey insanlar! Muhakkak ki Allah'ın vaadi gerçektir. Dünya hayatı sizi aldatmasın; aldanıp aldatan şeytan da Allah'a karşı sizi aldatmasın!" (Fâtır Sûresi, 5. âyet)

CEHENNEM'İN VASFI VE DEHŞETİ

Çey yokluğa ve zevâle mahkum olan, dünya meşgaleleri ile nefsini aldatan gafil! Göçüp gideceğin, geride bırakacağın şeyler üzerinde düşünmeyi bırak; tüm düşünceni varacağın yere yönelt. Zira Cehennem'in herkesin varacağı bir yer olduğu sana haber verilmiştir. Nitekim bir âyet-i kerîmede Hak Teâlâ Hazretleri şöyle buyurmaktadır:

"İçinizden oraya uğramayacak hiçbir kimse yoktur. Bu, Rabbinin nezdinde kesinleşmiş bir hükümdür. Sonra mutakî olanları kurtarırız da, zalimleri dizleri üstü bırakırız."

(Meryem Sûresi, 71-72. âyet)

Bu haberlere göre senin Cehennem'e varacağın kesin, fakat kurtulacağın şüphelidir. Varacağın o yerin dehşetini kalbinde hissetmeye çalış. Belki bu hissediş sayesinde, ondan kurtulmak için hazırlık yaparsın. Mahlukatın o andaki durumunu düşün. Mahşer yerinde, hesapta, mizânda, hakların ödenmesinde çekilen sıkıntılardan sonra haklarındaki kesin neticeyi ve şefaatçilerin şefaatini beklerken birden bire Cehennem ile karşılaşmak ne acıklı bir manzaradır. Bu arada günahkârları kavurucu bulutlar kaplar, onların gölgesi

alevli ateştir. Bu ateşin öfkeli sesi herkes tarafından duyulur. İşte bu anda günahkârlar başlarına gelen felaketi anlarlar. Herkesin dizlerinin bağı çözülür ve diz üstü çöker kalırlar. Bu, öyle korkunç bir manzaradır ki, günahı olmayanlar bile akıbetlerinin kötüye dönmesinden korkarlar. Bu arada zebânilerden birisi:

-Dünyada iken uzun emellerle oyalanıp kötü amellerle ömrünü harcayan filan oğlu filan nerede? Diye seslenir. Ellerinde demirden topuzlar bulunan azap melekleri hemen ona yönelirler. Büyük tehditlerle yakalayıp şiddetli azaba sevk ederler. Başını Cehennem'in çukurlarına çevirerek:

-"**...Tat bakalım azabı; hani sen güçlü idin, çok şerefli idin...**" (Duhân Sûresi, 49. âyet) diye seslenirler. Sonra zebâniler onu alarak yolları dar, karanlık, tehlikeli ve ebedi kalacağı bir evde iskan ederler. Orada ateş yakılır, içecekleri kaynar su, barınakları Cehennem katmanlarından biridir. Zebâniler cehennemlikleri bir yandan topuzlarken, diğer yandan "**Hâviye**" onları bir noktada toplar. Orada bütün umutları ölümdür. Halbuki onlara buradan kurtuluş yoktur. Ayakları boyunlarına bağlı ve günahlar yüzlerini karartmış oldukları halde Cehennem'in etrafında, köşelerinde feryad-u figan ederek bağırsız ve:

-Ey Malik! Korkunç azap üzerimize vaki oldu. Ey Malik! Derilerimiz pişti. Demir topuzlara artık katlanamaz olduk. Bizi buradan çıkar; bir daha günaha dönmeyeceğiz, diye yalvarırlar. Zebâniler:

-Şimdi kurtuluş zamanı değildir. Bu zillet yurdundan size çıkış yoktur. Sesinizi kesin, konuşmayın. Siz oradan çıkarılsanız yasak edilenlere yine dönersiniz, derler.

Bu cevap karşısında Cehennem ehli ümitlerini kaybederler. Allah (c.c.)'a taat hususundaki kusurlarından dolayı hayıflanırlar. Ama onları pişmanlıkları kurtaramaz, üzüntüleri de kendilerine bir fayda sağlamaz. Yüzüstü Cehennem'e düşerler; altlarından, üstlerinden, sağlarından, sollarından ateş onları kuşatır. Yiyecekleri, içecekleri, giyecekleri ve döşekleri ateştir. Onlar, ateş dalgaları arasında, katran gömlekler içinde, demir tokmaklar ve zincirlerin baskısı altında kıvranırlar. Tencerenin kaynaması gibi, beyinleri kaynayıp durur. **"Vay başımıza gelenler!"** diye yüksek sesle feryat ettiklerinde başlarından aşağı kaynar su dökülür. Derileri yüzülür, bağırsakları dökülür. Kafalarına demirden topuzlarla vurulduca, ağızlarından kan ve irin akar. Susuzluktan ciğerleri kurur, gözbebekleri eriyip yuvalarından yanaklarına akar. Derileri, saçları, hatta etleri dökülür. Vücutları eriyip döküldükçe Hak Teâlâ kendilerine yeni vücutlar verir. Nitekim Cenâb-ı Hak buyurur ki:

"...Derileri piştikçe, azabı iyice tatsınlar diye, kendilerine, değiştirmek üzere başka deriler vereceğiz..." (Nisâ Sûresi, 56. âyet)

Hz. Ebû Hureyre (r.a.) anlatıyor: Resûlullah (s.a.v.) buyurdular ki:

"Cehennemliklerin tepelerine kaynar su dökülür. Bu su, vücutlarının içine nüfuz eder, öyle ki karınlarına kadar ulaşır; içlerinde ne var ne yok, söker atar ve ayaklarını delip geçer. Bu hadise, 'Bununla karınlarının içinde ne varsa hepsi ve derileri eritilecektir!' (Hacc Sûresi, 20. âyet) **âyetinde zikri geçen eritme (es-Sahru) hadisesidir. Sonra (eriyen cesetleri) eski haline iade edilir.**" (Tirmizi)

Etler yanar, kemikler çıplak kalır. Ruh ise kemikleri birbirine bağlayan sinirlerde yaşar. Bu durum karşısında ölümü arzu ederler, fakat ölemezler. Kaynar suyun etkisiyle yüzleri kapkara kesilmiş, gözleri kör olmuş, dilleri tutulmuş, belleri ve kemikleri kırılmış, derileri dökülmüş, elleri bağlanmış ve ayakları boyunlarına geçirilmiş bir halde yüzüstü Cehennem'de dolaşırlar. Ateşin dalgaları organlarının tâ içine sirayet eder. Cehennem'in yılan ve akreplerini de, azâlarının dış kesimlerini kaplamış bir halde onları gördüğün vakit içinde bulunacağın durumu düşün!

Bu anlatılanlar cehennemliklerin hallerinin bazılarıdır. Şimdi onların korkunç hallerinin ayrıntılarına bak ve Cehennem vadilerini düşün.

Ebü Hureyre (r.a.) anlatıyor: Resûlullah (s.a.v.) buyurdular ki:

"Allahü Teâlâ Hazretleri Cennet'i yarattığı zaman Cibril aleyhisselâm'a:

-Git ona bir bak! buyurdu. O da gidip Cennet'e baktı ve:

-(Ey Rabbim!) Senin izzetine yemin olsun, onu işitip de ona girmeyen kalmayacak, herkes ona girecek! dedi. (Allahü Teâlâ Hazretleri) Cennet'in etrafını mekruhlarla çevirdi. Sonra:

-Hele git ona bir daha bak! buyurdu. Cebrâil gidip ona bir daha baktı. Sonra da:

-Korkarım, ona hiç kimse girmeyecek! dedi. Cehennem'i yaratınca, Cebrâil'e:

-Git, bir de şuna bak! buyurdu. O da gidip ona baktı ve:

-İzzetine yemin olsun, işitenlerden kimse ona girmeyecektir! dedi. Allahü Teâlâ Hazretleri de onun etrafını şehvetlerle kuşattı. Sonra da:

-Git ona bir kere daha bak! dedi. O da gidip ona baktı. Döndüğü zaman:

-İzzetine yemin olsun, tek kişi kalmayıp herkesin ona gireceğinden korkuyorum! dedi." (Ebû Davud, Tirmizi, Nesai)

Hz. Enes (r.a.) anlatıyor: Resûlullah (s.a.v.) buyurdu ki:

"Cennet'in etrafı mekârihle (nefsin hoşlanmadığı şeylerle) sarılmıştır. Cehennem'in etrafı da şehvi (nefsin arzuladığı, cazip) şeylerle sarılmıştır."

Sahiheyn'de, Ebû Hureyre'den bu rivayet aynen gelmiştir. Ancak iki yerde "huffet" (=sarılmış) kelimesine karşılık "hucibet" (=örtülmüş) kelimesi kullanılmıştır.

Buhari, zayıf bir senetle şu hadisi kaydetmiştir:

Resûlullah (s.a.v.) buyurdu ki:

"Cehennem'de yetmiş bin vadi ve her vadinin yetmiş bin kolu vardır. Her kolda yetmiş bin yılan ve bir o kadar da akrep bulunur. Hiçbir kâfir ve hiçbir münafık buraya düşmekten geri kalmaz."

Hz. Ali (r.a.) anlatıyor: Allah Resûlü (s.a.v.) buyurdu ki:

-"Hüzün kuyusundan veya vadisinden Allah'a sığınınız!"

Ashâb sordu:

-Ey Allah'ın Resûlü! Hüzün kuyusu veya vadisi nedir?

Resûlüllah (s.a.v.) buyurdu ki:

-*"O, Cehennem'de bir deredir. Cehennem bile günde yetmiş defa onun korkusundan Allah'a sığınır."*

Ashâb tekrar sordu:

-*Ey Allah'ın Resûlü! Oraya kimler girecek?* Buyurdular ki:

-*"Orası gösteriş yaparak amel eden Kur'an okuyucuları için hazırlanmıştır. Şüphesiz ki, Kur'an okuyucuları içinde Allahü Teâlâ'nın en çok kızdığı kimseler, zorba yöneticileri ziyaret edenlerdir."* (Tirmizi, İbni Mâce)

Taberâni'nin kaydettiği bir başka hadis-i şerif de şöyledir:

"Muhakkak ki Cehennem'de bir vadi vardır ve Cehennem onun korkusundan günde dört yüz defa Allah'a sığınır. Bu vadi, ümmetimin mürâileri yani riyakârları için hazırlanmıştır."

Ebû Sâid el-Hudrî (r.a.) anlatıyor: Resûlüllah (s.a.v.) buyurdular ki:

"Veyl, Cehennem'de bir vadidir. Kâfir orada, kırk yıl batır da dibine ulaşamaz." (Tirmizi)

İşte Cehennem'in genişliği ve vadilerinin kısımları böyledir. Vadiler, dünya vadileri ve dünya şehvetleri adedindedir.

Yüce Allah (c.c.) buyuruyor ki:

"Onun (Cehennem'in) yedi kapısı vardır, her kapıdan belirli bir kısmı girecektir." (Hicr Sûresi, 44. âyet)

İbni Cüreyh der ki: "Cehennem'in yedi derekesi (katı) vardır. Bunlar Cehennem, Sekar, Lezza, Hutame, Sair, Cahîm ve Hâviye'dir. Bunların en üst derekesi en hafif azap yeri olan Cehennem'dir ve Müslümanların günahkârları için hazırlanmıştır. Sekar Yahudiler için, Lezza Hıristiyanlar için, Hutame yıldız tapanlar için, Sair Mecûsiler için, Cahîm putperestler için ve Hâviye münafıklar içindir. Cehennem en üst tabakadır."

Müfessirler yukarıdaki âyet-i kerîmenin tefsirini şöyle yaparlar: "*Allah (c.c.), şeytana ve nefsine uyanları yedi guruba ayırır. Her bir gurubu Cehennem'in bir derekesine sokar.*"

Bu şekilde, insanların farklı guruplara ayrılmasının sebebi şudur: Küfür ve isyanlar derecelerine göre çeşitlidir. İşte küfrün ve isyanın mertebeleri bulunduğu gibi, bunların Cehennem'deki dereceleri de çeşitlidir.

Öte yandan Cehennem'in yedi kapısının, insanın göz, kulak, dil, mide, cinsel organı, el ve ayaktan oluşan yedi azâsına karşılık olduğu söylenir. Zira bütün günahlar bu yedi azâdan zuhur etmektedir.

Şimdi Hâviye'nin derinliği üzerinde düşün. Dünya arzu ve şehvetlerinin sonu olmadığı gibi, Hâviye'nin derinliğinin de bir sonu yoktur. Aynı şekilde, dünyada nasıl bir ihtiyaç giderildiği zaman peşinden mutlaka ondan daha büyük bir ihtiyaç ortaya çıkıyorsa, Cehennem'deki Hâviye'nin de biri bitmeden ondan daha derin bir Hâviye ortaya çıkar.

Hasan Basrî (r.a.) anlatıyor: Utbe İbni Gazvân (r.a.), Basra'da minberde (hutbe esnasında) dedi ki:

"Resûlüllah (s.a.v.) bize şöyle buyurmuşlardı: **'Cehennem'in kıyısından büyük bir taş bırakıldı. Bu taş yetmiş yıl aşağı doğru düştü de henüz dibe ulaşmadı.'**"

Utbe İbni Gazvân, devamla der ki: "Hz. Ömer (r.a.): **'Ateşi çok zikredip hatırlayın. Zira onun harareti pek şiddetlidir, derinliği çok fazladır, çengelleri demirdendir,'** buyurdu." (Tirmizi)

Ebû Sâid el-Hudrî (r.a.)'den rivayet edilen bir başka hadis-i şerif de şöyledir: Resûlüllah (s.a.v.) bir ses işitti. Bu ses kendisini korkutmuştu. O sırada Cebrâil (a.s.) geldi. Allah Resûlü Cebrâil'e:

-Ey Cebrâil, bu ses de nedir? Diye sordu. Cebrâil (a.s.) dedi ki:

-Bu, yetmiş senedir Cehennem'in dibine düşmekte olan bir taşın sesidir. Ancak şimdi Cehennem'in dibine ulaşabilmiştir. Allah onun sesini sana duyurmak istedi. (Taberâni)

Sonra Cehennem çukurlarının ne kadar farklı farklı olduklarına bak. Çünkü ahiret, derece ve fazilet bakımından üstün kabul edilmiştir. Nitekim bir âyet-i celîlede:

"...Elbette ahiret, dereceler itibariyle ve üstünlük bakımından daha büyüktür." (İsrâ Sûresi, 21. âyet)

Nasıl insanların dünyaya ilgileri farklı ise -çünkü niceleri dünyaya taparcasına ona sarılmış, kimisi de ihtiyacı nispetinde yetinmiştir- aynı şekilde kıyamette ateşin onları kaplamaları da farklı olacaktır. Çünkü Allah (c.c.) zerre kadar haksızlık etmez. Kıyamet günü, hiçbirinin azabı diğerinin aynı değildir. Herkesin azabı, isyan ve günahı nispetindedir. Yalnız bu azap o derece şiddetlidir ki, en hafif azap

görene, dünya bütün hazineleriyle verilmiş olsa, bu sıkıntıdan kurtulmak için onları seve seve feda ederdi.

Semüre İbni Cündeb (r.a.) anlatıyor: Resûlullah (s.a.v.) buyurdular ki:

"Cehennemlikler derece derecedir. Bir kısmı vardır, ateş onları topuğuna kadar yakalar, bir kısmı vardır, dizlerine kadar yakalar, bir kısmı vardır kemere kadar yakalar, bir kısmı vardır köprücük kemiğine kadar yakalar." (Müslim)

Numân İbni Beşir (r.a.) anlatıyor: Resûlullah (s.a.v.) buyurdular ki:

"Cehennemliklerin azap cihetiyle en hafif olanı, ayağında ateşten bir nalın ve nalın bağı olan kimsedir ki, ayağındakiler sebebiyle, tıpkı tencerenin kaynaması gibi, başında dimağı kaynar. Öyle dayanılmaz bir azap duyar ki, azapça insanların en hafifi olduğu halde, kendinden şiddetli azap çeken olmadığını zanneder." (Buhari, Müslim, Tirmizi)

Şimdi azabı en hafif olana bak da, daha ağır azaba hak kazananın başına neler gelecek bir düşün. Cehennem azabının şiddetinden şüphe edersen, parmaklarını ateşe yaklaştırdı da bunu Cehennem ateşiyle karşılaştırdı. Ama bilmelisin ki, bu karşılaştırmada hatalısın. Çünkü dünya ateşi, Cehennem ateşine denk değildir. Ancak, dünyada acıların en ağırı ateş acısı olduğu için bununla Cehennem azabı hakkında bilgi sahibi olabilirsin. Halbuki Cehennem ehli bu dünyadaki ateşi orada bulabilseler, rahatlamak için oraya hücum ederlerdi. Nitekim Ebû Hureyre (r.a.)'nin rivayet ettiği bir hadis-i şerifte Resûlullah (s.a.v.):

"Yaktığınız şu ateş var ya, bu, Cehennem ateşinin yetmiş cüzünden bir cüzdür!" buyurmuştu. Yanındakiler:

"Zaten bu ateş, vallahi (âsileri cezalandırmaya ahirette) yeterliydi, dediler. Aleyhissalâtu vesselâm:

"Cehennem ateşi öbürüne altmış dokuz kat üstün kılındı. Her bir katın harareti, bunun mislindedir." Buyurdu. (Buhari, Müslim, Muvatta, Tirmizi)

Yine Ebû Hureyre (r.a.)'nin rivayet ettiği başka bir hadis-i şerifte, Allah Resûlü (s.a.v.) Cehennem ateşinin vasfını şöyle açıkladılar:

"Cehennem ateşi bin yıl yakıldı. Öyle ki kıpkırmızı oldu. Sonra bin yıl daha yakıldı, öyle ki beyazlaştı. Sonra bin yıl daha yakıldı. Şimdi o siyah ve karanlıktır." (Tirmizi, Muvatta-Metin Tirmiziye aittir.)

Taberâni'nin kaydettiği bir diğer hadis-i şerif şöyledir:

Bir gün Cebrâil (a.s.), alışılmış zamanın dışında bir vakitte Peygamberimiz (s.a.v.)'e gelmişti. Peygamberimiz (s.a.v.) ayağa kalktı ve:

-Ey Cebrâil, sana ne oluyor? Seni rengi değişmiş görüyorum! Diye sordu. Cebrâil (a.s.):

-Allahü Teâlâ Cehennem körüklerine emretmeseydi gelmezdim, diye cevap verdi. Resûlüllah (s.a.v.):

-Ey Cebrâil, bana Cehennem'i anlat! Cebrâil (a.s.) anlattı:

-Allah Cehennem'e emretti. Cehennem bin sene yakıldı. Öyle ki, ateşi nar gibi kızardı. Sonra gene emretti, bin sene daha yakıldı, bembeyaz oldu. Sonra bin sene daha yakılması emretti. Bu sefer kapkara oldu. O şimdi zifiri karanlıktır. Öyle ki kıvılcımları ışık saçmaz, alevleri de asla sönmez.

Seni peygamber olarak gönderene yeminle söylerim ki, Cehennem'den bir iğne deliği kadar yer açılrsa muhakkak bütün yeryüzündekiler ölürdü. Seni hak peygamber olarak gönderene yeminle söylerim ki, eğer Cehennem bekçilerinden bir tanesi dünyadakilere görünseydi, bütün yeryüzündekiler onun çirkin suratı ve pis kokusu yüzünden helak olurlardı. Seni hak peygamber olarak gönderene yeminle söylerim ki, eğer cehennem ehlinin bağlandığı zincirlerden bir tanesi dünya dağlarının üzerine konsaydı, muhakkak onları yerin dibine batırırdı. Dağlar onların ağırlığına asla dayanamazlardı.

Bu arada Resûlullah (s.a.v.) dedi ki:

-Yeter ey Cebrâil! Şimdi kalbim parçalanacak, öleceğim!

Peygamberimiz (s.a.v.) Cebrâil (a.s.)'e baktı. O ağlıyordu. O'na:

-Niçin ağlıyorsun ey Cebrâil! Halbuki sen Allah'ın öyle bir mekanındasın ki, orada bulunuyorsun!.. diye sordu. Cebrâil (a.s.):

-Ben ağlamayayım da kim ağlasın! Ağlamaya ben daha çok layığım. Allah'ın ilminde, bulunduğum şu haldekinden başka türlü olabilirim. İblis'in müptela olduğu ekibete müptela olup olmayacağımı bilmiyorum, ki o melekler zümresindendi. Hârût ve Mârut'un müptela olduğu musibete müptela olup olmayacağımı da bilmiyorum, diye cevap verdi. Cebrâil (a.s.) bunları anlatırken Resûlü Ekrem (s.a.v.) ağlamaya başladı. Cebrâil (a.s.) de ağlıyordu ki bir ses işitildi:

-Ey Muhammed, ey Cebrâil! Allah sizi günah işlemekten korunmuş kıldı!

Bu nidâ üzerine Cebrâil (a.s.) gözden kayboldu. Peygamberimiz (s.a.v.) de bulunduğu yerden ayrıldı. Ensâr'-dan bir topluluğa rastladı ki, gülüp oynuyorlardı. Resûlü Ekrem (s.a.v.):

-Gülüyor musunuz? Ardınızda Cehennem var! Dedi ve ekledi: **"Eğer benim bildiğimi bilseydiniz, az güler çok ağlardınız. Dağlara çıkar Allah'a yakarırdınız."**

Bu sırada bir ses işitildi:

-Ey Muhammed! Kullarımı ümitsizliğe düşürme. Ben seni müjdeci olarak gönderdim, zorlaştırıcı olarak değil!

Bunun üzerine Peygamberimiz (s.a.v.) şöyle dedi:

-Hakka sarılınız, ifrat ve tefritten sakınınız!

İmam Ahmed bin Hanbel (r.a.)'in kaydettiği bir hadis-i şerif de şöyledir:

Resûlüllah (s.a.v.) Cebrâil (a.s.)'e:

-Ey Cebrâil! Mikâil'i hiç gülerken görmüyorum. Bunun sebebi nedir? Diye sordu. Cebrâil (a.s.) cevap verdi:

-O, Cehennem yaratıldığından bu yana asla gülmedi!

Hz. Ebû Hureyre (r.a.) anlatıyor: Resûlüllah (s.a.v.) buyurdular ki:

"Cehennem, Rabbine şikayet ederek:

-Ey Rabbim! Bir parçam diğer bir parçamı yemektedir! dedi. Bunun üzerine, Allahü Teâlâ Hazretleri ona, iki nefes almaya izin verdi: Bir nefes kışta, bir nefes de yazda. Yazdaki nefesi sizin rastladığınız en şiddetli sıcaktır. Kıştaki nefesi de sizin rastladığınız en şiddetli (soğuk olan) zemherirdir." (Buhari, Müslim, Tirmizi)

Enes İbni Malik (r.a.) anlatıyor: Kıyamet günü, kafirlerin dünya nimetleriyle en çok nimetleneni getirilerek, 'Daldırın onu bir defa ateşe,' denir. Daldırılır, sonra kendisinden sorulur:

-Orada hiç nimet ve zevk-u sefa gördün mü? O:

-Hayır, der.

Sonra dünyada en çok sıkıntı ve ıstırap içinde kıvranarak ömrü geçen bir mü'min getirilir ve, 'O'nu Cennet'e koyun!' denir. Koyarlar ve kendisinden sorarlar:

-Orada hiç sıkıntı çektin mi? O:

-Hayır, diye cevap verir.

Ebû Hureyre (r.a.) şöyle buyurmuştur: "Bir mescitte yüzbin veya daha fazla kişi toplanmış olsa da sonra cehennem ehlinde bir kişi bunların üzerine nefes verse, hepsi o nefesin şiddetinden helak olurlardı."

Müfessirlerden bir zât, "**Cehennem ateşi yüzlerine çarpıp kavurur da orada dişleri sırtır halde kalırlar.**" (Mü'minûn Sûresi, 104. âyet) meâlindeki âyet-i kerîmenin tefsirini yaparken şunları söylemiştir:

"Bu, yalnız bir defa ateşin yüzlerine vurmasıdır ki, bu vuruşla yüzleri ayakları yanına dökülür." Bunu düşünmekten gafil olma!

Sonra bedenlerinden akarak içinde boğulacakları ve "gassak" diye anılan kanlı irinin kokusuna bir bak.

Ebû Sâid el-Hudrî (r.a.)'nin rivayet ettiği bir hadis-i şerifte Allah Resûlü (s.a.v.) buyurdu ki: "**Şayet ehl-i cehennem vücutundan akan kanlı irinden bir kova dünyaya dökülseydi, kokusundan bütün dünya pis pis kokardı.**"

(Tirmizi)

İşte onların içeceği budur. Ciğerleri susuzluktan kuruyan cehennemlikler su istedikleri vakit, kendilerine su yerine bu irin verilir. Nitekim Allahü Teâlâ onların içinde buldukları durumu aşağıdaki âyet-i kerîmelerde şöyle tasvir etmektedir:

"...Orada onlara irinden su içirilir. Onu zorla içmeye çalışacak, fakat boğazından geçiremeyecek ve her taraftan ona ölüm gelecek (her yerinden ölümü hissedecek), yine de o ölmeyecek. (Bunun) Ardından da (bitmez tükenmez) ağır bir azap vardır." (İbrâhim Sûresi, 16-17. âyetler)

"...Şüphesiz ki biz, zalimlere, duvarları kendilerini kuşatan bir ateş hazırladık. Eğer onlar (susuzluktan feryatla) yardım isterlerse, erimiş maden gibi yüzlerini kavuran bir su ile yardım edilir. O ne kötü bir içecektir ve (o ateş) ne fena bir dayanaktır." (Kehf Sûresi, 29. âyet)

Sonra yiyeceklerine bak! Yiyecekleri ise zakkumdur. Nitekim Hak Teâlâ Hazretleri Kur'an-ı Kerim'de şöyle buyurmaktadır:

"Sonra hakikaten siz, ey sapıklar (ve dirilmeyi) yalanlayanlar, elbette (Cehennem'in) zakkum ağacından yiyeceksiniz. Karınlarınızı hep ondan dolduracaksınız. Üstüne de o kaynar sudan içeceksiniz. Susuzluk hastalığına tutulmuş develerin içişi gibi içileceksiniz (içtikçe de susuzluğunuz artacaktır)." (Vâkıa Sûresi, 51-55. âyetler)

"Şüphesiz o (zakkum), çılgın ateşin dibinden çıkan (acı, dili damağa yapıştıran, kötü kokulu) bir ağaçtır. Tomurcukları, şeytanların başları gibidir. İşte onlar, bundan (zorla) yiyecekler ve karınlarını bundan dolduracaklardır. Sonra

bunun üzerine, onlara kaynar su karışımı (bir içecek) vardır. (İçtikten) Sonra dönecekleri yer, elbet yine Cehennem'dir."

(Saffât Sûresi, 64-68. âyetler)

Bir diğer âyet-i kerîme ise, Gâşiye Sûresi'nin 4 ve 5'inci âyetleridir:

"Kızgın bir ateşe girerler, çok kaynar bir kaynaktan (su) içirilirlir."

Müzzemmil Sûresi, 12 ve 13'üncü âyetlerinde ise şöyle buyrulmaktadır:

"Çünkü bizim yanımızda (görülmedik) bukağalar (pran-galar), şiddetli bir ateş, bir de boğazdan aşmayan bir yiyecek ve acıklı bir azap vardır."

İbni Abbas (r.a.) anlatıyor: Resûlullah (s.a.v.) buyurdular ki:

"Eğer zakkumdan, dünyaya tek damla damlatılacak olsa, bu dünya ehlinin bütün yiyeceklerini bozardı. Öyleyse, yiyecek ve içeceği zakkum olan cehennemliğin hali ne olur (anlayın)!" (Tirmizi)

Enes İbni Malik (r.a.)'in rivayet ettiği bir hadis-i şerifte Allah Resûlü (s.a.v.) buyurdu ki:

"Allah sizi neye teşvik etti ise ona rağbet ediniz; azabı ve Cehennem gibi korkuttuğu şeylerden sakınınız. Zira Cennet nimetlerinden bir damla içinde bulunduğunuz şu dünyaya akıtılsaydı, dünyanızı güzelleştirirdi. Yine içinde bulunduğunuz şu dünyaya Cehennem'den bir damla akıtılsaydı, dünyayı sizin için zindan ederdi."

Ebü'd-Derda (r.a.) anlatıyor: Resûlullah (s.a.v.) buyurdular ki:

"Cehennem ehline açlık musallat edilir. Bu, içinde buldukları azaba eşit dereceye ulaşır. Açlığa karşı yardım talep ederler. Onlara besleyici olmayan ve açlığı gidermeyen darî' (denen dikenli bir ot) verilir. Tekrar yiyecek isterler, bu sefer de boğazda tıkanıp kalan bir yiyecek imdat edilir. (Bu da boğazlarında takılır kalır, ne ileri geçer, ne de geri gelir.) Derken, dünyada iken, bu durumda, bir içecek takılan lokmaları kaydıldıklarını hatırlarlar ve bir içecek talep ederler. Kendilerine demir kancalar bulunan kaplarda kaynar sular verilir. Bu kaplar, yüzlerine yaklaştırılınca, yüzlerini dağlayıp atar. Su karınlarına girince, içerilerini paramparça eder.

"Daha sonra (Kur'an'ın ifadesi ile); **'Ateştekiler Cehennem bekçilerine: Rabbinize duâ ediverin de, bir gün olsun bizden azabı hafifletsin! Diye yalvaracaklar. Onlar da: Peki, size açık delillerle peygamberleriniz gelmemiş miydi? Diye soracaklar. Onlar: Evet, gelmişti, dediklerinde: Öyleyse kendiniz duâ edin! Diyecekler. Kafirlerin duâsı ise, boşa seslenmekten başka bir şey olmayacaktır.'** (Mü'min Sûresi, 49-50. âyetler)

"Onlar daha sonra (Cehennem'e müvekkel melek) Malik'i çağırın! derler. Mâlik gelince O'na şöyle yalvarırlar: (Yine Kur'an'ın ifadesi ile) **'...Ey Malik! Yalvar da Rabbin artık bizim işimizi bitirsin (bizi öldürsün, böyle yaşatmasın). Malik de onlara: Mutlaka siz, (bu azapta böylece) kalacaksınız, diyecek.'** (Zuhrûf Sûresi, 77. âyet)"

(Hadisin ravilerinden A'meş der ki: Bana bildirildi ki, Cehennemliklerin Malik'e yalvarmaları ile Malik'in onlara verdiği cevap arasında bin yıllık zaman geçecektir.)

"Cehennemlikler, bu sefer kendi aralarında:

"Rabbimize duâ edelim, zira bizim için O'ndan daha hayırlı kimse yok! diyecekler ve elbirlik şöyle yakaracaklar: (Yine Kur'an'ın ifadesi ile) **'Ey Rabbimiz! Bedbahtlığımız bize galebe çalmıştı, biz de gerçekten sapıtmış kimselerdik. Ey Rabbimiz, bizi buradan çıkar. Eğer (yine) küfre dönersen artık hiç şüphesiz ki zalimlerden olursun,'** diyecekler. (Mü'minûn Sûresi, 106-107. âyetler) **'Rab Teâlâ onlara: Cehennem'in içine yıkılıp gidin! Bana bir şey söylemeyin!'** (Mü'minûn Sûresi, 108. âyet) diyecek."

Resûlullah (s.a.v.) devamla dedi ki: "Bu cevap üzerine, Cehennem ehli her çeşit hayırdan ümitlerini keserler; hıçkır-maya, nedâmet etmeye, dövünüp yırtınmaya başlarlar." (Tirmizi)

Ebû Ümâme (r.a.)'nin rivayet ettiği ve Ahmet bin Hanbel, Tirmizi ve Hakim'in kaydettikleri bir hadis-i şerif şöyledir:

Resûlü Ekrem (s.a.v.), **"...Orada onlara irinden su içirilir. Onu zorla içmeye çalışacak, fakat boğazından geçiremeyecek..."** (İbrâhim Sûresi, 16-17. âyetler) meâlindeki âyet-i kerîmesinin tefsirinde buyurdular ki:

"O irinli su kendilerine yaklaştırılır da ondan tiksiniyorlar. İyice önlerine getirilince yüzleri kızarıp pişer, yüzlerinin derisi dökülür. İçtiğinde ise bağırsaklarını parçalar ve arkasından çıkar."

Nitekim Hak Teâlâ Hazretleri buyuruyor ki:

"...Hiç bunlar (cennetlikler), o ateşte ebedi kalan ve bağırsaklarını parça parça eden kaynar sudan içirilen kim-seler gibi midir?" (Muhammed Süresi, 15. âyet)

Yine Yüce Allah (c.c.) buyuruyor ki:

"...Eğer onlar (susuzluktan feryatla) yardım isterlerse, erimiş maden gibi yüzlerini kavuran bir su ile yardım edilir. O ne kötü bir içecektir." (Kehf Süresi, 29. âyet)

İşte susadıklarında içecekleri, acıktıklarında yiyecekleri bunlardır. Şimdi, Cehennem yılanlarını, akreplerini, bunların büyüklüklerini, şiddetli zehirlerini ve görünümünün korkunçluğunu; Cehennem halkına nasıl musallat olduklarını, bir an bile onları zehirlemekten geri kalmadıklarını düşün.

Hz. Ebû Hureyre ve Hz. Câbir (r.a.) anlatıyor: Resûlullah (s.a.v.) buyurdular ki:

"Deve, sığır veya davar sahibi olup da, bunlardaki Allah'ın hakkını eda etmeyen herkese Kıyamet günü, bu mallar, olduğundan daha çok ve mümkün olduğunca iri ve şişman olarak gelecektir. Adam, onlar için, düz ve geniş bir yere oturtulacak, hayvanlar bacakları ve tabanlarıyla onun üzerinden geçecekler. Geçiş sırasında boynuzlarıyla toslayacaklar ve ayaklarıyla ezecekler. İçlerinde boynuzsuz veya boynuzu kırık biri bulunmayacak. Bu şekilde sonuncusu da onun üzerinden geçince, birincisi aynı geçişe tekrar başlayacak. Mahlukatın hesabı tamamlanıp hüküm verilmeye kadar bu hal devam edecek.

"Keza 'kenz' (hazine) sahip olup da ondaki (Allah'ın) hakkını ödemeyen herkese, Kıyamet günü hazinesi, dazlak başlı bir yılan olarak gelecek, ağzını açıp peşine düşecektir. Yılan yaklaştıkça adam ondan kaçacak. Sonunda yılan ona:

-Gizlediğin hazineni al! Ben ondan müstağniyim! diye bağırır. Adam, neticede yilandan kaçma çaresinin olmadığını anlayınca, elini ağzına sokar. Yılan da onu, aygırın (alafı) kemirmesi gibi kemiriverecek." (Buhari, Müslim, Muvatta, Ebû Davud, Nesai)

Yine bu konuyla ilgili olarak Resûlü Ekrem (s.a.v.) buyurdular ki:

"Cehennem'de öyle yılanlar vardır ki, deve boynu kalınlığındadır. Öyle bir zehir akıttırlar ki, harareti kırk yıllık yoldan alınır. Yine orada semerli katırlar büyüklüğünde öyle akrepler vardır ki, onların da akıttığı zehrin harareti kırk yıllık mesafeden alınır." (Ahmed)

Kıyamet günü bu yılan ve akrepler, dünyada iken cimri ve kötü huylu olanların, insanlara zulmedenlerin üzerine musallat edilirler. Kim, dünya hayatında kendisini bu kötü huylardan arındırırsa, o, ahirette bu yılan ve akreplerden korunur. Onun malı ona yılan ve akrep suretinde gösterilmez. İşte bunları düşünerek öyle amel et!

Bütün bunlardan sonra cehennemliklerin bedenlerinin büyütülmesini düşün. Zira Allahü Teâlâ azaplarını artırmak için bedenlerini enine boyuna büyütür. Böylelikle Cehennem azabını daha çok duyarlar. Ateşin yakışını, akrep ve yılanların zehirlerinin acısını bütün azâlarıyla aynı anda hissederler.

Ebû Hureyre (r.a.) anlatıyor: Resûlullah (s.a.v.) buyurdular ki:

"Kafirin Cehennem'deki bir azı dışı Uhud dağı kadardır. Derisinin kalınlığı da üç gecelik yol mesafesidir." (Müslim, Tirmizi)

İbni Ömer (r.a.) anlatıyor: Resûlullah (s.a.v.) buyurdu ki:

"Kafir, bir iki fersah uzunluğundaki dilini Kıyamet günü yerde sürür, (Mevkıfta) insanlar onun üzerine basarlar." (Tirmizi)

Ebû Sâid el-Hudrî (r.a.)'nin rivayet ettiği bir başka hadis-i şerifte ise Allah Resûlü (s.a.v.) buyurdu ki:

"Cehennem'de kafirin alt dudağı göğsüne sarkmış, üst dudağı yukarıya doğru yüzünü kapatacak şekilde büzül-müştür." (Tirmizi)

Bedenlerinin bu kadar büyük olmasına rağmen, Cehennem onları tekrar tekrar yakar, her yakılış sonunda derileri ve etleri yenilenir. Bu, böylece ebediyen devam eder.

Hasan Basrî Hazretleri, **"...Derileri piştikçe (her defasında) azabı tataları için onları başka (taze) derilerle değiştireceğiz..."** (Nisâ Sûresi, 56. âyet) meâlindeki âyet-i celîlesi hakkında der ki:

"Ateş onları günde yetmiş bin defa yer. Her defasında 'Eski halinize dönün!' denir. Onlar da eski hallerine dönerler."

Bütün bunlardan sonra, Cehennem ehlinin ağlamalarını, feryad-u figanlarını, ah-u vahlarını, yok olsak da kurtulsak diye sızlanmalarını düşün. Bu durum Cehennem'e ilk atıldıkları zaman başlar. Abdullah İbni Mes'ud (r.a.)'un rivayet ettiği bir hadis-i şerifte Resûlullah (s.a.v.) buyurdu ki:

"Kıyamet günü Cehennem, yetmiş bin yuları olduğu halde mahşer yerine getirilir. Her yularında, onu çeken yetmiş bin melek vardır." (Müslim, Tirmizi)

Hz. Enes bin Malik (r.a.), Resûlullah (s.a.v.)'ın şöyle söylediğini rivayet ediyor:

"Ağlama, cehennem ahalisi üzerine gönderilir. Bunun üzerine onlar da (ağlamaya başlarlar ve) gözyaşları kuruyuncaya kadar ağlarlar. Sonra (yaş yerine) kan ağlarlar. Öyle ki yüzlerinde kanallar meydana gelir. Eğer bu kanallara gemiler salınsa gemiler yürür." (İbni Mâce)

Kendilerine ağlayıp sızlamak ve ah-vah etmek için izin verildiği sürece onlara bir ferahlık vardır. Fakat bir süre sonra bundan da men edilirler.

Muhammed İbni Kaab diyor ki: Cehennem ehlinin beş duâsı vardır. Allahü Teâlâ bu çağrılarının dördüne cevap verir. Sıra beşinciye gelince ondan sonra bir daha ebediyen konuşamazlar.

Birincisinde derler ki:

"...Ey Rabbimiz! Bizi iki kere öldürdün ve iki kere dirilttin. İşte günahlarımızı da itiraf ettik. (Acaba bu ateşten) Çıkmağa bir yol var mıdır?" (Mü'min Sûresi, 11. âyet)

Allahü Teâlâ Hazretleri onlara, Mü'min Sûresi, 12'nci âyetinde şöyle cevap verir:

"Bu azap şundandır: Bir olan Allah'a (iman ve itaate) çağrıldığı zaman küfrettiniz (inkara yada nankörlüğe saptınız). O'na ortak koşulunca inandınız. Artık hüküm, o çok yüce, o çok büyük Allah'ındır."

İkincisinde, Rablerinin huzurunda (utançtan) başlarını öne eğerek:

"...Ey Rabbimiz! (Şimdi her şeyi) Gördük, işittik, bizi (dünyaya) geri gönder de salih amel işleyelim. Çünkü artık biz kesin inananlarız..." (Secde Sûresi, 12. âyet) derler.

Hak Teâlâ Hazretleri onlara, İbrâhim Sûresi, 44. âyetinde şöyle cevap verir:

"...Önceden (dünyada) sizin için hiçbir zevâl olmadığına (sonunuzun gelmeyeceğine) dair yemin etmiş değil miydiniz?"

Üçüncüsünde, orada şöyle bağışırlar:

"...Ey Rabbimiz! Bizi çıkar ki, (evvelce) yapmış olduklarımızı değil, salih amel işleyelim..." (Fâtır Sûresi, 37. âyet)

Yüce Allah (c.c.) onlara, âyetin devamında şöyle cevap verir:

"...Size orada, iyice düşünecek bir kimsenin, düşüneceği ve öğüt alacağı kadar ömür vermedik mi? Halbuki size uyarıcı da gelmişti. Öyle ise tadın (bu azabı). Artık zalimler için hiçbir yardımcı yoktur." (Fâtır Sûresi, 37. âyet)

Dördüncüsünde derler ki:

"...Bedbahtlığımız bizi yendi, biz de sapıklar toplumu olduk. Ey Rabbimiz! Bizi buradan çıkar. Eğer (bir daha Kur'an'dan ayrılıp sapıklığa) dönersek, artık şüphesiz ki zalimleriz (demek)dir." (Mü'minûn Sûresi, 106-107. âyetler)

Allahü Teâlâ, bir sonraki âyet olan 108'inci âyetinde şöyle seslenir:

"...Kesin sesinizi! Artık bana karşı konuşmayın..."

İşte aldıkları bu cevaptan sonra artık ebediyen konuşamazlar, ki bu en şiddetli azaptır.

Malik bin Enes, Zeyd bin Eslem'in; **"...Artık sızlansak da sabretsek de bizim için birdir, kaçıp sığınacak bir yerimiz yoktur..."** (İbrâhim Sûresi, 21. âyet) meâlindeki âyet-i celîlesinin tefsirini yaparken şunları dediğini rivayet etmiştir:

"Böylece yüz sene sabrederler. Sonra yüz sene ağlayıp sızlanırlar. Yüz sene daha sabrederler ve neticenin değişmediğini görünce, artık kesin olarak inanırlar ki azap onlar için ebedidir. *'Feryat etsek de, etmesek de değişen bir şey yok!'* derler."

Ebû Saîd el-Hudrî (r.a.)'nin anlattığına göre, Allah Resûlü (s.a.v.) şöyle buyurdu:

"Kıyamet günü ölüm, alaca bir koç suretinde getirilir."

(Ebû Kureyb şu ilavede bulundu: Cennet ile Cehennem arasında durdurulur.) (Hadisin kalan kısmında ittifak etmişlerdir).

"Müteakiben:

-Ey Cennet ahali! Sizler bunu tanıyor musunuz? denilir. Cennetlikler hemen başlarını kaldırıp bakarlar ve:

-Evet, bu ölümdür, derler. Sonra:

-Ey Cehennem ahali! Sizler bunu tanıyor musunuz? diye sorulur. Onlar da başlarını kaldırarak bakarlar ve:

-Evet, bu ölümdür, derler. Bunu takiben koçun kesilmesi emrolunur ve derhal boğazlanır. Bundan sonra:

-Ey Cennet halkı! Cennette ebedi yaşayacaksınız, artık ölüm yoktur. Ve ey Cehennem halkı! Sizler de ebedisiniz, artık ölüm yoktur, denilir."

Bundan sonra Allah Resûlü (s.a.v.) şu âyeti okudu: **"Onları hasret günü ile korkut. Çünkü onlar hâlâ gaflet içinde ve hâlâ iman etmemişken iş bitmiş olur."** Allah Resûlü bu âyeti okurken eliyle dünyaya işaret etmiştir. (Müslim)

Hadis, Ebû Hureyre (r.a.)'nin rivayetinde ise şöyle gelmiştir: Resûlüllah (s.a.v.) buyurdular ki:

"Kıyamet günü ölüm getirilir. Sırat üzerinde durdurulur ve:

-Ey Cennet ahali! diye nida edilir. Cennettekiler, (bu çağrı üzerine) içinde buldukları (o güzel) yerden çıkarılacakları korku ve heyecanıyla bakarlar. Sonra da:

-Ey Cehennem ahali! diye nida edilir. Onlar da içinde buldukları (o fena) yerden çıkarılacakları ümit ve sevinçle bakarlar. (Ölüm gösterilerek):

-Bunu tanıyor musunuz? denilir. (Cennetlikler ve Cehennemlikler hepsi bir ağızdan:)

-Evet! Bu ölümdür, derler."

Resûlüllah (s.a.v.) sözlerine şöyle devam etti: "Bundan sonra emredilir ve Sırat üzerinde ölüm kesilir. Sonra her iki tarafa birden:

-Haydi bulunduğunuz hal üzere ebediyet sizindir, burada artık ölüm yoktur, denilir."

İbni Ömer (r.a.) de şu şekilde rivayet etmiştir: Resûlullah (s.a.v.) buyurdu ki:

"Cennetlikler Cennet'te, Cehennemlikler de Cehennem'de oldukları zaman ölüm getirilir. Cennet ile Cehennem'in arasına konup orada kesilir. Sonra bir münadi nida eder:

-Ey ehl-i cennet! Artık ebediyet var, ölüm yok! Ey ehl-i nâr! Artık ebediyet var, ölüm yok! Cennetliklerin sürûru bununla daha da artar. Cehennemliklerin de hüznü artar." (Buhari)

Hasan el-Basrî (r.a.)'nin şöyle söylediği rivayet edilir: "Cehennem'den bin sene sonra çıkarılacak kişi olacak. Keşke ben, o olabilsem."

Bir başka rivayette ise; Hasan Basrî (r.a.)'yi bir köşede oturup ağlarken görenler bunun sebebini sorunca onlara şöyle demiştir: "Cehennem'e atılıp da kendi halime bırakılmaktan korktuğum için ağlıyorum."

İşte buraya kadar anlatılanlar Cehennem azabının sadece bir kısmıdır. Bu azabın verdiği kederlerin, ıstırap ve sıkıntılarının sonu yoktur. Onlar için en büyük ıstırap, yakalandıkları şiddetli azapla beraber ebedi olarak Cennet nimetlerinden mahrum olma, Allah (c.c.)'ın cemâlini görememe ve O'nun rızasına ulaşamama hasreti olacaktır. Bütün bunlara kendilerinin sebep olduğunu, bu ebedi zevkleri dünyadaki adi ve geçici zevklerine feda ettikleri düşüncesi kendilerini yakar durur. Kendi kendilerine: "*Vay başımıza gelenlere! Rabbimize karşı gelerek niçin kendimizi helak ettik? Niçin kendimizi birkaç günlüğüne sabretmeye*

zorlayamadık? Sabretmiş olsaydık, o kısa günler geride kalmış olacaktı ve şimdi âlemlerin Rabbinin yanında, O'nun rıza ve hoşnutluğuna ermiş olarak nimetlere kavuşmuş olacaktık," derler. Cehennem ateşi vücutlarını dağlayıp dururken, bu hasret ve pişmanlık ateşi de içlerini kasıp kavruracak, fakat iş işten geçmiş olacaktır.

Öte yandan Cennet'in nimet ve zevklerini bilmeyip hayatın yalnız Cehennem olduğunu zannetseler, hasret ve pişmanlıkları bu kadar olmaz. Ne var ki Cennet ve Cennet ehlinin zevk-u sefası onlara gösterilecektir. Böylelikle azabın daha da artması sağlanacaktır. Nitekim Ebû Hüdebe ve Enes bin Malik (r.a.)'in rivayet ettikleri bir hadis-i şerifte Allah Resûlü (s.a.v.) buyurdular ki:

"Kıyamet günü Cehennem'den bir takım insanlar Cennet'e götürülür. Cennet'e yaklaşarak onun güzel kokularını duyarlar, Cennet köşklerine ve Allah'ın mü'minler için hazırladığı diğer nimetlere bakarlar. Bu sırada şöyle seslenilir: *'Onları uzaklaştırın. Zira onların bu zevkten nasipleri yoktur.'* Onlar da benzeri olmayan büyük bir hasret içinde geri dönerlerken:

-Ey Rabbimiz! Bizi, gösterdiğin Cennet'ten ve orada dostların için hazırladığın nimetlerden habersiz olarak Cehennem'de bıraksaydın, azap bizim için daha kolay olurdu, derler.

"Bunun üzerine Allahü Teâlâ şöyle buyurur:

-Bunun böyle olmasını ben arzu ettim. Çünkü sizler kendi başınıza kalınca bana karşı büyüklük taşıyor; insanlarla karşılaşınca kibirleniyor, riyakârlık yapıyordunuz.

İçinizle dışınız bir olmuyordu. İnsanlardan korkuyor, fakat benden korkmuyordunuz. İnsanları yüceltiyor, beni yüceltmiyordunuz. İnsanlardan korkunuzdan tutkularınızdan vazgeçiyor, benim rızam için vazgeçmiyordunuz. İşte bütün bu sebeplerden dolayı ben de bugün sizi ebedi nimetlerimden mahrum bıraktığım gibi, size elim azabımı da tattıracağım."

Ahmed İbni Harb der ki: "Güneşe karşı gölgeyi tercih ederken, Cehennem'e karşı Cennet'i tercih etmememiz gerçekten şaşılacak bir durumdur."

Hz. İsa (a.s.) da şöyle demiştir: "Nice sağlıklı beden, nice güzel yüz ve nice güzel konuşan dil vardır ki, yarın Cehennem tabakaları arasında azap görür."

Davud (a.s.) Allahü Teâlâ'ya şöyle seslenir: "İlâhi! Senin güneşine dayanamayan ben, Cehennemine nasıl dayanırım? Rahmetinin sesine dayanamayan ben, azabının sesine nasıl dayanırım?"

Ey zavallı! Şu korkunç durumları dikkatle düşün ve bilmüş ol ki, Allahü Teâlâ bütün dehşeti ile Cehennem'i yarattı. Oraya girecekleri de yarattı. Onlar ne artar, ne de eksilirler. Bu, Allah (c.c.)'ın kesinleşmiş bir hükmüdür. Nitekim Hak Teâlâ Hazretleri, Meryem Sûresi 39'uncu âyetinde şöyle buyurmaktadır:

"(Resûlüm) İşin bitirildiği (inkarcı ve günahkârların azap göreceği) pişmanlık gününe karşı onları uyar. Onlar hâlâ gaflet içindedirler ve hâlâ inanmazlar."

Bu âyet-i kerîme, kıyamet gününe işaret etmektedir. Hal böyle iken nasıl güler, oynar ve eğlenirsin? Hakkında ezelde

verilmiş hükmü bilmediğin halde gülüp eğlenmen ve dünyanın adilikleri ile oyalanman gerçekten çok şaşılacak bir durumdur.

Şayet, "*Gideceğim yerin neresi olduğunu, akıbetimin ne olacağını, hakkımda ezelde verilmiş hükmün ne olduğunu anlayabilseydim...*" dersen, bunun alâmetleri vardır. Bunlar da kendi durumunu gözden geçirmendir. Şöyle ki: Davranışlarına, amellerine bakacaksın. Çünkü herkes ne için yaratılmış ise onu yapması için kendisine kolaylıklar bahşedilir. Eğer sana hayır yolları kolaylaştırılıyor ise müjdeler olsun. Sen Cehennem'den uzaklaştırılmışsın demektir. Öte yandan bir hayır yapmak istediğinde bir kısım engellerin ortaya çıkmasıyla hayır amacını gerçekleştiremiyor; şer yapmak istediğinde onun sebepleri kolaylaştırılıyor ise, bil ki ezeldeki hüküm aleyhinedir. Bunların sonuca delâleti yağmurun bitkiye, dumanın ateşe delâleti gibidir.

Hak Teâlâ Hazretleri şöyle buyurmaktadır:

"İyiler mutlaka bol nimet (Cennet) içindedirler. Allah'a asi olanlar da, elbette alevli ateş içindedirler." (İnfıtâr Sûresi, 13-14. âyetler)

Binaenaleyh, sen nefsini bu iki âyete arz et. O zaman dünya ve ahiretteki mevkiini anlarsın. Şüphesiz en doğrusunu Allah bilir...

CENNET'İN VE ÇEŞİTLİ NİMETLERİNİN VASIFLARI

Bil ki, kederlerini ve sıkıntılarını öğrendiğin Cehennem yurdunun karşısında başka bir yurt daha vardır. O da Cennet'tir. Şimdi onun nimetleri ve mutlulukları hakkında düşün. Zira bu iki yurttan birisinden uzaklaşan, şüphesiz diğerine yerleşmiş demektir. Bu sebeple her ikisini ve vasıflarını bilmek gerekir. Cehennem'in dehşetini uzun uzun düşünerek kalbine korkuyu yerleştir. Cennet'i ve Cennet ehline vaat edilen sonsuz nimetleri hatırlamak suretiyle de kalbine umudu yerleştir. Nefisini korku kırbağı ile kamçılıyıp, ümit dizgini ile Sırat-ı Müstakîm'e sür. İnsan ancak bu korku ve ümit sayesinde elim azaptan kurtulur ve sonsuz mutluluğa ulaşabilir.

Cennet ehlini, onların yüzlerinde parlayan Cennet nimetlerini düşün. Onlar, yakut divanlar üzerinde oturarak, şarap ve bal nehirleri kıyılarına yerleştirilmiş minderlere yaslanıp ağzı mühürlü halis şaraptan içerler. Çevreleri gılmanlarla çevrili, iri gözlü ve güzellikte eşi benzeri olmayan hurilerle süslüdür. Yüzlerinin ve vücutlarının beyazlık ve kırmızılıkları, parlaklık bakımından yakut ve mercan

gibidirler. Onlara şimdiye kadar hiçbir el değmemiştir. Hurilerin gül gibi kokuları, başlarında ise inci ve mercanlarla süslenmiş şekil şekil taçları vardır. Ne ihtiyaçları, ne de benizleri buruşup solar. Daima gülyüzlüdürler, Cennet bahçelerinin ortalarında inşa edilmiş yakut köşklere oturur, efendilerinden başka hiç kimseye bakmazlar.

Hizmetçiler, hiç bitmeyen kaynaktan doldurulmuş nefis şerbetleri büyük kaplar, ibrikler ve kadehler içinde efendilerine sunar ve onlara hizmet için etrafında dolanıp dururlar. İşte bu nimet, onların dünyadaki çalışmalarının karşılığı ve mükâfatıdır. Onlar her türlü keder ve sıkıntıdan emindirler. Onlar emin bir makamda, Cennet bahçelerinde, pınar ve nehir başlarında, Hak meclisinde ve kudret sahibi, mülkü çok yüce olan Allah (c.c.)'ın yanbaşındadırlar. Orada, ikrâmı sonsuz olan Allah (c.c.)'ın cemâline bakarlar. Onların yüzlerinde Cennet'in güzellikleri parlar. Ne darlık görürler, ne de zillet. Bilakis her an Rablerinden gönderilen hediyelerle ikrâm edilirler. Onlar arzuladıkları bu yerde ebedi olarak kalacaklardır. Onlar orada ne korkarlar, ne de mahzun olurlar. Zamanın felaketlerinden ve ölüm endişesinden emindirler.

Onlar orada, canlarının arzu ettiği her çeşit ve en nefis yemekleri yerler; nehirlerinden süt, bal, tadı ve rengi değişmeyen sularından içerler. Cennet'in arazisi gümüşten, taşları mercandan, toprağı miskten ve bitkileri zaferandandır. Buluttan yağmur yağar, bu yağmur suyuna gül suyu karıştırılmıştır. İnci, yakut ve mercanla süslenmiş gümüşten bardaklarda kendilerine şerbetler takdim edilir. Bardakların

berraklığı, içindeki şerbeti dışından gösterir. Bunlar, Cennet ehline yüzleri güneş gibi parlak hizmetçiler tarafından sunulur. Öyle ki güneş ışığı, onların tatlı görünüşü ve yanaklarının güzelliği yanında sönük kalır.

Bu vasıflarda olan bir eve inanıp, buraya girenlerin ölmeyeceğinden şüphe etmeyen, onun -değil ki en seçkin yerine- avlusuna girenlere bile hiçbir musibetin, kederin inmeyeceğini kabul eden bir kimsenin, ondan aşağı olan ve yok olacak dünyaya bağlanarak aldanması gerçekten şaşılacak bir durumdur. Vallahi, eğer orada yalnız beden selâmeti; ölümden, açlık ve susuzluktan ve diğer hadiselerden emniyette olmanın dışında başka nimetler olmasaydı, bu dahi dünyayı terk etmeye yeterdi. Halbuki Cennetlikler emniyet içinde yaşayan hükümdarlardır. Onlar mutluluk cümbüşü içerisinde zevk-u sefa sürerler. Arzuladıkları her şey orada onlar için vardır. Kerîm olan Allah (c.c.)'ın cemâlini seyrederler, O'na baktıklarında Cennet'in diğer nimetlerine iltifat etmezler. Onlar bu şekilde çeşit çeşit nimetlere boğulurlar. Bu nimetleri ellerinden gidecek veya bu nimetler tükenecek diye endişeleri de olmaz.

Müslim'in, Ebû Hureyre ve Ebû Sâid el-Hudrî (r.a.)'den rivayet ederek kaydettiği bir hadis-i şerifte Allah Resûlü (s.a.v.) şöyle buyurdu:

"Cennetlikler Cennet'e girdiklerinde bir münâdi şöyle seslenir: 'Ey Cennet halkı! Sizler için ebedi bir hayat vardır, sizler asla ölmeyeceksiniz. Sizler için daimi sağlık vardır, sizler ebediyen hasta olmayacaksınız. Sizler için sürekli gençlik vardır, asla ihtiyarlamayacaksınız. Sizlere ebedi

nimet vardır, artık bundan böyle sıkıntı çekmeyeceksiniz.' İşte Allah'ın şu kelâmı bu hususu ifade etmektedir: '...İşte dünyada yapmış olduğunuz (iyi işler)den dolayı mirasçı edildiğiniz Cennet budur...' (A'raf Sûresi, 43. âyet)"

Cennet'in vasıflarını öğrenmek istediğinde Kur'an-ı Kerim'i oku. Allah (c.c.)'in beyanlarının ötesinde başka açıklamaların kıymeti yoktur. Allahü Teâlâ'nın: **"Rabbinin huzurunda (o gün günahla) durmaktan (utanıp) korkan, (bunun için de günah işlemeyi terk eden) için iki cennet vardır."** (Rahmân Sûresi, 46. âyet) buyurmuş olduğu be âyetten itibaren sûrenin sonuna kadar oku. Ayrıca Vâkıa, İnsan ve benzeri sûreleri de oku. Şayet Cennet'in vasıflarını ayırtıları ile tanımak istersen, hadis-i şerifleri okuduktan sonra iyice düşün. Özellikle cennetlerin sayısını düşün.

Ebû Musa el-Eş'ari (r.a.) anlatıyor: Resûlullah (s.a.v.) buyurdular ki:

"Gümüşten iki Cennet vardır. Kapıları ve içinde bulunan diğer şeyleri de gümüştedir. Altından iki Cennet vardır, kapıları ve içlerinde bulunan diğer eşyaları da hep altındandır. 'Adn' Cennetinde, cennetliklerle Rablerini görmeleri arasında Allah'ın veçhindeki rıdâu'l-kibriyadan (büyük-lük perdesinden) başka bir şey yoktur." (Buhari, Müslim, Tirmizi)

Sonra Cennet'in kapılarına bak. Cehennem'in kapıları, kendileri ile isyan edilen azâlar nispetinde yedi olduğu gibi, Cennet'in kapıları da kendileriyle itaat edilen azâlar nispetinde çoktur. Ebû Hureyre (r.a.)'nin rivayet ettiğine göre Peygamber Efendimiz (s.a.v.) şöyle buyurmuşlardır:

"Kim, malından Allah uğrunda iki şey infak ederse, Cennet'in bütün kapılarından çağrılır. Cennet'in sekiz kapısı vardır. Kim namaz kılanlardan idiyse namaz kapısından; kim oruç tutanlardan idiyse oruç kapısından; kim sadaka verenlerden idiyse sadaka kapısından; kim de cihad yapanlardan idiyse cihad kapısından davet edilir."

Bu arada Hz. Ebû Bekir (r.a.) sordu:

-Ey Allah'ın Resûlü! Bütün bu kapıların hepsinden davet edilen de olur mu?

Resûlullah (s.a.v.) buyurdular ki:

"Evet, böyle kimseler de vardır. Dilerim ki sen de onlardan biri olursun." (Buhari, Müslim)

Samure oğlu Asım anlatıyor: Hz. Ali (r.a.) bir gün şidetle Cehennem'i tasvir etti. Şimdi hepsini hatırlayamadığım çok önemli açıklamalarda bulundu. Ardından sözü Cennet'e getirerek: **"Rablerine saygı duyup emrine uygun yaşayanlar ise, bölük bölük Cennet'e sevk edilecekler..."** (Zümer Sûresi, 73. âyet) meâlindeki âyet-i kerîmeyi okudu ve ardından şunları söyledi:

"(Onlar) Cennet'in kapılarından birine varınca, kapının önünde gövdesinden iki ayrı pınar kaynayan bir ağaçla karşılaşırlar. Kendilerine verilen emir üzerine önce birine yanaşır o sudan içerler. Bunun üzerine içlerinde hissettikleri bütün sıkıntılar kaybolur. Sonra diğer pınara gidip onda yıkanır. Bununla Cennet nimetlerinin parlaklığı üzerlerinde belirir. Bundan sonra asla kılları değişmez, başları tozlanmaz, yağlarla yağlanmış gibi olurlar. Sonra Cennet'e

girerler. Cennet'in bekçisi onları karşılar ve (Kur'an'ın ifadesi ile): **'...Size (Allah'tan) selâm olsun, tertemizsiniz. Artık ebedi olarak buraya girin!'** (Zümer Sûresi, 73. âyet) der. Sonra hizmetçiler onları karşılar ve dünyada sevilen bir zâtın ansızın çıkıp gelişi karşısında insanların onun etrafını çevirdiği gibi etrafını çevirerek: **'Sana müjdeler olsun, ki Allahü Teâlâ sana şu nimetleri verdi,'** derler. Bu hizmetçilerden biri, bu adamın Cennet hurilerinden olan birinin yanına gider ve: **'Falan oğlu falan geldi'** diye müjde verir. Huri: **'Onu gördün mü?'** diye sorar. O da: **'Elbette gördüm, peşimden geliyor'** der. Bu haber üzerine huri sevincinden, adeta bir kuş gibi uçarak onu karşılamak için kapının eşiğine varır. Adam evine varınca şöyle bir göz gezdirir. Yuvarlak inci taneleri üzerinde kırmızı, yeşil ve sarı renklerden oluşan bir saray görür. Sonra başını yukarı kaldırır, tavanına bakar. Gözleri kamaşır. Öyle ki eğer Allah (c.c.) kuvvet vermese, onun parlaklığından gözleri göremez hale gelirdi. Sonra başını sağa sola çevirir. Bir de görür ki; orada yüksek tahtlar, önlerine konmuş kaplar, sıra sıra dizilmiş yastıklar, yayılıp serilmiş saçaklı halılar vardır. Sonra sırtını bir yere dayayıp: **'...Bizi buna erıştiren Allah'a hamd olsun!..'** (A'raf Sûresi, 43. âyet) der. Sonra bir tellal şöyle seslenir: **'Artık bundan sonra yaşamak var, ölmek yok; ikamet var, göçmek yok; sıhhat var, hastalık yok!'** "

Hz. Enes bin Malik (r.a.) anlatıyor: Resûlullah (s.a.v.) buyurdular ki:

"Ben Kıyamet günü Cennet'in kapısına gelip açılmasını isterim. Hâzin (kapıcı melek):

-*Sen kimsin?* diye seslenir. Ben:

-***Muhammed'im!*** derim. Bunun üzerine:

-*Sana açıyorum. Senden önce kimseye açmamakla emrolundum! diyecek!"* (Müslim)

Sonra Cennet'in köşk ve saraylarını ve derecelerinin farklılıklarını düşün. Şunu unutma ki, ahiretin dereceleri farklıdır. Ahiret, dereceler itibariyle daha büyük, üstün kılma bakımından da daha yücedir. Nitekim Hak Teâlâ Hazretleri İsrâ Sûresi, 21'inci âyette şöyle buyurmaktadır:

"...Elbette ahiret, dereceler bakımından daha büyüktür, (kazanılacak) üstünlük bakımından da daha büyüktür."

Muhakkak ki zâhirî (görünür) ibadetlerde ve övülmüş bâtinî (görünmeyen) huylarda insanlar arasında açık farklılıklar olduğu gibi, amelleriyle ödüllendirilmelerinde de belirgin ayrıcalıklar olacaktır. Eğer sen dereceler en üstünü istersen, Allah (c.c.)'a taatte hiç kimsenin seni geçmemesi için çalış. Zira Hak Teâlâ Hazretleri kendisine taat hususunda yarışmayı ve rekabeti emrederek: ***"...O halde rağbet edip yarışanlar bunun için yarışsınlar."*** (Mutaffifin Sûresi, 26. âyet);

Bir diğer âyette:

"(O halde aldanmayıp tevbe ve salih amellerle) Rabbinizden bir mağfirete, hem de Allah'a ve Resûlü'ne inananlar için hazırlanmış, genişliği gökle yerin genişliği gibi olan Cennet'e (girmek için) koşusun/yarışın..." (Hadid Sûresi, 21. âyet) buyurmaktadır.

Çevrendeki insanlardan herhangi birisi para veya daha güzel bir eve sahip olma bakımından senden üstün olsa, onu çekemediğinden huzurun kaçıp rahatın bozulabilir. Buna rağmen en büyük nimetin ve en güzel halin Cennet'e yerleşmek olduğu ve burada, dünya ile karşılaştırılmayacak derecede senden üstün olacıklara karşı hiç aldırış etmeyip kendine çekidüzen vermemen, gerçekten de şaşılacak bir durumdur.

Ebû Sâid el-Hudrî (r.a.) anlatıyor: Resûlullah (s.a.v.) buyurdular ki:

"Cennet ehli gurfelerde kalanları (ehl-i guraf) görürler. Tıpkı, ufukta doğudan batıya giden inci gibi parlak yıldızları gördüğünüz gibi. Aralarındaki fazilet farkı, (gurfe ehli-ni) böyle yukarıda gösterir."

Bunun üzerine Ashâb:

-Ey Allah'ın Resûlü! Bu söylediğiniz, peygamberlerin makamı olmalı, başkaları oraya ulaşamamalı! dedi. Ancak Aleyhissalatu vesselâm:

-"Hayır! Ruhumu kudret elinde tutan Zât'a yemin olsun! Gurfelerde kalanlar (peygamberler değiller), Allah'a inanıp peygamberleri tasdik eden kimselerdir!" buyurdular. (Buhari, Müslim)

Yine Ebû Sâid el-Hudrî (r.a.) anlatıyor: Resûlullah (s.a.v.) buyurdular ki:

"Yüksek derece sahiplerini, onların altında olanlar görür. Tıpkı sizin, semânın ufkunda doğan yıldızı görmeniz gibi. Ebû Bekir ve Ömer (r.a.) onlardandır (yüksek derece sahiplerindendir) ve daha da ileridirler." (Ebû Davud, Tirmizi)

Cabir (r.a.) anlatıyor: Resûlullah (s.a.v.) bir gün bize:

-Size Cennet köşklerinden haber vereyim mi? diye sordu.
Bizler:

-Evet, ey Allah'ın Resûlü, dedik. Buyurdular ki:

-Cennet'te öyle köşkler ve saraylar vardır ki, tamamı çeşitli cevherlerden bina edilmiştir. Bunlar o derece parlaktır ki, içi dışarıdan, dışı da içeriden görülebilir. Bu köşklerde hiçbir gözün görmediği, hiçbir kulağın işitmediği ve hiçbir insanın hatır ve hayaline gelmeyecek olan nimetler, lezzetler ve sevinçler vardır.

Biz sorduk:

-Ey Allah'ın Resûlü! Bu köşkler kimin içindir? Buyurdular ki:

-Bunlar selâmı yayan, yedirip içiren, oruca devam eden ve insanlar uyurken namaz kılanlar içindir.

Biz tekrar sorduk:

-Ey Allah'ın Resûlü! Bunlara kimin gücü yeter? Buyurdular ki:

-Bunlara benim ümmetimin gücü yeter!.. Şöyle ki: Kim bir Müslüman kardeşini gördüğünde ona selâm verirse, o selâmı yaymış olur. Kim helalinden ailesini geçindirirse, yedirmiş içirmiş olur. Kim Ramazan orucunu tutar ve ayrıca her aydan üç günü oruçlu geçirirse, oruca devam etmiş olur. Kim yatsı ve sabah namazlarını cemaatle kılsa, insanlar (gayr-i müslimler) uykuda iken kendisi geceyi namazla geçirmiş olur. (Ebû Nuaym)

Ebû Hureyre (r.a.)'den rivayet edilen bir hadis-i şerifte, Peygamber Efendimiz (s.a.v.)'e: "**...O sizin günahlarınızı bağışlayarak, sizi altlarından ırmaklar akan cennetlere ve Adn cennetlerindeki çok güzel meskenlere (köşklere) koyar...**" (Saff Sûresi, 12. âyet) meâlindeki âyetten sorulunca şunları söyledi:

"İncilerden yapılmış köşkler olup her köşkte kırmızı yakuttan yetmiş daire, her dairede yeşil zümrülden yetmiş oda, her odada bir sedir ve her sedirde farklı renklerde yetmiş yatak vardır. Her yatakta iri gözlü bir huri bulunur. Her odada yetmiş sofa, her sofrada yetmiş çeşit yiyecek hazırdır. Her odada yetmiş hizmetçi vardır. Her sabah mü'mine bütün bunlar -kuvvet olarak- verilir." (Taberâni, Beyhaki)

Şimdi bir de Cennet'in mahiyeti, görüntüsü, Cennet ehline yapılan gıptayı ve dünya ile yetinerek Cennet'ten mahrum olanların hasreti hakkında düşün!

Sa'd İbni Sa'd (r.a.) anlatıyor:

-Ey Allah'ın Resûlü, dedim, insanlar neden yaratıldı?

-Sudan! buyurdular.

-Ya Cennet? dedim, o neden inşa edildi?

-Gümüş tuğladan ve altın tuğladan! Harcı da kokulu misk. Cennet'in çakılları inci ve yakuttan, toprağı da zâferandır. Ona giren nimete mazhar olur, eziyet görmez, ebediyet kazanır, ölümlle karşılaşmaz. Elbisesi eskimez, gençliği kaybolmaz... (Tirmizi)

Ebû Sâid el-Hudrî (r.a.) anlatıyor: Resûlullah (s.a.v.)'a, "Cennet'in toprağı nasıldır?" diye soruldu. Buyurdular ki:

"Birinci sınıf un gibi bembeyaz ve halis misktir." (Müslim)

Yine Ebû Hureyre (r.a.)'nin rivayet ettiği bir hadis-i şerifte Allah Resûlü (s.a.v.) buyurdular ki:

"Her kim Allahü Teâlâ'nın kendisine ahiret şarabını içirmesini diliyorsa, dünyada şarap içmeyi terk etsin. Her kim de Allahü Teâlâ tarafından ahirette ipek elbise giydirilmesini diliyorsa, dünyada ipek giymeyi terk etsin." (Taberâni)

Ebû Hureyre (r.a.)'den rivayet edilen bir başka hadis-i şerifte Resûlü Ekrem (s.a.v.):

"Cennet nehirleri misk tepelerinin -veya misk dağlarının- eteklerinden fışkırır," buyurmuştur. (el-Ukaylî)

Ebû Hureyre (r.a.) anlatıyor: Allah Resûlü (s.a.v.) buyurdu ki:

"Derece bakımından en düşük bir Cennet ehlinin süs ve ziynetleri, bütün dünyanın süs ve ziynetleriyle karşılaştırılsaydı, Azîz ve Celîl olan Allah'ın ahiretteki bu süsü, dünyanın bütün süs ve ziynetlerinden üstün gelirdi." (Taberâni)

Enes (r.a.) anlatıyor: Resûlullah (s.a.v.) buyurdular ki:

"Cennet'te bir ağaç vardır ki, binekli bir kimse yüz yıl gölgesinde yürüse onu katedemez. İsterseniz şu âyeti okuyun: (Meâlen) 'Daimi gölgededirler, çağlayıp duran su başlarındadırlar,' (Vâkıa 30-31. âyetler)." (Tirmizi)

Ebû Hureyre (r.a.) de, Allah Resûlü (s.a.v.)'nün; "**Şüphesiz Cennet'te bir ağaç vardır ki bir süvari onun gölgesinde yüz sene yürür,**" buyurduğunu rivayet etmiştir. (Müslim)

Ebû Hureyre (r.a.) şöyle demiştir: "**Cennet'te hiçbir ağaç yoktur ki, gövdesi altından olmasın.**" (Tirmizi)

Ebû Ümame (r.a.) anlatıyor: Peygamber Efendimiz (s.a.v.)'in sahabeleri şöyle diyorlardı: "Azîz ve Celîl olan Allah, göçebe ve onların sorularıyla bizlere faydalar sağlamaktadır."

(Ebû Ümame (r.a.) bu cümleden olmak üzere şu rivayeti yapar:) Bir defasında bir bedevi Allah Resûlü (s.a.v.)'ne gelerek:

-Ey Allah'ın Resûlü! Hak Teâlâ Hazretleri Kur'anında eziyet veren bir ağaçtan bahsediyor. Cennet'te sahibini rahatsız edecek bir ağaç olabileceğini anlamıyorum, dedi.

Allah Resûlü:

-Kur'anda bahsi geçen o ağaç hangisidir? Diye sordu.

Bedevi:

-Sidr ağacıdır. Zira onun dikenini vardır ve insanlara eziyet verir. Şu âyet-i celîlede bu açıktır: "**Fî sidrin mahdûd (Dikensiz kiraz)**" dedi.

Bunun üzerine Allah Resûlü:

-Allahü Teâlâ burada "**Sidr**" kelimesini "**mahdûd**" kelimesiyle nitelemiştir ve dikensiz dalbastı kiraz anlamına gelmektedir. Allahü Teâlâ onun dikenlerini koparır, her dikenin yerine bir meyve yetiştirir. Sonra o meyve ikiye ayrılır ve her birinden tadı, rengi birbirine benzemeyen yetmiş çeşit yemek çıkar, buyurdu. (İbni Mübarek)

Cerîr İbni Abdullah anlatıyor: Safah denilen bir yerde konakladığımızda adamın birinin bir ağacın gölgesinde uyuduğunu gördük. Fakat neredeyse gölge gidip güneş üzerine çökecek vaziyetteydi. Bir gence:

-Şu örtüyü götür de adamın üzerine gölgelik yap, dedim. O da öyle yaptı adam uyanınca onun Selmân-ı Fârisî olduğunu gördüm. Yanına varıp selâm verdim. Bana:

-Ey Cerîr! Allah için tevazu göster! Çünkü dünyada Allah için tevazu gösteren kimseyi, Cenâbı Hak ahirette yüceltir, dedi ve: "*Kıyametin karanlıklarının neler olduğunu biliyor musun?*" diye sordu. Ben:

-Hayır, bilmiyorum, dedim. Bana:

-Dünyada insanların birbirlerine zulmetmeleridir, dedi. Sonra yerden küçük bir çöp alarak: "*Ey Cerîr! Cennet'te arasan da böyle bir çöp bulamazsın,*" dedi. Ben:

-Hani Cennet'in ağaçları nerededir? Diye sorunca, O:

-Onların kökleri ve dalları inci ve altındandır. Tepeleri ise yemişlerle doludur, dedi.

Yüce Allah (c.c.) Kur'an-ı Kerim'de buyuruyor ki:

"Şüphesiz ki Allah, iman edip salih amellerde bulunanları altlarından ırmaklar akan cennetlere koyacaktır. Orada altın bilezikler ve inciler ile süslenirler. Orada elbiseleri de ipektir." (Hac Sûresi, 23. âyet)

Bu konuda birçok âyet-i kerîme olduğu gibi, ayrıntılarını yine Peygamberimiz (s.a.v.) haber vermektedir

Hız. Ebû Hureyre (r.a.) anlatıyor: Resûlullah (s.a.v.) buyurdular ki:

"Allahü Teâlâ Hazretleri ferman etti ki: 'Ben Azimu's-Şân, salih kullarım için gözlerin görmediği, kulakların işitmediği ve insanın hayal ve hatırından hiç geçmeyen nimetler hazırladım.' "

Ebû Hureyre bu kudsi hadisi rivayet ettikten sonra ilaveten dedi ki:

"Dilerseniz şu ayet-i kerimeyi okuyun. (Meâlen): **"Yaptıklarına karşılık Allah katında onlar için göz aydınlığı olacak ne mükâfatların saklandığını kimse bilemez."** (Secde Sûresi, 17. âyet) (Buhari, Müslim, Tirmizi)

Buhari, bir diğer rivayetinde şu ziyadeyi kaydeder: Sehl İbni Sa'd anlatıyor -deyip, hadisin aynısını kaydettikten sonra- der ki: "Muhammed İbni Ka'b dedi ki: Onlar Allah için ameli gizli tuttular. Allah da onların sevabını gizli tuttu. Kullar yanına gelince onları nimete boğacak."

(Hadis, bu muhtevada olarak Buhari'de mevcut değildir. Hâkim'in el-Müstedrek'inde mevcuttur.)

Abdullah bin Amr (r.a.) anlatıyor: Adamın biri Resûlullah (s.a.v.)'a gelerek:

-Ey Allah'ın Resûlü! Bizlere Cennet elbiselerinden bahseder misin? Bunlar doğrudan elbise olarak mı yaratılır, yoksa tezgahta mı dokunur? Diye sordu. Allah Resûlü (s.a.v.) bir müddet sustu. Bu arada orada bulunanlardan bazısı, bu zâtın sorusu üzerine gülüşüler. Bunun üzerine Resûlü Ekrem (s.a.v.):

-Niçin gülüyorsunuz? Bir cahil bir bilene sordu diye mi? dedi ve ardından şunları söyledi: **"Cennet ağaçları günde iki defa yararılır ve içlerinden elbise çıkar. Sen de dilediğini alırsın."** (Nesai)

Ebû Hureyre (r.a.) anlatıyor: Resûlullah (s.a.v.) buyurdular ki:

"Cennete ilk girecek zümre, dolunay gecesindeki ay suretindedir. Onu takip eden zümre, parlaklık yönüyle gökteki en büyük yıldız gibidir. Cennetlikler bevletmezler, büyük abdest de bozmazlar, tükürmezler, sümükürmezler de. Tarakları altındandır, terleri misktir. Buhurdanları öd ağacından, zevceleri kara gözlü hurilerden olacak. Onlar ataları Adem'in yaratılışı üzere, altmış zirâ boyunda tek bir adam suretinde olacaklar." (Buhari, Müslim)

Buhari ve Müslim'in bir diğer rivayeti şöyledir: "Ehl-i Cennetin Cennet'teki kapları altındandır, terleri misktir. Onlardan her biri için iki kadın vardır ki, güzelliklerinden iki baldırı(kemiği)nin iliği etinin üstünden görülür. Aralarında anlaşmazlık ve kin yoktur. Gönülleri sanki bir gönüldür. Sabah akşam Allah'ı tesbih ve tenzih ederler."

Ebû Sâid el-Hudrî (r.a.) anlatıyor: Resûlullah (s.a.v.), **"...Orada altın bilezikler ve inciler ile süslenirler..."** (Hac Sûresi, 23. âyet) meâlindeki âyet-i kerîmenin tefsirinde şöyle buyurmuştur:

"Onların başlarında taşları olur ki bunların içindeki en adi bir inci, maşrik ile mağrib (doğu ile batı) arasını aydınlatacak parlaklıktadır." (Tirmizi)

Ebû Musa (r.a.) rivayet ediyor: Resûlüllah (s.a.v.) buyurdular ki:

"Cennet'te, mü'min için, içi boş tek bir inciden bir çadır vardır. -Bir rivayette- Genişliği altmış mildir. Her köşesinde bir refikası bulunur, hiçbiri diğerini görmez, mü'min bunların herbirini dolaşır." (Buhari, Müslim, Tirmizi)

İbni Abbas (r.a.) diyor ki: "Çadır içi boş bir incidir ve altından yapılmış dört bin kapı kanadı vardır."

Ebû Sâid el-Hudrî (r.a.), Resûlü Ekrem (s.a.v.)'in, **"...(Onlar) yüksek döşekler üstündedirler."** (Vâkıa Sûresi, 34. âyet) neâlindeki âyet-i kerîmenin tefsirini yaparken şunları söylediğini rivayet etmektedir:

"Döşekler arasındaki mesafe, yerle gök arasındaki mesafe kadardır." (Tirmizi)

Kur'an-ı Kerim'de Cennet ehlinin yiyeceklerinin meyveler, semiz kuşlar, kudret helvası, bal, süt olduğu anlatıldığı gibi, genel olarak ifade edildiğinde bu nimetlerin sayılamayacak kadar çok çeşitliliğine dikkat çekilmektedir. Nitekim Cenâb-ı Hak:

"...O cennetlerde hangi meyveden yeseler, her defasında işte bu bizim önceden, dünyada iken de rızıklandığımız meyveler' diyecekler. (O meyveler) Birbirinin benzeri (imiş gibi ama farklı) olarak sunulacaklar..." (Bakara Sûresi, 25. âyet)

Yine birçok âyet-i kerîmede Cenâb-ı Hak, Cennet ehlinin içecekleri hakkında bilgi vermiştir.

Resûlullah (s.a.v.)'in azatlısı Sevban anlatıyor: Allah Resûlü (s.a.v.) ile beraberdik ve ben O'nun karşısında ayakta duruyordum. Yahudi alimlerden biri gelerek birçok konu hakkında sorular sordu. En sonunda:

-Sırat köprüsünden ilk geçenler kimler olacak? Diye sordu. Allah Resûlü (s.a.v.):

-Muhacirlerin fakirleri, buyurdu. Yahudi:

-Peki Cennet'e girdiklerinde armağanları ne olacak? Diye tekrar sordu. Peygamber (s.a.v.):

-Havyar, dedi. Yahudi:

-Bunun ardından gıdaları ne olacak? Diye üçüncü kez sordu. Resûlü Ekrem (s.a.v.):

-Onlar için Cennet'te yayılıp beslenen danalar kesilecektir, diye verdi. Yahudi:

-Peki bu yemekleri üzerine kendilerine nasıl bir içki ikrâm edilir? Diye sorunca, Allah Resûlü (s.a.v.):

-Onlara, 'Selsebil' diye adlandırılan bir kaynaktan içecek sunulur, diye cevap verdi. Bunun üzerine Yahudi alim:

-Doğru söyledin, dedi. (Müslim)

Zeyd bin Erkam (r.a.) anlatıyor: Yahudilerden bir adam Allah Resûlü (s.a.v.)'ne gelerek:

-Ey Ebûlkasım! Sen Cennet ehlinin Cennet'te yiyip içtiklerini iddia ediyorsun, öyle mi? dedi

(Bu adam daha önce arkadaşlarına şöyle söylemiş: Eğer söylediklerini ikrar ederse, ben kendisini sustururum.)

Bunun üzerine Resûlüllah (s.a.v.):

-Evet, öyle. Nefsimi kudret elinde bulunduran Allah'a yemin ederim ki, Cennet ehlinin her birine yemek, içmek ve cinsi münasebet konusunda yüz kişinin kuvveti verilir; yer, içer ve münasebette bulunurlar, dedi. Yahudi:

-Peki yiyip içenin def-i haceti olmaz mı? diye tekrar sordu. Resûlü Ekrem (s.a.v.):

-Onların bu ihtiyaçları misk kokusu gibi derilerinden ter olarak dökülür! Karınları sırtlarına adeta yapışmış gibi olur, buyurdu. (Nesai, Dârimî)

Hiz. Câbir (r.a.) anlatıyor: Resûlüllah (s.a.v.):

"Cennet ehli Cennet'te yerler ve içerler; ancak tükürmezler, küçük ve büyük abdest bozmazlar, sümürmezler de! buyurmuştu. Ashâb:

-Peki yedikleri ne olur? diye sordular. Allah Resûlü (s.a.v.):

-"Geçirmek ve misk sızıntısı gibi ter! Onlara tıpkı nefes ilham olunduğu gibi tesbih ve tahmid ilham olunur," buyurdu. (Müslim, Ebû Davud)

İbni Mes'ud aktarıyor: Resûlüllah (s.a.v.) buyurdu ki:

"Sen Cennet'te kuşları seyredersin. Birini arzu edince, o anda pişmiş ve kızarmış olarak önüne düşüverir." (Bezzâr)

Huzeyfe (r.a.) anlatıyor: Resûlü Ekrem (s.a.v.) bir defasında: "*Cennet'te deve büyüklüğünde kuşlar vardır,*" buyurunca Ebû Bekir (r.a.):

-Yâ Resûlullah! Onlar herhalde pek hoştur, dedi. Allah Resûlü (s.a.v.):

-*Onu yiyecek olan ondan daha hoştur. Yâ Ebû Bekir! Sen de onu yiyenlerden biri olacaksın*, buyurdu. (Ahmed)

Abdullah İbni Ömer (r.a.), "**Onlar için altın tabaklar ve bardaklar dolaştırılır...**" (Zuhuf Sûresi, 71. âyet) meâlindeki âyet-i kerîmenin tefsirini yaparken şunları söylemiştir:

"Hizmetçiler, altından yapılmış her biri farklı renklerde olan yetmiş tabak ile Cennet ehlinin etrafında döner dururlar."

Abdullah İbni Mes'ud (r.a.) da, "**Onun (şarabın) karışımı 'tesnim'dendir. (O kıymetli) bir kaynak ki, ondan (Allah'a) yakın olanlar içerler.**" (Mutaffifîn Sûresi, 27. âyet) meâlindeki âyet-i celîlesinin tefsirinde şunları söylemiştir:

"Cennet ehlinin içeceklerine, çok kıymetli bir kaynak olan 'tesnim'den karıştırılır. Fakat Allah'a yakın olanlar onu saf olarak içerler."

Ebû'd-Derdâ (r.a.) da, "**Onlara ağızları mühürlü, (lezzet ve neşesi olan, sarhoşluğu olmayan) halis şaraptan içirilir. Onun içiminin sonu misktir (çok güzeldir)...**" (Mutaffifîn Sûresi, 25-26. âyetler) meâlindeki âyet-i kerîmenin tefsirini yaparken şunları söylemiştir:

"O, gümüş kadar parlak ve beyaz bir şaraptır, içkilerinin sonunda bunu içerler. Şayet mümkün olsa da dünyadaki insanlardan birisi buna elini sokup çıkarsa, tüm canlılar onun güzel kokusunu alırlardı."

Kur'an-ı Kerim'de sık sık Cennet huri ve vildanlarının özelliklerinden söz edilirken, varid olan hadis-i şeriflerde de daha açık bir şekilde özelliklerine değinilmektedir. Nitekim Enes bin Malik (r.a.)'in rivayet ettiği bir hadis-i şerifte Resûlü Ekrem (s.a.v.) şöyle buyurmuşlardır:

"Bir sabah veya bir akşam Allah yolunda olmak, dünyadan ve içindekilerden daha hayırlıdır. Sizden birinizin yayı kadar veya kamçısı kadar Cennet'teki bir yer, dünya ve içindekilerden daha hayırlıdır. Cennet ehlinde bir kadın, arz ehline görünecek olsa, dünya ve içindekileri aydınlatır, arzla semâ arasını güzel koku ile doldururdu, onun başörtüsü dünya ve içindekilerden daha hayırlıdır." (Buhari, Tirmizi)

Ebû Sâid el-Hudrî (r.a.) anlatıyor: Resûlüllah (s.a.v.), "**Onlar yakut ve mercan gibidirler.**" (Rahmân Sûresi, 58. âyet) meâlindeki âyet-i kerîmenin tefsirinde şöyle buyurmuştur:

"Efendisi, hanımının peçesi altındaki yüzüne baktığında aynadan daha berrak olarak onu görür. Üzerinde bulunan incilerin en adisi dahi, dünyayı baştan sonra aydınlatacak kadar berraktır. Onun sırtında yetmiş kat elbise vardır. Kocasının bakışı bunları delip geçer, bunların arkasından baldırının iliklerini görür." (Ebû Yâ'lâ)

Enes bin Malik (r.a.) anlatıyor: Resûlüllah (s.a.v.) buyurdu ki:

"Miraç gecesi Cennet'te Beydah denilen bir yere girdim. Orada inci, yeşil zebercet ve kızıl yakuttan çadırlar vardı. '*Esselâmu aleyke yâ Resûlüllah!*' diyerek beni selâmlayan kadın sesleri duydum. Cebrâil (a.s.)'e:

-Ey Cebrâil! Bu ses kimlere aittir? Diye sordum. Cebrâil (a.s.):

-Onlar çadırlarına bağlı, bir tarafa çıkmayan hurilerdir. Seni selâmlamak için Rablerinden izin istediler, O da kendilerine izin verdi, dedi.

"Bu arada huriler hemen söze başladı ve: Bizler hoşnutuz, asla kızmayız. Bizler burada ebediyiz, asla bir tarafa ayrılmayız, dediler."

Allah Resûlü (s.a.v.) bunları anlattıktan sonra, "**Çadırlar içinde sahiplerine tahsis edilmiş huriler vardır.**" (Rahmân Sûresi, 72. âyet) meâlindeki âyeti okudu.

Mücahid, "...(**Orada**) **tertemiz eşler ve Allah'ın rızası vardır...**" (Âl-i İmrân Sûresi, 15. âyet) meâlindeki âyet-i kerîme'nin tefsirinde şunları söylemiştir:

"Huriler hayızdan, pislikten, idrardan, tükürüp sümkürmekten, meniden ve çocuk doğurmaktan temizlenmişlerdir."

Ezvâi de, Yâsîn Sûresi'nin, "**Doğrusu Cennet ehli o gün, güzel bir meşguliyet (nimet ve saadet) içinde zevklenmektedirler,**" meâlindeki 55'inci âyetini yorumlarken şunları söylemiştir:

"Onlar bakirelerin bekaretlerini gidermekle meşguldürler."

Adamın biri Allah Resûlü (s.a.v.)'ne gelerek:

-Ey Allah'ın Resûlü! Cennet halkı Cennet'te münasebette bulunur mu? Diye sordu. Resûlü Ekrem (s.a.v.):

-Cennet halkından her birine, bir günde sizden yetmiş kişinin gücünden daha fazla güç verilir, buyurdu. (Tirmizi)

Ebû Sâid el-Hudrî (r.a.) anlatıyor: Resûlullah (s.a.v.) buyurdular ki:

"Cennet ehlinde derecesi en düşük olanın seksen bin hizmetçisi, yetmiş iki zevcesi vardır. Onun için inciden, zebercetten ve yakuttan bir çadır kurulur. Bu çadır, Câbiye'den San'a'ya kadar uzanan bir büyüklüktedir." (Tirmizi)

İbni Ömer (r.a.) anlatıyor: Resûlullah (s.a.v.) buyurdu ki:

"Cennet ehlinin mertebeye en düşük olanı o kimsedir ki: Bahçelerine, zevcelerine, nimetlerine, hizmetçilerine, koltuklarına bakar. Bunlar bin yıllık yürüme mesafesini doldururlar."

"Cennetliklerin Allah nezdinde en kıymetli olanları ise, Vech-i İlâhiye sabah ve akşam nazar ederler."

Resûlullah (s.a.v.) daha sonra şu âyeti okudu: (Meâlen): **"Yüzler vardır ki, o gün ıslıl ıslıl parlıyacaktır. Rablerine bakacaklardır (O'nu göreceklerdir)."** (Kıyamet Süresi, 22-23. âyetler) (Tirmizi)

Kitabu'l-Muhaddisîn'de yer alan bir hadis-i şerifte Allah Resûlü (s.a.v.)'nün şöyle söylediği rivayet ediliyor:

"Cennet ehlinde olan bir erkek beş yüz huri, dört bin bakire ve sekiz bin dul ile evlenir. Her biriyle ayrı ayrı eğlenmesi, dünyadaki ömrü kadardır."

Hz. Ali (r.a.) anlatıyor: Allah Resûlü (s.a.v.) buyurdu ki:

"Cennet'te bir çarşı vardır. Ancak orada ne alış, ne de satış vardır. Sadece erkek ve kadın suretleri bulunur. Erkek bunlardan bir suret arzu ederse o sûrete girer." (Tirmizi)

Yine Hz. Ali (r.a.)'nin rivayet ettiği başka bir hadis-i şerif de şöyle gelmiştir:

"Cennet'te siyah gözlülerin (hurilerin) toplanma yerleri vardır. Orada, benzerini mahlukâtın hiç işitmediği güzel bir sesle şarkı okurlar ve şöyle söylerler:

Bizler ebedileriz, hiç ölmeyiz!

Bizler nimetlere mazharız, fakr bilmeyiz!

Rabbimizden razıyız, mahzun olmayız!

Kendisinin olduğumuz beylerimize ne mutlu!" (Tirmizi)

Enes bin Malik (r.a.) anlatıyor: Resûlü Ekrem (s.a.v.) buyurdu ki:

"Cennet hurileri, 'Bizler, şerefli kocalar için saklanan güzel hurileriz,' diye şarkı söylerler." (Taberâni)

Yahya İbni Kesir, **"...Onlar (salih amel işleyenler) bir bahçede (Cennet'te) neşelenirler."** meâlindeki Rûm Sûresi 15'inci âyetin tefsirinde şunları söyler:

"Cennet'te şarkı ve türkülerle eğlenirler."

Ebû Ümâme el-Bâhilî rivayet ediyor: Allah Resûlü (s.a.v.) buyurdu ki:

"Cennet'e giren her kulun başı ve ayağı ucunda iki huri durarak, insanlar ile cinlerin duydukları en güzel seslerle şarkılar söylerler. Ancak bunların sözleri şeytan mizmarları değildir, Allah'a övgü ve O'nu noksan sıfatlardan arındıran ifadeleri içerir." (Taberâni)

Cennet Ehlinin Vasıflarıyla İlgili Varid Olan Diğer Haberler

Üsâme İbni Zeyd (r.a.) anlatıyor: Resûlüllah (s.a.v.) bir gün Ashâb-ı Kirâmına:

-İyi dinleyiniz! İçinizde Cennet için gayret edecek kimse yok mu? Zira Cennet'in eşi yoktur. Kâbe'nin Rabbine yemin ederim ki, Cennet, parıl parıl parlayan nurları, güzel kokulu üğrünen yeşillikleri, sağlam yüksek köşkleri, devamlı akan nehirleri, çok çeşitli olgun meyveleri, güzel genç zevce-leri, pek çok takım elbiseleri ile yüksek, sağlam ve güzel saraylarda saadet ve yüz parlaklığı içinde yaşanan ebedi mekandır, buyurdu. Sahâbeler:

-Biz zaten onun için gayretteyiz, ey Allah'ın Resülü! dediler. Aleyhissalâtu vesselâm:

-İnşallah! Deyiniz, dedi ve sonra cihattan söz açtı ve ona teşvik etti. (İbni Mâce, İbni Hibban)

Hz. Büreyde (r.a.) anlatıyor: Bir adam Allah Resûlü (s.a.v.)'ne gelerek:

-Cennet'te at var mıdır? Zira ben atları çok severim, diye sordu. Aleyhissalatu vesselam da:

-Allahü Teâlâ Hazretleri seni Cennet'e koyduğu takdirde, kızıl yakuttan bir at üzerinde orada dolaşmak isteyecek olsan, o seni istediğin her yere uçuracaktır, buyurdular. Bunun üzerine bir diğeri de:

-Cennet'te deve var mı? diye sordu. Ama buna Aleyhissalatu vesselam öncekine söylediği gibi söylemedi. Şöyle buyurdular:

-Eğer Allah seni Cennet'e koyarsa, orada canının her geçtiği, gözünün her hoşlandığı şey bulunacaktır. (Tirmizi)

Ebû Sâid el-Hudrî (r.a.), Resûlü Ekrem (s.a.v.)'in şöyle buyurduğunu rivayet ediyor:

"Cennet ehlinde kim bir çocuk isterse, isteği bir anda gerçekleşir ve dilediği şekilde çocuğu olur. Yani hanımının hamile kalması, çocuğun doğması, büyümesi bir anda tahakkuk eder." (İbni Mâce)

Rebi' bin Sabih anlatıyor: Allah Resûlü (s.a.v.) buyurdu ki:

"Cennetlikler Cennet'e yerleştiklerinde, dünyada iken dost ve arkadaş olanlar birbirlerini özleyerek görüşmek isterler. Bunun üzerine oturdukları tahtlar harekete geçerek bir yerde buluşurlar. Sohbet ederler ve dünyada iken aralarında geçen bir olayı anarak:

-Ey kardeşim, hatırlar mısın, falan gün falan yerde Cenâb-ı Hakk'a bizi affetmesi için duâ etmiştik. O da bizi bağışlamış, derler." (Bezzâr)

Hz. Ebû Hureyre (r.a.)'nin rivayet ettiği bir hadis-i şerifte Allah Resûlü (s.a.v.) buyurdular ki:

"Cennet ehlinin vücudu kılsız, yüzü sakalsız, gözleri sürmelidir, gençlikleri zail olmaz, elbiseleri eskimez." (Tirmizi)

Muaz (r.a.)'ın rivayetinde ise şöyle gelmiştir:

"Cennet ehli, Cennet'e, otuz yada otuz üç yaşında, sakalsız, kılsız ve gözleri sürmeli olarak girecektir. Altmış zira' (otuz sekiz metre) boyunda ve yedi zira' (dört metre) genişliğinde olup, Adem aleyhisselâm suretindedirler." (Tirmizi)

Ebû Sâid el-Hudrî (r.a.) anlatıyor: Resûlullah (s.a.v.) buyurdular ki:

"Bir kimse cennetlik olarak ölünce, büyük veya küçük, yaşı ne olursa olsun, otuz yaşında bir kimse olarak Cennet'e girer ve artık bu yaş ebediyen değişmez. Cehennemlikler için de durum böyledir." (Tirmizi)

Ebû Harun'un rivayet ettiği ve Sa'lebî'nin tefsirinde kaydettiği bir hadis-i şerifte Peygamber (s.a.v.) buyurdu ki:

"Cennet'e göz gezdirdiğimde, Cennet narlarının her birinin deve derisinden şişirilmiş bir tulum gibi, kuşlarının da büyükçe develer gibi olduğunu gördüm. Orada birden karşıma bir cariye çıktı. '*Sen kime aitsin?*' diye sordum. '*Zeyd bin Hârîse'ye!*' dedi. Sonra Cennet'te gözlerin görmediği, kulakların işitmediği, hiçbir beşerin hatır ve hayaline gelmeyecek olan nimetlerle karşılaştım." (Bu hadisin son bölümü Buhari ile Müslim'de rivayet edilmiştir.)

Ka'b diyor ki: "Hak Teâlâ Hazretleri üç şeyi bizzat kendi kudret eliyle yarattı. Bunların birincisi Adem aley-hisselâm'dır. Adem'i kendi kudret eliyle yarattı, Tevrat'ı kendi kudret eliyle yazdı, Adn Cennetini kendi kudret eliyle süsledi ve ardından Cennet'e: '*Konuş!*' diye emretti. Cennet de: '*Mü'minler muhakkak felah bulmuşlardır (umduklarına ermişlerdir).*' (Mü'minûn Sûresi, 1. âyet) dedi."

İşte Cennet'in sıfatları bunlardır. Önce genel hatları ile ele aldık, daha sonra ayrıntılarını aktardık.

Hasan Basrî (r.a.) de Cennet'in özelliklerini genel hatlarıyla açıklayarak şöyle der:

"Cennet'in narları kova büyüklüğündedir. Nehirleri ise asla bozulmaz ve kokmaz. Bunların bir kısmı süttendir, tadı asla değişmez. Bir kısmı baldandır, onun tadını kimse tarif edemez. Bir kısmı da içenlere zevk veren, baş döndürmeyen şarap ve şerbettendir. Orada gözlerin görmediği, kulakların işitmediği, hiçbir kimsenin hatır ve hayaline gelmeyecek olan nimetler vardır. Cennet halkından her biri birer hükümdar olarak otuz üç yaşında zevk-u sefadadırlar. Altmış zira boyunda, tüsüz ve sakalsızdırlar. Azaptan güvencede olurlar, huzur içinde hayat sürerler.

"Cennet ırmaklarının yatakları yakut ve zebrecettendir, bunların üzerinden akarlar. Bağları, bahçeleri, hurmalıkları incilerdendir. Meyvelerinin tadını Allah (c.c.)'tan başkası bilemez. Cennet'in güzel kokusu beş yüz yıllık mesafeden alınır. Cennet ehline şimşek gibi koşan atlar ve develer tahsis edilir; yularları, eyerleri, heybeleri kızıl yakuttandır. Bunlara binerek birbirlerini ziyaret ederler. Zevceleri elâ gözlü hurilerdir. Bunlar el değmemiş, korunmuş yumurtalar gibidir. Bir huri parmakları arasına yetmiş kat elbiseyi alır ve onları giyer de yine bu elbiselerin altından kemiklerinin içindeki ilikler görünür.

"Hak Teâlâ Hazretleri, Cennet ehlinin ahlâklarını kötülüklerden, bedenlerini de ölümden korumuş, sümkürmek, def-i hacet ve benzeri pisliklerden de uzak eylemiştir. Yedikleri içtikleri geçirti ve ter olarak çıkar, terleri de misk olur. Sabah-akşam yiyecekleri verilir. Dikkat edin, orada gündüzü kovalayan gece ve geceyi kovalayan gündüz yoktur.

"Cennet'e en son giren ve derecesi en düşük olan Cennet ehlinin ikamet yeri yüz yıllık mesafeliktir. Altın ve gümüşten köşkü, inciden çadırı vardır. Sahip olduğu bu mülkü baştan sonra görebilir. Yanıbaşındakini nasıl görüyorsa, en sonda olanı da aynı şekilde görür. Sabah ve akşam kendilerine altından yetmiş bin tabakla yiyecekler ikrâm edilir. Her tabağın ve tabaktaki yemeğin rengi ve nev'i farklıdır. Yemek yiyen ilk yediğini nasıl lezzetle yerse, son yediğini de aynı lezzetle yer. Cennet'te yakuttan yetmiş bin evi, her evde yetmiş bin odası vardır. Onlarda ne bir delik vardır ne de bir çatlak!"

Mücahid de şöyle der: "Cennet ehlinde en düşük mertebede bulunan bir kişinin, bin yılda dolaşılacak bir mülkü vardır. O mülkün en yakın yerini gördüğü gibi en uzak noktasını da görebilir. En yüksek mertebede bulunanlar da sabah ve akşam olmak üzere günde iki kez Rablerini seyrederek."

Said bin el-Müseyyeb de şöyle demiştir: "Cennet ehlinde her birinin bileğinde üç bilezik bulunur. Bunlardan biri altından, diğeri gümüşten, öbürü de incidendir."

Ebû Hureyre (r.a.) şöyle anlatıyor: "Cennet'te Aynâ diye anılan huriler vardır. Bunlardan biri gezintiye çıktığında yetmiş bin hizmetçi kendisine eşlik eder. Kendisi şöyle seslenir: *İyiliği emredip kötülükten sakındıranlar nerede?*"

Yahya bin Muâz şöyle demiştir: "Dünyadan vazgeçmek zordur. Cennet'i kaybetmek çok daha zordur. Dünyayı terk etmek ahiretin mehridir."

Yine bu zât buyurdu ki: "Dünyanın peşinde koşmak nefisleri zillete düşürürken, ahiret için çalışmak nefislere şeref kazandırır. Yok olucu olan dünyanın peşinde koşarak zillete düşüp, ebedi olanı ve kendisini büyük mutluluğa ulaştıracak şeyi terk edene gerçekten şaşılır!"

Mugire bin Şu'be (r.a.) anlatıyor: Resûlullah (s.a.v.) buyurdular ki:

"Hz. Musa (a.s.) Rabbine sordu:

-Yâ Rabbi! Derece itibariyle Cennet ehlinin en düşüğü nasıldır? Rab Teâlâ buyurdu:

-O, Cennet ehli Cennet'e dahil edildikten sonra gelecek olan bir adamdır ki kendisine: *'Cennete gir!'* denilir. Adam: *'Ey Rabbim, nasıl gireyim? Herkes yerlerine yerleşti, mekanlarını tuttu!'* der. Ona şöyle denilir: *'Sana dünya meliklerinden birinin mülkü kadar mülk verilmesine razı mısın?'* *'Rabbim, razıyım!'* der. Rab Teâlâ: *'Sana bu verilmiştir. Onun misli, onun misli, onun misli, onun misli de. Adam beşincide: 'Ey Rabbim, razı oldum (yeter!),'* der. Rab Teâlâ: *'Bu sana verildi, on misli daha verildi. Ayrıca gönlün her ne isterse, gözün neden zevk alırsa, sana hep verilmiştir!'* buyurur. Adam: *'Rabbim razı oldum (yeter!)'* der. (Hz. Musa sormaya devam eder):

-Ya derecesi en üstün olan (nasıldır)?

-İşte irade ettiklerim bunlardı. Onların keramet fidanlarını kendi elimle diktim ve üzerlerine mühür vurdum. Onlara hazırladığımı, ne bir göz görmüş ne bir kulak işitmiştir, hiçbir beşer kalbine de hutur etmemiştir. (Müslim, Tirmizi)

ALLAHÜ TEÂLÂ'YI GÖRMEK VE O'NUN CEMÂLİNİ SEYRETMEK

Hak Teâlâ Hazretleri Kur'an-ı Kerim'de buyuruyor ki:

"İyilik edenler ve iyi davrananlara daha güzeli ve ziyadesi vardır." (Yunûs Sûresi, 26. âyet)

Âyette geçen "**ziyade**" sözcüğü ile Allah (c.c.)'in cemâline bakmak kastedilmiştir. Allah (c.c.)'in cemâline bakmak, Cennet'in bütün nimetlerini unutturan en büyük hazdır. Bid'at ehlinin aksine Kur'an ve sünnet Cenâb-ı Hakk'ın cemâlinin müşahedesine tanıklık etmektedir.

Cerîr bin Abdillâh (r.a.) anlatıyor: Allah Resûlü (s.a.v.) bir dolunay gecesi, aya baktı ve:

"Siz şu ayı gördüğünüz gibi, Rabbinizi de böyle perde-siz göreceksiniz ve O'nu görmede bir sıkışıklığa düşmeyeceksiniz (herkes rahatça görecektir). Artık, güneşin doğma ve batmasından önce hiç bir namaz hususunda size galebe çalınmamasına gücünüz yeterse bunu yapın (namazları vaktinde kılın, vaktini geçirmeyin)."

Cerîr der ki: Resûlullah (s.a.v.), sonra şu ayeti okudu: **"...Güneşin doğmasından evvel (sabahleyin) ve batmasından evvel (ikindileyin) Rabbini hamd ile tesbih et..."** (Tâhâ Sûresi, 130. âyet) (Buhari, Müslim, Ebû Davud, Tirmizi)

Hız. Süheyb (r.a.) anlatıyor: Resûlullah (s.a.v.) buyurdular ki:

"Cennetlikler Cennet'e girince Allahü Teâlâ Hazretleri:

-*Bir şey daha istiyorsanız söyleyin, onu da ilaveten vereyim!* buyurur. Cennetlikler:

-*Sen bizim yüzlerimizi ak etmedin mi? Sen bizi Cennet'e koymadın mı? Sen bizi Cehennem'den kurtarmadın mı (daha ne isteyeceğiz?)*, derler. Derken perde açılır. Onlara, yüce Rablerine bakmaktan daha sevimli bir şey verilmiştir."

Süheyb der ki: Resûlullah (s.a.v.) bu sözlerinden sonra şu âyeti tilâvet buyurdular. (Meâlen): **"İyilik edenler ve iyi davrananlara daha güzeli ve ziyadesi vardır."** (Yûnus Sûresi, 26. âyet) (Müslim, Tirmizi)

Allahü Teâlâ'nın cemâlini görme hadisini Sahâbe-i Kirâm'dan bir cemaat rivayet etmiştir. İşte güzelliğin doruk noktası ve nimetin zirvesi bu "**görüş**"tür. Daha önce anlatılan bütün nimetler, bu zevkin yanında bir "**hiç**" değerindedir. Allah (c.c.)'a mülâkat anındaki zevkin sonu yoktur ve Cennet zevklerinin hiçbirini, Allah (c.c.)'a kavuşma zevkiyle karşılaştırılmaz.

Ahirette Allah (c.c.)'ın Seyrinden Dolayı Duyulacak Zevk, Dünyada Marifetin Kazandırdığı Zevkten Daha Üstündür

Ölüm ile birlikte aradan perde kalktığı vakit, nefis, dünya kirlerine bulanmış olarak kalır ve ondan tamamıyla sıyrılamaz. Dünya kirleri herkeste farklı farklıdır. Bir kısmını öyle leke ve paslar kaplar ki, cevherini kaybetmiş, paslanmış bir ayna gibi olur; ne cila ne de parlaklık kabul eder. İşte bunlar Rablerini görmekten ebediyen mahrum bırakılanlardır. Böyle olmaktan Allah (c.c.)'a sığınırız. Kimilerinin de kalpleri tam anlamıyla kararmış ve mühürlenmiş olmayıp, temizlenmeye elverişlidir. Bunların kir ve paslarını temizletmek için ateşe tutulurlar. Cehennem'de yanma süreleri temizlenmelerine bağlıdır. Bu sürenin en azı bir an, en çoğu da mü'minler hakkında yedi bin yıl olduğu rivayet edilmiştir. (Tirmizi).

Bu âlemden öteki âleme göç eden herkesin üzerinde şöyle yada böyle bir tür leke, kir vardır. Zira Hak Teâlâ Hazretleri şöyle buyuruyor:

"Sizden oraya gitmeyecek kimse yoktur. Bu, Rabbinin (yapmayı) üzerine aldığı kesinleşmiş bir hükümdür. Sonra takvalı olan (ibadet ve itaatle günahlardan sakınan)ları kurtarırız (Cennet'e sevk ederiz), zalimleri de orada (Cehennem'de) diz üstü çökmüş olarak bırakırız." (Meryem Sûresi, 71-72. âyetler)

Herkes Cehennem'e uğrayacağını kesin olarak bildiği halde, oradan kurtulacağını bilememektedir. Allahü Teâlâ kulunu tam anlamıyla temizleyip arındırdığı, vaktini tamamladığı ve

şeriatın öngördüğü hesap, arz ve benzeri işlerin bittiği ve Cennet'i tam anlamıyla hak ettiği vakit ki, bunun da vaktini kimse bilemez. Zira bütün bunlar kıyamet koştuktan sonra olacaktır. Kıyametin vakti ise bilinmemektedir. Allahü Teâlâ o vakit kulunu temizler, her türlü pislikten, toz ve topraktan arındırır. Zira burada Hak Teâlâ'nın tecellisi vardır. İşte o vakit Cehennem'den çıkarılarak Cennet'e sokulur da, Hak Teâlâ öyle bir tecelli ile kendisine tecelli eder ki, kul, hayal ettiği şeyleri açıkça aynada gören insan gibi olur. İşte "rü'yet" diye adlandırılan müşahede ve tecelli budur.

Öyle ise rü'yet-i ilâhiye haktır, bir vakiydir. Ancak burada, hayalde yerleşen özel bir suretin bir yönde ve bir mekanda görülmesi gibi algılanmaması ve anlaşılmasına dikkat edilmelidir. Zira Allahü Teâlâ bütün bunlardan münezzehdir. Dünyada nasıl her türlü hayalden, düşünceden, suret, şekil ve miktardan, yön, zaman, mekan ve mesafeden münezzeh olduğuna inandığın gibi, ahirette de kendisini öyle göreceksin. Dünyadaki bu marifet (Allah (c.c.)'ı tanıma) aynen ahirette de kemal şeklini alacaktır. Keşif ve açıklık en üst noktaya çıkararak müşahede haline dönecektir. Dünyada Allah (c.c.)'ı tanıma hususunda bir suret ve bir yön ispatı söz konusu olmadığı gibi, ahirette de bu marifet kemale erdirilirken durum aynıdır. Zira Allahü Teâlâ, burada anlatılanın aynıdır. Ancak perdenin kalkması ile keşif açık olacaktır. Tıpkı bir sureti hayal etmekle, açık olarak ona bakmak gibidir. Buna işaret etmek üzere Cenâb-ı Hak, Tahrim Sûresi 8'inci âyet-i celîlesinde şöyle buyurmaktadır:

"...Onların nuru (o gün Sırat'ta) önlerinde ve sağlarında koşacaktır. (Mü'minlerin nurları birbirinden farklı olduklarından) Diyecekler ki: 'Ey Rabbimiz, bizim nurumuzu tamamla (Cennet'e kadar devam ettir, söndürme) ve bizi bağışla. Doğrusu Sen her şeye kâdirsin' "

Çünkü nurun tamamı keşfin artmasında etkili olur. Bu bakımdan bakma ve görme derecesine ancak dünyada arif olanlar ulaşabilir. Çünkü dünyada iken Allah (c.c.)'ı tanımak, ahirette O'nu müşahedeye dönüşecek tohumdur. Bahçesine çekirdeğini dikmemiş bir kişi hurma ağacı veya tohum ekmeyen bir kişi ekin bekleyemeyeceği gibi, dünyada Allah (c.c.)'ı tanımayan kişi de, ahirette O'nu göremeyecektir.

Dünyada Allah (c.c.)'ı tanıma farklı derecelere ayrıldığı gibi, ahiretteki ilâhi tecelli de farklıdır. Allah (c.c.)'ı tanımanın farklılığına oranla tecellinin farklılığı, tohumların farklılığına oranla elde edilen mahsulün farklı olması gibidir. Allah (c.c.)'ı tanıma, çokluğu, azlığı, kuvveti ve zayıflığı bakımından mutlak surette farklı olur. Bunun için Cabir (r.a.)'den rivayet edilen bir hadis-i şerifte Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

"Allahü Teâlâ insanlara genel, Ebû Bekir'e hususi şekilde tecelli eder." (Zayıf bir senetle İbni Adıyy)

Bu bakımdan Hz. Ebû Bekir (r.a.)'in altındaki derecelerde yer alanların, O'nun tadacağı müşahede ve Allah (c.c.)'ı görme zevkini tadacakları zannedilmemelidir. Çünkü herkes, zevkini, dünyada iken Allah (c.c.)'ı tanıma nispetince alacaktır. Ebû Bekir (r.a.), kalbine yerleştirilen bir sırdan ötürü peygamberler dışında kalan diğer tüm insanlardan

üstün kılındığı için tecellilere mazhariyeti de bu çerçevede olacaktır. Dünyada reisliği, evlenmek ve yemek üzerine tercih edenler olduğu gibi, ahirette de aynı şekilde Allah (c.c.)'ın cemâline bakma zevkini Cennet nimetlerine tercih edecek topluluklar olacaktır. Zira Cennet'in nimetleri yemek, içmek, giyinmek, evlenmek ve zevk-u sefadan ibarettir. Bu tercihi yapacak olanlar dünyada diğerleri yeme, içme, evlenme hazları peşinde iken ilim, marifet ve rububiyet sırlarına vakıf olmayı, diğer zevklere tercih edenlerdir.

Bunun için Râbia-i Advîye'ye:

-Cennet hakkında ne söylersin? Diye sorulduğunda şu cevabı vermiştir:

-Önce komşu, sonra ev!

O, bu sözü ile Cennet ile değil, Cennet'in sahibi ile ilgilendiğini vurgulamak istemiştir.

Dünyada Allah (c.c.)'ı tanımayan, ahirette O'nu görme zevkini tadamayacaktır. Çünkü hiç kimse dünyada dostluk kurmadığı kişilerle ahirette dostluk kuracak durumda değildir, herkes ne ekmiş ise onu biçecektir. Herkes yaşadığı gibi ölecek, öldüğü gibi dirilecektir. Dünyada iken Allah (c.c.)'ı tanıması ne seviyede olmuşsa, ahirette o oranda istifade edecektir. Yalnız perde ortadan kalkmakla, Allah (c.c.)'ı tanıma, müşahedeye dönüşecektir. İşte fark buradadır. Sevgiliyi hayalde canlandırmaktan alınan zevk yanında, onu bizzat görmekten alınan zevk daha büyük olacağı gibi, perde aradan kalkıp Allahü Teâlâ'nın cemâlini seyretme sayesinde zevk son haddine ulaşacaktır. Cennet'in güzelliği, herkesin

arzuladığı şeyi orada bulmasındadır. Allah (c.c.)'tan başkasını arzulamayan kimse için başka şeylerde bir zevk yoktur, hatta bunlardan rahatsızlık bile duyabilir. O halde Cennet nimetleri, Allah (c.c.) sevgisiyle doğru orantılıdır. Yani ne oranda Allah (c.c.)'ı seviyorsa, o oranda nimete ulaşacaktır. Allah (c.c.) sevgisi de, O'nu tanımayla ilişkilidir. Mutluluğun aslı, "**iman**" olarak nitelenen Allah (c.c.)'ı tanımak ve O'nu bilmektir.

Öte yandan, "*Ahirette Allah (c.c.)'ı görme (rü'yet) kalp ile mi olacak, yoksa göz ile mi?*" diye soracak olursan; ilgili alimler bu konuda farklı görüşler ileri sürmüşlerdir. Ancak basiret sahipleri böyle ihtilafları dikkate almazlar, hatta buna meyletmezler de. Öyle ya, akıllı kişi üzümü yer bağını sormaz. Sevgilisini görmeyi arzulayan kişi onu gözüyle mi yoksa alnıyla mı göreceği konusuna takılıp kalmaz, onun tek amacı görmektir. O, ne ile gördüğünün derdinde değil, görmekten dolayı aldığı haz ile meşguldür. Burada söylenecek hakikat şudur ki: Ezelî kudret geniştir. Hiçbir yönden ona kusur ile hükmetmek caiz değildir. Ehl-i sünnet ve cemaatin dini belgelerden elde ettikleri bilgilere göre Allahü Teâlâ kıyamette rü'yeti (görmeyi) yine göze verecektir. Şer'i kelimelerin bir zaruret olmadıkça zahirî anlamları doğrutusunda yorumlanmaları esastır.

Ali bin el-Muvaffak anlatıyor: Rüyamda Cennet'te olduğumu gördüm. Adamın birini, türlü yemeklerle donatılmış bir sofranın başında oturduğunu ve sağında ve solunda olmak üzere iki meleğin kendisine bu yemeklerden yedirdiklerini gördüm. Öte yandan bir başkasını da gördüm

ki, bu kişi Cennet'in kapısında durmuş gelenleri inceliyordu. Yüzlerine bakıp onları inceledikten sonra kimini içeri alıyor, kimini de geri çeviriyordu. Sonra Hazîre-i Kud's'e doğru ilerledim. Gördüm ki, Arş'ın pencerelerinden bir adam, gözlerini kırpmadan Allahü Teâlâ'ya bakıyor, başka hiçbir şeyle ilgilenmiyordu. Cennet reisi olan Rıdvan'a sordum:

-Bu adam kimdir? O:

-Maruf-i Kerhî'dir, dedi. Çünkü O'nun Allah'a olan ibadeti Cehennem korkusu veya Cennet ümidi için değil, yalnız O'nu sevdiği için idi. Bu sebeple Allahü Teâlâ kıyamet gününe kadar zâtını seyretmesini kendisine mübah kılmıştır.

Diğer iki kişinin de Bişr bin el-Hâris ile Ahmed bin Hanbel olduklarını söyledi.

Süleyman Dârânî de şöyle demiştir: *"Burada nefsiyle meşgul olan, yarın onunla meşgul olur. Burada Rabbiyle meşgul olan, yarın Rabbiyle meşgul olur."*

İmam-ı Servî, Râbia-i Adeviye'ye sorar:

-İmanın hakikati nedir? Râbia:

-Kötü bir işçi gibi, Cehennem korkusu veya Cennet'i ümit ederek ibadet etmiş değilim. Ben O'na kendisini sevdiğim, kendisine özlem duyduğum için ibadet ettim, demiş ve manzum olarak şunları söylemiştir:

"Seni iki sevgi ile seviyorum:

Biri Sana olan aşkımda,

Diğeri de senin bu sevgiye layık olmandır.

*Aşkım ve gönlümün Sana meyletmesi,
Başkasını bırakıp senin zikrinle meşgul olmamdır.*

*Senin layık olduğun sevgi ise,
Perdeyi kaldırıp cemâlini göstermendir.*

*Her iki sevgimde de övülmeye ve teşekkürle layık
olan ben değilim.
Her ikisinde de övgüye ve hamde layık olan Sensin.*

ALLAH (C.C.)'IN RAHMETİNİN GENİŞLİĞİ

Allah Resûlü (s.a.v.) fâ'li yani olayları hayra yormayı severdi. Bağışlanmayı umacağımız bir amelimiz yoktur, hiç değilse fâ'l-i hayırda Resûlü Ekrem (s.a.v.)'i izleyelim, kitabımızı Allah (c.c.)'in rahmetini anarak sonlandırdığımız gibi, dünyada ve ahirette akıbetimizin hayırlı olmasını ümit edelim. Nitekim Hak Teâlâ Hazretleri buyuruyor ki:

"Şüphesiz ki Allah, (sıfatlarında, ilâhlık ve Rab'liğinde) kendisine ortak koşulmasını asla bağışlamaz, bundan başkasını da dilediği kimseler için bağışlar. Kim de Allah'a (karşılık başkasına bağlanmakla) ortak koşarsa, muhakkak büyük bir günahla iftira etmiş olur." (Nisâ Sûresi, 48. âyet)

Bir başka âyet-i kerîmede, Zümer Sûresi 53'üncü âyette Allahü Teâlâ şöyle buyuruyor:

"(Ey Muhammed!) De ki: Ey nefislerine karşı (günah işleyip) aşırı giden kullarım, Allah'ın rahmetinden ümidi-nizi kesmeyin. Çünkü Allah (şirk ve inkardan başka, dilediği kimselerden) bütün günahları bağışlar. Şüphesiz O, çok bağışlayıcıdır, çok merhametlidir."

Diğer bir âyette, Nisâ Sûresi 110'uncu âyette ise şöyle buyurmaktadır:

"Kim bir kötülük yapar, yahut (günah işleyerek) kendine yazık eder, sonra da Allah'tan bağışlanma dilerse, Allah'ı çok bağışlayıcı, çok merhametli bulur."

Biz de ayağımızı kaydıracak olan günahlarımızdan, gerek bu kitabımızda, gerekse diğer kitaplarımızda kalemimizin hududu aşmasından ve hatalarımızdan tevbe eder, Allah (c.c.)'tan bağışlanma dileriz. Amellerimizin uymadığı sözlerimizden Allah (c.c.)'a sığınırız.

Kendi rızasını umarak edindiğimiz ilim ve amele karıştırdığımız riyadan; söz verip de sonradan sözümüzü yerine getirmediğimiz tüm vaatlerimizden; bize daima verdiği, ancak bizim kendisine isyanda kullandığımız bütün nimetlerinden ötürü O'ndan af talep ediyoruz.

Allah (c.c.)'ın dini konusundaki kusurlu iddialarımızdan, ortaya koyduğumuz bilgi ve basiretteki eksikliklerimizden dolayı kendisinden mağfiret diliyoruz.

Doğrudan doğruya veya dolaylı kusurlarımızdan, bu kitapta varsa yapmacık yazılarımızdan, gösteriş içeren tüm düşüncelerimizden ve her türlü hatalarımızdan Allah (c.c.)'a sığınırız.

Bütün bu mağfiret dileklerinden sonra, hem kendimiz hem de bu kitabımızı okuyan ve dinleyen herkesin rahmet ve mağfiretle şereflenmesini umuyoruz. Görünen ve görünmeyen bütün günahlarımızın bağışlanacağını ümit ediyoruz. Zira Allahü Teâlâ'nın keremi geniş, rahmeti sonsuzdur. Biz ise

O'nun yarattıklarından bir cüz olup, O'na ancak O'nun ihsânı ile yönelebiliriz. İşte Müslim'in Ebû Sâid el-Hudrî'den, farklı ifadelerle de Buhari'nin Ebû Hureyre (r.a.)'den naklettikleri bir hadis-i şerifte Allah Resûlü (s.a.v.) şöyle buyurdu:

"Azîz ve Celîl olan Allah semâvat ve arzı yarattığı gün, yüz rahmet yaratmıştır. Bunlardan birini arza indirmiştir. İşte bunun sayesinde bir anne çocuğuna karşı şefkat duyar, hayvanlar, kuşlar birbirlerine şefkat duyarlar. Allah geri kalan doksan dokuz rahmeti, Kıyamet günü için (kendine) saklamıştır. Kıyamet gününde onları bu rahmetle yüze tamamlayacak."

Hız. Ebû Hureyre (r.a.) anlatıyor: Resûlüllah (s.a.v.) buyurdular ki:

"Allah celle şânühü mahlukâtın olmasına hükmettiği zaman -Müslim'in rivâyetinde: Allah mahlükâtı yarattığı zaman- yanında bulunan, Arş'in gerisindeki bir kitaba şunu yazdı: 'Muhakkak ki rahmetim gazabıma üstün gelir.' "
(Buhari, Müslim, Tirmizi)

Buhari ve Müslim'in bir diğer rivayetlerinde: **"Rahmetim gazabımı geçti,"** denmiştir.

Bir diğer rivayette şu ziyade mevcuttur: **"...Binaenaleyh Cennet ehlinin iki katı kadar Cehennem'den insanlar çıkarılarak bağışlanır."**

Ebû Musâ el-Eş'arî (r.a.)'nin rivayet ettiği bir hadis-i şerifte Resûlü Ekrem (s.a.v.) buyurdu ki:

"Azîz ve Celîl olan Allah kıyamet günü gülerek bizlere tecelli eder ve: 'Ey mü'minler topluluğu, sizlere müjdeler olsun! Sizden hiç kimse yoktur ki Cehennem'de onun yerine bir Yahudi veya Hıristiyan koymuş olmayayım!' der."
(Müslim)

Enes bin Malik (r.a.)'in rivayet ettiği bir başka hadis-i şerifte Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurdu:

"Hak Teâlâ Hazretleri kıyamet günü Adem aleyhis-selâm'a tüm zürriyetinden yüz bin kere yüz bin ve on bin kere on bin kişiye şefaathetme yetkisi verir." (Taberâni)

Muaz'ın rivayet ettiği bir diğer hadis-i şerifte Allah Resûlü (s.a.v.) şöyle buyurdu:

"Azîz ve Celîl olan Allah kıyamet günü mü'minlere sorar:

-Bana kavuşmayı istemiş miydiniz?

Onlar:

-Evet, istemiştik, derler.

Allahü Teâlâ:

-Niçin? Diye sorunca, Onlar:

-Affını ve bağışlamayı ummuştuk, diye cevap verirler.
Bunun üzerine Cenâb-ı Hak:

-Ben de size mağfiretimi vacip kıldım, buyurur." (Ahmed, Taberâni)

Hız. Enes (r.a.) anlatıyor: Resûlüllah (s.a.v.) buyurdu ki:

"Allahü Teâlâ Hazretleri şöyle seslenir: 'Beni bir gün zikreden veya bir makamda benden korkan kimseyi ateşten çıkarın!' " (Tirmizi)

Yine Allah Resûlü (s.a.v.), Cabir (r.a.)'den gelen bir rivayette şöyle buyurmuştur:

"Bütün kafirler ile Müslümanlardan Allahü Teâlâ'nın dilediği kişiler Cehennem'e girip orada bir araya geldikleri vakit, kafirler Müslümanlara:

-Sizler Müslüman değil miydiniz? Diye sorarlar. Onlar:

-Evet, Müslümandık, derler. Kafirler:

-Baksanıza Müslüman olmanız size bir fayda sağlamamış, siz de bizimle beraber Cehennem'de bulunuyorsunuz, derler. Müslümanlar:

-Biz işlediğimiz günahlar sebebiyle buradayız, diye cevap verirler.

"Bütün bu konuşmaları dinleyen Allahü Teâlâ, Müslüman olup Cehennem'de bulunanların hepsinin çıkarılmasını emreder. Onlar da çıkarılırlar. Bunu gören kafirler:

-Keşke bizler de Müslüman olsaydık da onlar gibi biz de Cehennem'den çıkarılsaydık, derler."

Allah Resûlü (s.a.v.) bunları söyledikten sonra: **"Bir zaman olur, küfredenler 'Keşke Müslüman olsaydık' diye temenni ederler."** (Hicr Sûresi, 2. âyet) âyet-i kerîmesini okudu. (Nesai)

Hız. Ömer (r.a.)'in rivayet ettiği bir hadis-i şerifte Allah Resûlü (s.a.v.) buyurdu ki:

"Allahü Teâlâ'nın mü'min kuluna olan merhameti, şefkatli annenin yavrusuna olan merhametinden daha üstündür." (Buhari, Müslim)

Cabir İbni Abdullah diyor ki: "Kıyamet günü iyilikleri günahlarından çok olan kişi sorgusuz sualsiz Cennet'e girer. İyilikleri ile günahları denk gelen kolayca bir hesaba çekildikten sonra Cennet'e girer. Allah Resûlü'nün şefaati ise günahı ağır gelenlerdir."

Bir rivayete göre Allahü Teâlâ Musâ (a.s.)'ya şöyle buyurdu:

"Ey Musâ! Karun senden yardım istediği zaman neden O'na yardım etmedin? İzzet ve celâlim hakkı için şayet benden yardım isteseydi kendisine yardım eder ve O'nu bağışlardım."

Sa'd bin Bilâl anlatıyor: Allahü Teâlâ, Kıyamet günü, günahlarından ötürü Cehennem'de bulunan iki kişinin çıkarılarak huzuruna getirilmesini emreder. Bunlar Cehennem'den alınarak Allah (c.c.)'ın huzuruna getirilince Hak Teâlâ onlara hitaben:

-Ben, hiçbir kuluma zerre kadar zulmetmem, zira siz yaptıklarınızın cezasını çekiyorsunuz, buyurur ve tekrar Cehennem'e döndürölmelerini emreder. Bunlardan biri bağlı bulunduğu zincirlerle koşarak Cehennem'e doğru ilerlerken diğeri ise ağırdan alır, gitmek istemez. Hak Teâlâ onların geri dönmelerini emreder ve bu davranışlarının sebebini sorar. Koşarak Cehennem'e girmek isteyen der ki:

-Burada da Senin emrine asi olup seni gazablandırmak istemedim. Bu sebeple acele ile emrini yerine getirmek istedim.

Ağırdan alan da der ki

-Sana olan güzel zannımdan ötürüdür ki, beni Cehenem'den çıkardıktan sonra ikinci kez oraya çevirmeyeceğini umarak böyle davrandım.

Onların bu açıklamaları üzerine Cenâb-ı Hak her ikisini de affederek Cennet'e götürülmelerini emreder.

Enes bin Malik (r.a.)'in rivayet ettiği bir hadis-i şerifte Resûlü Ekrem (s.a.v.) buyurdu ki:

"Kıyamet günü bir tellal Arş'ın altından şöyle seslenir: Ey Muhammed ümmet! Benim sizlerde olan haklarınızı size bağışladım. Ancak kul hakları kalmıştır. Onları da karşılıklı olarak bağışlayın ve rahmetimle Cennet'e girin!" (Ebû'l-Es'ad el-Kuşayrî Sübaiyyat'ında)

Es-Sanabicî anlatıyor: Ölüm döşeginde yatmakta olan Ubâde bin Sâmit el-Ensâri (r.a.)'nin ziyaretine gitmiştim. Kendisini o halde görünce gözyaşlarına hakim olamadım. Bana dedi ki:

-Sakin ol, niçin ağlıyorsun? Allah (c.c.)'a yemin olsun ki ben Resûlüllah (s.a.v.)'tan ne duyduysam biri hariç hepsini sizlere aktardım. Bugüne kadar söylemediğimi de bugün söyleyeceğim. Zira bende çok zaman saklı kaldı. Resûlüllah (s.a.v.)'tan işittim, şöyle buyurdu: **"Her kim Allah'tan başka ilâh olmadığına ve Muhammed'in Allah'ın Resûlü olduğuna şahadet ederse, Allahü Teâlâ onu Cehenem ateşine haram kılar."** (Müslim)

Abdullah bin Amr bin el-Âs (r.a.) anlatıyor: Resûlullah (s.a.v.) buyurdular ki:

"Azîz ve Celîl olan Allah (Kıyamet günü), ümmetimden bir adamı mahlukatın üstünden seçer ve onun için doksan dokuz büyük defter açar. Her defter, gözün alabildiği kadar büyüktür. Rab Teâlâ adama sorar:

-Bu defterde yazılı olanlardan bir şey inkâr ediyor musun? Muhafız kâtiplerim (olmadık şeyler yazarak sana zulmetmişler mi? Kul:

-Ey Rabbim! Hayır! (Hepsi doğrudur!) der. Rabb Teâlâ sorar:

-(Bunları yapmada beyan edeceğin) Bir özrün var mı? Kul der:

-Hayır, ey Rabbim! Ne bir mazeretim ne de bir itirazım var, der. Azîz ve Celîl olan Allah:

-Evet! Senin bizim yanımızda (makbul, büyük) bir de iyiliğin var. Bugün sana zulüm yapmayacağız! buyurur.

"Hemen bir etiket çıkarılır. Üzerinde 'Eşhedü en lâ ilâhe illallah ve eşhedü enne Muhammeden Resûlallah (Şahadet ederim ki Allah'tan başka ilâh yoktur ve şahadet ederim ki Muhammed Allah'ın elçisidir)' yazılıdır. Sonra, Rab Teâlâ der:

-Ağırlığını (yani amellerinin ağırlığını) hazırla! Kul sorar:

-Ey Rabbim! Bu defterlerin yanındaki bu etiket de ne? Rab Teâlâ der:

-Sana zulmedilmeyecek!

"Hemen defterler Mizan'ın bir kefesine konur, etiket de diğer kefesine. Tartılırlar. Sonunda defterler hafif kalır, etiket ağır basar. Esasen Allah'ın ismi yanında hiçbir şey ağır olamaz." (Tirmizi)

Ebû Sâid İbni Malik İbni Sinan el-Hudrî (r.a.) anlatıyor: Allah Resûlü (s.a.v.) Kıyameti ve Sırat köprüsünü tasvir ettiği uzunca bir hadisin son bölümünde şunları söyledi:

"Kıyamet günü Allahü Teâlâ meleklerine:

-Kalbinde bir dinar ağırlığında imanı olanı ateşten çıkarın, diye emreder. Melekler de birçok kimseyi ateşten çıkarırlar ve Allahü Teâlâ'ya:

-Ey Rabbimiz! Bize emrettiğin kimselerden bir kişiyi dahi Cehennem'de bırakmadık, derler. Allahü Teâlâ:

-Şimdi geri dönün, kalbinde yarım dinar ağırlığında imanı olanı ateşten çıkarın, diye emir buyurur. Onlar geri dönerek verilen emri yerine getirir ve birçok kimseyi ateşten çıkardıktan sonra Hak Teâlâ Hazretleri'nin huzuruna gelerek:

-Ey Rabbimiz! Emrettiklerinden kimseyi Cehennem'de bırakmadık, derler. Allahü Teâlâ bir kez daha:

-Geri dönün, kalbinde zerre kadar imanı olanı dahi ateşten çıkarın, diye emreder. Binaenaleyh melekler verilen emri yerine getirdikten sonra:

-Ey Rabbimiz! Bize emrettiklerinden kimseyi Cehennem'de bırakmadık, hepsini çıkardık, derler."

Ebû Sâid der ki: Kim (bu ihbarın ifade ettiği hakikatten) şüpheye düşerse şu âyeti okusun: "**Şüphesiz Allah zerre kadar haksızlık etmez. (Zerre miktarı) bir iyilik olursa, onu (sevapça) kat kat artırır ve kendi katından da büyük mükâfat verir.**" (Nisâ Sûresi, 40. âyet) (Tirmizi)

Ravî der ki: Allahü Teâlâ:

-Melekler, peygamberler ve salih mü'minler şefaathlerini yaptılar. Artık benim geniş rahmetimden başka bir şey kalmadı, buyurur ve akabinde avuçlayarak hayatında hiç hayır yapmamış ve Cehennem'de yana yana kömür haline gelmiş bir kavmi oradan çıkarır ve Cennet kapılarındaki 'Hayat Nehri' denilen bir nehre bırakır. Onlar, o nehirden tıpkı akıntının kıyısında kenarında biten bitkiler gibi çıkarlar. Siz o bitkileri görmez misiniz? Bunlardan güneşe dönük ağaç ve taşlarda bitenler sarı ve yeşil olurken, gölgede kalanları ise beyaz olur. Onlar inci gibi çıkarlar, ancak alınlarında mühürler vardır. Cennet ehli onları alınlarındaki bu mühürden tanır ve bunların Allahü Teâlâ tarafından azat edilmiş kimseler olduklarını bilirler. Öte yandan Cennet ehli, bunların hiçbir ameli olmadan ve bir tane dahi hayır sunmadan Allahü Teâlâ tarafından affedildiklerini de bilirler.

Allahü Teâlâ Hazretleri Cennet ehline:

-Haydi girin Cennet'e! Neyi görüyorsanız o sizindir, der. Onlar:

-Ey Rabbimiz, buyur! Emrine âmâdeyiz! Hayır senin elindedir! derler. Rab Teâlâ:

-Razı oldunuz mu? diye sorar. Onlar:

-*Ey Rabbimiz! Rızâ olmamak ne haddimize! Sen bize mahlûkatından bir başkasına vermediğin nimetler verdin!* derler. Rab Teâlâ:

-*Ben sizlere bundan daha fazlasını vereyim mi?* der. Onlar:

-*Bu verdiklerinden daha üstün ne olabilir?* derler. Rab Teâlâ:

-*Size rızamı helal kıldım. Artık, size ebediyen gazap etmeyeceğim!* buyururlar." (Buhari, Müslim, Tirmizi)

İbni Abbas (r.a.) anlatıyor: Bir gün, Allah Resûlü (s.a.v.) bulunduğumuz yere gelerek:

"Bütün ümmetler bana gösterildi. Öyle peygamberler gördüm ki yanında sadece bir kişi, bir diğersinin yanında iki kişi vardı. Hiç ümmeti olmayan peygamber de gördüm. Kimi peygamberin de beraberinde bir cemaat vardı. Bir ara kalabalık bir topluluk gördüm ve bu topluluğun benim ümmetim olmasını ümit ettim. Bana:

-*Bunlar Musâ aleyhisselâm'ın ümmetidir, denildi. Sonra bana 'Bak!' dediler. Bakınca büyük bir kalabalık gördüm. Öyle ki ufku tamamen kaplamıştı. Bana:*

-*İşte bunlar senin ümmetindir. Bunlarla birlikte yetmiş bin kişi sorgusuz Cennet'e girecektir, denildi."*

İbni Abbas (r.a.) anlatmaya devam ediyor: Bulduğumuz yerden dağıldık. Allah Resûlü sorgusuz Cennet'e girecekler hakkında bir açıklama yapmamıştı. Bunun için Ashâb-ı Kirâm kendi aralarında müzakere ederek:

-Bu yetmiş bin kişi kimlerdir? Gerçi biz Allah'a ve Resûlü'ne iman ettik, fakat daha önce şirk halindeydik. Bunlar herhalde bizim evlatlarımızdır, dediler.

Onların bu sözleri Resûlüllah (s.a.v.)'ın kulağına gidince: **"Onlar dağ yaptırmayan, büyü yapmayan, hareketlerden uğursuzluk çıkarmayan ve yalnız Rablerine tevekkül eden kimselerdir,"** buyurdu.

Bunun üzerine Ukkâşe ayağa kalkarak:

-Ey Allah'ın Resûlü! Duâ et de ben de onlardan biri olayım, dedi. Resûlü Ekrem (s.a.v.):

-Sen onlardansın, buyurdu. Ardından bir başka sahabe kalkarak aynı dilekte bulununca Allah Resûlü (s.a.v.):

-Bu konuda Ukkâşe seni geçti, dedi. (Buhari)

Amr b. el-Hazm el-Ensârî anlatıyor: Allah Resûlü (s.a.v.) üç gün süre ile bize yaklaşmadı. Yalnız farz namazlarını kıldırır, daha sonra tekrar hücre-i saadetlerine dönerdi. Dördüncü günde kendisini yakaladık ve:

-Ey Allah'ın Resûlü! Yanımıza gelmez oldun. Öyle ki olumsuz bir hadisenin vuku bulmasından şüphelendik, dedik. Resûlü Ekrem (s.a.v.):

-Hayırdan başka bir şey olmadı. Zira Azîz ve Celîl olan Allah bana ümmetimden yetmiş bin kişinin sorgusuz Cennet'e gireceğini vaat etti. Bu üç gün içerisinde bu sayının artırılmasını Rabbinden istedim. Rabbimi cömert, şerefli ve kerim buldum. Bana o yetmiş bin kişinin her biri ile birlikte yetmişer bin kişi daha verdi. Ben: *'Ey Rabbim!*

Benim ümmetim bu kadar çok mudur? diye sorunca, O: *'Bu sayıyı senin için bedevilerden (göçebelerden) ikmal edeceğim (tamamlayacağım)!' buyurdu.* (Beyhaki, İmam Ahmed)

Ebû Zerr (Cündeb İbni Cünâde el-Gıfârî) (r.a.) anlatıyor: Hz. Peygamber (s.a.v.) buyurdular ki:

"Bana Cebrâil aleyhisselâm gelerek, 'Ümmetinden kim Allah'a herhangi bir şeyi ortak kılmadan (şirk koşmadan) ölürse Cennet'e girer!' müjdesini verdi."

Ben (hayretle):

-*O adam zina etmiş ve hırsızlık yapmış olsa da mı?* diye sordum. Hz Peygamber (s.a.v.):

-**Zina etmiş, hırsızlık yapmış olsa da,** cevabını verdi.

Ben tekrar:

-*Yani hırsızlık ve zina yapsa da ha!* dedim.

-**Evet,** dedi, **hırsızlık da etse, zina da yapsa!**

Hz. Peygamber (s.a.v.) dördüncü keresinde ilave etti:

-**Ebû Zerr patlasa da Cennet'e girecektir.** (Buhari, Müslim, Tirmizi)

Ebû'd-Derdâ (r.a.) anlatıyor: Allah Resûlü (s.a.v.) Rahmân Sûresi'nin, **"Rabbinin makamından korkan kimse için iki Cennet vardır,"** meâlindeki 46'ncı âyet-i celîlesini okuyunca ben:

-*Ey Allah'ın Resûlü! Zina edip hırsızlık yapsa da yine Cennet'e girer mi?* diye sordum ve üç kere tekrar ettim. Allah Resûlü her defasında aynı âyeti okudu ve en sonunda: **"Ebû'd-Derdâ'nın burnu sürtülse de durum aynıdır,"** dedi. (İmam Ahmed)

Ebû Musâ el-Eş'arî (r.a.)'nin rivayet ettiği bir başka hadis-i şerifte Allah Resûlü (s.a.v.) buyurdu ki:

"Kıyamet günü olduğunda Allahü Teâlâ, her Müslümana bir Yahudi veya bir Hıristiyan verir ve: 'Bu senin Cehennem'den kurtuluş fidyendir,' buyurur." (Müslim)

Ebû Bürde (r.a.)'nin rivayet ettiği başka bir rivayette şöyle gelmiştir: **"Müslüman bir kimse öldü mü, Allah ona bedel bir Yahudi veya Hıristiyanı Cehennem'e koyar."** (Müslim)

Ömer bin el-Hattâb (r.a.) anlatıyor: Resûlullah (s.a.v.)'a bir grup esir getirilmişti. İçlerinde bir kadın vardı, göğüsleri sütle dolu idi. Bu kadın (sağa sola) koşuyor, esirler arasında bir çocuk bulduğu zaman onu yakalayıp kucaklıyor, göğsüne bastırıyor ve emziriyordu. (Dikkatleri çeken bu manzara karşısında), aleyhissalâtu vesselâm:

-Bu kadının, çocuğunu ateşe atacağına kanaatiniz olur mu? dedi. Bizler:

-Hayır! diye cevap verince:

-(Bilin ki), Allah'ın kullarına olan rahmeti, bu kadının çocuğuna olan şefkatinden fazladır, buyurdu. (Buhari, Müslim)

İşte bu âyet ve hadis-i şerifler, bizlere Allahü Teâlâ'nın geniş rahmetini müjdelemektedir.

Yüce Allah (c.c.)'tan dileğimiz, bizlere hak ettiğimizle muamelede bulunmaması; bizlere engin cömertliği ve sonsuz rahmetiyle ihsânda bulunmasıdır.

DUÂ

Allah'ım! Sen'den Cennet'i, Cennet'e yakın olan söz ve ameli isterim. Ateşten ve ona yakın bulunan söz ve amelden Sana sığınırım. Ayakların kaydığı, kalemin taşkınlık ettiği her şeyden Sana istiğfar ederim. Ey merhametlilerin en merhametlisi! AMİN.

İÇİNDEKİLER

Önsöz.....	5
İmam-ı Gazâlî'nin Hayatı Ve Eserleri.....	9
Giriş.....	19
BİRİNCİ BÖLÜM.....	23
Ölümü Sıkça Anmak Ve Buna Teşvik.....	23
Her Durumda Ölümü Anmanın Fazileti.....	26
Ölümü Anmayı Kalpte Yerleştirmenin Yolu.....	32
Emelin Kısa Oluşunun Fazileti.....	35
Uzun Emelin Sebebi Ve Kurtuluş Yolları.....	46
Uzun Ve Kısa Emelde İnsanların Dereceleri.....	50
Amele Koşmak Ve Ameli Geciktirme	
Afetinden Sakınmak.....	54
Can Çekişme Ve Can Çekişmenin Şiddeti.....	61
Ölüm Anındaki Güzel Haller.....	76
Hikayelerle Azrâil (a.s.) İle Karşılaşma.....	81
Allah Resûlü (s.a.v.) Ve Dört Halifenin Vefatları.....	89
Allah Resûlü (s.a.v.)'nin Vefatı.....	89
Ebû Bekir Sıddîk (r.a.)'in Vefatı.....	113
Hz. Ömer bin el-Hattab (r.a.)'in Vefatı.....	118
Hz. Osman (r.a.)'in Vefatı.....	124
Hz. Ali (r.a.)'nin Vefatı.....	127
Halife, Emir Ve Salihlerin Ölüm	
Döşesindeki Sözleri.....	128
Sahabe, Tabiîn ve Tasavvuf Ehlinden Bazılarının	
Son Anlarındaki Sözleri.....	134
Cenazelerden Ve Kabirleri Ziyaret Etmekten	
İbret Almak.....	141
Cenazede Bulunmanın Adabları.....	144

Kabrin Durumu Ve Ariflerin Kabir Başında Söyledikleri.....	147
Çocuğun Ölümü Anında Söylenecek Sözlerin Beyanı.....	153
Kabirleri Ziyaret Etmek Ve Ölüye Duâ.....	157
Ölümün Hakikati.....	170
Kabrin Ölü İle Konuşması.....	183
Kabir Azabı Ve Münker İle Nekir Meleklerinin Sorgusu.....	187
Münker Ve Nekir Meleklerinin Suretleri Ve Kabir Azabı İle İlgili Diğer Hususlar.....	200
Rüya Yolu İle Ölülerin Hallerinin Bilinmesi.....	205
Bazı Şeyhlerin Rüyalarının Açıklanması.....	217
İKİNCİ BÖLÜM	233
İsrâfil (a.s.)'in Sûr'a Üfürmesi.....	233
Mahşer Yeri Ve Mahşer Halkının Durumu.....	240
Mahşerde Terleme.....	244
Kıyamet Gününün Uzunluğu.....	247
Kıyametin Zorluk Ve İsimleri.....	250
Sualin Niteliği.....	257
Mizanın Sıfatı.....	270
Hasımların Sıfatı Ve Hakların Geri Verilmesi.....	274
Sırat.....	287
Şefaât.....	296
Kevser Havuzu.....	310
Cehennem'in Vasfı Ve Dehşeti.....	316
Cennet'in Ve Çeşitli Nimetlerinin Vasıfları.....	344
Allahü Teâlâ'yı Görmek Ve O'nun Cemâlini Seyretmek.....	373
Allah (c.c.)'in Rahmetinin Genişliği.....	382

ÖLÜM

VE ÖLÜMDEN SONRAKİ HAYAT

“Her canlı ölümü tadacaktır. Ve ancak kıyamet günü yaptıklarınızın karşılığı size tastamam verilecektir. Kim cehennemden uzaklaştırılıp cennete konursa o, gerçekten kurtuluşa ermiştir. Bu dünya hayatı ise aldatma metândan başka bir şey değildir.”

Âl-i İmrân, 185’inci âyet.

